

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**TİCARETTE TEKNİK ENGELLERİN
TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ**

Doktora Tezi

SELMAN AYDEMİR

İSTANBUL, 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**TİCARETTE TEKNİK ENGELLERİN
TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ**

Doktora Tezi

SELMAN AYDEMİR

Danışman: PROF.DR. CENGİZ BAHÇEKAPILI

İSTANBUL, 2023

ÖZET

TİCARETTE TEKNİK ENGELLERİN TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ

Bu tez çalışması birbiriyle ilişkili iki konuya odaklanmıştır. Bunlardan birincisi, tarife dışı engeller ve özelinde ticarette teknik engeller (TTE), ikinci konu ise, Türkiye’nin 1999-2021 yılları arasındaki belirli mal gruplarına özgü ithalat verileridir. Çalışmanın ana hedefi; gümrük tarife oranlarının dış ticarette serbestleşme ile düşüşe geçmesinin ardından; görece etkisi artan tarife dışı engeller ve TTE’nin, Türkiye’nin dış ticaretine etkilerini incelemektir. Spesifik olarak ise Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve benzeri yerli ve uluslararası kurumların verileri ışığında, bu değişkenlerin Türkiye ithalatını ne yönde etkilediğine dair ampirik analizin yapılmasıdır.

Veri toplama aracı olarak, başta Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) olmak üzere, Dünya Bankası (IBRD), Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) ve Türk İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi uluslararası ve yerli kurumların resmi kaynaklardan ve veri tabanlarından faydalanılmıştır. Bu kapsamda DTÖ’den yeterli ve sağlıklı bir şekilde veri sağlanabilen 1999-2021 yılları arası mercek altına alınmıştır. Analizin yatay kesitlerini oluşturmak adına 66 adet TTE uygulamasından elde edilen örneklem seçilmiştir. Ayrıca 2, 4 veya 6 haneden oluşan Armonize Sistem (HS2-4-6) mal grupları kodları, uygulamanın hangi resmi mevzuat gereğince yapıldığı, yürürlük tarihi gibi veriler toplanmıştır.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) / Birleşmiş Milletler Ticaret Konferansı (UNCTAD) ortak veri tabanı olan TRAINS’den sağlanan TTE kriterleri ve UN Comtrade Database’den temin edilen ithalat verileri, literatürde Difference in Differences (DID) adıyla anılan Farkların Farkı (FF) Metodu ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre, TTE’nin Türkiye’nin ithalatı üzerinde büyük ve anlamlı bir etkisi gözlemlenmemiştir. İthalat hacmi daha yüksek mal gruplarında TTE’nin ithalatı azaltıcı yönde etkisi görece daha yüksek çıkmıştır. Teknik engel sınıfları bazında en yüksek oranda koruma, 6 adet TTE sınıfının aynı anda uygulandığı alkollü içkiler, tekstil ürünleri ve çeşitli kimyasal maddeler üzerinde uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tarife Dışı Engeller, Ticarette Teknik Engeller, Farkların Farkı Metodu, Difference in Differences, Dış Ticaret, Korumacılık, Yeni Korumacılık, Uluslararası Ticaret, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)*

ABSTRACT

THE EFFECT OF TECHNICAL BARRIERS TO TRADE ON TURKEY’S FOREIGN TRADE

This thesis focuses on two interrelated issues. The first one is non-tariff barriers and specifically technical barriers to trade (TBT). The second issue is Turkey's import data for specific commodity groups for the period 1999-2021. The main objective of the study is to conduct an empirical analysis of the impact of non-tariff barriers and TBT on Turkey's foreign trade, and specifically on its imports, in the light of data from the World Trade Organization (WTO) and similar domestic and international institutions after the tariff rates started to decline with the liberalization of foreign trade.

As a data collection tool, official sources and databases of international and domestic institutions such as the World Trade Organization (WTO) and the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), the World Bank (IBRD), the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT) were used. It was focused on the period between 1999 and 2021, for which sufficient and reliable data were available from the WTO. Data such as the Harmonized System (HS2-4-6) commodity group codes consisting of 2, 4 or 6 digits, the official legislation under which the application was made, and the effective date were collected under the sample of 66 TBT applications, which will later constitute the horizontal cross-sections of the analysis.

In the light of the TBT criteria provided by TRAINS, a joint database of the World Trade Organization (WTO) and United Nations Conference on Trade (UNCTAD), and import data obtained from the UN Comtrade Database, it was analyzed by the Difference in Differences (DID) method, also known as the Difference in Differences (DID) method in the literature. According to the findings, TBT do not have a large and significant impact on Turkey's imports. In commodity groups with higher import volumes, the import-reducing effect of the TBT was relatively higher. In terms of classifications of TBT, the highest level of protection was applied to alcoholic beverages, textiles and various chemical substances where 6 types of TBT classifications were applied at the same time.

Keywords: *Non Tariff Barriers, Technical Barriers to Trade (TBT), Difference in Differences (DID) Method, Foreign Trade, Protectionism, New Protectionism, International Trade, World Trade Organization (WTO)*

ÖNSÖZ

Akademik bilgi birikimimde beni yönlendiren, değerli önerileriyle analitik düşünme becerimi geliştiren ve zorlu durumlarda kurtarıcım olan danışman hocam Prof. Dr. Cengiz Bahçekapılı'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Hocamın sabrı, anlayışı ve süreçteki öğretici tutumu sayesinde tez çalışmamı tamamlamayı başardım.

Tezimin teorik kısmındaki yapıcı yaklaşımlarını esirgemeyen ve bana alternatif düşünce okullarının kapısını aralayan Prof. Dr. Mehmet Şişman ve verilerin yorumlanmasında getirdiği farklı bakış açıları ile çalışmanın pratik katkısını arttırmamda destek olan Doç. Dr. Murat Öztürk hocalarımıza ayrıca şükranlarımı iletiyorum. Tez savunma jürimde bulunan Doç. Dr. Yaşar Serhat Yaşgöl ve Doç. Dr. İsmail Cem Ay hocalarımıza da, tezin gözden geçirilmesi ve son halini almasındaki katkılarından ötürü minnetarım.

Her daim yüreklendiren, kıymetli eşim Dr. Zeynep Aydemir'e sonsuz sevgiyle ve minnettarlıkla teşekkür ederim. Onların fedakarlıkları ve benim için gösterdikleri sabır, benim için bir motivasyon kaynağı oldu. Yine, bir tanecik kızım Sude'nin varlığı ve sıcak desteği, bu süreçte karşılaştığım zorlukları aşmamda yardımcı oldu. Son olarak, bu yolda beni uzun senelerdir motive eden ve 2023 yılı Mart ayında kaybettiğim değerli ve ince ruhlu babam eski akademisyen ve emekli bürokrat Doç. Dr. Muzaffer Aydemir'i de bu tez vesilesiyle yad etmek isterim.

Selman Aydemir

İstanbul-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ÖNSÖZ.....	III
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
TABLO LİSTESİ	X
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
1 KORUMACILIK: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1 KORUMACILIĞIN GELİŞİMİ VE TEORİK YAKLAŞIMLAR	7
1.1.1 Merkantilizm (16. YY - 18. YY).....	7
1.1.2 Klasik Dış Ticaret Teorisi, Klasik Liberalizm ve Serbest Ticaret (18. YY - 19. YY)	8
1.1.3 İthal İkameci Sanayileşme ve Bebek Endüstri Tezi	11
1.1.4 Büyük Buhran ve Korumacılığın Yükselişi (1929 - 1945).....	13
1.1.4.1 Bretton Woods Sistemi.....	15
1.1.5 GATT ve DTÖ: Dünya Ticaretinde Liberalizasyon (1947 - 1995).....	16
1.1.5.1 Gümrük Tarifeleri.....	18
1.1.5.2 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Raundlar.....	22
1.1.5.3 Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ).....	23
1.1.5.4 GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) ve Armonize Sistem Nomanklatürü.....	27
1.1.5.5 Washington Uzlaşması	29
1.1.6 21. Yüzyılın Başlarında Korumacılığın Yeniden Ortaya Çıkışı.....	30
1.2 YENİ KORUMACILIK.....	30
1.2.1 Küreselleşmenin Yükselişi (1980'ler-2000'ler)	32
1.2.2 Yeni Korumacılığın Yükselişi ve Ticaret Savaşları (2010'lar)	33
1.3 ULUSLARARASI TİCARET TEORİSİ	34

1.3.1	Standart Ticaret Modeli	34
1.3.2	Faktör Donatımları Teorisi (Heckscher Ohlin)	35
1.3.3	Spesifik Faktörler Modeli	36
1.3.4	Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi	37
1.3.5	Serbest Ticaret Teorisi'nin Gelişimi ve Uluslararası Ticaret Teorisi	38
1.3.6	Serbest Ticaret Teorisi'ne Yönelik Eleştiriler	40
1.3.7	Çekim Modelleri	41
1.3.8	Ticaret Anlaşmaları, İktisadi Entegrasyonlar ve Etkileri	42
1.3.9	Dinamik Karşılaştırmalı Üstünlükler	43
1.3.9.1	Dinamik Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Tarife Dışı Engeller Arasındaki İlişki	44
2	TARİFE DIŞI ENGELLER VE TİCARETTE TEKNİK ENGELLER	49
2.1	TARİFE DIŞI ENGELLER	49
2.1.1	Dış Ticarete Müdahalede Tarife Dışı Engeller	61
2.1.1.1	Tarife Dışı Engellerin Sınıflandırılması	67
2.1.1.2	Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) Önlemleri (A Başlığı)	72
2.1.1.3	Ticarette Teknik Engeller (TTE- B Başlığı)	72
2.1.1.4	Sevkiyat Öncesi Muayene ve Diğer Formaliteler (C Başlığı)	72
2.1.1.5	Koşullu Ticaret Koruyucu Önlemler (Anti-damping, vs. – D Başlığı)	73
2.1.1.6	Otomatik Olmayan İthalat Lisansları, Kotalar, Yasaklar, Miktar Kontrol Önlemleri ve SPS-TTE hariç diğer kısıtlamalar (E Başlığı)	73
2.1.1.7	Fiyat Kontrol Önlemleri (Ek Vergiler, Harçlar- F Başlığı)	73
2.1.1.8	Finans Önlemleri (G Başlığı)	74
2.1.1.9	Rekabeti Etkileyen Önlemler (H Başlığı)	74
2.1.1.10	Ticarete İlişkin Yatırım Önlemleri (I Başlığı)	74
2.1.1.11	Dağıtım Kısıtlamaları (J Başlığı)	74
2.1.1.12	Satış Sonrası Hizmetlere İlişkin Kısıtlamalar (K Başlığı)	74

2.1.1.13	Sübvansiyonlar ve Diğer Destekler (L Başlığı).....	75
2.1.1.14	Kamu İhale Kısıtlamaları (M Başlığı).....	75
2.1.1.15	Fikri Mülkiyet (N Başlığı).....	75
2.1.1.16	Menşe Kuralları (O Başlığı).....	75
2.1.1.17	İhracata İlişkin Önlemler (P Başlığı).....	76
2.1.1.18	Fiyat Boşlukları Analizi	76
2.1.1.19	Tarife Dışı Engellere Dair Literatür Taraması.....	77
2.1.2	Ticarette Teknik Engeller (TTE).....	82
2.1.2.1	Ticarette Teknik Engellere Dair Literatür Taraması	93
2.1.3	Tarife Dışı Engellerin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi	104
2.1.3.1	Tarife Dışı Engellere İlişkin Veri Kısıtlamaları	106
2.1.3.2	Envanter Yaklaşımı	107
2.1.3.3	Ad Hoc (Amaca Özel) Metodolojiler	108
2.1.3.4	Tarife Eşdeğerleri.....	108
2.1.3.5	Uygulanacak Genel Metodolojik Yaklaşım	109
3	TİCARETTE TEKNİK ENGELLERİN ÖLÇÜLMESİ: TÜRKİYE DENEYİMİ ÜZERİNE AMPİRİK İNCELEME	109
3.1	TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARET YAPISI.....	112
3.2	TÜRKİYE TARAFINDAN UYGULANAN TARİFE DIŞI TEKNİK ENGELLERİN ETKİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ.....	122
3.2.1	Resmi Mevzuat ve Veri Tabanlarının Değerlendirilmesi.....	123
3.2.1.1	24 Ocak 1980 Kararları	125
3.2.1.2	Gümrük Birliği	126
3.2.1.3	Dış Ticarette Risk Esaslı Kontrol Sistemi (TAREKS).....	126
3.2.1.4	Birleşmiş Milletler ve İlgili Veri Tabanları.....	128
3.2.2	Yöntem: Farkların Farkı (Difference in Differences).....	128

3.2.3	Bulgular	132
3.2.3.1	Ticarette Teknik Engellerin (TTE) Etkilerinin FF Metoduyla Görselleştirilmesi ...	145
3.2.4	TTE Sınıflarının Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Durumu	148
3.2.5	Armonize Sistem (HS) Kodlu İthal Mal Gruplarının Farkların Farkı (FF) Yöntemi ile İncelenmesi.....	155
3.2.6	Bulguların Değerlendirilmesi	159
SONUÇ		161
KAYNAKÇA		167
EKLER.....		180
EK 1: ENGEL NUMARALARINA GÖRE AYRINTILI YATAY KESİT TABLOLARI.....		180
EK 2: YILLARA GÖRE UYGULANAN TARİFE DIŞI ENGEL TİPLERİ VE DİŞ TİCARET HACMİ İLİŞKİSİ (DÜNYA / 1994-2021).....		272
EK 3: YILLARA GÖRE UYGULANAN TARİFE DIŞI ENGEL TİPLERİ VE DİŞ TİCARET HACMİ İLİŞKİSİ (TÜRKİYE / 1994-2021)		273
EK 4: NÜFUSLARI VERİLEN DTÖ ÜYELERİNİN YILLAR BAZINDA UYGULADIKLARI TTE SAYILARI (1994-2021).....		274

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 Türkiye'nin Yıllara Göre Uyguladığı Gümrük Tarifesi Oranları (1993-2020).....	21
Şekil 2 Dünyada Yıllara Göre Uygulanan Gümrük Tarifesi Oranları Ortalaması (1993-2017)	21
Şekil 3 GTİP'in Açılımı	28
Şekil 4 Türkiye Tarafından Uygulanan Ayrımcı Müdahaleler (2009-2017).....	52
Şekil 5 Türkiye Tarafından Uygulanan Serbestleştirici Müdahaleler (2009-2017)	53
Şekil 6 Türkiye'nin Ayrımcı Müdahalelerinden Zarar Gören Ülkeler	54
Şekil 7 Ayrımcı Müdahaleler İle Türkiye'nin Ticaretine Zarar Veren Ülkeler.....	55
Şekil 8 Yıllara Göre DTÖ Üyelerinin (Dünya) Uyguladığı Tarife Dışı Engeller (Adet).....	56
Şekil 9 Dünya Ort. Tarife Oranları ile TDE Sayıları (Adet) (1994-2017)	56
Şekil 10 Yıllara Göre Türkiye'nin Uyguladığı Tarife Dışı Engeller (Adet)	57
Şekil 11 Türkiye Ort. Tarife Oranları ile TDE Sayıları (Adet) (1994-2020)	57
Şekil 12 Tiplerine Göre Ticaret Yapanların Karşılaştıkları Tarife Dışı Önlem Ağırlıkları.....	63
Şekil 13 Türkiye'nin DTÖ Üye Ülkeleri ile Lehte ve Aleyhte Dava Etkileşimi Haritası	67
Şekil 14 Sıklık Endeksi ve Kapsama Rasyosuna Göre Tarife Dışı Engel Tipleri	83
Şekil 15 2021 Yılı Kişi Başına GSYİH Verilerine Göre Türkiye Benzeri Ülkelerde 1994-2021 Yılları Arasında Uygulanan Teknik Engel Sayısı (Adet)	91
Şekil 16 Türkiye'nin Dış Ticaret Hadleri (1999-2021)	113
Şekil 17 Türkiye İhracatının İthalatı Karşılama Oranı (1994-2021)	115
Şekil 18 Türkiye'nin İhracat Verileri (Milyar \$, 1994-2021)	120
Şekil 19 Türkiye'nin İthalat Verileri (Milyar \$, 1994-2021)	121
Şekil 20 Yıllara Göre Türkiye'nin Uyguladığı TTE (Adet).....	122
Şekil 21 Yıllara Göre DTÖ Üyelerinin (Dünya) Uyguladığı Ticarete Teknik Engeller (Adet).....	123
Şekil 22 Farkların Farkı Tahmini Grafik Anlatımı.....	130
Şekil 23 Ticarete Teknik Engelin Uygulanmasına İlişkin Örnek Şema	134

Şekil 24 Tüm Mal Gruplarının FF ve İthalat Değerlerinin Toplu Gösterimi (1999-2021)	147
Şekil 25 Verilerin Teknik Engel Sınıfına Göre Grafikte Dağılımı (1999-2021).....	149
Şekil 26 Araştırma Örneklemindeki Farkların Farkı Değerlerinin Toplam Negatiflik/Pozitiflik Toplam Sayıları Grafiği (1999-2021)	158

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Türkiye'nin Yıllara Göre Uyguladığı Gümrük Tarifesi Oranları (1993-2020).....	20
Tablo 2 Dünyada Uygulanan Tarife Dışı Engel Sayıları.....	58
Tablo 3 Türkiye'de Uygulanan Tarife Dışı Engel Sayıları	58
Tablo 4 Türkiye'nin Davacı Olduğu Davalar.....	65
Tablo 5 Türkiye'nin Davalı Olduğu Davalar	66
Tablo 6 Başlıklar Halinde Tarife Dışı Önlemlerin Sınıflandırılması (Harf Kodlar)	69
Tablo 7 Tarife Dışı Engellere Dair Literatür.....	78
Tablo 8 Kişi Başına GSYİH'te Türkiye Benzeri Ülkelerde Durum (2021).....	90
Tablo 9 2021 Yılı Kişi Başına GSYİH Verilerine Göre Türkiye Benzeri Ülkelerde 1994-2021 Yılları Arasında Uygulanan Teknik Engel Sayısı (Adet)	92
Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür.....	93
Tablo 11 Türkiye ve Dünya Toplam Dış Ticaret Karşılaştırılması ve Türkiye'nin Dünya Ticaretindeki Ağırlığı	117
Tablo 12 Farkların Farkı Metodunun Hesaplanması.....	130
Tablo 13 Örnek DTÖ Veri Tabanı (TTE) Bilgi Ekranı.....	134
Tablo 14 Örnek Bir Mal Grubu Üzerinde Farkların Farkı Analizinin Anlatımı (HS 8908).....	136
Tablo 15 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS2)	137
Tablo 16 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS4)	138
Tablo 17 Yatay Kesitler (Teknik Engeller Bazında) Pearson Korelasyon Katsayısı Hesaplamaları ..	142
Tablo 18 Teknik Engel Sınıflandırmasına Göre Sıklık Dağılımı (1999-2021)	148
Tablo 19 Engel Türüne Göre Seçilmiş Mal Grupları Bazında Teknik Engel Sayısı (1999-2021).....	150
Tablo 20 Örneklemdeki 2 Haneli (HS2) Ana Mal Gruplarında TTE Uygulanma Sıklığı (Adet, Tekrarlar Dahil).....	154
Tablo 21 Araştırma Örneklemindeki Farkların Farkı Değerlerinin Negatiflik/Pozitiflik Durumu Tüm Örneklem Özeti (1999-2021)	156

Tablo 22 Dış Ticaret Hacmine Göre Yatay Kesitlere İlişkin Özet Gösterge Tablosu.....	158
--	-----

KISALTMALAR

AVE	: Ad-Valorem (tariff) Equivalent
BM	: Birleşmiş Milletler
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirket
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DID	: Difference in Differences
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ERM	: Environment Related Measures
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FF	: Farkların Farkı (Difference in Differences)
GATS	: General Agreement on Trade in Services
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülke
GSYH	: Gayri Safı Yurtiçi Hasıla
GTA	: Global Trade Alert
HS	: Harmonized System
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ISO	: International Organization for Standardization (Uluslararası Standartlar Örgütü)
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development (Dünya Bankası)
ITC	: International Trade Centre
I-TIP	: Integrated Trade Intelligence Portal
ITO	: International Trade Organization
MFN	: Most Favoured Nation (En Çok Kayrılan Ülke)
MRA	: Mutual Recognition Agreement (Karşılıklı Tanınma Anlaşması)

NTM	: Non Tariff Measures
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
SITC	: Standard International Trade Classification
SPS	: Sanitary and Phytosanitary (Sağlık ve Bitki Sağlığı Standartları Önlemleri)
STCs	: Specific Trade Concerns
TBT	: Technical Barriers to Trade
TTE	: Ticarete Teknik Engeller
TDÖ	: Tarife Dışı Önlemler
TDE	: Tarife Dışı Engeller
TCMCS	: Coding System of Trade Control Measures (Ticaret Kontrol Önlemleri Kodlama Sistemi)
TRAINS	: Trade Analysis Information System
TRIPS	: Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması)
TPRM	: Trade Policy Review Mechanism (Ticaret Politikaları Gözden Geçirme Mekanizması)
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UK	: United Kingdom
UN	: United Nations
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
UNIDO	: Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı
UR	: Uruguay Round
US	: United States
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

WHO : World Health Organization
WITS : World Integrated Trade System
WTO : World Trade Organization

GİRİŞ

Bu tez çalışmasının merkezinde iki konuya odaklanılmıştır. Birincisi, tarife dışı engeller (TDE) ve özelinde ticarete teknik engellerdir (TTE). Odaklanılan ikinci konu ise, Türkiye'nin 1999-2021 yılları arasındaki belirli mal gruplarına özgü ithalat verileridir. Tezin ana konusu; gümrük tarife oranlarının dış ticarete serbestleşme ile düşüşe geçmesinin ardından görece etkisi artan tarife dışı engeller ve TTE'nin, Türkiye'nin dış ticaretine etkisini incelemektir. Spesifik olarak belirlenen konu ise; Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve benzeri yerli ve uluslararası kurumların verileri ışığında incelenen değişkenlerin ülke ithalatını ne yönde etkilediğinin ampirik analizinin yapılmasıdır.

Tez çerçevesinde, birinci bölümde Uluslararası Ticaret Teorisi'nin taşıyıcı bileşenleri değerlendirildikten sonra, dünya ticaretinin yapısı ve gelişmesi anlatılıp Bretton Woods sistemi ve beraberinde kurumsallaşan uluslararası örgütler bağlamında dış ticaret politikalarının evrimine değinilmiştir. Türkiye dış ticareti, GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) ve buradan Dünya Ticaret Örgütü'ne giden süreçte, ticaretin serbestleşmesini ve düzenlemelerin en yüksek oranda kaldırılmasını savunan ancak aynı zamanda, ulusal çıkarları korumak veya belirli sosyal politika hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli durumlarda düzenlemelere ihtiyaç duyulabileceğini kabul eden sosyal neoliberal bir bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Ardından serbest ticaretin dünya ekonomisine katkıları ve/veya zararları tartışılmıştır. Sonrasında ülkeler arası çeşitli dış ticaret kısıtlamalarının hem uluslararası ekonomik sistem hem de Türkiye'nin dış ticaret üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine yakından bakılmıştır. Çalışmanın genel teorik çerçevesi, uluslararası uzmanlaşma modellerinin sabit olmadığını, aksine zaman içinde geliştiğini, değiştiğini ve başlangıçtaki karşılaştırmalı üstünlüklerin kademeli olarak çözüldüğünü ya da güçlendiğini savunan (Proudman, Redding 2000:373); Ricardocu ve Heckscher-Ohlin modelleri gibi statik karşılaştırmalı üstünlük görüşlerine dayanan geleneksel ticaret modellerinin uluslararası ticaretin dinamik doğasını hesaba katacak şekilde uyarlanan (Fofack, Mold 2021:2) “dinamik karşılaştırmalı üstünlükler” ve çeşitli ticaret teorilerinin iyileştirilmesi ve sentezi olarak zaman içinde evrimleşen ve reel sorunların analizinde daha kullanışlı “standart ticaret modeli” ekseninde (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:118) kurgulanmıştır. Standart ticaret modelinin nispi arz, nispi talep, ülke refahı ve ticaret hadleri arasında kurduğu ilişki tarife dışı engellerin ortaya çıkışı ve uygulanması bağlamında faydalı yaklaşımlar sağlamaktadır.

Tezin ikinci bölümünde tarife dışı engeller ve ticarete teknik engeller konusuna yoğunlaşmıştır. Bu inceleme esnasında, ekonominin özellikle dış ticaret ve özelinde ithalat verileri gibi makroekonomik

göstergelerindeki değişimler irdelenmiştir. Bu bağlamda da, tezin araştırma sorusu “Bir tarife dışı engel olarak ticarete teknik engeller, Türkiye’nin dış ticaretini nasıl etkilemektedir?” olarak belirlenmiştir.

Tezde 2 husus, konuları ele alırken çalışmaya ışık tutmaktadır. Birincisi, tarife dışı engellerin ortaya çıkmasının ve TTE’ye evrilmesinin kökeninde yatan dinamik karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımı; ikincisi ise DTÖ’nün Ticarete Teknik Engeller (TTE) Anlaşması’nın çizdiği uluslararası ticaret politikası ve düzenlemeleri çerçevesidir.

Dinamik karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, hangi mal gruplarının neden ithal edildiğine ilişkin kuvvetli ve gerçekçi bir içgörü sağlayabilmekteyken, TTE Anlaşması ise teknik düzenlemeler, standartlar ve uygunluk değerlendirme prosedürlerinin nasıl oluşturulacağı ve uygulanacağı konusunda bir çerçeve çizmektedir. Bu çerçeve de, teknik engellerin ithalat üzerindeki etkisini değerlendirmemizde yardımcı olacaktır.

Tezin üçüncü bölümü, hipotez için ön hazırlık oluşturacak örneklem verilerine ve ilgili analiz sonuçlarına odaklanmıştır. Veri toplama aracı olarak, başta Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) olmak üzere, Dünya Bankası (IBRD), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Türk İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi uluslararası ve yerli kurumların resmi kaynaklarından ve veri tabanlarından faydalanılmıştır. Bu araştırma, yerli literatürde gerek bilimsel makale gerekse doktora tezi seviyesinde “ticarete teknik engeller (TTE)” alanında ampirik bulgularla desteklenen spesifik çalışmaların sınırlı olması nedeniyle bu alana katkı sunan bir çalışmadır. Elde edilen bulgular, teknik engellerin etkisinin ölçülmesi sonrasında dış ticaret politikası bağlamında alınacak önlemlere katkı sağlayabilme potansiyeli açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel hipotezi: Türkiye'nin ithalat rejimi çerçevesinde belirli mal gruplarına uyguladığı ticarete teknik engeller, bu mal gruplarının ithalat hacmini anlamlı düzeyde ve azaltıcı yönde etkilemektedir şeklinde belirlenmiştir. Hipotezin kurulmasında, ilgili teori ve literatürün taranmasının ardından tarife dışı engeller ve ticarete teknik engellerin dış ticaret üzerinde negatif etkisinin diğer değişkenlere göre daha olası olduğu yönünde değerlendirme yapılmıştır.

Hipotez; ölçülecek ithalat hacmi verisi bağımlı değişkeni, bu bağımlı veri üzerinde etkisi olduğu düşünülen teknik engeller ise bağımsız değişkeni temsil edeceği şekilde kurulmuştur. Araştırmada, bağımlı değişken üzerinde etkisi olabilecek faktörlerden; mal gruplarının göreceli fiyatları, talep esnekliği, makro ekonomik koşullar, politik faktörler, döviz kurlarındaki değişiklikler gibi kontrol değişkenleri ve olası etkileri, “farkların farkı (difference in differences)” metodunda uygulanan kontrol grubu ile karşılaştırılarak elimine edilmiştir. Bu adım, yanlışlık sorunlarının minimize edilmesi için atılmıştır. Çalışma sonucunda, 1999 ile 2021 yılları arasında Türkiye devletinin Dünya Ticaret

Örgütü'ne yürürlüğe koyduğunu bildirmiş olduğu mal gruplarında TTE'nin etkileri araştırılmış ve analiz sonucu elde edilen ampirik bulgular ile temel hipotezin doğruluğu sınanmıştır.

Değerlendirmeler doğrultusunda, tezde hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel analiz, DTÖ Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması nezdindeki davaların incelenmesi, politika raporları ve yasal mevzuata ilişkin belgeler dahil olmak üzere ilgili literatürün gözden geçirilmesine odaklanmıştır. Nicel analiz, Türkiye'nin DTÖ ve diğer kuruluşlar çerçevesindeki diğer üye ülkelerle yürütegeldiği dış ticaret faaliyetlerinden kaynaklanan verilerin toplanması, tasnif edilmesi aşaması ile başlamıştır. Ardından veri setleri üzerinden araştırma sorusu ve hipotezimizin gösterdiği yönde incelemeler yapılmış, teknik engellere ilişkin istatistiklerin derlenmesi ve çeşitli ekonomik göstergeler ışığında yorumlanması kısımlarına yer verilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar üzerinden; ne tür veri setlerinin kullanıldığı ve hangi tip metodolojilerin uygulanarak sonuçlara ulaşıldığı incelenmiştir. Bu bağlamda belirlenen hipotezin test edilebilmesi için çeşitli veri toplama araçları kullanılmıştır. Bu aşamada DTÖ'den yeterli veri sağlanabilen 1999-2021 yılları arasındaki döneme mercek tutulmuştur. Analizin yatay kesitlerini teşkil edecek 66 adet TTE uygulamasından oluşan örneklem çatısı altında; 2, 4 veya 6 haneden oluşan Armonize Sistem (HS2-4-6) mal grupları kodları, uygulamanın hangi resmi mevzuat gereğince yapıldığı, yürürlük tarihi gibi içerikler ve veriler çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler, bu tip dış ticaret politikalarının resmi olarak DTÖ'ye bildirilmesi ve yayınlanmasına ilişkin verilerin toplandığı Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) / Birleşmiş Milletler Ticaret Konferansı (UNCTAD) ortak veri tabanı olan TRAINS'den sağlanmıştır. Söz konusu teknik engel uygulamalarının, Türkiye'nin gerçek ithalat verileri üzerindeki etkilerinin ölçülebilmesi için gerekli olan veriler ise, Birleşmiş Milletler (BM)'nin dış ticaret verilerine ilişkin internet tabanlı veri paylaşım organı olan UN Comtrade Database'den temin edilmiştir. Toplanan verilerin analizi için, yabancı literatürde Difference in Differences adıyla anılan Farkların Farkı (FF) Metodu seçilmiştir. Hipotezin testinde, FF değerleri tüm engel uygulamalarını kapsayacak bir şekilde ve her bir engel için ayrı ayrı olmak üzere yorumlanmıştır. Veriler ayrıca Pearson korelasyon testi ile de kontrol edilmiştir.

Tez çerçevesinde işlenen konular, saf neoliberal bir görüş aksine; devletin sağlık, çevre, iklim değişikliği, eğitim, iş güvenliği, vs. gibi alanlarda ağırlığını arttırması gerektiğini ve toplumsal faydanın öncelenmesi gereken durumlarda devlet müdahalesini savunan sosyal neoliberalizme daha yakın duran bir duruş ile değerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde, sonuçlar değerlendirilirken TTE'nin varlığında dış ticareti kolaylaştırmak için politika yapıcılar, iş dünyası ve diğer paydaşlar için öneriler sunulmuştur.

DTÖ'nün kuruluşu sonrasında uluslararası mal ticareti üzerinde potansiyel olarak ekonomik bir etkiye sahip olabilen, ticareti yapılan miktarları veya fiyatları ya da her ikisini birden değiştiren ve olağan gümrük tarifeleri dışındaki politika önlemleri olarak tanımlanan tarife dışı engellerde artış yaşanmıştır. Uluslararası etkiye sahip DTÖ örgütlenmesi sonrasında, gümrük vergisi oranlarının azalma eğilimine girmesine müteakip tarife dışı engellerin dış ticarete bir politika aracı olarak kullanılma sıklığı yükseliş göstermiştir¹.

BM'ye göre; Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kapsamında birbirini izleyen anlaşmalar, DTÖ yapılanması ve örgütün gümrük tarifelerinin azaltılması yönündeki serbestlik taraftarı çalışmaları, tüketicilerin gıda güvenliği ile çevrenin korunmasına ilişkin artan endişeler gibi nedenlerden ötürü tarife dışı önemler, uluslararası ticarete giderek artan bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede teknik engeller; yapısı, çeşitliliği ve farklı perspektiflerden sürekli güncelleniyor olması gibi nedenlerden ötürü uluslararası ticaret teorisinin sınırlarını meşgul eden bir konumdadır. Nihayetinde de, bu politika araçlarının kullanımı, küreselleşmenin yarattığı ticari iklimin karmaşıklık ve iç içe geçmişliğinden ötürü içinde birçok çelişkiyi ve zorluğu barındıran bir alana doğru değişmektedir. Gümrük tarifelerinin sağladığı alışlagelmiş koruma duvarlarının, DTÖ ve BM gibi uluslararası kurumların motive etmesiyle hız kazanan küresel serbestleşme koşullarında ne kadar etkili olduğu tartışılır hale gelmiştir. DTÖ'nün, devletlerin uyguladığı ve kökleri Merkantilist döneme dayanan ve ülke ekonomilerini yüksek gümrük vergisi tarifesi duvarları ile koruma yönündeki duruşlarına yönelik baskısı, DTÖ üyesi ülkelerin hükümetlerini alternatif bir alana yöneltmiştir. Bu da tarife dışı engelleri ve özelinde de teknik engelleri ön plana çıkarmıştır.

Teknik engeller, politika uygulayıcılarına çok seçenekli ve etkinliği farklı seviyelerde zımni bir tarife benzeri araç imkânı sağlamıştır. Bu nedenlerden dolayı, DTÖ'nün kuruluşu sonrasında tarife dışı engel tiplerinin yaygınlaşması en çok “Ticarette Teknik Engeller (TTE)” ve “Sağlık ve Bitki Sağlığı Standartları” önlemleri üzerinde gerçekleşmiştir.

Tarifeler, süreç içerisinde devletlerin vergi geliri elde etme amacının yanında bir koruma unsuru olarak da kullanılmıştır. Tarife dışı engeller de benzer şekilde dış ticaret politikası örgüsünün bir parçası olarak sisteme eklenmiştir.

DTÖ'nün, kuruluşundan bu yana; dış ticarete deregülasyon gayretleri ve daha yüksek bir refaha ulaşabilme amacı dikkat çeken misyonları arasında yer almaktadır. DTÖ üyesi ülkeler, dünya ticaret hacminin çok önemli bir kısmını elinde bulunduran üyeleri arasında gerçekleştirmeye çalıştığı

¹ Bu iddia, tezin ilerleyen bölümlerinde çeşitli istatistiklerle desteklenecektir.

serbestleşme atmosferine rağmen, yeni makul ve meşru sebepler üreterek yeni tipte tarife dışı önlemlere başvurmaktadırlar. Belirli durumlarda, tarifeler kadar etkili olan bu önlemlerden uygulama sıklığı anlamında en etkili olanı Ticarete Teknik Engeller (Technical Barriers to Trade/TBT)'dir. Bu tez çalışmasında bu uygulamanın dış ticaret üzerindeki rolü üzerinde durulmuştur.

DTÖ “Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP Goods)” adlı veri tabanı 30/06/2022 itibari ile geçerli olan verilerine göre; DTÖ üyelerinin dünya çapında uygulamakta olduğu toplam 62.339 adet tarife dışı önlemin² yaklaşık %53'ü olan 32.973 adet uygulama “Technical Barriers to Trade (TBT)” yani “ticarete teknik engeller” kapsamında değerlendirilmektedir. Takip eden en yaygın ikinci tarife dışı önlem aracı olarak “Sanitary and Phytosanitary (SPS)” yani “sağlık ve bitki sağlığı önlemleri” başlığı altında değerlendirilen 22.359 adet uygulama yapılmaktadır. Bu iki çok yoğun kullanılan önlem çeşidi dışındaki önlemler, görece çok daha düşük bir frekansta uygulanmaktadır. Bunlar, uygulanma sıklığına göre sırasıyla şöyle belirtilebilir; Anti-Dumping 2.443, Miktar Kısıtlamaları 1.636, Kota 1.274, Özel Korunma Önlemleri 652, İhracat Sübvansiyonları 429, Telafi Edici Vergiler 316 ve Korunma Önlemleri 120. İlgili veriler ışığında, tarife dışı bir araç olarak teknik engellerin ülkelerin dış ticaretleri üzerinde ne seviyede bir etkiye sahip olduğunun objektif bir şekilde incelenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

İnceleme sürecinde, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması (WTO Dispute Settlement System) nezdinde, Türkiye'nin tarife dışı engeller kapsamına girebilecek nitelikte açtığı davalar ve aleyhine açılan davaların değerlendirilmesi ve nitel analizi konuları, tezin ana hatlarını yorumlayabilmek adına ayrıca fayda sağlamıştır.

2 Tarife dışı önlemlerin sayı istatistiklerinin temin edildiği veri tabanında önlemler, “initiated” yani DTÖ'ye bildirimi yapılmış fakat henüz resmi yürürlüğe girmemiş olanlar ve de “in force” yani yürürlükte olanlar olmak üzere 2 başlık altındaki toplanmıştır. Verilen sayı değerleri bu iki başlıktaki uygulamaların toplam sayısıdır.

1 KORUMACILIK: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Korumacılık, yabancı ülkelerden mal ithalatına sınırlamalar getirilmesini içeren bir dizi ekonomik stratejiyi ifade eder. Bu yaklaşım tipik olarak ithalat kotaları, ithal mallar üzerindeki tarifeler ve çeşitli diğer hükümet düzenlemeleri gibi önlemlerin uygulanması yoluyla elde edilmektedir. Korumacılığı savunanlar tarafından arkasındaki rasyonelitenin; korumacı önlemlerin uygulanmasının, ithal ikameci sanayideki yerli üreticileri, işletmeleri ve işçileri dış rakiplerden korumaya hizmet etmek olduğunu iddia etmektedirler. Bununla birlikte, korumacılığın ülke kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasına zarar verdiğini iddia eden taraflar da mevcuttur (Özay 2015:24).

Adam Smith'e göre gümrük, kota ve yasaklara karşı hiçbir makul gerekçe tanımaksızın karşı çıkılmalıdır. Fakat yine Smith'e göre, ihracata sübvansiyon verilmesi, ihracata vergi iadesi gibi konularda yurt içi üretici korumacılık bağlamında desteklenmelidir (Yılmaz 2016:20).

Tarihsel perspektifte Merkantilist döneme dayanan ve öncelikle "gümrük tarifeleri" ile anılan geleneksel korumacılık ve bu yalın politika ile ülkeler; geçen on yıllar içerisinde yaşanan büyük savaşlar, sanayileşme ve teknoloji devrimi, hızlı nüfus artışı, coğrafi sınırların radikal bir şekilde dönüşümü ve uluslararası ekonomi politiğin zamanla değişiminden dolayı, kendi koruma ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Bunda özellikle, uluslararası dış ticaret işlemlerinin serbestleşmesi adına Bretton Woods Konferansı sonrasında 1947 yılında katılımcı ülkeler tarafından GATT (General Agreement on Tariffs and Trade/Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)'ın imza altına alınması etkili olmuştur. Sonraki süreçte bu anlaşma kurumsallaşma yoluna giderek, 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşümü önemli etkiye sahiptir. DTÖ'nün henüz kurulmadığı 1980'li yıllarda, ABD'nin büyük uluslararası ticaret açıkları vermesi üzerine, bunun iş dünyası üzerinde büyük ekonomik etkiler gözlemlenmiştir. Ticaret dengesizliği, ABD Kongresi'nde korumacılık, adil ticaret ve serbest ticaret konularına odaklanan şiddetli tartışmalara yol açmıştır. Kongre'deki ticaretle ilgili yasama faaliyetinin miktarı 1975'ten 1985'e kadar dört kat artmıştır. Bu dönemde çıkarılan yasa tasarılarının çoğu korumacı bir politika güdülerek yürütülmüştür (Nollen, Iglarsh 1990:137). Nollen ve Iglarsh (1990), yarı ampirik yöntem kullanarak tamamladıkları çalışma sonucunda, korumacılığın özellikle liberal ideoloji, yüksek ithalat etkisi ve düşük ihracat bağımlılığı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Teson (2012), serbest ticaretin makul bir adalet anlayışı için gerekli olduğunu savunmaktadır. İlgili çalışmada, zengin ülkelerin korumacılığının sadece bu ülkelerin tüketicileri için değil, yoksul ülkelerdeki üreticiler için de zararlı olduğu aktarılmıştır. Bunun arka planında da, korumacılığın neredeyse her zaman verimsiz üreticilerin siyasi baskılarının bir sonucu olduğundan korumacılığı

desteklemek için hiçbir makul ahlaki neden olmadığı konusu üzerinde durulmuştur. Teson (2012), yoksul ülkelerin korumacılığının da aynı derecede zararlı olup, bu tip ülkelerdeki korumacılığın ekonomik durgunluğa katkıda bulunan bir başka kötü kurum olduğunu savunmaktadır. (Teson 2012:126).

1.1 KORUMACILIĞIN GELİŞİMİ VE TEORİK YAKLAŞIMLAR

Dış ticarete korumacılığın tarihsel gelişiminin, dünya ekonomisi ve uluslararası iktisadi ilişkiler bağlamında aktarılması konunun anlaşılabilirliğini artıracaktır. Bu bağlamda korumacılığın tarihsel gelişimi aşağıdaki ana başlıklar altında ele alınacaktır:

- Merkantilizm (16. Yüzyıl - 18. Yüzyıl)
- Klasik Dış Ticaret Teorisi, Klasik Liberalizm ve Serbest Ticaret (18. Yüzyıl - 19. Yüzyıl)
- Büyük Buhran ve Korumacılığın Yükselişi (1929 - 1945)
- GATT ve WTO: Dünya Ticaretinde Liberalizasyon (1947 - 1995)
- 21. Yüzyılın Başlarında Korumacılığın Yeniden Ortaya Çıkışı

1.1.1 Merkantilizm (16. YY - 18. YY)

Merkantilizm, 16. yüzyılın sonlarında Rönesans Avrupası'nda ortaya çıkan, büyük coğrafi keşiflerin deniz aşırı ülkelere gelen ganimetlerin etkisiyle feodal Avrupa'nın ticaret yoluyla zenginleşmesini destekleyen bir ekonomik teori ve uygulamadır (Yılmaz 2016:2). Merkantilizm, devletin ekonomideki merkeziliğini vurgulayarak, altın ve gümüşten oluşan ulusal bir hazine biriktirmek için pozitif bir ticaret dengesi yaratmayı amaçlamaktadır.

Ekonomik milliyetçilik doktrini ile desteklenen Merkantilizm, devletin ithalatı caydırmak ve ihracatı teşvik etmek için tarifeler, tekeller ve diğer düzenlemeler yoluyla müdahale ettiği korumacı ticaret politikalarını savunmaktadır. Asıl amaç, ihracatın değerinin ithalatın değerini aştığı "elverişli" bir ticaret dengesi elde etmek ve böylece değerli madenleri biriktirerek ulusun zenginliğini artırmaktır. Merkantilist ekonomik model, dünyada sınırlı miktarda zenginlik olduğunu varsaymaktadır. Uluslararası ticarete yönelik bu sıfır toplam yaklaşım, bir ulusun kazancının diğerinin kaybına eşit olduğu perspektifine yol açmaktadır. Sonuç olarak, merkantilist uluslar ticaret yollarını ve yeni pazarları güvence altına almak için sık sık deniz savaşlarına ve sömürgeci genişlemeye girişmişlerdir.

Ticaret devrimi diye adlandırılan bu dönem, kapitalizmin temellerinin atıldığı dönem olarak da anılmaktadır (Yılmaz 2016:3). Ülkeler bu düzenin korunması adına da korumacılık önlemlerine başvurmaktadır. Aynı zamanda geleneksel korumacılığın yapı taşları da bu dönemde atılmıştır.

Merkantilizm, yapay olarak yüksek fiyatları koruyarak ve malların serbest akışını engelleyerek iç tüketimi ve yeniliği caydırmıştır. Teoriyle ortaya çıkan altın ve gümüş biriktirme kaygısı, enflasyona ve ekonomik istikrarsızlığa yol açmıştır. Aydınlanma dönemi, özellikle de Adam Smith'in çalışmaları, merkantilist ilkelerin çoğunu çürütmüş, odağı metal stokları yoluyla ulusal servet birikiminden üreten emek yoluyla servet yaratma fikrine doğru kaydırmıştır. Çağdaş dünyada, saf merkantilizm artık mevcut olmasa da, ilkelerinin yankıları; korumacılık, ihracat sübvansiyonları ve döviz kuru manipülasyonu gibi uygulamalarda görülmektedir.

Sonuç olarak, bir ekonomik teori olarak merkantilizm, modern dünyanın ekonomik ve siyasi manzarasında önemli bir rol oynamış, ulus devletlerin yükselişine yardımcı olmuş ve kapitalizme zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte, tarihsel süreçte ticaret savaşları, sömürgeleştirme gibi sınırlamaları, yıkıcı eğilimleri, serbest ticareti ve açık piyasaları savunan daha liberal ekonomik teoriler tarafından yerinden edilmiştir.

1.1.2 Klasik Dış Ticaret Teorisi, Klasik Liberalizm ve Serbest Ticaret (18. YY - 19. YY)

Uluslararası iktisat literatürü, Mutlak Üstünlükler ve Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorileri'nin öne sürdüğü savlardan önemli ölçüde etkilenmiştir. İlk olarak sırasıyla Adam Smith ve David Ricardo tarafından ortaya atılan bu fikirler, uluslararası ticaretin temellerini, ulusların uzmanlaşmasını ve ticaretten elde edebilecekleri avantajları açıklamayı amaçlamaktadır. Bu iktisatçıların eserleri Klasik İktisat akımının öncüleri olmuş ve iktisat dalının bir bilim olarak kabul edilmesindeki önemli yapıtaşları haline gelmelerini sağlamıştır.

Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" (1776) adlı eserindeki teorik çerçeve Mutlak Üstünlükler Teorisi'nin temelini oluşturur. Smith, ulusların açık bir rekabet üstünlüğüne sahip oldukları, yani diğer uluslardan daha başarılı bir şekilde üretebilecekleri mal ve hizmetleri üretmeye odaklanmaları gerektiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda verimlilik, daha iyi teknoloji, belirli ham maddelere erişim veya daha vasıflı personel gibi bir dizi değişkenden etkilenebilir. Bu teze göre, uluslar uzmanlaşma ve serbest ticaret yoluyla genel ekonomik refahlarını artırabilirler (Smith 2015:424). Mutlak Üstünlükler Teorisi'nin ortaya çıktığı koşullarda dikkat çekici ve çığır açıcı olmasına rağmen, bazı dezavantajları bulunmaktadır. En önemlisi, bir ulusun her şeyi üretme konusunda tamamen dezavantajlı olabileceği durumlar göz ardı edilmiştir. Ayrıca teori, bir ulus içinde tam kaynak hareketliliği gibi genellikle doğru olmayan bir varsayıma dayanmaktadır. Bu varsayım pratik yaşamda uygulanabilir değildir.

Bu eksik yanların birkaçı, David Ricardo'nun daha sonra 1817'de ilk baskısı yapılan “Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri” kitabında çerçevesi genişletilen Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi olarak ele alınmıştır (Ricardo 1821:1). Ricardo'ya göre, bir ülke tüm ürünlerin üretiminde kesin bir üstünlüğe sahip olsa bile, ticaret yine de karşılıklı kazançlarla sonuçlanabilir. Bunun nedeni, göreceli maliyetlerin gerçek üretim maliyetinden daha önemli olmasıdır. Ülkeler en düşük fırsat maliyetine sahip malları ya da vazgeçilen alternatiflerden en az zarar görecekları malları üretmeye odaklanmalıdır. Bu da karşılaştırmalı üstünlük kavramına yol açar. Bu kavrama göre ülkeler genellikle diğerlerinden daha verimli oldukları alanlarda uzmanlaşmakta ve bu alanlardaki mallar için ticaret yapmaktadırlar. Mutlak Üstünlükler kavramıyla karşılaştırıldığında, bu teori karlı ticaret fırsatlarını arttırmakta ve küresel ticaret için daha gerçeğe yakın, daha sağlam bir çerçeve sunmaktadır.

Ricardo'ya göre uluslararası ticaretin ana motivasyonu, rekabet değil iş birliğidir. Her ülke en iyi yaptığı şeyde uzmanlaşarak ve ardından ortaya çıkan çıktının ticaretini yaparak kazanç sağlayabilecektir. Bu sav, yerli sanayileri yabancı rekabetten korumak için ticaret engelleri koyan korumacılığa karşı ikna edici bir argüman olarak gösterilebilir.

Modele yöneltilen eleştiriler, teorinin altında yatan bazı varsayımların gerçeklikle örtüşmediğini öne sürmektedir. Örneğin; Ricardo, üretim faktörlerinin ülkenin sınırları içerisinde optimizasyonu daha düşük sektörlerden potansiyel olarak daha iyi olanlara doğru sorunsuz bir şekilde göç edebileceğini iddia etmektedir. Eleştirilere göre ise ülkeler arasında bu faktör hareketliliğinin mümkün olmadığı varsayılmaktadır. Halbuki, günümüz dünyasında sermaye son derece hareketlidir ve sınırlar ötesine kolaylıkla geçebilmektedir.

Ayrıca, teori, ülkelerin tam istihdamı koruyacağını varsaymaktadır. Ancak uzmanlaşma gerçekleştiğinde, bazı endüstriler kaçınılmaz olarak küçülecek ya da yok olacaktır. Kaynakların daha verimli sektörlerle geçişi kusursuz olamayacağı için friksiyonel (arızı) işsizliğe yol açabilecektir.

Ricardo tam rekabet koşullarının geçerli olduğunu ileri sürerken, gerçek ekonomik akış içerisinde, birçok sektörde, firmaların tekel ya da oligopol gücüne sahip olduğu eksik rekabet mevcuttur. Bu bağlamda teoriye, ticari karların eşit bir şekilde dağıtılamayabileceği ve bunun da eşitsizliğin artmasına yol açabileceği gibi eleştiriler yöneltilmiştir.

Teorinin bir başka eleştirildiği konu ise ticaretin dinamik etkilerini göz ardı etmesi hususundadır. Teoriye göre, belirli bir mal grubunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan bir ülke, diğer endüstrileri geliştirip yeterince koruma sağlaması koşulu ile gelecekte daha yüksek katma değerli endüstrilerde karşılaştırmalı üstünlük yaratabilme potansiyeline sahip olabilecektir. Bu çerçeveden bakıldığında,

gelişmekte olan endüstrilerin uluslararası rekabetten korunarak yeterli rekabet seviyesine ulaştırılmasını savunan Bebek Endüstri Tezi akla gelecektir.

Buna ek olarak teori, ulusal güvenlik kaygıları gibi belirli meşru sebepler bağlamında korumacılığın olası avantajlarını net bir şekilde reddetmemektedir. Bu yaklaşım da akla, Yeni Dış Ticaret Teorisi'nin bir parçası olarak değerlendirilebilecek Stratejik Ticaret Politikası'nı getirmektedir (Linbo 2017:97). Stratejik ticaret politikası, eksik rekabetin varlığında, bir ülkenin ticaret politikaları planlı bir şekilde uygulayarak, ticaret çarpıklıklarına yol açsa bile ulusal refahını artırabileceğini savunmaktadır.

İlave olarak, korumacılığın bir diğer yaygın şekilde öne sürülen argümanı olan "kritik mallar için diğer ülkelere güvenmenin potansiyel ulusal güvenlik sonuçlarına sebep olabileceği hususu" Ricardo'nun teorisi tarafından dikkate alınmamaktadır. Buna örnek bir çerçeve olarak, Nakıboğlu'nun (2020) yaptığı çalışmada, küresel COVID-19 salgını sırasında hastalığın merkezi konumundaki Çin'in Wuhan bölgesinin, dünya çapındaki birçok büyük işletme ve küresel tedarik zinciri için kritik role sahip tedarikçi işletmelere ev sahipliği yaptığı belirtilmiştir. Bu sebeple bölgede yaşanan üretim kesintisinin, tedarik zinciri bağlamında küresel boyutta negatif etkileri hissedilmiştir. Yaşanan krizin, tüm dünyada ekonomiyi ve tedarik zincirlerini etkilemesi, aslında küreselleşen tedarik zincirlerinin şimdiye kadarki yapılanmalarındaki ve önceliklendirmelerindeki kritik hataları ortaya çıkarmıştır. Ülkelerin tedarik zincirlerinin gelecekteki kırılganlıklarının azaltılabilmesi adına ne gibi yapılandırma yaklaşımları sergilemeleri gerektiği üzerinde durulmuştur (Nakıboğlu 2020:1,7). Bu perspektiften, Ricardocu yaklaşımın uluslararası ticareti 21. yüzyıl paradigması içerisinde yeterince açıklayamadığına bir örnek verilmiş olacaktır.

Aynı zamanda teorinin basitliği, pratiğe dönük güçlü ve gerçekçi sonuçları teoriyi uluslararası ticaret teorisinin temel taşlarından biri haline getirmiştir. Korumacı politikaların faydalı veya elzem olabileceği durumlar olsa da, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi bunların kuraldan ziyade istisna olması gerektiğini öne sürmekte; uzmanlaşma ve ticaretin refah için gerekli koşullar olduğu vurgulamaktadır. Teori, uluslararası iktisat literatürü perspektifinden değerlendirildiğinde bazı sınırlamaları ve varsayımlarına rağmen kıymetli bir çerçeve sunmaktadır.

Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, Mutlak Üstünlükler Teorisi tarafından oluşturulan zemini genişletmektedir. Karşılaştırmalı Üstünlükler ticaretin temeli olarak fırsat maliyeti fikrini ortaya koyarken, Mutlak Üstünlükler çeşitli ülkelerin ne kadar üretken olduğuna odaklanır. Bu da uluslararası ticaret hakkındaki bilgilere önemli bir katman ve derinlik katmaktadır.

Bununla birlikte, her iki teorinin de ortak dezavantajları vardır. Her ikisi de, bir ulus içindeki gelir eşitsizliğinin önemini göz ardı etmekte, tam rekabet ve sıfır ulaşım maliyeti varsayımı altında kurulan

teorilerdir. Ayrıca bu teoriler, kaynakların ülke sınırları arasında tamamen taşınabilir olduğunu ve tam uzmanlaşmayı varsayarak gerçek dünya ekonomisinin işleyişini fazlaca basitleştirmektedir.

Sonuç olarak, farklı bakış açılarına sahip olmalarına rağmen, karşılaştırmalı üstünlük ve mutlak üstünlük teorileri, küresel ticaretin nedenlerini ve avantajlarını anlama arayışında önemli mihenk taşlarından olmuşlardır. Kendilerine özgü eksikleri ve eleştirilebilir yanlarına rağmen, her iki teori de uzmanlaşma fikri ve ticaretin faydaları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi göreceli maliyetler ve fırsat maliyetleri konusunda daha karmaşık bir anlayış getirirken, Mutlak Üstünlükler Teorisi üretkenlik ve verimlilik konusunda temel bir anlayış sunmaktadır. Birlikte, klasik dış ticaret teorisinin temelini oluşturmakta ve çağdaş küresel ekonomiyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Temel yaklaşımları, kusurlarına rağmen halen günümüzde uluslararası iktisat sahasında önemli bir etkiye sahip olmaya devam etmektedir. Bu etkinin devam ediyor olması, uluslararası ekonomi çalışmalarında halen daha uygulanabilirliklerinin devam ettiğini göstermektedir.

1.1.3 İthal İkameci Sanayileşme ve Bebek Endüstri Tezi

İlk defa Alexander Hamilton tarafından 18. yüzyılda ortaya atılan "bebek endüstri (infant industry)" kavramı, yeni sanayi kollarının dünya pazarında rekabet edebilecek kadar büyüene kadar sübvansiyonlar, tarifeler veya tarife dışı bazı önlemlerle rekabetten korunması gerektiğini öne süren ekonomi teorisinin ve korumacı ticaret politikalarının bir parçasıdır. John Stuart Mill ve daha sonra uluslararası ticaret literatürüne katkıda bulunan diğer iktisatçılar tarafından da prensip olarak kabul edilmiştir (Bardhan 1971:54).

Sonraları, bebek endüstri argümanı 19. yüzyılda Alman iktisatçı Friedrich List tarafından daha da ayrıntılandırılmıştır. List, gelişmekte olan ülkelerin yeni gelişen sanayilerini canlandırmak için koruyucu önlemlere ihtiyaç duyduklarını savunmuştur. Bu kavram, öne çıkan iktisatçıların adları sebebiyle Hamilton-List Bebek Endüstri argümanı diye de anılmaktadır (Bardhan 1971:54). İngilizce adıyla The National System of Political Economy³ adlı kitabında (List 1851) Friedrich List, korumacılık fikirlerinin literatürde ulusal bir ekonomi politikası olarak tanıtılmasında çok etkili olmuştur (Shafaeddin 2000:5). Bazı iktisatçılar tarafından en önemli ekonomik milliyetçi olarak da anılan List (Nakano 2007:58), Amerika'ya göç ettiğinde Alexander Hamilton'ın ve "Amerikan Okulu"nun korumacı iktisatçılarının fikirlerini benimsemiştir. Bir ulusun ekonomik gücünün ve refah düzeyinin ilerlemesi

³ Eserin orijinal adı Almanca dilinde "Das Nationale System der Politischen Ökonomie"dir ve 1841 yılında basılmıştır. Friedrich List'in ABD'ye göç etmesinin ardından İngilizce'ye de çevrilmiştir.

için devlet müdahalesinin önemini vurgulayan ekonomik milliyetçilik (economic nationalism) tezini savunmuştur (Reznikova, Panchenko, Bulatova 2018:278). Bu tezi, "tarife korumacılığı" teorisi ile tamamlanmıştır. Tarife korumacılığı ise bir ülkenin yerli endüstrilerini yabancı rekabete karşı koruma altına almayı önerir.

Bebek Endüstri kavramını, İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1970'lere kadar birçok geliştirmekte olan ülke tarafından uygulanan bir strateji olan İthal İkameci Sanayileşme bağlamında değerlendirmek daha isabetli olacaktır. İthal ikameci sanayileşme politikasında amaç, mamul mal ithalatını sınırlandırarak yerli imalat sektörlerini geliştirmek, böylece kendi kendine yeterliliği teşvik etmek ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmaktır. Bu strateji, geliştirmekte olan ülkelerdeki yeni imalat sanayilerinin, küresel olarak rekabet edebilir hale gelene kadar gelişmiş ülkelerdeki yerleşik sanayilere karşı geçici korumaya (tarifeler ve kotalar gibi) ihtiyaç duyduğunu öne süren "Bebek Sanayi Argümanı" tarafından desteklenmiştir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:277-282).

Bununla birlikte, Bebek Sanayi argümanının eleştiriye açık noktaları da mevcuttur. Krugman (2017), gelecekte faktör donatımı açısından gelişmeler sağlanarak karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olabilecek sanayi kollarına hızlı bir şekilde girmenin her zaman faydalı olmadığını ve korumacı önlemlerin ancak endüstrileri rekabetçi hale getirmeye yardımcı oldukları takdirde işe yaradığını savunmaktadır. Kısacası, korunacak sektör için politika geliştirirken sektörün olgunluğunu ve korunma zamanlamasının da dikkate alınması gerekmektedir. Ancak, 1980'li yıllarda otomobil ihracatçısı konumuna gelebilen Güney Kore'nin 1960'larda desteklenmesinin bir anlam ifade etmeyeceği gibi, Pakistan ve Hindistan'daki tekstil imalat sektörlerin on yıllarca korunup desteklenmesine karşı ancak son yıllarda ihracat açısından gözlemlenebilir bir fark yaratabildiği bu perspektiften çarpıcı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bebek sanayi kolunun belirlenmesi aşamasında oldukça özenli bir seçim gerekmektedir ve bu yönüyle doğru sektörü belirlemek zor olabilmektedir. Uygulanacak politikanın özel çıkar çevreleri ve lobiler tarafından istismar edilme riskinin sürekli göz önünde bulundurulması, politikanın verimliliği açısından kritik anlam taşımaktadır. "Bebek" endüstrilerin süresiz olarak korumaya bağımlı kalma potansiyeli hususu yine politika uygulayıcılarının hesaba katması gereken bir diğer alandır.

Geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmayı hızlandırmak amacıyla mamul mal ithalatının sınırlandırılması ve yerli üretim teşvik edilmesini içeren ithal ikameci sanayileşme yoluyla imalatın teşvik edilmesi stratejisi, ülke kaynaklarının potansiyel ihracat sektörlerinden çekilerek sadece iç piyasaya yönelmesi sebebi ile ihracatın gelişme kapasitesini olumsuz etkileyebileceği için eleştirilmektedir.

İthal ikameci sanayi yaklaşımı, uygulamada başlangıçta güçlü ve yerleşik çıkar gruplarına fayda sağlamıştır. Fakat ithal tüketim mallarını yerli ürünlerle değiştirmiş olsa da, beklenildiği gibi ekonomik kalkınmayı teşvik etmemiştir. Bu stratejinin ekonomik büyümeyi teşvik etmediği ve 1980'lere gelindiğinde ithal ikame stratejisi uygulayan ülkelerin gelişmiş ülkelere dış ticaret ve ekonomik performans açısından yetişemediği görülmüştür. Hatta Hindistan örneğinde ekonomik büyümenin daha geride kaldığı söylenebilmektedir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:279).

Bebek sanayi argümanının daha önce varsayıldığı kadar evrensel olarak geçerli olmadığı ve korunan sanayilerin eninde sonunda rekabetçi hale geleceği beklentisi, genellikle pratikte karşılık bulmamıştır. Çünkü, birçok gelişmekte olan ülke, üretim deneyiminin eksikliğinin ötesinde, vasıflı işgücü eksikliği ve altyapı sorunları gibi daha temel ve derin yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu aksaklıklar, modelin verimli şekilde amacına ulaşmasında engel teşkil etmektedir. Birçok az gelişmiş ülkenin korumacı politikaları da, teşvikleri çarpıtmış ve genellikle aşırı karmaşık kota sistemleri, döviz kontrolleri ve yerli içerik kuralları ile negatif dışsallığa sebep olacak şekilde sonuçlanmıştır.

Ayrıca, ithal ikamecilik verimsiz küçük ölçekli üretimi teşvik etmiş, bu da genellikle birkaç firmanın kendilerini destekleyecek kadar büyük olmayan bir pazara girmesine yol açarak verimsizliğe neden olmuştur. İthal ikameci sanayileşme, iç pazarlara odaklanarak gelişmekte olan ülkelerin sınırlı bir ürün yelpazesinin üretiminde takılı kalmasına sebep olmuş ve ihracatta uzmanlaşmasını engellemiştir. Merkezi planlama çabası, genellikle çok az etki gösteren bir dizi nominal gümrük tarifesini, kotalar, ihracat yapmayı cezalandıran aşırı değerli döviz kuru gibi argümanlar sebebi ile ithal ikameci sanayileşme, bazı iktisatçılar tarafından gelir eşitsizliği ve işsizlik gibi sorunları daha da ağırlaştırdığı yönünde eleştiriye maruz kalmıştır (Bruton 1998:914).

1980'lerin sonunda ithal ikame stratejisine yönelik eleştiriler yaygınlaşmıştır. Birçok gelişmekte olan ülkenin serbestleşme yönündeki adımlarıyla; ithalat kotalarının kaldırılması ve tarife oranlarının düşürülmesi ekonomi politikalarında önemli bir değişime yol açmıştır. İstatistiksel kanıtlara yönelik bazı itirazlara rağmen, daha serbest ticaret politikaları izleyen gelişmekte olan ülkelerin korumacı politikalar izleyenlere göre daha hızlı büyüdüğü görülmüştür (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:281).

1.1.4 Büyük Buhran ve Korumacılığın Yükselişi (1929 - 1945)

1929'de başlayıp İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarına kadar yaşanan Büyük Buhran dönemi, ticaretin de çökmesi ve kurumlara güvenin azalması ile küresel ekonomi üzerinde önemli olumsuz etkileri olan ciddi bir ekonomik gerileme dönemine evrilmiştir. Yaşanan bu süreci, uluslararası ticaret teorisyenleri “komşuyu zarara sokma (beggar thy neighbours)” politikalarının yıkıcı bir şekilde

uygulanması ile hatırlamaktadırlar (Pamuk 2018:156). Büyük Buhran, finansal sistemde güven kaybına ve tüketici harcamaları ile yatırımlarda daralmaya yol açan 1929 borsa çöküşüyle tetiklenmiştir. Patlayan bu krizin FED'in eylemleriyle daha büyük bir depresyona dönüşeceği hiçbir iktisatçı tarafından kanıtları ile öngörülememiştir. William Foster ve Waddill Catchings gibi dönem iktisatçıları, borsada patlak veren krizin parasal kökenli olduğunu ve önlenebileceği eleştirilerini yöneltmiştir (Tavlas 2011:565). Dönem, ekonomik faaliyetlerde keskin bir düşüş, yüksek işsizlik oranları ve uluslararası ticarete bir çöküş ile karakterize edilmiştir (Granados, Roux 2009:17290).

Büyük Buhran sırasında, yerli sanayileri dış rekabetten korumayı amaçlayan ticaret politikalarının benimsenmesini ifade eden korumacılıkta bir artış yaşanmıştır (Pamuk 2018:156). Korumacı önlemler arasında gümrük tarifeleri, ithalat kotaları ve diğer ticaret engellerinin uygulanması yer almaktadır (De Bromhead vd. 2018:126). Bu önlemler, yerli sanayilerini ekonomik krizin etkilerinden korumak ve istihdamı muhafaza etmek amacıyla birçok ülke tarafından uygulanmıştır (De Bromhead vd. 2019).

Büyük Buhran sırasında korumacılığın yükselişinin uluslararası ticaret üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Hem 1929 Büyük Buhran'da hem de 2008-2009'da benzer şekilde, uluslararası ticaretteki düşüş özellikle otomobiller ve endüstriyel malzemeler için oldukça belirgindi. Ticaretteki çöküş, büyük ölçüde miktarların fiyatlardan daha fazla düşmesiyle kendini göstermiştir. Bu dönemde yaşanan tedirginliğin benzer olması nedeniyle 2008 finansal krizi sırasında meydana gelen ticaret çöküşüne benzemektedir (De Bromhead vd. 2018:133).

Bununla birlikte, korumacılığın Büyük Buhran sırasındaki genel ticaret akışları üzerindeki etkisinin akademik literatürde tartışma konusu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bazı çalışmalar, bu dönemde dünya geliri ve üretimindeki düşüşün ticaretteki çöküşün büyük kısmını açıklayabileceğini, artan ticaret engellerinin ise nispeten daha azını açıklayabileceğini savunmuştur. Yine, De Bromhead, vd. (2019)'nin aktardığına göre, diğer çalışmalar ticaret politikalarının 1930'larda ticaretin balkanlaşmasında (yani, ticaretin daha çok bölgesel ve daha az global hale gelmesinde) yalnızca küçük bir rol oynadığı sonucuna varmıştır (De Bromhead vd. 2019:327).

Büyük Buhran'ın para politikası üzerinde de etkisini göstermiştir. Ekonomik gerilemeye tepki olarak, ABD'deki Federal Rezerv (FED) gibi merkez bankaları, krizi daha da şiddetlendiren daraltıcı para politikaları benimsemişlerdir. Amerikan Merkez Bankası'nın, 1928 ve 1929 yıllarında, esas olarak borsadaki patlamayı durdurmak için para politikasını sıkılaştırması, Büyük Buhran'ın oluşumuna katkıda bulunan faktörlerden biri olarak belirtilmiştir (Tavlas 2011:565-566).

Korumacılığın yükselişine ek olarak, Büyük Buhran başka ekonomi politikası tepkilerine de tanık olmaktadır. Hükümetler ekonomik toparlanmayı teşvik etmek ve vatandaşlarının karşılaştığı zorlukları

hafifletmek için çeşitli tedbirler uygulamıştır. Örneğin, maliye politikası, ekonomik faaliyeti canlandırmayı ve vatandaşları yoksulluktan korumayı amaçlayan artan devlet harcamaları ile konjonktür karşıtı ve Keynesyen bir rol oynamıştır (Khambule 2021:382). Keynes, merkez bankasının fiili ekonomik duruma göre farklı para politikaları benimsemesi gerektiğini savunarak yaratıcı bir şekilde ihtiyari (isteğe ve duruma bağlı) para politikasını önermiştir. Para politikası da, belirli ekonomik koşulları ele almayı amaçlayan ihtiyari para politikalarının benimsenmesiyle değişikliklere uğramıştır (Zhou, Huang, Wang 2022:2).

Büyük Buhran'ın derin sosyal ve insani sonuçları da olmuştur. İşsizlik oranları yükselmiş, birçok insan yoksulluk başta olmak üzere bir takım sıkıntılar yaşamıştır. Büyük Buhran'ın toplum sağlığı üzerindeki etkisi, artan ölüm oranları ve olumsuz sağlık sonuçlarıyla daha da önem arz eder hale gelmiştir. Büyük Buhran'ın ekonomik ve sosyal etkileri 1930'ların ötesine uzanmış, yüksek işsizlik oranları on yıl boyunca devam etmiş ve ekonomik faaliyetler 1938'de tekrar keskin bir düşüş göstermiştir (Granados, Roux 2009:17290).

Tarihi nitelikte bir kanıt olarak, ülkelerin birbirlerine gerek misilleme niteliğinde gerekse kendi iç piyasa ve endüstrilerini koruma güdüsü ile ortaya koyduğu ticaret bariyerleri Büyük Buhran sonrasında ticaret savaşları boyutuna ulaşmış, 1929 ve 1933 yılları arasındaki dört yıllık dönemde tarife savaşlarıyla dünya ticaretinin çökmesine yol açmıştır (Crucini, Kahn 1996:428).

Sonuç olarak, 1929 yılından itibaren başlayan süreç, ekonomik faaliyetlerde düşüş, yüksek işsizlik oranları ve uluslararası ticarete çöküş ile karakterize edilen ciddi bir ekonomik gerileme dönemidir. Korumacılığın yükselişi bu dönemin önemli bir özelliği olarak ön plana çıkmıştır. Korumacılığın bir yansıması olarak birçok ülke kendi yerli sanayilerini korumak için ticaret engelleri uygulamıştır. Büyük Buhran sırasında korumacılığın ticaret akışları üzerindeki etkisi tartışma konusu olmuş, bazı çalışmalar ticaretteki çöküşün büyük kısmını dünya gelir ve üretimindeki düşüşün açıklayabileceğini öne sürmüştür. Büyük Buhran'ın para ve maliye politikası üzerinde de etkileri olmuş, hükümetler ekonomik toparlanmayı teşvik etmek için tedbirler uygulamıştır. Büyük Buhran'ın sosyal ve beşeri sonuçları, yüksek işsizlik oranları ve olumsuz sağlık sonuçları ile hatırlanmaktadır.

1.1.4.1 Bretton Woods Sistemi

Bretton Woods sistemi, 1944 yılındaki Bretton Woods konferansından sonra kurulan uluslararası bir para sistemidir ve açık ekonomiye ilişkin en kalıcı uluslararası sistem olmuştur (Fioretos, Heldt 2019:1089). Bu sistem, ekonomik istikrarı teşvik etmek ve uluslararası ticaret ve yatırımı kolaylaştırmak açısından faydalı olmuştur (Klein, Shambaugh 2004:ii,18). Sistem, sabit döviz kurlarına dayanmaktadır

ve para birimleri ABD dolarına, ABD dolarını da altına sabitlemiştir (Eichengreen 2021:552,554). Sistem ayrıca, sistemin işleyişini denetlemek ve üye ülkelere mali yardım sağlamak için Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası olmak üzere iki kilit kurum oluşturmuştur (Igwe 2018:105).

Bretton Woods sistemi kapsamında ülkeler, para birimlerinin değerini ABD doları karşısında dar bir dalgalanma bandı içinde tutmayı kabul etmiştir (Klein, Shambaugh 2004:6-7). Bu sabit döviz kuru rejiminin kabul edilmesiyle uluslararası ticaret ve yatırımlardaki belirsizliğin azalması ve ekonomik istikrarın teşvik edilmesi amaçlanmıştır (Fioretoş, Heldt 2019:1098,1102). Ancak sistem zorluklarla karşılaşmış ve nihayetinde 1970'lerin başında çökmüştür (Zoeller, Bandelj 2019:1).

Bretton Woods sisteminin temel zorluklarından biri, ülkeler arasındaki ödemeler dengesizliği olarak bilinmektedir (Ohanian vd. 2019:1-2). ABD sürekli ticaret açığı verdikçe, diğer ülkeler rezerv olarak büyük miktarlarda ABD doları biriktirmiştir (Ouyang, Rajan, Willett 2010:951,969). Bu durum sistemin sürdürülebilirliği ve ABD dolarının değeri konusunda endişelere yol açmıştır (Fukumoto 2011:861,868). 1971 yılında ABD, doların altına dönüştürülebilirliğini tek taraflı olarak sona erdirerek sabit döviz kuru sistemini etkin bir şekilde terk etmiştir. "Altın penceresinin kapatılması" olarak bilinen bu olay, Bretton Woods sisteminin sonu olmuştur (Zoeller, Bandelj 2019:4).

Bretton Woods sisteminin çöküşünün uluslararası ekonomi üzerinde önemli etkileri olmuştur (Rabinowitz 2023:197-198). Bu çöküş, döviz kuru oynaklığının artmasına ve para birimlerinin piyasa güçleri tarafından belirlendiği dalgalı döviz kurlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Janković 2018:74). Aynı zamanda daha esnek para politikalarına ve daha fazla finansal serbestleşmeye doğru bir kayışa işaret etmiştir (Hartwell 2019:23-25). Sistemin çöküşü, uluslararası ekonomik yönetişime yönelik yeni yaklaşımlara duyulan ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır (Fioretoş, Heldt 2019:1089,1105).

Özetle, Bretton Woods sistemi 1944'teki Bretton Woods konferansından sonra kurulan uluslararası bir para sistemidir. Sabit döviz kurları aracılığıyla ekonomik istikrarı teşvik etmeyi ve uluslararası ticaret ve yatırımı kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Ancak sistem zorluklarla karşılaşmış ve nihayetinde 1970'lerin başında çökmüştür. Sistemin çöküşünün uluslararası ekonomi üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu etkiler, döviz kuru oynaklığının artmasına ve dalgalı döviz kurlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

1.1.5 GATT ve DTÖ: Dünya Ticaretinde Liberalizasyon (1947 - 1995)

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO), 1947 ve 1995 yılları arasında dünya ticaretinde serbestleşmenin teşvik edilmesinde önemli roller oynamıştır. GATT, 1947 yılında kurallara dayalı bir dünya ticaret sistemi kurmak ve karşılıklı avantaj sağlayan ticaretin

serbestleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur (Baldwin 2016:95). Tarife ve kotalar gibi ticaret engellerini azaltmayı ve üye ülkeler arasında ayrımcı olmayan ticaret uygulamalarını teşvik etmeyi amaçlamıştır (Goldstein, Gulotty 2022:135,138). GATT, En Çok Kayrılan Ülke (EÇKÜ) muamelesi ve ulusal muamele ilkeleri altında faaliyet göstermiştir. Bu, üye ülkelerin diğer tüm üye ülkelere aynı ticari imtiyazları vereceği anlamına gelmektedir (Bagwell, Staiger 2001:i).

GATT, ticareti daha da serbestleştirmek için GATT raundları olarak bilinen müzakere turlarına imkan sağlamıştır. Bu raundlar, üye ülkeler arasında tarifeleri ve diğer ticaret engellerini azaltmak için yapılan müzakereleri içermektedir. Müzakereler, 1967-1968 Kennedy Turu ve 1986-1994 Uruguay Turu gibi çeşitli anlaşmaların imzalanmasıyla sonuçlanmıştır (Goldstein, Gulotty 2022:144). Uruguay Turu, ticaret için birincil uluslararası örgüt olarak GATT'ın yerini alarak 1995 yılında DTÖ'nün kurulmasına yol açtığı için özellikle önemlidir (Baldwin 2016:96).

DTÖ, GATT'ın halefi olarak dünya ticaretinde serbestleşmeyi teşvik etme misyonunu sürdürmüştür. DTÖ, üye ülkeler tarafından neredeyse evrensel olarak kabul edilen ve saygı duyulan normlara dayanan kural temelli bir ticaret sistemine başkanlık etmektedir (Baldwin 2016:95,106,111). DTÖ; ayrımcılık yapmama, şeffaflık ve anlaşmazlıkların çözümü ilkelerine göre çalışır. Üye ülkelerin ticaret anlaşmalarını müzakere etmeleri, ticari anlaşmazlıkları çözmeleri ve ticaret politikalarını izlemeleri için bir forum ortamı sağlamaktadır (Reis, Silva Pôrto Jr, Azevedo 2021:1946).

GATT ve DTÖ'nün ticaretin serbestleştirilmesi üzerindeki etkisi araştırmacılar arasında tartışma konusu olmuştur. Bazı çalışmalar, GATT/DTÖ'nün dünya ticaretinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı yönündeki geleneksel görüşe karşı çıkmaktadır. Örneğin Rose (2004), GATT/DTÖ üyelerinin üye olmayanlardan farklı ticaret kalıplarına sahip olduğuna dair çok az kanıt bulmuştur (Rose 2004:209,231). Ancak, diğer çalışmalar GATT/DTÖ'nün ticaretin serbestleşmesine katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Ossa (2017), GATT'ın ticaret tarifelerini düşürme ve çok taraflı serbestleşmeyi teşvik etme konusundaki başarısını vurgulamıştır (Aktaran: Firme, Vasconcelos, De Mattos 2018:434). DTÖ'nün anlaşmazlıkların çözümü mekanizması da ticari anlaşmazlıkların çözümünde ve ticaret kurallarına uyumun sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır (Jones 2002:254,260).

GATT ve DTÖ bağlamındaki örgütlenmeye yönelik eleştiriler de mevcuttur. Chang (2012), zengin ülkelerin 1980'lerden itibaren yoğun bir şekilde gelişmekte olan ülkelere serbest ticaretin özendirilmesi için çalıştıklarını aktarmıştır. 1986 Uruguay Raundu müzakereleri başlarken, dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan “anlaşmalara taraf olan ticaret ortaklarının pazarlarını serbestleştirerek tamamen açacakları ve Amerikan ürünlerinin de kendi ürünleriymiş gibi muamele göreceği yeni ve liberal bir

döneme girdiklerini” açıkça beyan etmiştir. Yine, Chang, zengin ülkelerin “şartların eşitlenmesi” adına kendi menfaatlerinin kayırdığı bir uluslararası ticaret sistemi yarattıklarını belirtmiştir (Chang 2012:105,109)

Genel olarak bakıldığında, GATT 1947 ve 1995 yılları arasında dünya ticaretinde serbestleşmenin teşvik edilmesinde kurumlar bağlamında etkili olmuştur. Müzakereleri kolaylaştırmış, ticaret engellerini azaltmış ve kurallara dayalı bir ticaret sisteminin kurulmasında önemli aşamaların kaydedilmesi için gerekli küresel atmosferi sağlamıştır. GATT ve DTÖ'nün ticaret kalıpları üzerindeki etkisi farklılık gösterse de, temkinli neo liberal bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, ticaretin küresel boyutta serbestleştirilmesine ve çok taraflı bir ticaret sisteminin kurulmasına katkıları göz ardı edilemeyecek boyuttadır.

1.1.5.1 Gümrük Tarifeleri

Gümrük tarifeleri, hükümetlerin çeşitli ekonomik, politik ve sosyal hedefler elde etmek için ithal edilen mallara uyguladığı vergilerdir. Bu tarifeler, ülkeleri korumacılık ve ticari dışa açıklık perspektifinden değerlendirirken; ortalama gümrük tarifeleri⁴ en homojen ölçülebilen koruma önlemi olarak görülmektedir. Ayrıca bilimsel çalışmalar için ülkeler arasında ve zaman içinde toplanması, ölçülmesi en kolay dış ticaret verileridir (Blattman, Clemens, Williamson 2003:1).

Paul Krugman vd. (2017) de, tarifeleri en basit dış ticaret politikası aracı olarak görmektedir. İhracat sübvansiyonları, ithalat kotaları, gönüllü ihracat kısıtlamaları ve yerli içerik kullanılması zorunluluğu gibi tarifeler dışında kalan ve ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak izah edilecek olan tarife dışı engeller sınıfında sayılabilecek çoğu hükümet müdahalesini anlayabilmek için öncelikle gümrük tarifelerinin anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Yukarıda sayılan tarife dışındaki müdahaleleri “diğer dış ticaret politikası araçları” olarak tanımlamışlardır (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:217).

Nenko ve diğerleri (2022) yaptığı çalışmada, gümrük ve tarife düzenlemelerinin dış ekonomik faaliyetlerin amaç ve hedeflerini teşvik etmenin yanı sıra, ülkenin güvenliğini sağlamak ve ulusal çıkarları korumak için de tasarlandığını aktarmışlardır. Gümrük ve tarife düzenleme yöntemleri piyasa ilişkilerinin doğasıyla daha uyumludur. Bu nedenle dış ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Nenko, Fedotov, Shchedrova 2022:110).

⁴ Ortalama gümrük tarifeleri, gümrük ithalat gelirlerinin toplam ithalat değerlerine oranı olarak hesaplanabilir (Blattman, Clemens, Williamson 2003:1).

Tarihsel olarak son yüzyıllarda artan yaygınlıkta kullanılagelen tarifeler hükümetlere gelir üretmek, yerli endüstrileri yabancı rekabetten korumak ve ticaret dengesini etkilemek için kullanılmışlardır. (Blattman, Clemens, Williamson 2003:22-24),

Gümrük tarifesi tiplerinden, spesifik gümrük tarifeleri, ithal edilen malların miktarına veya ağırlığa göre belirlenmektedir. Ad valorem gümrük vergisi ise ithal edilen malların değeri üzerinde yüzdesel oranda hesaplanmaktadır ve her bir mal grubu için farklılaştırılarak uygulanmaktadır.

Tarifelerin sahip olduğu etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hükümetler, özellikle sınırlı vergi gelir kaynağı olan gelişmekte olan ülkelerde gelir üretmek için tarife kullanırlar.
- Tarifeler, korumacı bir yaklaşımla ithal edilen malların maliyetini arttırarak yerli endüstrileri yabancı rekabetten koruyabilir. Böylece tüketicileri yerli üretim ürünlerini satın almaya teşvik edebilir. Liberal bir bakış açısıyla eleştirecek olur isek, yerli üreticilerin verimliliğini, rekabet gücünü düşürerek toplumsal refahın da düşmesine yol açacaktır.
- Gümrük tarifeleri yine, ithal ikameci perspektiften de, küresel pazarın baskısından korunarak yerli endüstrilerin büyümesini ve gelişmesini teşvik etmek için kullanılabilir. Friedrich List'in Bebek Endüstriler tezinin de bir parçası olup bu yönüyle korumacılıkta kullanılan bir araçtır (Kibritçioğlu 1996:60).
- Ticaret ortaklarına siyasi baskı sağlamak veya ticaret anlaşmaları uygulamak için bir araç olarak da kullanılabilir. Komşuyu zarar sokma (beggar-thy-neighbour) politikaları çerçevesinde de kullanılabilir.
- Tarifeler, ülkeler arasındaki ticaret dengesini etkilemek için, ithalatı daha maliyetli hale getirmek ve ticari dengesizlikleri düzeltmek için yerli üretimi teşvik ederek kullanılabilir.

Geleneksel dış ticaret mekanizmasını düzenleyen, onun işleyişini ve dış ticaret hacmini doğrudan etkileyen gümrük vergilerinin, uluslararası ticarete ve yerli ekonomilere olumlu ve olumsuz etkileri de mümkündür. Tarifeler, bir yandan yerli endüstrileri stimüle edebilir, beraberinde yeni iş hacimleri yaratabilir ve sonucunda ekonomik bağımsızlığı teşvik edebilir. Öte yandan, daha az rekabet ve küçülen ölçekte ekonomi nedeniyle ticaret savaşları, küresel ekonomik verimliliğin azalmasına ve daha yüksek tüketici fiyatlarına yol açabilirler. Sonucunda tüketicinin refah kaybı yaşaması da söz konusu olabilecektir.

Uruguay Turu'nun en uzun ve hantal anlaşma ekleri, belirli mal ve hizmet kategorilerinde üye ülkelerin özellikle gümrük tarife oranları hakkındaki taahhütlerini listeleyen 22.500 sayfalık kısımlardır. Bunlar, mal ithalatı üzerindeki gümrük vergisi oranlarını düşürme ve bağlayıcı taahhütlerini içermektedir⁵.

Azalan Gümrük Tarifeleri

Dünya Bankası verilerine göre⁶, Türkiye'nin dış ticaret yaptığı ülkelere uyguladığı ithalatta gümrük vergisi oranları 2020 yılı itibarı ile %3,6'dır. 1993 yılı ve 2020 yılları arasındaki periyot incelendiğinde, Dünya Ticaret Örgütü'nün 1995 yılında kurulmasından ve Türkiye'nin Avrupa Gümrük Birliği'ne üyeliğinden sonra bu oranın dalgalanarak düşüşe geçtiği ve stabil hale geldiği görülmektedir.

2004 yılından sonraki yatay seyir, 2016 yılı sonrasında, özellikle ABD-Çin eksenli küresel korumacılık eğilimlerinin artması (Goulard 2020:56-57) ile yukarı yönlü bir trende girmiştir.⁷

Tablo 1 Türkiye'nin Yıllara Göre Uyguladığı Gümrük Tarifesi Oranları (1993-2020)

Yıl	Gümrük Vergi Oranı	Yıl	Gümrük Vergi Oranı
1993	7,35	2007	2,49
1994	-	2008	2,49
1995	8,68	2009	2,36
1996	4,54	2010	2,49
1997	6,74	2011	2,42
1998	4,35	2012	-
1999	7,18	2013	2,4
2000	3,54	2014	-
2001	3,01	2015	2,7
2002	2,88	2016	2,45
2003	2,61	2017	2,74
2004	3,22	2018	2,64
2005	2,42	2019	3,67
2006	2,3	2020	3,61

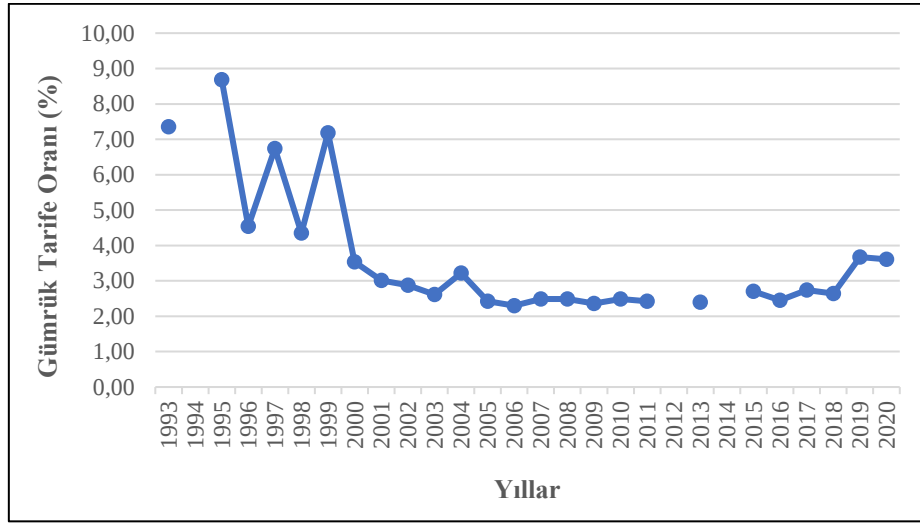
Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.SM.AR.ZS?locations=TR>'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi: 08.08.2022

⁵ https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm2_e.htm, Erişim Tarihi: 05.05.2023

⁶ Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın Ticaret Analizi ve Bilgi Sistemi (TRAINS) veri tabanı ile Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Entegre Veri Tabanı (IDB) ve Konsolide Tarife Cetvelleri (CTS) veri tabanından alınan verilere dayanan Dünya Entegre Ticaret Çözümü (IDB) sistemini kullanarak tahminlerde bulunmuştur.

⁷ Dünya Bankası veri tabanından alınan Türkiye gümrük vergisi oranları ortalamaları için 1994, 2012 ve 2014 yılları için veri temin edilememiştir.

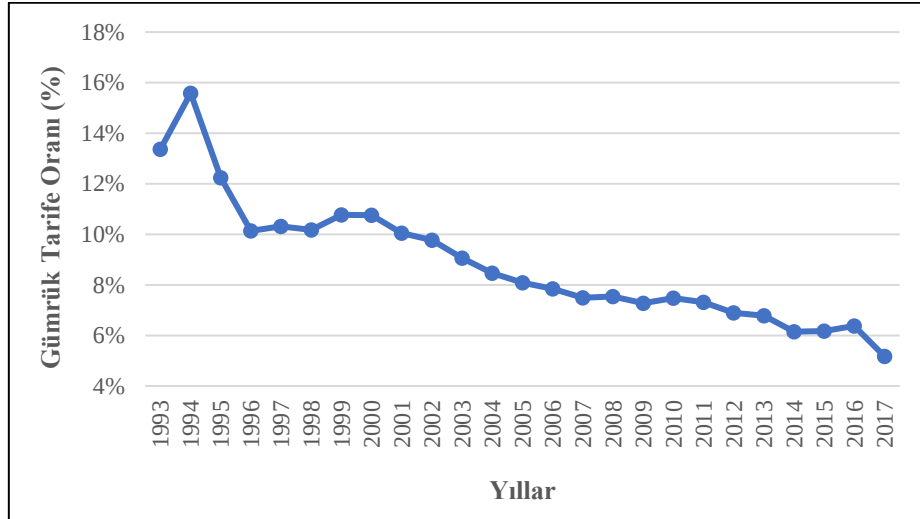
Şekil 1 Türkiye'nin Yıllara Göre Uyguladığı Gümrük Tarifesi Oranları (1993-2020)

Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.SM.AR.ZS?locations=TR>'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi: 08.08.2022

Gümrük tarife oranlarının Türkiye ile paralel yönde dünya ortalamasında da azaldığı Şekil 2'de gözlemlenebilmektedir. 1995 yılında DTÖ yapılanmasının faaliyeti geçmesi ve yürüttüğü liberal politikaların etkisi kendisini gümrük tarife oranları üzerinde negatif yönde ve belirgin bir hareketle göstermiştir.

Şekil 2 Dünyada Yıllara Göre Uygulanan Gümrük Tarifesi Oranları Ortalaması (1993-2017)

Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.SM.AR.ZS?end=2017&locations=1W&start=1993&view=chart>'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi: 08.08.2022

1.1.5.2 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Raundlar

GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) ticari müzakereleri döneminde, 1947 ile 1994 yılları arasında sekiz raund tarife müzakeresi⁸ gerçekleştirilmiştir: Bunlar sırasıyla; Cenevre (1947), Annecy (1949), Torquay (1950-51), Cenevre (1956), Cenevre (1960-61) - *Dillon Raundu* olarak da bilinir, Kennedy Raundu (1964-67), Tokyo Raundu (1973-79) ve Uruguay Raundu (1986-94).

GATT, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler Ticaret ve İstihdam Konferansı'nda kurgulanan çok taraflı bir anlaşmadır. Temel amacı, uluslararası ticaretin önündeki engelleri azaltmayı ve böylece küresel ekonomik iş birliği ve büyümeyi teşvik etmeyi amaçlayan uluslararası bir çerçeve sağlamaktır. Anlaşma, öncelikle tarifeleri ve diğer ticaret engellerini aşamalı olarak azaltmayı amaçlayan çeşitli müzakere raundlar aracılığıyla hayata geçirilmiştir.

1947'de Cenevre Raundu olarak bilinen ilk raund, uluslararası ticaret müzakere turları sistemi için zemin hazırladı. Yirmi üç ülke, tarife tavizlerini değiş tokuş etmek ve GATT anlaşmasının temelini oluşturmak üzere bir araya gelmiştir. İkinci raund, 1949'daki Annecy Raundu, birkaç ülkenin daha anlaşmaya katılmasına sahne olmuştur. Torquay Turu (1950-1951), önceki turlarda elde edilen tavizlerin listesini genişletmiş, ancak ilerleme, iç ekonomik politikalar ile GATT hükümlerinin uyumlu hale getirilememesi nedeniyle engellere maruz kalmıştır. Dördüncü tur olan Cenevre Raundu (1955-1956), tarife indirimleri gündemi üzerinde yoğunlaşmış ve bazı önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak Dillon Raundu (1960-1961) yeni bir müzakere pratiği oluşturarak daha sistematik ve üye ülkeler arasında daha fazla uzlaşmayla tarife indirimlerine imkan sağlamıştır.

Kennedy Turu (1964-1967) ilk kez "ticaretin serbestleştirilmesi" kavramını müzakerelerin açık bir hedefi olarak ortaya koymuştur. Burada anlaşma, tarife indirimlerinin ötesine geçerek, yurtiçinde uygulanan sübvansiyonlar ve anti-damping önlemleri gibi tarife dışı engelleri de ele almaya başlamıştır ve bu açıdan tezin ana konusu ile ilişkilidir.

Tokyo Raundu (1973-1979), GATT'ın karmaşıklığı ve kapsamı açısından büyük bir sıçrama olmuş, "çerçeve anlaşmalar" gibi daha incelikli konuları ele almıştır - teknik standartlar ve devlet ihale kuralları da dahil olmak üzere tarife dışı engellere ilişkin anlaşmalar bu raund çerçevesinde düzenlenmiştir. Ticarete teknik engeller konusuna ilişkin uluslararası boyutta ilk düzenleme GATT Tokyo Roundu

⁸DTÖ resmi web sitesinden alınan bilgiye dayandırılmıştır.
[https://www.wto.org/english/docs_e/gattbilaterals_e/indexbyround_e.htm#:~:text=During%20the%20GATT%20\(General%20Agreement,1973%2D79\)%20and%20the%20Uruguay,Erişim Tarihi: 04.04.2023](https://www.wto.org/english/docs_e/gattbilaterals_e/indexbyround_e.htm#:~:text=During%20the%20GATT%20(General%20Agreement,1973%2D79)%20and%20the%20Uruguay,Erişim Tarihi: 04.04.2023)

(1979)'nda düzenlenmiştir ve DTÖ Ticarete Teknik Engeller Anlaşması'na bir ön hazırlık oluşturmuştur.

Son olarak, Uruguay Raundu (1986-1994), küresel ticaret kurallarını kolaylaştırmak ve uygulamak için kalıcı bir organ olarak hizmet etmek üzere Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), Tarım Anlaşması, Tekstil ve Giyim Anlaşması (ATC) ve Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Anlaşması (TRIPS) dahil olmak üzere üye ülkeler arasında ticareti serbestleştiren çok sayıda yeni anlaşma ile sonuçlanmıştır. Özetle, anlaşmanın kapsamı hizmetler, fikri mülkiyet, uyuşmazlıkların çözümü ve ticaret politikası incelemelerini içerecek şekilde genişletilmiştir⁹.

GATT, tarifelerin azaltılması misyonunda büyük ölçüde başarılı olsa da, daha sonra halefi DTÖ tarafından devralınacak olan tarife dışı engellerin yönetimi konusunda daha az başarılı olmuştur. GATT kapsamındaki müzakere raundları, zaman zaman ortaya çıkan eksikliklerine rağmen, uluslararası ticaret hukukunun ve sorunlara daha pratik çözümler bulunması adına bir gelişime zemin hazırlamıştır.

1.1.5.3 Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) bir devamı olarak 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), uluslararası ticareti teşvik etmeyi, düzenlemeyi ve kolaylaştırmayı amaçlayan uluslararası, çok taraflı bir örgüttür. Örgüt, ticaret politikaları için bir çerçeve ve ticaret müzakereleri için bir platform sağlamakta, böylece ekonomik iş birliğini teşvik etmekte ve istikrarlı bir küresel ticaret sistemini sürdürmektedir.

Örgüt, müzakereler ve ticari anlaşmazlıkların çözümü için tartışma forumları sağlamak, küresel ticaret politikalarının geliştirilmesinde ülkeler arasındaki tutarlılığı ve uyumu teşvik etmek ve DTÖ ticaret anlaşmalarını yönetmek gibi kilit roller üstlenmektedir. DTÖ, ticaret engellerini azaltarak ve müzakere için bir platform sağlayarak ekonomik entegrasyonun ve küreselleşmenin kolaylaştırılmasına da yardımcı olmaktadır.

Uluslararası iktisat perspektifinden bakıldığında, DTÖ himayesindeki çok taraflı ticaret müzakereleri sayesinde tarife engelleri önemli ölçüde azaltılırken, tarife dışı engeller daha yaygın hale gelmiştir. Bunlar genellikle ticari korumacılığın daha incelikli ve sofistike biçimlerini temsil etmektedir. DTÖ

⁹ https://saylordotorg.github.io/text_international-trade-theory-and-policy/s04-06-the-uruguay-round.html#:~:text=The%20Uruguay%20Round%20of%20the%20GATT%20resulted%20in%20numerous%20new,Aspects%20of%20Intellectual%20Property%20Rights,Erişim Tarihi: 03.03.2023

uzun zamandır tarife dışı engellerin uluslararası ticaret üzerindeki potansiyel bozucu etkilerinin farkında olup etkilerini hafifletmek için akademik çalışmalar yürütmekte ve kurumsal girişimlerde bulunmaktadır.

Serbestleşmenin önündeki bir engel olarak tarife dışı uygulamalar sorununu ele almak için DTÖ, Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TTE) ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri Anlaşması (SPS) dahil olmak üzere çeşitli anlaşmalar geliştirmiştir. Bu anlaşmalar, ülkelerin insan, hayvan veya bitki yaşamının veya sağlığının veya çevrenin korunması gibi meşru politika hedeflerine ulaşmak için gerekli önlemleri almalarına izin verirken, bu tür önlemlerin ticarete gereksiz engeller yaratmamasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Ancak bu tedbirlerin TDE'nin azaltılmasındaki etkinliği uluslararası iktisatta süregelen bir tartışma konusudur. Bazı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da tarife dışı engeller hala serbest ticaretin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu sorunun ele alınması DTÖ'nün misyonunun temel bir bileşeni ve uluslararası iktisat alanında büyük bir zorluk olmaya devam etmektedir.

Uruguay Raundu'nda varılan ortak karar sonucunda, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nü kuran anlaşma Marakeş'te son halini almıştır (Karaca 2003:87). DTÖ nihai senedi 29 anlaşma ve ilave mutabakat metinlerinden oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti 1995 yılında kurucu olarak DTÖ Nihai Senedi'ni imzalamıştır. Nihai anlaşma, dünya ticaretini ve üye ülkeleri doğrudan ilgilendiren 4 ekten ve çeşitli uzlaşma metinlerinden meydana gelmiştir. Bu ekler ve kırımları aşağıda verilmiştir¹⁰:

- Ek 1: Çok taraflı ticaret anlaşmaları
- Ek 1A: Mal Ticaretinde Çok Taraflı Anlaşmalar
 - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 1994
 - Tarım Anlaşması
 - Bitki ve Hayvan Sağlığı (SPS) Önlemleri Anlaşması
 - Tekstil ve Giyim Anlaşması
 - Ticarete Teknik Engeller (TTE) Anlaşması
 - Ticaretle İlgili Yatırım Tedbirleri Anlaşması
 - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Anti-damping Anlaşması)

¹⁰ https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/ai17_e.htm, Erişim Tarihi: 28.02.2023 ve Karaca, N. (2003). GATT'tan Dünya Ticaret Örgütü'ne. Maliye Dergisi, 144, 84-99 kaynaklarından birleştirilmiştir.

- Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün 7. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Gümrük Değerleme Anlaşması)
- Sevk Öncesi Muayene Anlaşması
- Menşe Kuralları Anlaşması
- İthalat Lisansları Anlaşması
- Sübvansiyonlar ve Telafi Tedbirleri Anlaşması
- Ek 1B: Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ve Ekleri
- Ek 1C: Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPS)¹¹ Anlaşması
- Ek 2: Anlaşmazlıkların Çözümü Kural ve Yöntemleri Üzerine Anlaşma
- Ek 3: Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması (TPRM)¹²
- Ek 4: Çoklu Ticaret Anlaşmaları
 - Sivil Uçak Ticareti Anlaşması
 - Devlet İthalatları Anlaşması
 - Uluslararası Süt Ürünleri Anlaşması
 - Uluslararası Sığır Eti Anlaşması
- Diğer Bakanlar Konferansı Kararları ve Uzlaşma Metinleri

Yukarıdaki anlaşma ve metinler zamanın ve dünya ticaret koşullarının getirdiği gereklilikler sebebiyle, örgüt yönetim organlarınca belirli aralıklarla gözden geçirilmekte, yenilenmekte veya metinlerin bir kısmındaki veya tamamındaki koşulları durdurulmaktadır.

Dünya Ticareti Örgütü web sitesi ana sayfasında (wto.org), DTÖ'nün ana işlevi şu şekilde belirtilmiştir: “Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), uluslar arasındaki küresel ticaret kurallarıyla ilgilenir. Ana işlevi, ticaretin olabildiğince sorunsuz, öngörülebilir ve serbestçe akmasını sağlamaktır”. Bu açıdan bakıldığında örgütün hedefinin sade ve anlaşılır olduğu yorumlanabilse de, bu hedeflerin küresel boyutta başarıyla gerçekleştirilebilmesi ya da en azından başarılmaya çalışılması ciddi bir organizasyon, planlama ve bununla birlikte hukuki ve pratik altlık oluşturabilecek bir mevzuat birikimi de gerektirmektedir.

DTÖ, 1995 yılında Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) yerini alan uluslararası bir kuruluştur. Üye ülkeler arasındaki uluslararası ticareti düzenlemek ve teşvik etmek DTÖ'nün

¹¹ Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması)

¹² TPRM: Trade Policy Review Mechanism (Ticaret Politikaları Gözden Geçirme Mekanizması)

sorumluluğundadır. DTÖ, müzakereler için bir alan oluşturmayı ve ticaret anlaşmalarının oluşturulmasını sağlayarak serbest ticareti teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

DTÖ, tüm üye ülkelerin birbirlerine eşit davranmasını gerektiren ve ayrımcılık yapılmasını engelleme ilkesiyle yönetilir. Bu, bir üye ülkeye verilen herhangi bir ticaret imtiyazının diğer tüm üyelere genişletilmesi gerektiğini belirten En Çok Kayırlan Ülke (EÇKÜ), “Most Favoured Nation (MFN)” kuralı ile gerçekleştirilir. DTÖ, yine ikinci temel esas olarak üye ülkelerin yabancı ve yerli mal ve hizmetlere benzer şekilde muamele etmesini gerektiren Ulusal Muamele (National Treatment) ilkesini uygulamaktadır (Kaya 2010:187).

DTÖ üye ülkeler arasındaki ticari anlaşmazlıkların çözümü için ise Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizmasını (AHM) kurgulayarak üye ülkeler arasındaki problematik hususları bir panel ve hakemlik çerçevesinde gidermeye çalışmaktadır.

DTÖ kuruluş politikası ve misyonu gereği birden fazla amaca hizmet etmektedir. Başlıca sorumluluklarından biri, ticaret engellerini azaltan çok taraflı ticaret anlaşmalarını müzakere etmek ve hukuki ve pratik altyapısını oluşturmaktır. Bu anlaşmaların kapsamı gümrük tarifelerini, sübvansiyonları, fikri mülkiyet haklarını ve hizmet ticaretini içermektedir. Bu anlaşmaların en önemlilerinden birisi, tarımsal ticaretin önündeki engelleri kaldırmaya yönelik getirdiği düzenlemelerle serbestleştirmeyi amaçlayan DTÖ Tarım Anlaşması’dır (Ay, Yapar 2005:59).

DTÖ’nün ayrıca bankacılık, telekomünikasyon ve turizm hizmetlerini içeren Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) dahil olmak üzere hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine ilişkin anlaşmaları da vardır. İlgili bölümde GATS’a ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Üye ülkelerin ticaret politikalarını izlemek ve analiz etmek, DTÖ’nün bir diğer önemli işlevidir. Bu, her üye ülkenin ticaret politikalarını ve uygulamalarını düzenli olarak değerlendiren Ticaret Politikaları Gözden Geçirme Mekanizması (TPRM)¹³ aracılığıyla gerçekleştirilir. TPRM, üye ülkelere ticaret politikalarını tartışmak ve iyileştirme alanlarını belirlemek için bir ortam sağlamaktadır.

DTÖ’nün uluslararası ticaret üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Başlangıcından bu yana, ticaret engelleri önemli ölçüde azaltılmıştır. Bu da küresel ticarete bir artışa neden olmuştur. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkeler ihracatlarını artırmayı ve küresel ekonomiye daha fazla katılmayı başardılar. Ek

¹³ TPRM yani Ticaret Politikaları Gözden Geçirme Mekanizması’nın Türkçe çevirisi Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı tarafından <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto> adresinde yapılmıştır.

olarak, DTÖ üye ülkeler arasındaki ticari anlaşmazlıkların çözümünde çok önemli bir rol oynamış, böylece istikrarlı ve öngörülebilir bir ticaret ortamının korunmasına katkıda bulunmuştur.

Örgütün kuruluşu sonrasında birçok ülkede tarife serbestleşmesi yaşanmıştır. Aisbett ve Silberger (2021) de, yayınladıkları çalışmada serbestleşmeyi takiben korumacılık bağlamında baskıda bir artış gözlemlediklerini aktarmışlardır. Serbestleşmeyle, tarife dışı engellerin tarifelerin kısıtlanmasına bir tepki olarak yaygınlaştığına ve ticari baskının ülkeler arasında standartlarda farklılaşmayı teşvik ettiğine ilişkin ampirik literatür bulgularıyla uyumlu sonuçlara ulaşmışlardır (Aisbett, Silberberger 2021:1000).

DTÖ uluslararası ticareti gerek hacim gerekse gelişmiş bir kompleksite kazanması yolunda olumlu yönde etkilerken çeşitli perspektiflerden belirli otoriteler ve düşünürler tarafından da eleştirilegelmiştir. Bazı eleştirmenler, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) serbest ticarete yaptığı vurgunun, çalışma ve çevre standartları açısından dibe doğru bir yarışla sonuçlandığını iddia etmektedir. Bazı eleştirmenlere göre ise, DTÖ'nün anlaşmazlıkları çözme mekanizmasının, gelişmekte olan ülkelere göre gelişmiş ülkeleri desteklediği iddia edilmektedir. Son yıllarda DTÖ, korumacılığın yükselişi ve Doha Turu ticaret müzakerelerinin başarısızlığı (Fotourehchi, Şahinöz 2016:2038) gibi zorluklarla da karşı karşıya kalmıştır.

DTÖ uluslararası ticareti düzenleyen ve teşvik eden önemli işleve sahip bir uluslararası kuruluştur. İşlevleri arasında; ticaret anlaşmalarının müzakeresi ve oluşturulması, ticaret politikalarının izlenmesi ve gözden geçirilmesi ve uyuşmazlıkların çözümü için bir mekanizma sağlanması yer almaktadır.

1.1.5.4 GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) ve Armonize Sistem Nomanklatürü

Türkiye, 1958 yılından itibaren, Brüksel Tarife Nomanklatürü'ne dahil olmuş ve 14 Haziran 1983'ten bu yana da eşya sınıflandırmasında bu sistemi kullanmayı sürdürögelmiştir. Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) numarası, Brüksel Nomanklatürü'nde her bir eşya için belirlenen 12 haneli bir koddur (Aka, Ürünöl 2018:161).

Armonize Sistem (HS) Nomenklatürü, 6 haneli bir kodla tanımlanan ve sabit kurallara dayalı yasal ve mantıksal bir yapıya göre düzenlenmiş yaklaşık 5.000 mal grubundan oluşmaktadır. Avrupa Birliği (AB) Kombine Nomanklatürü ise, HS Nomanklatürü'nü kapsamakta ve birliğin ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak oluşturulan 8 haneli ek alt bölümler ve yasal notlar içermektedir¹⁴.

¹⁴ European Commission, Taxation and Customs Union, <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/calculation-customs-duties/customs-tariff>, Erişim Tarihi: 13.07.2023

GTİP'in ilk 6 hanesi, "Armonize Sistem (AS-Harmonized System) Nomanklatürü" olarak bilinmekte ve evrensel bir niteliğe sahip olup sözleşmeye taraf olan ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Oluşturulan ve uluslararası düzeyde maksimum düzeyde benzeştirilen bu kodlar, bir anlamda eşyanın uluslararası dilidir. Bu sayede anlaşmaya dahil olan ülkeler, dış ticarete konu olan malları tanıyabilmektedirler. 12 basamaklı ayrıntılı tam kodun kalan 6 hanesi, ülkelerin dış ticaret politikaları ve gümrük uygulamalarına bağlı olarak kategorize edilmektedir. AB ile Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında, GTİP'in ilk 8 hanesi "AB Kombine Nomanklatürü" olarak bilinmekte ve ortaklaşa kullanılmaktadır. 9. ve 10. haneler, Gümrük Birliği dışındaki farklı vergi uygulamaları nedeniyle oluşturulan ulusal düzeydeki alt kodu, 11. ve 12. haneler ise istatistik kodunu temsil etmektedir (Aka, Ürünel 2018:161-162).

Şekil 3'te 12 haneli GTİP açılımı gösterilmektedir:

Şekil 3 GTİP'in Açılımı

1 2 3 4 5 6	7 8	9 10	11 12
AS Nomanklatür Kodu	AB Kombine Nomanklatür Kodu	Milli Alt Açılım Kodu	İstatistik Kodu

Kaynak: Resmi Gazete (2011)¹⁵

¹⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111230M1-1-1.pdf>, Erişim Tarihi: 26.05.2023

1.1.5.5 Washington Uzlaşması

GATT süresince ve sonrasında gelişen liberalizasyon olgusunun daha iyi anlaşılması adına Washington Uzlaşması'nın (The Washington Consensus) da üzerinde durulması gerekmektedir. Washington Uzlaşması, John Williamson tarafından 1989 yılında Latin Amerika'nın başlıca ekonomi politikası yöneticilerine yönelik düzenlenen bir konferansta ortaya atılan bir kavramdır (Rodrik 2015:89). Sonraki yıllarda Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (IBRD) ve ABD Hazine Bakanlığı gibi kurumlar tarafından ekonomik krizlerle karşı karşıya olan gelişmekte olan ülkeler için teşvik edilen "standart" reform paketi olarak önem kazanan on ekonomik politika önerisini temsil etmektedir. Washington Uzlaşması, özünde serbest piyasa ilkeleri, ticaretin serbestleştirilmesi, özelleştirme ve finansal serbestleşmeyi vurgulayan piyasa odaklı politikalar yoluyla ekonomik istikrar ve büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Williamson tarafından önerilen 10 maddelik politika uygulamaları listesinden oluşan Washington Uzlaşması'nın (Williamson 2005:35) kapsadığı spesifik öneri başlıkları aşağıdaki gibidir:

1. Mali Disiplin: Hükümetlere harcamaları kısırarak ve vergileri artırarak bütçe açıklarını azaltmaları tavsiye edilmiştir.
2. Kamu Harcamalarının Yeniden Yönlendirilmesi: Kamu harcamaları sübvansiyonlardan ve verimsiz devlet işletmelerinden sağlık, eğitim ve altyapı gibi temel sektörler kaydırılmalıdır.
3. Vergi Reformu: Vergilendirme basitleştirilmeli ve daha tarafsız hale getirilmelidir.
4. Finansal Serbestleşme: Piyasa güçlerinin faiz oranlarını belirlemesine izin verilmelidir.
5. Döviz Kurunun Rekabetçi Olması: Piyasa güçlerinin serbest bir şekilde döviz kurunun seviyesini belirlemesine izin verilmelidir.
6. Ticaretin Serbestleştirilmesi: Uluslararası ticaretin önündeki engeller azaltılmalıdır.
7. Doğrudan Yabancı Yatırımın Serbestleştirilmesi: Yabancı yatırımlar teşvik edilmelidir.
8. Özelleştirme: Verimsiz kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi teşvik edilmelidir.
9. Deregülasyon: Yeni firmaların piyasaya girişlerini veya rekabeti kısıtlayan düzenlemeler kaldırılmalıdır.
10. Mülkiyet Haklarının Korunması: Mülkiyet hakları düşük maliyetlerle korunabilmelidir.

Washington Uzlaşması, serbest piyasa ve ticaretin ekonomik büyüme ve kalkınmayı teşvik etmek için en uygun araç olduğu inancı üzerine kurulmuştur. Ayrıca devletin ekonomiye müdahalesini azaltarak verimliliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak Washington Uzlaşması önemli eleştirilere maruz kalmıştır. Serra, Spiegel ve Stiglitz (2008) Latin Amerika'da 1990'ların ilk yıllarından sonra gözlemlenen 7 yıllık güçlü büyümenin ardından, takip eden 7 yıl boyunca ekonomik durgunluk ve

resesyon ortaya çıktığını ve buna rağmen ithal ikame ve diğer politikaların yürütüldüğü 1950-1970 döneminde yaşanan büyümenin ancak yarısına ulaşılabilirdiğini aktarmışlardır (Serra, Spiegel, Stiglitz 2008:4). Yine aynı çalışmada, Washington Uzlaşması'nın büyümeyi teşvik ettiği belirlenen ülkelerde dahi, genellikle yoksullukta gözle görülür bir düşüşün yaşanmadığına dikkat çekilmiştir.

1.1.6 21. Yüzyılın Başlarında Korumacılığın Yeniden Ortaya Çıkışı

Dış ticarete korumacılık eğilimleri, 21. yüzyılın ilk yıllarında birçok ülkede yeniden ortaya çıkmaya başlamıştır.

Ekonomik istikrarsızlık ve işsizlik perspektifinden değerlendirilirse, büyük ekonomik daralmalar genellikle işsizlik seviyelerinin artmasına neden olmaktadır ve bu da hükümetleri genellikle yerel iş gücü ve endüstrileri koruma eğilimine yönlendirmektedir. 2008 mali krizinden sonra, birçok ülke, yerli endüstrilerini korumak adına korumacı politikalar uygulamıştır. Küresel rekabet bağlamında, ekonomik açıdan yükselen ülkelerin, örneğin Çin'in, gücünün artması, gelişmiş ülkelerin rekabet edebilme kabiliyetini korumak amacıyla korumacı önlemlere başvurmasına sebep olmaktadır. Bu özellikle teknoloji ve üretim sektörlerinde belirginleşmiştir.

Dahası, politik çatışmalar ve uluslararası anlaşmazlıklar, ülkeleri kendilerini koruma ihtiyacı hissetmeye ve bu yüzden korumacı politikalar benimsemeye itebilmektedir. Öte yandan, gelir bölüşümünün her geçen yıl bozulması sosyal adaletsizlik hususunu da ön plana çıkarmaktadır. Liberal bir bakış açısıyla bile değerlendirildiğinde, küreselleşme ve serbest ticaretten herkesin eşit oranda faydalanamadığı tespiti yapmak gerçekçi olacaktır. Bu durum, yerel iş sahalarının ve endüstrilerin korunması için dünya genelinde popülist siyasi hareketlerin ve korumacı dış ticaret politikalarının ortaya çıkmasını teşvik etmektedir.

1.2 YENİ KORUMACILIK

Öncelikle gelişmiş ülkelerde gözlenen ve geleneksel tarife duvarlarının aksine daha karmaşık ve genellikle şeffaf olmayan ticaret kısıtlamalarına işaret eden bir terim olan yeni korumacılık, sıklıkla belirli bir sanayi kolunu veya ekonomiyi dış rekabetten korumak için uygulanan çeşitli politika ve önlemleri içermektedir. Bu politikalar, genellikle gümrük tarifelerine alternatif olan evrimleşen tarife dışı engeller tanımını içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Gelişmiş ve görece zengin ülkelerde bu gibi bir eğilimin filizlenmesi, gerek geleneksel korumacılık gerek yeni korumacılık anlamında, Ha-Joon Chang'ın 2003 tarihli “Kicking away the ladder” kitabına¹⁶ ilham veren merdiven analojisini akla getirmektedir. Chang, kitabının başlığında 19. yüzyılın ekonomik milliyetçilik taraftarı ve Alexander Hamilton ile Bebek Endüstri tezinin savunucularından biri olan Alman iktisatçı Friedrich List tarafından ilk defa kullanılan “merdiveni itmek” ifadesine yer vermiştir. List, bu benzetmeyle zengin bir ülkenin istediği bir zirveye ulaştıktan sonra arkasından gelenlerin o noktaya çıkmasını engellemek için yürüttüğü politikalar ile merdiveni itmesine gönderme yapmaktadır (Chang 2003:9). Chang, bu çerçevede gelişmiş ülkelerin neoliberal politikalarla daha yoksul ülkelerin kalkınma şanslarını ellerinden aldıklarını iddia etmekte ve korumacılık yaklaşımının bu yönden eleştiriye açık olduğunu altını çizmektedir.

Yeni korumacılık politikaları, standart tarifelerin ve geleneksel kotaların ötesine geçen bir bağlamda gelişmiştir. Standartlar ve teknik düzenlemeler gibi ticarete teknik engeller, sübvansiyonlar, yerel içerik gereksinimleri, devlet destekleri, para politikaları ve diğer hükümet müdahalelerini içermektedir.

İlgili yaklaşımın doğurduğu politika araçları, 20. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle 1970'ler ve 1980'lerden sonra görülmeye başlanmış bir eğilimi ifade etmektedir. Bu eğilim bağlamında geliştirilen dış ticaret politikaları genellikle GATT/DTÖ kuralları çerçevesinde yasaklanan doğrudan ticaret engellerinden kaçınmayı amaçlamaktadır.

Ekonomik sistem içinde yer alan çok sayıda dünya ülkesini eşzamanlı olarak etkileme gücüne sahip ilk kriz olarak adlandırabileceğimiz 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sonrasında görülen korumacı politikalar, 2008 küresel krizi sonrasında da yeni korumacılık çerçevesinde farklı şekillerde gündeme gelmiştir. Bu korumacı politikalar, yaşanan ticaret savaşlarında hem en büyük saldırı aracı hem de savunma aracıdır (Yılmaz, Emir 2018:22).

Küresel ticarete korumacılık eğilimlerinin artması ve bu durumun küresel ve AB üzerindeki etkilerini inceleyen Avrupa Birliği Merkez Bankası Raporu'nda; korumacılık politikalarının, uluslararası ticaretin serbestleşmesini eleştiren ve ticaret kısıtlamaları uygulayan politikalar olduğu, küresel ticaret ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir. Bu politikalar, özellikle son yıllarda, ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları gibi olaylar nedeniyle önem kazanmıştır. Korumacılık, ticaretin azalmasına ve maliyetlerin artmasına yol açarak ekonomik büyümeyi yavaşlatmakta olduğu,

¹⁶ Ha-Joon Chang'ın 2003 tarihli kitabının orijinal tam ismi “Kicking Away The Ladder, Development Strategy in Historical Perspective”dir. Kitap, Türkçe'ye “Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü” adı ile çevirisi İletişim Yayınları'ndan yayınlanmıştır.

politikaların uzun vadede teknolojik gelişmeyi ve verimlilik artışlarını engellediği ifade edilmektedir. Serbest ticaretin eleştirilmesine karşı küresel iş birliğinin önemini vurgulanmakta; serbest ticaretin desteklenmesi, ekonomik büyüme ve refahın artırılması için öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, serbest ticaretin olumsuz yan etkileri olan iş kayıpları ve gelir eşitsizliği gibi sorunların da göz ardı edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda, serbest ticaretin getirdiği olumsuz sonuçların da dikkate alınması ve etkin politikalarla ele alınması gerektiği belirtilmektedir (Gunnella, Quaglietti 2019:3,26).

1.2.1 Küreselleşmenin Yükselişi (1980'ler-2000'ler)

1980'lerden 2000'li yıllara değin, yaklaşık 20 yıllık bir süreci kapsayan dönüşümü küreselleşmenin yükselişi şeklinde adlandırmak mümkündür. Bu süre zarfında teknoloji, iletişim, politika ve ekonomi gibi birçok alanda devrimsel dönüşümler yaşanmıştır. Küreselleşme de genel anlamda, dünyanın farklı bölgeleri arasındaki bağlantıların ve etkileşimlerin artışı şeklinde tanımlanabilir.

En önemli olgu iletişimin kuvvetlenmesi olmuştur. İnternetin yaygınlaşması ve dijital teknolojilerin ilerlemesi, bilgi ve iletişimin anlık olarak global ölçekte yayılmasını sağlamıştır. Bu, farklı kültürler ve ekonomiler arasındaki etkileşimi büyük ölçüde artırmış ve küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Serbest ticaret anlaşmaları ve ekonomik liberalizasyon politikaları birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Bu politikalar, küresel ticareti ve çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) farklı ülkelerde yatırımlarını teşvik etmiş ve farklı ekonomiler arasındaki bağları güçlendirmiştir.

Yine, 1980'lerde finansal deregülasyonun kuvvetlenmesiyle, piyasalardaki düzenlemelerin gevşetilmesi ve serbestleştirilmesi, küresel sermaye akımlarının artmasına ve finansal entegrasyonun gelişmesine yol açmıştır. Uluslararası yatırımcıların, hızlı sermaye hareketleriyle çeşitli finansal piyasalara erişme kabiliyeti oldukça artmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi, dünyada politik manzaranın değişmesine ve daha çok çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş yapılmasına yol açmıştır. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşların etkisi ve önemi arttı. Ayrıca, demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin yaygınlaşması, farklı ülkeler ve topluluklar arasında daha fazla entegrasyon ve etkileşim olanaklarını arttırmıştır.

Medya ve teknolojinin gelişmesi, dünya çapında popüler kültürün yayılmasını sağlamış ve farklı kültürlerden insanlar birbirlerinin yaşam tarzları, değerleri ve inançları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuştur. Bununla birlikte, küreselleşmenin hızlı yükselişi herkes için olumlu sonuçlar doğurmamıştır. Küreselleşmenin kültürel çeşitliliği tehdit ettiği ve çevre üzerinde olumsuz etkileri olduğu yönünde

eleştiriler de mevcuttur. Ancak, genel olarak küreselleşme, dünyayı birbirine daha da yaklaştıran bir olgu olarak kabul edilmektedir.

Korumacılık eğilimi, politika uygulayıcıları ve hükümetler tarafından birbirinden farklı saiklerle dönem dönem uluslararası iktisat tarihi sahnesine geri dönüşler yapmaktadır. Jagdish Bhagwati de 1988 yılı tarihli Protectionism adlı kitabında, GATT ticaret müzakereleri çerçevesinden birçok raunddan oluşan toplantılar, burada alınan kararlar, gümrük tarifelerinin eşi benzeri görülmemiş şekilde düşük seviyelere inmesi ve serbestleşme yönündeki pozitif gelişmeler sonrasında yaşanan gelişmiş ülkelerdeki 25 yıllık savaş sonrası başarılı serbestleşme döneminden sonrası bile korumacılığın tekrar gün yüzüne çıktığından bahsetmektedir (Bhagwati 1988:xii).

1.2.2 Yeni Korumacılığın Yükselişi ve Ticaret Savaşları (2010'lar)

Demir ve Kurt (2020)'un dış ticarette korumacılık kavramını inceledikleri çalışmada, tarife dışı engellerin liberal politikalar sonrasında gümrük tarifelerindeki indirimlerden sonraki süreçte özellikle 2008 Krizi sonrasında kuvvetlenen korumacılık güdüsüyle yükselişe geçmesine ilişkin tespitlerde bulunmuştur. ABD, 1929 Büyük Depresyonu sonrasında 1933'te kabul edilen "Buy American Act (Amerikan Ürünlerini Satın Al)" yasasını 16 Aralık 2009'da tekrar gözden geçirip, kamu projelerinde sadece ABD'de üretilen demir ve çeliğin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, yurt içi tüketimi artırmayı hedeflemiş; aynı zamanda komşuyu zarara sokma politikası izlemiştir. Bu politika ile büyük Amerikan şirketlerine kurtarma paketleri sağlanmıştır. ABD'nin bu korumacı politikalarına karşılık olarak, diğer gelişmiş ülkeler de benzer stratejilere başvurmuşlardır. Özellikle sonraki yıllarda ve Trump sonrası dönemde ABD ile Çin arasında belirli mal grupları üzerinden devam eden korumacılık misillemeleri yaşanan olguyu dünyanın gündemine “ticaret savaşları” şeklinde getirmiştir. Bu durum, 1929 Buhranı'nda olduğu gibi, tarih tekerrür ediyor gibi görünmekte ve korumacı politikalar, gelişmiş ülkelerin krizden çıkış planı haline gelmektedir. Ancak bu kez, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) tarife indirimi çabaları ve geleneksel korumacılığın yerini yeni korumacılığa bırakmasının sonucu olarak, ülkelerin çoğunlukla tarife dışı engellere başvurduğu görülmektedir (Demir, Kurt 2020:391).

Fajgelbaum ve diğerleri (2020) de çalışmalarında bu konunun altını çizmektedir. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin onlarca yıl serbest ticareti destekledikten sonra, 2018'de ithalat gümrük tarifelerini yükselttiğinden ve büyük ticaret ortaklarına misilleme yaptığına atıf yapmaktadır. Sonucunda, ithalat ve misilleme tarifeleri, dış ticaret yapısını bozmuş; ithalat ve ihracatta büyük düşüşlere neden olmuştur (Fajgelbaum vd. 2020:52).

1.3 ULUSLARARASI TİCARET TEORİSİ

İktisadi evrim, ticaretin paraya ihtiyaç duyulmayan trampa dönemlerinden itibaren değişim göstermeye başlamıştır. Bu evrim, içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın kendine özgü paradigmasının yarattığı koşullarda değişimine devam etmektedir. Sosyal bilimlerin parçası olarak uluslararası iktisat, doğrudan ve dolaylı olarak toplumsal gelişmelerle etkileşim içinde bulunan dinamik yapısının gerektirdiği şekilde değişimini sürdürmektedir. Bu bağlamda, uluslararası iktisat disiplininin önemli bileşenlerinden birini Uluslararası Ticaret Teorisi oluşturmaktadır. İlk dönemlerinde Smith, Ricardo gibi öncü iktisatçıların tohumlarını attıkları teori, daha sonraları Heckscher-Ohlin, Samuelson, Krugman, Bhagwati gibi iktisatçıların katkılarla gelişmesini sürdürmektedir. Teorinin altındaki bazı model ve yaklaşımlar bu bölümde kısaca izah edilmiştir.

1.3.1 Standart Ticaret Modeli

Standart Ticaret Modeli, tek bir iktisatçı ya da araştırmacı ekibi tarafından geliştirilmemiş, daha ziyade çeşitli ticaret teorilerinin iyileştirilmesi ve sentezi olarak zaman içinde evrimleşmiştir. Bireysel ekonomistler modelin unsurlarına önemli katkılarda bulunmuş olsa da, Standart Ticaret Modeli bir bütün olarak uluslararası ekonomi alanında yıllarca süren araştırma ve teorik gelişimin bir sonucudur.

Eklektik olan bu model, Ricardocu karşılaştırmalı üstünlük modeli, Heckscher-Ohlin faktör donanımı modeli ve diğer modellerden çeşitli unsurlar içermektedir.

Modele Heckscher-Ohlin yaklaşımın eklenmesiyle bir ülkenin dış ticaret performansı, ülkenin faktör donatımı (yani, işgücü, sermaye gibi üretim faktörlerinin bolluğu) ve bu faktörlerin üretim süreçlerindeki göreceli verimlilik durumlarıyla ilişkilendirilmiştir. Model bir dizi basitleştirici varsayım üzerine kurulu olduğu için gerçek dünyanın tamamını kapsayan karmaşık bir yansıma sağlayamamaktadır. Dolayısıyla, modelin çıktılarının genellikle ölçülü bir şekilde ele alınmasında fayda bulunmaktadır.

Standart ticaret modelinin üzerinde durduğu nispi arz ve nispi talep ile tarife dışı engeller arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmem mümkündür: Tarife dışı engeller, bir ülkenin nispi arzını ve talebini etkileyebilir. Örneğin, bir ürünün belirli bir standartta olmasını gerektiren bir engel bulunmaktaysa ve bu engel ithal ikameci yerli üreticilere de benzer standartlar üzerinden uygulanırsa, üreticilerin bu standarda uyabilmek için daha fazla yatırım yapmalarını gerektirdiğinden ürünün nispi arzının düşmesine neden olabilir. Benzer şekilde, bir mal grubuna ithalat lisansı gerekliliği getirilmesi de, o mala olan nispi talebi düşürebilir.

Öte yandan, bir ülkenin nispi arz ve talebi de hükümetlerin tarife dışı engel uygulama kararlarını etkileyebilir. Örneğin, bir ülke, kendi üretim kapasitesini artırmak ve yerli sanayiye korumak için belirli bir ürüne tarife dışı engeller getirebilmekte ve ülkenin nispi arzı, tarife dışı engellerin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, nispi arz ve talep ile tarife dışı engeller arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Bu etkileşim, dış ticaret politikalarının ve uluslararası ticaretin dinamiklerinin anlaşılmasında somut bir rol oynamaktadır.

1.3.2 Faktör Donatımları Teorisi (Heckscher Ohlin)

İki İsveçli iktisatçı Eli Heckscher ve Bertil Ohlin'in faktör donatım (factor endowment) farklarına dayanan teorisi, genel olarak farklı faktör donatıma sahip gelişmiş sanayi ülkeleri ile tarım ve hammadde ağırlıklı üretim yapan az gelişmiş ülkeler arasındaki endüstriler arası (inter-industry) ticareti anlama açısından önemli rol oynamaktadır (Yüksel, Sarıdoğan 2011:199). Krugman vd., Ricardocu modelin varsaydığı gibi emek tek üretim faktörü olsaydı, karşılaştırmalı üstünlük sadece emek verimliliğindeki uluslararası farklılıklar nedeniyle ortaya çıkabileceği belirtmektedir. Gerçek dünyada ise ticaret kısmen işgücü verimliliğindeki farklılıklarla açıklanırken, aynı zamanda ülkelerin kaynaklarındaki farklılıkları da yansıttığını belirtmektedir. Örnek olarak; Kanada'nın ABD'ye orman ürünleri ihraç etmesinin nedeninin, kerestecilerinin ABD'li meslektaşlarına göre daha verimli olması değil, seyrek nüfuslu Kanada'nın ABD'ye göre kişi başına daha fazla ormanlık araziye sahip olmasını vermektedir. Bu yönüyle, gerçekçi bir ticaret görüşü sadece emeğin değil, toprak, sermaye ve maden kaynakları gibi diğer üretim faktörlerinin de önemini göz önünde bulundurmak durumundadır (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:84).

Teori, uluslararası ticaretin büyük ölçüde ülkelerin kaynaklarındaki farklılıklardan kaynaklandığını ortaya koyan uluslararası iktisat alanındaki en etkili teorilerden biridir. Ulusların karşılaştırmalı olarak etkin oldukları faktörlerin yoğun kullanıldığı mal gruplarının üretiminde uzmanlaşmasını ve bunların ihracatına odaklanılmasını savunmaktadır. Ricardo'nun teoriye temel katkısının ardından, Heckscher, Ohlin ve Samuelson (H-O-S), karşılaştırmalı üstünlüklerin sebebi ve ticaret akımlarının başlıca sebebi olarak nispi faktör oranlarını kullanarak dış ticaret kuramlarının geliştirilmesini sağlamıştır (Aslan, Terzi 2006:1).

Teori, literatürde sıklıkla Heckscher-Ohlin teorisi olarak anılmaktadır. Bununla birlikte, farklı ülkelerde bulunan farklı üretim faktörlerinin oranları ile bunların farklı malların üretiminde kullanılma oranları arasındaki etkileşimi vurguladığı için, faktör oranları teorisi olarak da bilinmektedir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:84).

1.3.3 Spesifik Faktörler Modeli

Uluslararası ticaret teorisini güçlendiren iktisadi modellerden bir diğeri de Paul Samuelson ve Ronald Jones tarafından formüle edilen Spesifik Faktörler Modeli'dir. Temel Ricardocu modele benzer şekilde, iki farklı malın üretimiyle karakterize edilen ve işgücü arzını bu iki sektör arasında tahsis etme yeteneğine sahip bir ekonomi ortaya koymaktadır. Fakat spesifik faktörler modeli, emek dışındaki üretim faktörlerinin de varlığını kabul etmektedir. İşgücü, sektörler arasında hareket etme kabiliyetine sahipken, bu modele göre geri kalan faktörlerin doğası gereği spesifik olduğu varsayılmaktadır. Bu kaynaklar yalnızca belirli malların üretim sürecinde kullanılma kapasitesine sahiptir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:52).

Modelin varsayımı, kumaş ve gıda olmak üzere iki farklı mal üretme kabiliyeti ile karakterize edilen bir ekonomik sistemdir. Tek bir üretim faktörünün aksine, söz konusu ulus üç farklı faktöre sahiptir. Bunlar, emek (L), sermaye (K) ve topoğrafik özellikleri ifade eden topraktır (T). Kumaş üretimi, toprağın katılımı hariç olmak üzere, sermaye ve emeğin kullanımını içermektedirken, tersine, gıda üretimi, sermayenin katılımı hariç olmak üzere, toprak ve emeğin kullanımına dayanmaktadır. Dolayısıyla emek her iki sektörde de kullanılabilen çok yönlü bir faktörken, toprak ve sermaye sadece tek bir malın üretiminde kullanılabilen "spesifik" faktörlerdir. Toprak, spesifik olarak gıda endüstrisi ile ilgili olarak sermayenin farklı bir biçimi olarak da kavramsallaştırılabilir.

Örneğin, ekonomide kumaş üretimi, tekstil sektöründeki sermaye ve işgücü kaynaklarının tahsisine bağlıdır. Sermaye ve işgücü girdisi ile üretilen kumaş miktarı arasındaki ilişki bir üretim fonksiyonu ile kısaca tanımlanabilir. Kumaş için üretim fonksiyonunun matematiksel gösterimi şöyle olacaktır:

$$Q_C = Q_C(K, L_C)$$

Q_C ekonomideki toplam kumaş (C) üretimini, K mevcut toplam sermaye stokunu, L_C ise kumaş sektöründe istihdam edilen kişi sayısını ifade etmektedir. Benzer bir şekilde, gıda (F) için üretim fonksiyonu da aşağıdaki şekilde tanımlanabilecektir:

$$Q_F = Q_F(T, L_F)$$

Verilen ekonomik bağlamda, Q_F ekonomi tarafından üretilen gıda miktarını, T ekonomi içindeki mevcut arazi kaynaklarını ve L_F ise özellikle gıda üretimine tahsis edilen işgücünü temsil etmektedir. Genel ekonomide dengenin korunması için, sermaye yoğun sektörde (L_C) istihdam edilen işgücü ile emek yoğun sektörde (L_F) istihdam edilen işgücünün toplamının toplam işgücü arzına (L) eşit olması zorunludur.

Krugman, Obstfeld, Melitz'in (2017) aktardığına göre, Samuelson ve Jones tarafından öne sürülen spesifik faktörler modeli, ekonomistler tarafından ABD veya Fransa gibi ekonomilere uyguladığı durumlarda, genellikle faktör spesifikliğini kalıcı bir durum olarak değil, bir zaman meselesi olarak düşünmektedirler. Örneğin, bira mayalamak için kullanılan fiçılar ve otomobil karoseri yapmak için kullanılan pres makineleri birbirinin yerine ikame edilemez. Bu nedenle bu farklı ekipman türleri için sektör spesifiklerdir. Ancak zaman içinde yatırımların otomobil fabrikalarından bira fabrikalarına ya da tam tersi şekilde yönlendirilmesi mümkün olabilmektedir. Sonuç olarak, uzun vadede hem fiçılar hem de damgalama presleri, sermaye adı verilen tek ve hareketli bir faktörün iki çıktısı olarak görülmektedir. O halde pratikte, spesifik ve hareketli faktörler arasındaki ayrım keskin bir çizgi şeklinde değildir. Ayrım, daha ziyade uyum hızıyla ilgili bir sorundur. Faktörler, endüstriler arasında yeniden yerleştirilmeleri ne kadar uzun sürerse o kadar spesifik olmaktadır.

İşçi hareketliliğine ilişkin olarak, ABD'deki ortalamalara göre, yerinden edilmiş bir işçi dört yıl sonra, yerinden edilmemiş benzer bir işçiyle aynı istihdam edilme olasılığına sahip olabilmektedir. Bu dört yıllık süre, tipik bir özel makine için 15 ya da 20 yıllık, yapılar (bir alışveriş merkezi, ofis binası ya da üretim tesisi) içinse 30 ila 50 yıllık bir yaşam süresiyle kıyaslanabilecektir. Dolayısıyla işgücü, çoğu sermaye türüne göre daha az spesifik bir faktördür (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:53).

Bunlara ek olarak, faktörler arasındaki nispi fiyat değişikliklerinin de altını çizen modelde amaç; nispi fiyatlardaki değişim ile uluslararası ticaret arasında bir bağlantı kurarak belirli bir sektörün ticaret ile uyumlu hale getirilmesidir. Ticaretin gerçekleşmesi için, bir ülkenin ticaretin olmadığı durumda var olacak nispi fiyattan farklı bir küresel nispi fiyatla karşılaşması gerekmektedir.

Ricardocu modele uygun olarak, dünya genelindeki çeşitli ulusların farklı teknolojik ilerlemelere sahip olabileceği akla yatkındır. Modele birden fazla üretim faktörünün dahil edildiği göz önünde bulundurulduğunda, diğer ülkelerin de kaynak donanımlarında, özellikle de ellerindeki toplam arazi, sermaye ve işgücü miktarları açısından farklılıklar gösterebileceğini kabul etmek önem arz etmektedir. Dikkate alınması gereken en önemli husus, ekonominin uluslararası ticarete girdiğinde farklı bir nispi fiyatla karşılaşacak olmasıdır (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:52-54,63).

1.3.4 Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi

Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi, daha çok uluslararası ticaretin düşünsel kısmına odaklanmaktadır. Alanın normatif ve pozitif yaklaşımlarına ışık tutan Soyut (Saf) Uluslararası Ticaret Teorisi (The Pure Theory of International Trade) ismindeki Soyut/Saf ibaresi Bhagwati'ye (1964) göre onu parasal tabanlı teoriden ayırıp yeni bir bakış açısı açar. Yine Bhagwati'ye göre; *“Tarifeler faktör fiyatlarını nasıl*

etkiler?” ve “ticaretin ticaret hadleri üzerindeki etkileri nelerdir?” gibi pozitif veya objektif analize yönelik sorular; diğer bir taraftan da refah veya normatif iktisata yönelik “serbest ticaret dünya reel gelirini maksimize eder mi?”, “bir ülke ekonomisi çıkarları açısından gümrük tarifeleri serbest ticaretten üstün müdür?” veya “bir devlet müdahalesi olarak tarifeleri ve sübvansiyonları nasıl karşılaştırabiliriz?” gibi sorular doğrudan Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi’nin analiz konularına girmektedir (Bhagwati 1964:1).

Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi sınırlarında gelişen literatür; test edilebilir önermelerin ampirik olarak doğrulanması, ticaret politikasındaki değişikliklerden elde edilen kazanç ve kayıpların ölçülmesi ve gelişmekte olan ülkelerin karakteristik bir özelliği haline gelen kalkınma planlamasına yardımcı olmak için yapılagelen analitik ve operasyonel modellerin formülasyonu gibi içerikler ortaya koymaktadır (Bhagwati 1964:2).

Bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, Soyut Uluslararası Ticaret Teorisi’nin felsefi olarak ele aldığı sorular, tezin ana konusu ve sorusu olan “Ticarette Teknik Engeller Türkiye’nin Dış Ticareti’ni Etkiliyor mu?” çerçevesini de düşünsel olarak kapsamaktadır.

1.3.5 Serbest Ticaret Teorisi’nin Gelişimi ve Uluslararası Ticaret Teorisi

Uluslararası ekonomide korumacılığın karşıtı serbest ticaret kavramıdır. Ekonomik düşüncede bu anlamdaki ilk dönüşüm, son dönem merkantilistlerinde görülmüştür. Devlet müdahalesinden serbest dış ticarete dönüşüm merkantilizmin son dönemlerine denk gelen yıllarda başlamaktadır (Yılmaz 2016:vii). Child (1630-1669), Davenant (1656-1714) ve North (1641-1691) gibi yazarlar bu açıdan ilk liberaller olarak adlandırılabilir (Yılmaz 2016:9).

Hem klasik hem de neo-klasik geleneksel teori, farklı bölgeler arasında serbest mal ticaretinin sürekli ticaret yapan ülkelerin yararına olduğunu ve bu nedenle ticaret dünyasının bir bütün olarak ele alınması gerektiği ileri sürülmektedir. Aynı zamanda bu bakış açısının dünyanın her bir parçasının ayrı ayrı refahı açısından en iyi düzenleme olduğu ileri sürülmektedir (Kaldor 1980:85).

Serbest ticaret teorisi ve uluslararası ticaret teorisi, uluslar arasındaki ürün ve hizmet alışverişini analiz eden ve inceleyen iki uluslararası iktisat kavramıdır. Bu kavramlar birbiriyle ilişkili olsa da, uluslararası ticaret uygulamasına yönelik odakları ve sonuçları farklıdır.

Uluslararası ticaret teorisi; uluslararası ticaretin örüntülerini, hakim olan etkenleri ve sonuçlarını açıklamaya çalışan çeşitli teorileri ve modelleri bir araya toplayan bir şemsiye terimdir. Bu çerçeve, ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüklerini, uluslararası ticareti kolaylaştıran veya engelleyen faktörleri ve ticaret politikalarının ve engellerin ileriye dönük etkilerini anlamak için teorik bir altyapı sağlamaktadır.

Uluslararası ticaret teorisi, karmaşık piyasa dinamiklerinin kapsamlı bir analizini sağlamak için iktisat, siyaset bilimi ve sosyoloji gibi çeşitli akademik disiplinlerden yararlanmaktadır.

En etkili uluslararası ticaret teorilerinden bazıları, Adam Smith ve David Ricardo'nun klasik dış ticaret teorileri, Heckscher-Ohlin modeli, *“ticaretin sadece karşılaştırmalı üstünlüğe dayanmayı gerektirmediğini”* söyleyen ve Paul Krugman'ın öncülüğünü yaptığı Yeni Dış Ticaret Teorisi (Arıbaş, Deniz 2011:182) ve Çekim Modeli'dir¹⁷. Smith'in Mutlak Üstünlükler Teorisi'ne göre, uluslar endüstriyel uzmanlaşmaya giderek ve genel üretkenliklerini maksimize ederek en verimli oldukları malları üretmek konusunda uzmanlaşmalıdır (Smith 2015). Buna karşılık, Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, ulusların, bu malların üretiminde mutlak bir üstünlüğe sahip olmasalar bile, en düşük fırsat maliyetine sahip oldukları malların üretiminde uzmanlaşmaları gerektiğini ileri sürer. Bu mantık, emek veya sermaye gibi bol faktör donatımlarına sahip ülkelerin, bu faktörleri yoğun şekilde kullanan malların üretiminde uzmanlaşmasını öneren Heckscher-Ohlin modeli ile genişletilmektedir. Paul Krugman'ın Yeni Dış Ticaret Teorisi ise, ticaret modellerini belirlemede ölçeğe göre artan getirilerin ve ürün farklılaştırmanın önemini vurgulamaktadır. Öte yandan Çekim Modeli, uluslararası ticaretin ekonomik büyüklükle pozitif, mesafeyle negatif ilişkili olduğunu varsayan bir yaklaşım geliştirmiştir.

Uluslararası Ticaret Teorisi'nin bir alt kümesi olarak değerlendirebileceğimiz Serbest Ticaret Teorisi, özellikle ticaret engellerinin ortadan kaldırılmasını ve uluslar arasında sınırsız mübadelenin teşvik edilmesini savunmaktadır. Serbest ticaretin savunucuları liberal bir yaklaşımla, rekabeti ve optimal kaynak tahsisini teşvik ederek; verimliliğin, yeniliğin ve ekonomik büyümenin desteklendiği tezi öne sürmektedirler. Serbest Ticaret Teorisi'ne göre; ticaretin serbestleştirilmesi, ulusların karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları mal ve hizmetlerin üretiminde uzmanlaşmasını sağlayarak, toplam küresel çıktı ve refahın artmasına neden olur. Bununla birlikte, serbest ticareti eleştirenler, bunun istihdam kayıplarına, gelir eşitsizliğine (Emmanuel 1972:160-161), yerel endüstrilerin aşınmasına, çevresel bozulmaya ve kültürel tek tipleşmeye yol açabileceğini savunmaktadır. Serbest ticaret konusundaki tartışma, tarifeler, kotalar ve sübvansiyonlar gibi korumacı önlemlerin yanı sıra bölgesel ticaret anlaşmaları ve ticareti teşvik etmeyi amaçlayan ve üyeleri arasında serbestleşme ve iş birliğini arttırmayı hedefleyen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi çok taraflı kurumlar dahil olmak üzere çeşitli ticaret politikalarını ve kurumlarını beraberinde getirmiştir.

¹⁷ Modelin adı, Newton'un "Evrensel Çekim Yasaları" fikrinden gelmekte ve daha kısa coğrafi mesafelere sahip iki ülke arasında daha fazla ticaret hacmine ulaşılabilmesine işaret etmektedir. Ticaret akışları ile ekonomi büyüklükleri ve mesafeleri arasında doğrusal bir ilişkiden söz edilmektedir (Yousefi, Liu 2013:24).

Serbest ticaret teorisi ve uluslararası ticaret teorisi yakından ilişkili olsa da kapsamaları ve odakları açısından farklılık göstermektedir. Uluslararası Ticaret Teorisi, küresel ticaret şekil ve örüntülerini ve bunların ulusal ekonomiler üzerindeki etkilerini şekillendiren sayısız faktörü açıklamaya çalışan geniş bir alana sahipken; Serbest Ticaret Teorisi ise uluslararası ticaret teorisinde uluslar arasındaki serbest ve sınırsız mübadelenin avantajlarını vurgulayan ve ticaret engellerinin ortadan kaldırılmasını savunmaktadır. Küresel boyutta mal ve hizmet ticaretini yönlendiren ekonomik, politik ve sosyal güçlerin karmaşık etkileşimini anlayabilmek için bu iki kavramın incelenmesi ciddi önem arz etmektedir.

1.3.6 Serbest Ticaret Teorisi'ne Yönelik Eleştiriler

Küresel boyutta gözlenen eşitsizlikler nedeniyle neoliberal iktisat politikalarına güvenin oldukça aşındığı yönünde eleştiriler mevcuttur (Şişman 2020:4). İlgili neoliberal teoride, serbest ticaretin refah arttırıcı etkisinin olması beklenirken, bunun sosyal katmanlarda, özellikle işçi ücretlerinde olumlu bir yansımayla neden olmadığına ilişkin tespitler de mevcuttur. Ücretler, emtia fiyatlarındaki aşağı ve yukarı yönlü hareketlerden bağımsız olarak coğrafi bölgelere göre de farklılaşmaktadır. Bunlar zaman içerisinde rijit ve oldukça stabildirler. Son 20 yıl boyunca kahve, bakır ve şeker fiyatları 1 ile 3 kat, hatta daha yüksek artışlar sergilemiştir. Bu ürünleri üreten ülkelerde ise, ücretlerde bununla uyumlu bir artış kaydedilmemiştir. Fiyatlardaki tüm bu gelişmeler ve hatta devrimlere rağmen; Gine, Uganda, Brezilya ya da Katanga'daki işçi geçimine ancak yetecek ücreti almaya devam etmiştir. Hata payı düşük bir şekilde, bu coğrafyalardaki işçinin saatlik ücretinin 5 Sent olduğu tahmin edilmektedir. Aynı periyotta, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve Avrupa'daki meslektaşları, hangi ülke olduğuna göre değişmek üzere, 20, 30 veya 40 kat daha yüksek ücret almaktadırlar. Buna karşın, yine aynı periyotta Gine, Uganda, Brezilya ve Katanga'daki sermayedar inişler ve çıkışlar yaşansa da yaklaşık olarak ortalama uluslararası kar seviyesinden uzak olmayan bir çizgide ticaretini gerçekleştirebilmektedir (Emmanuel 1972).

Arrighi Emmanuel, Türkçe'ye "Eşitsiz Mübadele" şeklinde çevrilen kitabında, "korumacı politikaların etkisini azaltmaya yönelik tedbirlerin uygulanması, daha adil ve kısıtlamasız bir küresel ticaret ortamının oluşmasını kolaylaştıracaktır" minvalinde serbest ticareti destekleyen liberal bakış açısını, gelişmemiş ülkelere verdiği örneklerle çürütmeye çalışmaktadır. Yine de, ulusların ve küresel kurumların tarife dışı ve teknik engellerin etkisini azaltmaya yönelik stratejiler uygulaması ve önlemleri savunması, Arrighi'nin fikriyle karşıt bir pozisyonda gözükmeye rağmen, gelişmemiş ve gelişmekte olan dezavantajlı ülkeler açısından daha adil ve sürdürülebilir uluslararası ticareti de destekler niteliktedir. Bu tutarsızlık ancak bahse konu olabilecek tipteki ülkelerin dış ticaret yapısının ve ticaret

hadlerinin, tarife dışı engeller ve ticarete teknik engeller perspektifinde orta ve uzun vadeli dönemlerde incelenmesi ile teorik açıdan daha tutarlı bir noktaya çekilebilir.

1.3.7 Çekim Modelleri

Uluslararası ticaret akışlarını analiz etmek için literatürde en sık kullanılan bir başka araç da çekim modelleridir. Bu modeller, ülkeler arasındaki ticaretin, ticaret yapan ülkelerin gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYİH) ve aralarındaki mesafe gibi faktörlere bağlı olduğunu varsaymaktadır.

Modelin adı, Newton'un "Evrensel Çekim Yasaları" fikrinden gelmektedir. Bu model, daha kısa coğrafi mesafelere sahip iki ülke arasında daha fazla ticaret hacmine ulaşılabileceğine işaret etmektedir. İlk kez Jan Tinbergen tarafından 1962 yılında *Shaping The World Economy* (Dünya Ekonomisini Biçimlendirmek) adlı kitabında iki ülke arasındaki ticareti açıklamak için kullanılmış bir formüldür (Yılmaz 2016:315). Formüle göre, ticaret akışları ile ekonomi büyüklükleri ve mesafeleri arasında doğrusal bir ilişkiden söz edilmektedir (Yousefi, Liu 2013:24).

Dış ticaret verilerinin analizinde çekim modeli kullanılmasının temel sebeplerinden biri dış ticaretteki anomalilerin tespitidir. Mesela, ABD ile Hollanda, Belçika ve İrlanda arasındaki GSYİH ve ticaret hacimleri karşılaştırıldığında, bu üç ülke ile ABD arasında çekim modelinin tahminin çok üzerinde bir ticaret akışı olduğu tespit edilmektedir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:13). Çekim modeli, bu örnekteki anomalinin tespitinde fayda sağlamaktadır. Böylece, bu fenomen daha derin bir analizle incelenebilecektir.

Geleneksel çekim modeli adıyla Tinbergen tarafından geliştirilen formülde iki ülke yer almaktadır. Bu ülkelerin büyüklükleri GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) ile ölçülmektedir. Ülkeler arasındaki uzaklık ise ticareti olumsuz etkileyeceği düşünülen taşıma maliyetinin bir göstergesi olarak modele dahil edilmektedir (Yılmaz 2016:315).

$$X_{ij} = A \cdot \frac{Y_i Y_j}{D_{ij}}$$

X_{ij} = i ülkesinden j ülkesine gerçekleştirilen dış satım

Y_i = i ülkesinin GSMH'si

Y_j = j ülkesinin GSMH'si

D_{ij} = i ve j ülkeleri arasındaki uzaklık

A= Sabit parametre

Yukarıda verilen formüle göre, iki ülke arasındaki ticaret, ülkelerin GSMH büyüklükleri ile doğru orantılı, ülkeler arasındaki uzaklık ile ters orantılıdır.

Literatürde daha sonraları, Anderson-vanWincopp gibi bilim adamları tarafından birçok başka parametrenin ve yaklaşımın da modele eklenerek farklı varyasyonları (Yapısal Çekim Modeli, vs.) geliştirilmiştir.

1.3.8 Ticaret Anlaşmaları, İktisadi Entegrasyonlar ve Etkileri

Ticaret anlaşmaları ve entegrasyonlar genellikle tarifeleri, kotaları ve diğer ticari engelleri azaltmayı veya ortadan kaldırmayı hedefleyen olgulardır. Temel amaç, ülkeler arasındaki mal ve hizmetlerin akışını arttırmaktır.

Serbest ticaret anlaşmaları, iki veya daha fazla ülke arasında imzalanan resmi anlaşmalardır. Anlaşmalar, genellikle bir ülkenin diğer ülkeye göre avantajlı olduğu mal veya hizmetler üzerinde ticareti artırmak için karşılıklı fayda prensibine göre tasarlanmaktadır. İktisadi entegrasyonlar ise, iki veya daha fazla ülke arasında ekonomik politikaların ve düzenlemelerin daha yakın bir hale getirilmesini ifade etmektedir. En temel seviyede, genellikle bir serbest ticaret bölgesi anlamına gelmekte ve ülkelerin birbirleriyle olan ticaretlerinde tarifeleri ve diğer ticaret engellerini minimuma indirmektedirler. Daha derin seviyede entegrasyonlar; ortak dış ticaret politikaları, ortak para birimleri veya hatta AB’de olduğu gibi tam politik birleşmeleri içerebilmektedir.

Ticaret anlaşmaları ve iktisadi entegrasyonların etkileri karmaşıktır. Fakat beklenen öncü etki dahil olan ülkelerin arasındaki ticaretin artmasıdır. Bu etkiler, genellikle tüketicilere daha fazla ürün ve hizmet seçeneği sunmayı hedeflemekle birlikte mal ve hizmetlerin maliyetini düşürmek üzerine kurulmaktadır. Bununla birlikte, bu anlaşmalar ve entegrasyonlar, özellikle diğer ülkelerle rekabet edemeyen bazı sektörlerde veya bölgelerde iş kaybına neden olabilmektedir. Liberal bir bakış açısı ile bakıldığında, daha serbest bir ticaret ortamı, yerli üreticilerin daha fazla rekabetle karşı karşıya kalmalarına imkan sağlamaktadır. Bu da kaliteli ürünlerin ve hizmetlerin rekabetçi fiyatlarla sunulmasına ve tüketici refahının artmasına katkı sağlamaktadır.

İlave olarak, üye ülkelerde yabancı yatırımların artması ve ülkeler arasındaki yatırım akışlarının teşvik edilmesi, işgücü hareketliliğine de olanak tanıyarak işçilerin ve uzmanların ülkeler arasında daha serbestçe çalışmasını sağlayabilmektedir. Eleştirel bir bakış açısı ile Bağımlılık Okulu perspektifinde bakıldığında, entegrasyon görece daha az gelişmiş ülkenin dışa bağımlılığının artarak diğer ülkelerin ekonomik durumlarına “bağımlı” hale gelmesine neden olmaktadır.

İktisadi entegrasyonun aşamaları aşağıdaki gibi seviyelendirilebilir:

a) Serbest Ticaret Anlaşması: İki veya daha fazla ülke arasında tarifeler ve kotalar gibi ticaret engellerini ortadan kaldıran veya azaltan bir anlaşma türüdür (Athukorala 2020:14).

b) Gümrük Birliği: Üye ülkeler arasında tarifeleri ortadan kaldıran ve üye olmayan ülkeler için ortak bir dış tarife oluşturan bir ticaret anlaşmasıdır. Gümrük birlikleri sadece ticaret yaratmak için değil, aynı zamanda yan etkileri, yani kalkınmaya katkıda bulunan diğer alanlarda daha fazla entegrasyon sürecine yol açma kabiliyetleri nedeniyle de oluşturulmaktadır. Ticaret yaratmanın yanında ticaret saptırıcı etkisi de vardır (Herrero Olarte, Efstathios 2017:98-99).

c) Ortak Pazar: Malların, hizmetlerin, sermayenin ve insanların serbest dolaşımını kolaylaştırmak için üye ülkeler arasında ulusal yasa ve düzenlemelerin entegrasyonunu ifade etmektedir (Cuyvers 2017:293-294).

d) Parasal Birlik: Birden fazla para biriminin sabit bir döviz kuru üzerinden tamamen dönüştürülebildiği ve tek bir merkez bankası ve dış döviz kuru politikasına sahip olduğu bir sistemdir (Gurrib 2012:21). Bu entegrasyon biçiminde parasal bağımsızlık terk edilmektedir (Yılmaz 2020:77).

e) Ekonomik Birlik: Ortak pazarın tüm özelliklerine ek olarak, üye ülkeler, para biriminden vergi politikalarına kadar çeşitli ekonomik politikalar konusunda birliğin çizdiği çerçevede hareket etmektedirler. Birlik üyeleri, ekonomilerinin karşılıklı yararı için para ve maliye politikaları bağlamında sürekli iş birliği içindedirler ve ilgili politikalarını uyumlaştırmaktadırlar (Kanovsky 1967).

1.3.9 Dinamik Karşılaştırmalı Üstünlükler

Dinamik karşılaştırmalı üstünlükler, bir ülkenin veya bölgenin hızlı teknolojik değişimini ve inovasyonla karakterize edilen sektörlerde uyum sağlama ve uzmanlaşma yeteneğini ifade etmektedir (Navarro Zapata, Arrazola, De Hevia 2023:2,12). Bu kavram, kaynak donatımları ve üretim maliyetleri gibi statik faktörlere dayanan geleneksel karşılaştırmalı üstünlüğün ötesine geçen bir kavramdır (Lectard, Rougier 2018:1,2,28).

Karşılaştırmalı üstünlüklerin dinamik açıdan yorumlanması, uluslararası uzmanlaşma modellerinin sabit olmadığını, aksine zaman içinde geliştiği ve değiştiği varsayımını kabul etmektedir. Başlangıçta var olan karşılaştırmalı üstünlükler zaman içerisinde kademeli olarak çözülmekte ya da daha da güçlü bir hale gelmektedir (Proudman, Redding 2000:373). Ricardocu model ve Heckscher-Ohlin modeli gibi statik karşılaştırmalı üstünlük görüşlerine dayanan geleneksel ticaret modelleri, dinamik karşılaştırmalı üstünlükler sayesinde uluslararası ticaretin dinamik doğasını hesaba katacak şekilde tasarlanmıştır (Fofack, Mold 2021:2).

Dinamik karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, bir ülkenin belirli endüstrilerde uzmanlaşma ve üstünlük sağlama yeteneğini etkileyebilecek faktörleri dikkate almaktadır. Bu faktörler arasında ölçek ekonomileri, teknolojik ilerlemeler, ürün yaşam döngüleri, uluslararası rekabet ve sermaye hareketliliği yer almaktadır (Korghanashvili 2018:53). Örneğin, ölçek ekonomileri teorisinde, daha büyük üretim hacimlerinin daha düşük maliyet ve uluslararası ticarete daha yüksek rekabet gücü gibi avantajlar sağladığı öne sürülmektedir (Fofack, Mold 2021).

Dinamik karşılaştırmalı üstünlükler kavramı, politika oluşturma ve uluslararası ticaret dinamiklerinin anlaşılması açısından önemli çıkarımlara sahiptir. Dinamik karşılaştırmalı üstünlükler kavramı; bir ülkenin küresel pazardaki rekabet gücünü artırmak için hangi sektörlerle odaklanması ve hangi sektörleri geliştirmesi gerektiği konularında fikir vermektedir. Politika yapıcılar, karşılaştırmalı üstünlüklerin dinamik doğasını göz önünde bulundurarak ekonomik büyümeyi, ticari faaliyetleri ve iş performansını teşvik edecek stratejiler tasarlayabilirler (Hieu 2019:198).

Turizm endüstrisi, karşılaştırmalı üstünlüklerin zaman içinde nasıl değişebileceğine dair bir örnek sunmaktadır. Turizm alanı yaşam döngüsü (TALC) modeli, bir turizm destinasyonunun karşılaştırmalı avantajlarının, destinasyon gelişip olgunlaştıkça değişebileceği varsayımına dayanmaktadır (Webster vd. 2007:658,661). Başlangıçta, bir destinasyon doğal çekicilik bakımından karşılaştırmalı bir avantaja sahip olabilir, ancak altyapı ve olanaklar geliştikçe karşılaştırmalı avantajı kültürel veya rekreasyonel faaliyetler alanına doğru kayabilmektedir (Webstervd. 2007:661).

Bu perspektiflerden bakıldığında, dinamik karşılaştırmalı üstünlükler kavramı, uluslararası uzmanlaşma modellerinin statik olmadığını ve zaman içinde geliştiğini vurgulamaktadır. Bu kavram; ölçek ekonomileri, teknolojik ilerlemeler, ürün yaşam döngüleri ve uluslararası rekabet gibi faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlüklerin dinamik doğasını anlamak, politika yapıcılarının ve işletmelerin bilinçli kararlar alması, ekonomik büyüme ve ticareti teşvik etmesi konuları açısından kritik öneme sahiptir.

1.3.9.1 Dinamik Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Tarife Dışı Engeller Arasındaki İlişki

Zaman içinde değişen ticaret kalıplarını ve ülkelerin ekonomik olarak geliştikçe neden hammadde ihracatından karmaşık mallara geçiş yapabildiklerini açıklamaya hizmet eden dinamik karşılaştırmalı üstünlükler konsepti ile tarife dışı engeller çeşitli şekillerde etkileşim içerisindedir. Bu bölümde, tez çalışmasının teorik ayaklarından birini oluşturan dinamik karşılaştırmalı üstünlükler kavramı farklı perspektiflerden ve akademik literatür çerçevesinde irdelenecektir.

Tarife dışı engeller, doğrudan gümrük tarifeleriyle ilgili olmayan, ülkeler tarafından ticarete getirilen her türlü kısıtlamaları içermektedir. TDE ticaretin maliyetini ve verimliliğini değiştirerek uluslararası ticaret kalıplarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Örneğin, TDE bir ülke tarafından gelecekte

dinamik bir karşılaştırmalı üstünlük geliştireceğine inanılan, yeni gelişen bir endüstriyi korumak için uygulanabilmektedir. Bu genellikle “bebek endüstri”nin korunması kavramıyla bağlantılıdır. Bir ülke, gelişmekte olan bir sektörü uluslararası rekabetten geçici olarak izole ederek, bu sektörün ölçek ekonomileri oluşturmaya, teknolojisini geliştirmesine veya uzun vadede uluslararası alanda rekabetçi olmasını sağlayacak diğer avantajları biriktirmesine olanak sağlayabilecektir.

Alternatif olarak, TDE dinamik karşılaştırmalı üstünlüğün gelişimini de engelleyebilir. TDE verimsiz yerli sanayileri uluslararası rekabetten koruyarak, bu sanayilerin yenilik yapma ve gelişme teşvikini azaltabilmektedir. Dolayısıyla TDE, bir ülkenin yeni dinamik karşılaştırmalı üstünlük alanları geliştirmesini potansiyel olarak da yavaşlatabilmektedir.

Tarife dışı engeller; ürünlerin ve hizmetlerin tasarımından üretimine, dağıtımına ve son kullanıcıya ulaşmasına kadar olan süreçte oluşturulan değer nasıl dağıldığını; mal ve hizmetlerin tüketicilere ulaşana kadar hangi ülkelerde ve şirketlerde hangi aşamaların gerçekleştiğini de izah eden “küresel değer zincirlerinin (global value chain)” gelişme biçimlerini de etkileyebilmektedir. Faaliyetlerini optimize etmek isteyen firmalar, her bir lokasyonun dinamik karşılaştırmalı avantajından faydalanmak için üretim süreçlerini ülkeler arasında parçalara ayırabilir. Ancak, mal ve hizmet akışını kısıtlayan TDE bu optimizasyon sürecini bozarak potansiyel olarak daha az verimli küresel üretim düzenlemelerine yol açabilmektedir. Bahsedilen bu alan, aynı anda hem uluslararası iktisat hem de işletme ana bilim dallarının önemli kesişim noktalarından birini teşkil etmektedir.

TDE ve dinamik karşılaştırmalı avantaj arasındaki etkileşimin kalkınma politikası üzerinde de önemli etkileri olabilir. Politika yapıcılarının, yerli sanayileri uluslararası rekabete maruz bırakmanın kısa vadeli maliyetleri ile inovasyon ve verimlilik artışını teşvik etmenin uzun vadeli faydalarını dengelemeleri gerekmektedir. Bu yönüyle, dinamik karşılaştırmalı üstünlük ve TDE, uluslararası ticaretin ve ekonomik kalkınmanın gelişimini önemli ölçüde etkileyen yönlerde iç içe geçmektedir.

Literatür incelendiğinde de bu etkileşimin izleri görülebilmektedir. TDE’nin tarımsal gıda ticareti üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde inceleyen Santeramo ve Lamonaca (2019) ampirik kanıtların bir meta analizini yaparak TDE’nin tarımsal gıda sektöründe ticareti hem teşvik edebileceği hem de engelleyebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca bu çalışmada, TDE’nin ticaret üzerindeki etkilerinin farklı bölgeler ve pazarlar arasında farklılıklar gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır (Santeramo, Lamonaca 2019:18,25). Benzer şekilde, Bao ve Qiu (2010) çalışmasında da TDE’nin tarımsal gıda ticareti üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu, ancak mamul ürünler üzerinde önemsiz ve hatta olumlu bir etkiye sahip olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Aktaran: Bao, Qiu 2010:256). Bu bulgular,

TDE ve ticaret arasındaki ilişkinin belirli bir sektöre ve bağlama göre farklılıklar gösterebileceğini göstermektedir.

TDE'nin ticaret üzerindeki etkisi, ticaretin serbestleştirilmesi ve işgücü piyasası düzenlemeleri gibi diğer faktörlerden de etkilenebilmektedir. Bergin ve diğerleri (2019) tarafından Brexit bağlamında TDE'nin mal ticareti üzerindeki etkisi incelenmiş ve çalışma sonucunda tarife ile tarife dışı önlemler arasında güçlü bir korelasyon bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, TDE'nin ticaret üzerindeki potansiyel etkisini tahmin etmek için ampirik literatür kullanılmıştır. Çalışmadaki bir diğer sonuç ise TDE'nin Brexit sonrasında İrlanda'nın mal ticareti üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı beklentisidir (Bergin vd. 2019:22). Benzer şekilde, Aisbett & Silberberger (2021) çalışmalarında, tarifeler üzerindeki serbestleşmenin ülkeler arasında standartlardaki farklılaşmayı teşvik ettiğini ve bunun da TDE'nin ticaret üzerindeki etki düzeyine tesir edebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Aisbett, Silberberger 2021:987,988,1000). Bu çalışmalar, dinamik karşılaştırmalı üstünlük ile TDE arasındaki ilişkiyi analiz ederken birden fazla faktörü göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamaktadır.

TDE de dahil olmak üzere ticaret politikaları ve düzenlemeleri, bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı avantajını şekillendirmede rol oynayabilmektedir. Beceri geliştirme, teknoloji yükseltme ve inovasyon gibi rekabet yeteneklerini geliştirmeye odaklanan ticaret politikaları, dinamik karşılaştırmalı üstünlüklerin gelişimini arttırabilmektedir (Navarro Zapata, Arrazola, De Hevia 2023:2). Kasradze, Nutsubidze ve Kapanadze (2022), yayınladıkları makalede Gürcistan'daki yerel mevzuatın ve uluslararası anlaşmaların şarap ihracatı üzerindeki etkisini incelemiş ve düzenleyici tedbirlerin şarap pazarının büyümesine katkıda bulunabileceğini tespit etmiştir (Kasradze, Nutsubidze, Kapanadze 2022:68-69). Benzer şekilde, Wood vd. (2019), Çin tarafından uygulanan TTE ve SPS önlemlerinin Japonya ve Güney Kore'nin Çin'e ihracatı üzerindeki etkisini incelemiş ve TDE'nin ihracat sonuçları üzerinde önemli etkileri olabileceğini tespit etmiştir. Çalışma, karmaşık sonuçlara bir örnek olarak, Çin'in SPS önlemlerinin ise Güney Kore'nin tarımsal ihracatının teşvik edilmesine yardımcı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır (Wood vd. 2019:8). Bu çalışmalar, TDE de dahil olmak üzere ticaret politikaları ve düzenlemelerinin bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı avantajlar geliştirme ve sürdürme kabiliyetini şekillendirebileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte, TDE'nin ticaret ve dinamik karşılaştırmalı üstünlük üzerindeki etkisi, teknolojik gelişme, piyasa kusurları ve işgücü piyasası düzenlemeleri gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir. Asfaw (2014), çalışmasında ticari açıklık (trade openness) karşıtlarının “açık ticaret politikalarının” teknolojik gelişmenin gerisinde kalan ve başlangıçta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip dinamik olmayan sektörlere sahip ülkeler için zararlı olabileceği yönündeki iddialarını aktarmıştır (Asfaw 2014:97).

Kambourov (2009), işgücü piyasası düzenlemelerinin bir ticaret reformu sonrasında işgücünün sektörler arası yeniden tahsisini etkileyebileceğini ve bunun da bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı üstünlükler geliştirme kabiliyetini etkileyebileceğini tespit etmiştir. Kambourov (2009)'un “*Bir ticaret reformunun genellikle faydalı olduğu düşünülür. Çünkü, ticaret engellerinin ortadan kaldırılması işgücünün ekonomide ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sektörlerle doğru yeniden tahsis edilmesini sağlar. Ancak yeniden tahsisin miktarı ve hızı ile çıktı, verimlilik ve refahın reform sonrası davranışı, işgücü piyasasının ne kadar düzenlendiğine bağlı olacaktır.*” (Kambourov 2009:1321) yorumu dinamik üstünlükler açısından çarpıcı bir bakış açısı olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada, bir ülkenin tarife serbestleşmesi, tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması gibi ticaret reformlarının başlangıcında, işgücü piyasası serbestleştirilmezse işçilerin sektörler arası yeniden tahsisinin %30 daha yavaş gerçekleşeceği ve ticaret reformunu takip eden yıllarda reel çıktı ve işgücü verimliliğindeki kazanımların %30 kadarının kaybedileceği tespit edilmiştir (Kambourov 2009:1354). Bu açıdan Kambourov'un analizi, dış ticaret üzerindeki etkilerin incelendiği tüm çalışmalar için bütüncül bir değerlendirme yapmanın önemini ortaya koymaktadır.

TDE ve dinamik karşılaştırmalı üstünlük arasındaki ilişkiyi analiz ederken daha geniş ekonomik ve kurumsal bağlamı göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Dinamik karşılaştırmalı üstünlük ile TDE arasındaki ilişki karmaşıktır. Bu ilişkinin ticaret üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilmektedir. TDE, belirli sektör ve bağlama bağlı olarak ticareti teşvik edebilir ya da engelleyebilir. TDE de dahil olmak üzere ticaret politikaları ve düzenlemeleri, hızlı teknolojik değişimle karakterize edilen sektörlerde rekabetçiliği, inovasyonu ve uzmanlaşmayı teşvik ederek bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı avantajını şekillendirmede rol oynayabilmektedir. Ancak, TDE'nin ticaret ve dinamik karşılaştırmalı üstünlük üzerindeki etkisi teknolojik gelişme, piyasa kusurları ve işgücü piyasası düzenlemeleri gibi çeşitli faktörlerden de etkilenebilmektedir. Bu yönüyle, TDE'nin dinamik karşılaştırmalı üstünlüğü etkileme mekanizmalarını daha iyi anlamak ve bu alandaki politika kararlarını doğru şekillendirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Yalın bir şekilde bakılacak olursa, dinamik karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımı, ulusların küresel ekonomideki konumlarını iyileştirebilmek için geleneksel Ricardocu statik yaklaşımın aksine, ekonomik yapılarını değiştirebileceklerini öne sürmektedir. Ricardo'nun teorisi ekonomilerin zaman içinde değişebileceği veya gelişebileceği olasılığını içermemektedir. Bu perspektiften, dinamik karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, Ricardo'nun orijinal teorisinin bu statik doğasını genişleterek, bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğünün zamanla nasıl değişebileceğini ele almaktadır.

Tarife dışı engeller bu dinamik süreci önemli ölçüde etkileyebilir. Yukarıdaki ilgili literatür ve teorik çerçeveden hareketle, tarife dışı engellerin bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı üstünlüğünü hangi şekillerde etkileyebileceği aşağıdaki şekillerde sıralanabilir:

- **Teknolojik Yenilik ve Gelişmeler:** Belirli teknik standartların uygulanması gibi bazı tarife dışı engeller, bu standartları karşılamaya çalışan endüstrilerde teknolojik ilerlemelere imkan sağlayabilmektedir. Bu şekilde, inovasyonu teşvik ederek ve endüstrileri değer zincirinde yukarı çıkmaya iterek dinamik karşılaştırmalı üstünlüğü etkileyebileceklerdir.
İhracat sübvansiyonları veya stratejik ticaret politikaları kapsamında uygulanacak TDE, yerli sanayilerin yüksek teknoloji sektörlerde dinamik bir karşılaştırmalı üstünlük elde etmesine yardımcı olmak için kullanılabilir. Örneğin, Güney Kore ve Tayvan gibi Doğu Asya ülkeleri ekonomilerini tarım temelli olmaktan teknoloji temelli olmaya dönüştürmek için bu tür politikaları kullanmışlardır.
- **Pazara Erişim:** Tarife dışı engeller, ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğünü etkileyerek pazar erişimini kısıtlayabilir veya tersi durumda bunu hızlandırabilir. Eğer bir ülke kotalar, ticarete teknik engeller (TTE) ve sağlık ve bitki sağlığı önlemleri (SPS) gibi tarife dışı engeller nedeniyle belirli bir pazara erişemiyorsa, belirli mallardaki potansiyel karşılaştırmalı üstünlüğünü hiçbir zaman gerçekleştiremeyebilir.
- **Faktör Birikimi ve Yeniden Tahsisi:** Tarife dışı engeller, uygulanan engelin tipine ve etki gücüne göre belirli sektörlerin karlılığını ve cazibesini etkileyerek bu sektörlerde faktör birikimine (sermaye, işgücü, beceri, vb.) neden olabilir. Bu da, ekonomik kaynakların en etkili şekilde nasıl kullanılabileceğine dair görüş sunan, bol ve ucuz faktörlere yoğunlaşılması gerektiğini savunan Hecksher-Ohlin yaklaşımına göre, potansiyel olarak bir ülkenin dinamik karşılaştırmalı üstünlükler bağlamında pozitif yönde değişimine yol açabilecektir.
- **Yerli Sanayinin/Bebek Endüstrinin Korunması:** Tarife dışı engeller, sosyal neoliberal bir bakış açısıyla, kamusal açıdan belirli stratejik öneme sahip yerli endüstrileri yabancı rekabetten korumak için kullanılabilecek ve bu endüstrilerin gelişmesine ve muhtemelen dinamik bir karşılaştırmalı üstünlük elde etmesine izin verebilecektir. Öte yandan, TDE verimsiz yerli endüstrileri yabancı rekabetten koruyarak dinamik karşılaştırmalı avantajın gelişmesini de engelleyebilir. Bu durum teknolojik gelişmeyi yavaşlatabilir, yeni becerilerin edinilmesini engelleyebilir ve ekonominin daha üretken sektörlerle kaymasını önleyebilir.
- **Tüketici Tercihlerinde Değişim:** Gıda güvenirliliği, çevre standartları veya çalışma koşullarıyla, vb. ilgili tarife dışı engeller, hem yurt içinde hem de uluslararası alanda tüketici tercihlerini şekillendirerek ülkelerin farklı mallardaki karşılaştırmalı üstünlüğünü etkileyebilir.

Örneğin, katı çevre düzenlemeleri firmaları daha çevreci teknolojiler geliştirmeye teşvik ederek çevresel mallarda dinamik bir karşılaştırmalı üstünlüğe yol açabilir. Benzer şekilde, ürün güvenliği için yüksek standartlar, firmaları ürün kalitelerini iyileştirmeye teşvik ederek yüksek kaliteli mallarda dinamik bir karşılaştırmalı üstünlüğe yol açabilir.

Özetle, dinamik karşılaştırmalı üstünlük ile TDE arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlüdür. TDE'nin dinamik karşılaştırmalı üstünlüğü destekleyip desteklemeyeceği, TDE türleri, ilgili spesifik sektörler ve genel politika ortamı dahil olmak üzere çeşitli faktörlere bağlıdır.

2 TARİFE DIŞI ENGELLER VE TİCARETTE TEKNİK ENGELLER

2.1 TARİFE DIŞI ENGELLER

Gelişen yeni korumacılık yaklaşımının önemli bir politika aracı olan tarife dışı engeller, dünya çapında gümrük tarifelerinin bile ötesine geçen yaygınlıkla uygulanmaktadır (Ruckteschler, Malik, Eibl 2022:1).

Disdier ve Fugazza'ya (2020) göre, tarife dışı önlemler çok çeşitli olması ile çok farklı amaçları da hedefleyebilmektedirler. İthalat lisansları veya kotaları tarifeleri tamamlamayı veya ikame etmeyi amaçlarken, sağlık ve bitki sağlığı (SPS) önlemleri veya ticarete teknik engeller (TTE) genellikle ticaret dışı hedeflere sahip ve sağlık ve tüketici güvenliği, kirlilik ve çevre gibi piyasa aksaklıklarını düzeltmeyi amaçlamaktadır. TDE yine ilgili prosedürel gereklilikler yoluyla ticaret maliyetlerini de etkileyebilmektedirler. (Disdier, Fugazza 2020).

Tarife dışı engellere ilişkin ayrıntılı açıklama ve literatür incelemesine geçmeden önce, sıklıkla kullanılan iki ifade üzerine bir değerlendirmede fayda bulunmaktadır. "Tarife dışı önlem" ve "tarife dışı engel" ifadeleri ticaret politikası ve küresel ticaret anlaşmaları alanında sıkça kullanılmaktadır. Her iki terim de, anlamlarında ince farklılıklar olsa da, ulusların ticaret akışlarını etkileyen politika ve uygulamaları ifade etmek için kullanılmaktadır ve uluslararası yazında "measure" ve "barrier" kelimeleri ile kelime anlamlarındaki ayrımın verildiği görülmektedir. Kimi iktisatçılara göre kullanılan bu tanımlamalar, iktisadi ideoloji olarak liberal veya korumacı bakış açısına sahip olmakla ilişkili olarak farklı saiklerle kullanılabilir. (Disdier, Fugazza 2020).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 2020 yılı tarihli tarife dışı önlemlerin ekonomik analizine ilişkin hazırlanan rehberde, bu husus hakkında bir açıklama yer almaktadır. BM önlem ile engel arasındaki anlamsal tanımlamayı "kapsam" üzerinden açıklamaktadır. Buna göre; tarife dışı önlem, uluslararası mal ticareti üzerinde potansiyel olarak ekonomik bir etkiye

sahip olabilen, ticareti yapılan miktarları veya fiyatları ya da her ikisini birden değiştiren, olağan gümrük tarifeleri dışındaki politika önlemleridir (Disdier, Fugazza 2020).

Tarife dışı önlemlere ilişkin olarak toplanan veriler üzerinden yapılan bir analizde tarife dışı önlemler geniş tanımıyla, tarifeler hariç olmak üzere, üretimden son tüketicie kadar ortaya çıkan politika ile ilgili tüm ticaret maliyetlerini içerir şeklinde tanımlanmaktadır. Sonraki bölümde ayrıntılandırılacağı üzere, TD , pratik amaçlar doğrultusunda kapsamlarına ve/veya tasarımlarına göre sınıflandırılmaktadır. TD  genel olarak teknik (SPS  nlemleri ve TTE) ve teknik olmayanlar ana başlıkları altında ikiye ayrılmıştır (Nicita, Gourdon 2013).

Yine UNCTAD tarife dışı önlemlerin, tarife dışı engellerden daha geniş bir önlemler dizisi içerdiğini belirterek, engellerin genellikle ayrımcı ve korumacı önlemleri tanımlamada kullanıldığının altını çizmiştir. İlave olarak, tarife dışı önlemlerin ticareti ve refahı mutlaka azaltma zorunda olmadığı, hatta aksi yönde bile hareket edebileceğinden bahsetmiştir. Bu yaklaşım, iddiası itibarı ile incelenmeye ve test edilmeye muhtaç bir alan oluşturmaktadır. Zira, birçok uluslararası kuruluş kaynaklarında çatı anlam olarak “ nem” sözcüğü ön plana çıkmaktadır.

Serbestleşme politikalarını destekleyen uluslararası kurumların da korumacı bakış açısına daha yakında “ nem” ifadesini kullanmasında da yukarıda bahsedilen “kapsayıcılık” hususu ön plana çıkmaktadır.

Tarife dışı  nlemler, OECD¹⁸’nin yalın tanımına göre; uluslararası ticaret üzerinde az ya da çok doğrudan etkisi olan tarifeler ve tarife oranı kotaları dışındaki politika önlemleridir. OECD; uluslararası ticareti etkileyen tarife dışı önlemleri iki kategoride ele almaktadır. Bu kategoriler; düzenlemeler, standartlar, testler ve belgelendirmeyi içeren "teknik"  nlemler ve kotalar, fiyat önlemleri ve zorunlu lojistik gibi "teknik olmayan"  nlemler. Genellikle kaynakların doğru şekilde dağıtılamadığı ve üretim süreçlerinin optimum düzeyde olmamasından kaynaklanan piyasa verimsizliklerini gidermek için kullanılan tarife dışı engeller, uluslararası ticareti önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Ayrıca  lkeler arasındaki farklı yaklaşımlar pazara giren işletmeler için iş yapma maliyetlerini artırabilmektedir. Piyasa gerekliliklerini karşılamaya ilişkin ortaya çıkan bu yüksek maliyetler ticaret yapan taraflar üzerinde caydırıcı etkiye sahip olabilmekte ve potansiyel olarak küresel ticaret fırsatlarının kaçırılmasına neden olabilmektedir. Bu durum, özellikle gerekli verileri toplamanın getirdiği maliyetlerle mücadele edebilecek küçük işletmeler için zorlayıcı bir koşul olarak öne çıkmaktadır.

¹⁸ <https://www.oecd.org/trade/topics/non-tariff-measures/>

Ülkeler bulundukları ticari ve politik konum gereği bu savunma araçlarını gerek tarifeler gerekse tarife dışı önlemler kapsamında farklı yoğunlukta kullanmaktadırlar. Bu çerçevede, ülkeler arasındaki ticareti düzenleyebilmek adına uygulanan dış ticaret politikaları da zamanla dönüşüme uğrayabilmekte ve belirli açılardan uygulanma amacıyla uyumsuzluk gösterebilmektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), 1994 yılında özel bir Ticaret Kontrol Önlemleri Kodlama Sistemi (TCMCS)¹⁹ kullanarak Tarife Dışı Önlemlerin toplanmasını ve sınıflandırılmasını başlatmıştır. Bunun temelini oluşturan TCMCS; Tarife Önlemleri, Tarife Benzeri Önlemler, Fiyat Kontrol Önlemleri, Finans Önlemleri, Otomatik Lisanslama Önlemleri, Miktar Kontrol Önlemleri, Tekelci Önlemler ve Teknik Önlemler başlığı altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma daha sonraları yine UNCTAD'ın düzenlediği Tarife Dışı Önlemler Sınıflandırma Rehberleri'ne de bir altlık oluşturmuştur. Yine, eş zamanlı olarak, Ticaret Analiz ve Bilgi Sistemi (TRAINS) veri tabanı oluşturulmuş ve tarife dışı önlemler hakkında kamuya açık veri ve istatistiklerin en kapsamlı olarak derlendiği bir platforma²⁰ dönüşmüştür.

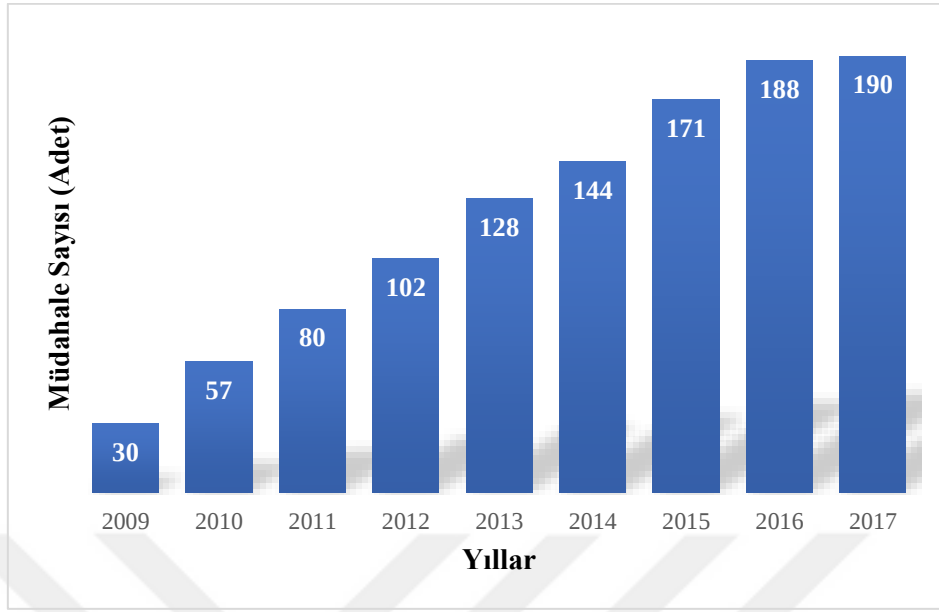
Birleşmiş Milletler çatısı altındaki UNCTAD (BMTKK), yukarıda bahsi geçen Ticaret Önlemleri Kodlama Sistemi çerçevesinde alt başlıkları ile 100'den fazla ticaret önlemi için sınıflandırmalar yapmıştır (Bora, Kuwahara, Laird 2002). Çalışmanın yapıldığı yıllardan sonra da, bu önlem tiplerindeki çeşitlilik uluslararası ticaret hacminin genişlemesi ve yapısının daha da karmaşık hale gelmesinden ötürü artma ve dallanma eğilimini göstermiştir.

Simon J. Evenett ve Johannes Fritz (2017) yayınladıkları çalışmada, G20 ülkelerinin dış ticaret yaklaşımlarını incelemiştir. Çalışmada, Türkiye'nin 2008 Krizi'nden itibaren uyguladığı önleyici müdahaleler incelenmiş ve yükselişin (bkz. Şekil 4) üzerinde durmuştur (Evenett, Fritz 2017:115).

¹⁹ İlgili ayrıntılı sınıflandırma dökümanına buradan ulaşılabilir:
<https://wits.worldbank.org/WITS/docs/UNCTAD%20Coding%20System%20of%20Trade%20Control%20Measures.docx>
Erişim Tarihi: 10.04.2023

²⁰ <https://unctad.org/topic/trade-analysis/non-tariff-measures/NTMs-data-collection> Erişim Tarihi: 13.05.2023

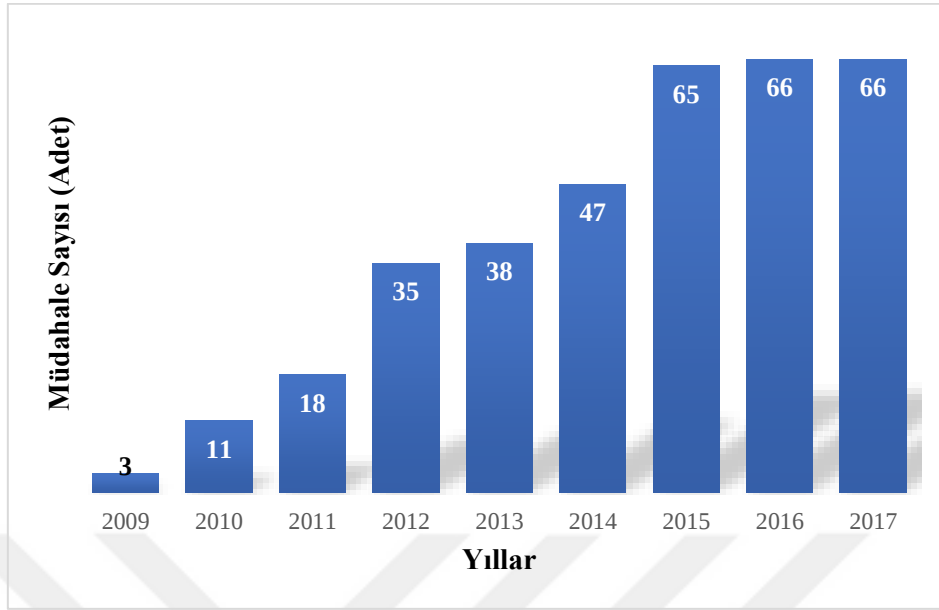
Şekil 4 Türkiye Tarafından Uygulanan Ayrımcı Müdahaleler (2009-2017)

Kaynak: Evenett, S. J., & Fritz, J. (2017). *Will Awe Trump Rules?* (The 21st Global Trade Alert Report)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur.

Evenett ve Fritz, G20 ülkeleri için Global Trade Alert (GTA) Report'ta yayınlanmak üzere, önceden kullanılan 21 başlıktaki araç sayısını genişleterek 68 farklı tipte korumacı politika aracı geliştirmişlerdir. Çalışmada, devlet yardımları başlığı altında devlet kredisi ve ayni yardım, fiyat stabilizasyonu, ticaret finansmanı, vs. gibi birçok alt başlık altında geliştirilen hükümet müdahalelerinin ticareti saptırıcı etkilerinden bahsedilmektedir. Kasım 2008 yılında Washington DC'de gerçekleşen ve üye ülkelerin “korumacılığa hayır” sözü verdikleri G20 zirvesinden itibaren, raporun yayınlanma tarihi olan 2017 yılına kadarki dönem incelenmiştir. Türkiye'nin ve birçok diğer ülkenin, verilen politik sözlerle uyumsuz bir şekilde, 2009 ile 2015 yılları arasında yukarıda belirtilen ayrımcı korumacı kriterlere göre yoğun müdahale artışı yaşandığı gözlemlenmiştir (Şekil 4). Dünya'nın geri kalanında da görülen bu trendin başlıca sebepleri arasında, 2008 Krizi sonrasında politika uygulayıcıların yükselen korumacılık reaksiyonu göstermesi ön plana çıkmıştır.

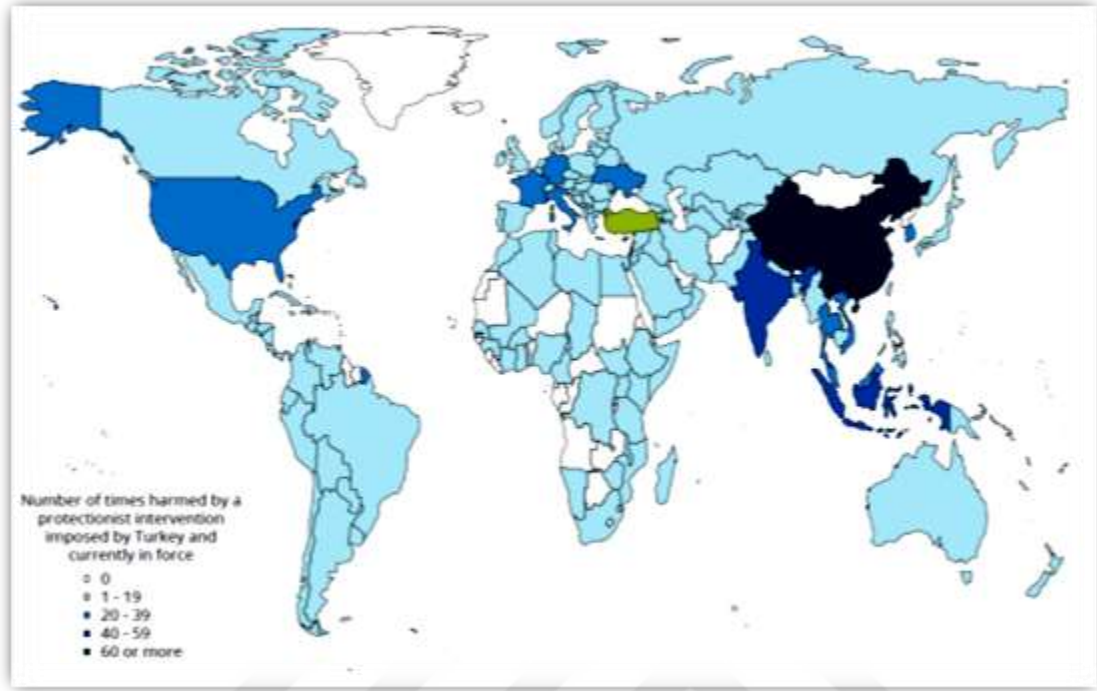
Şekil 5 Türkiye Tarafından Uygulanan Serbestleştirici Müdahaleler (2009-2017)

Kaynak: Evenett, S. J., & Fritz, J. (2017). *Will Awe Trump Rules?* (The 21st Global Trade Alert Report)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur.

Aynı dönem için, Türkiye'nin ticareti serbestleştirici yönde uyguladığı müdahaleler de, GTA raporunda belirlenen standartlara göre sonuçlar Şekil 5'te derlenmiştir. Birçok diğer G20 ülkesi gibi, Türkiye'nin de ticareti kısıtlayıcı nitelikte “ayrımcı” müdahalelerindeki artış trendinin aksine, serbestleştirici müdahalelerdeki artış trendi daha zayıf kalmıştır.

Şekil 6 Türkiye'nin Ayrımcı Müdahalelerinden Zarar Gören Ülkeler

Kaynak: The 21st Global Trade Alert Report (2017)

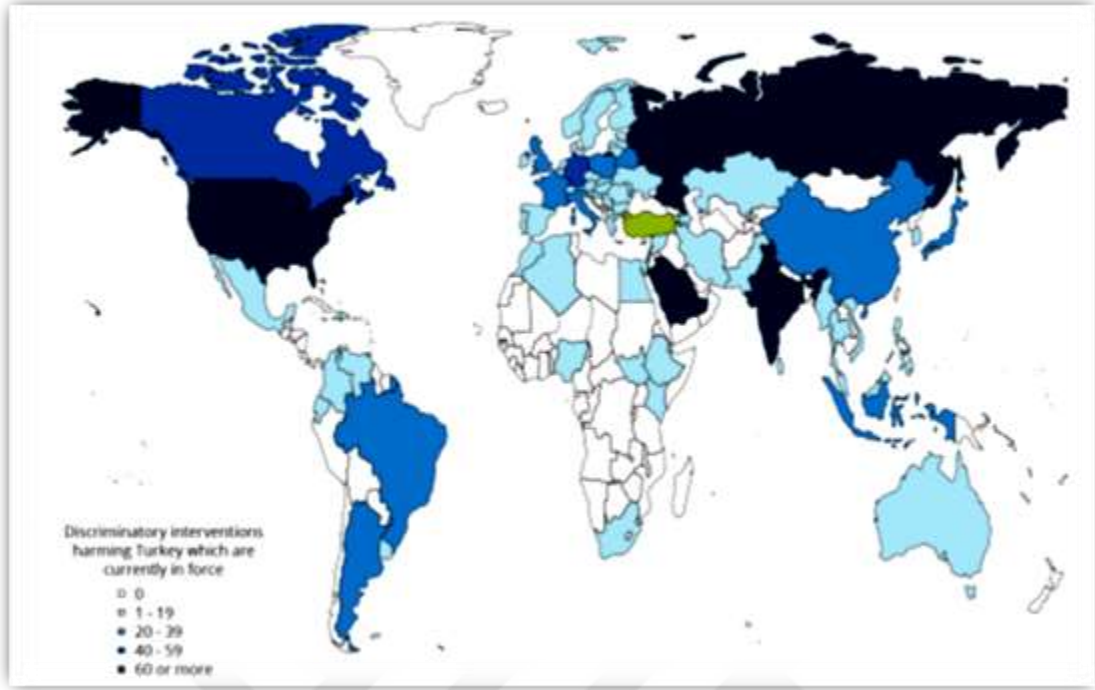
(Haritadaki daha koyu renk daha yüksek sayıda müdahaleyi temsil etmektedir.)

Şekil 6'da, Türkiye'nin uyguladığı ve ilgili çalışmada ayrımcı olarak nitelendirilen dış ticaret politikası araçlarının, ticaret yapılan diğer dünya ülkelerini hangi seviyede etkilediği açık renkten koyu renge doğru dağıtılmış bir yoğunlaşma haritası ile görselleştirilmiştir.

Görsel incelendiğinde, Türkiye'nin en yoğun korumacı politika araçlarını önemli ticaret ortaklarından Çin Halk Cumhuriyeti'ne uyguladığı tespit edilmektedir. Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti aleyhine yürüttüğü ticaret politikasının temelinde, ülkenin en çok ithalat yapılan ilk 3 ülkeden biri olması sebebiyle, özellikle tekstil sektöründeki rekabetin etkili olduğu ve yerli üreticinin bu anlamda zımni bir şekilde korunması motivasyonu yer aldığı belirtilebilir.

Ayrımcı bu dış ticaret uygulamalarından sırasıyla İtalya, Almanya, Fransa gibi bazı Avrupa ülkeleri, Ukrayna, Hindistan ve bazı Pasifik ülkeleri etkilenmiştir. Haritaya göre, Türkiye'nin uyguladığı politikalardan en az etkilenen bölgede Afrika Kıtası'ndaki ülkeler yer almaktadır.

Şekil 7 Ayrımcı Müdahaleler İle Türkiye'nin Ticaretine Zarar Veren Ülkeler

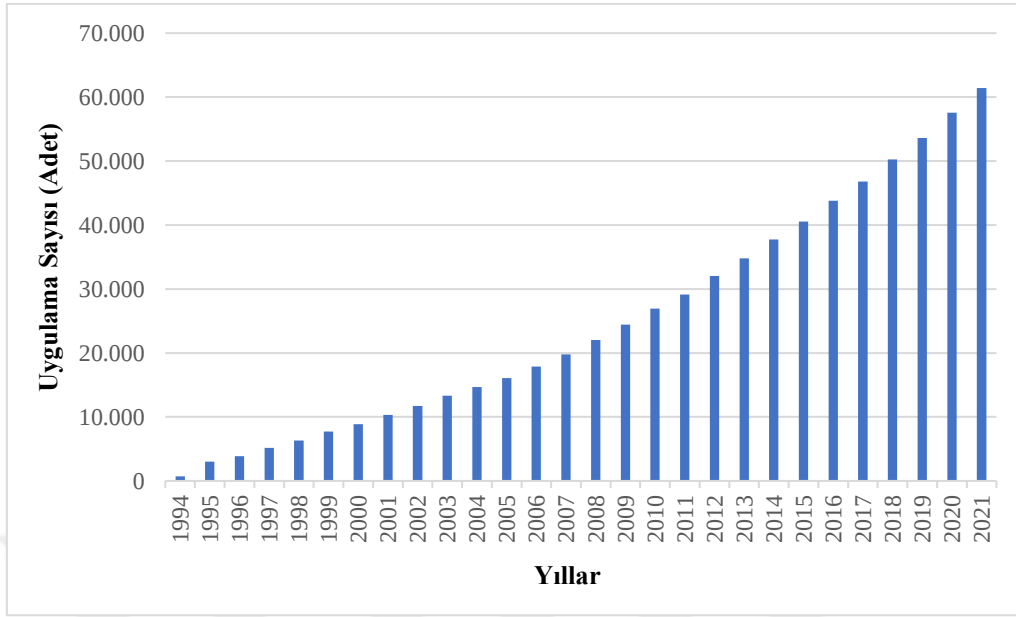

Kaynak: The 21st Global Trade Alert Report (2017)

(Haritadaki daha koyu renk daha yüksek sayıda müdahaleyi temsil etmektedir.)

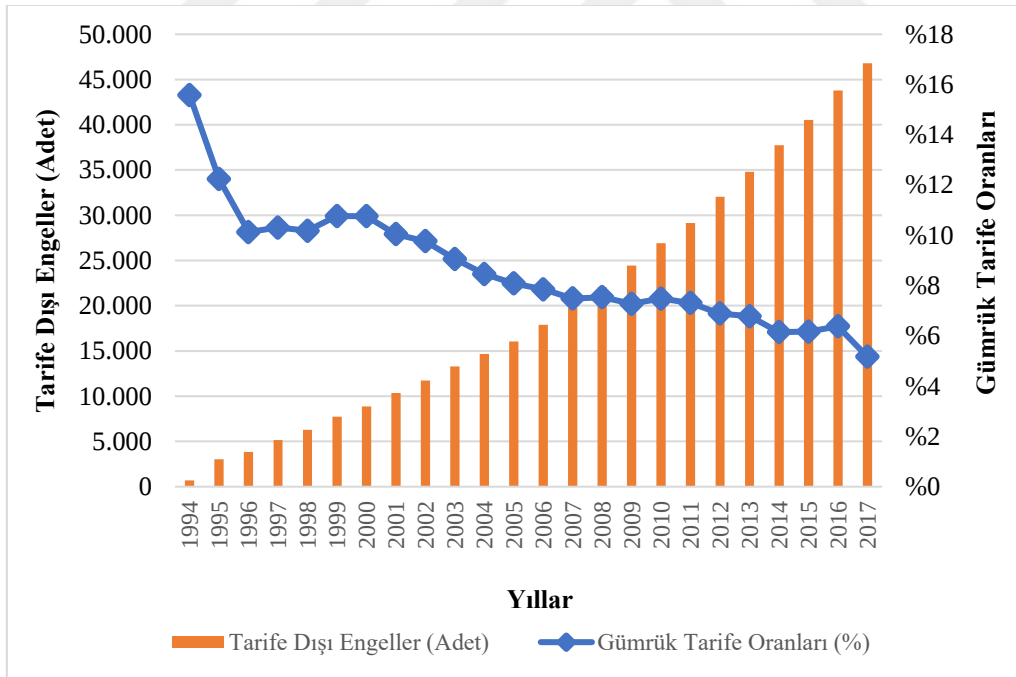
Şekil 7'deki harita incelendiğinde, Türkiye'nin en önemli dış ticaret ortakları olan ABD, Rusya, Suudi Arabistan ve Hindistan'ın yürüttükleri ayrımcı dış ticaret politikaları sebebiyle Türkiye'nin ticaretini diğer dünya ülkelerine kıyasla daha olumsuz etkiledikleri tespit edilmektedir.

Şekil 8 Yıllara Göre DTÖ Üyelerinin (Dünya) Uyguladığı Tarife Dışı Engeller (Adet)

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:10.02.2022

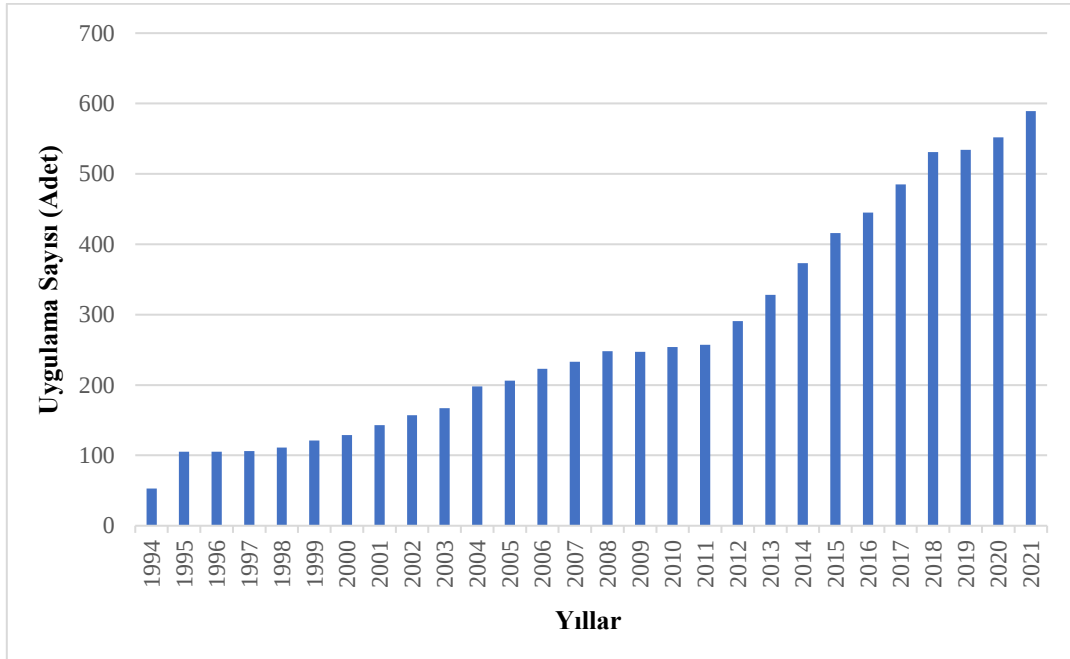
Şekil 9 Dünya Ort. Tarife Oranları ile TDE Sayıları (Adet) (1994-2017)

Kaynak: Dünya Bankası & WTO Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip)²¹'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:10.02.2022

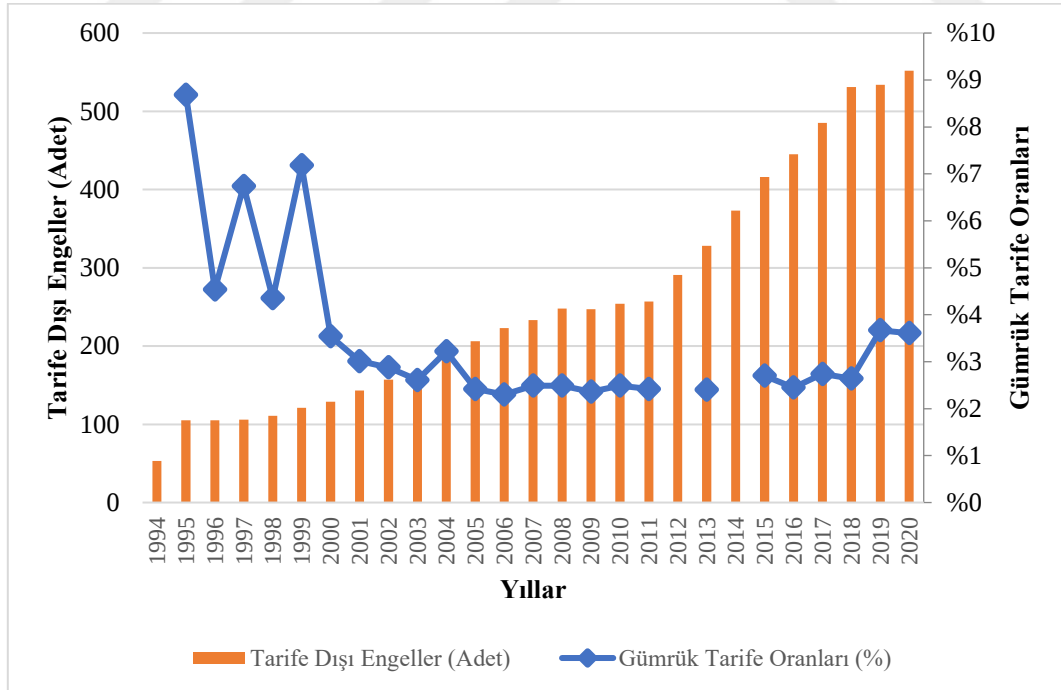
²¹ Çalışmanın yapıldığı tarihte, Dünya Bankası veri tabanında Dünya ortalama gümrük tarifeleri için temin edilebilen en yakın tarihli veri 2017 yılına aittir.

Şekil 10 Yıllara Göre Türkiye'nin Uyguladığı Tarife Dışı Engeller (Adet)

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:10.02.2022

Şekil 11 Türkiye Ort. Tarife Oranları ile TDE Sayıları (Adet) (1994-2020)

Kaynak: Dünya Bankası & WTO Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:10.02.2022

Dünya Ticaret Örgütü, işleyişinin merkezinde yer alan serbestleşme olgusuna rağmen ticaret üzerindeki kısıtlama ve engellerle ilgili verilere bakıldığında, istatistiki olarak serbest ticarete devlet müdahalelerinin arttığı görülmektedir. Dünyada ortalama gümrük tarifelerinin DTÖ'nün kuruluşu sonrasında azalışa geçmesini takiben ticaret bariyerlerinde gözlenebilir artışlar kaydedilmiştir. Belirli bir periyot gözlemlendiğinde bu ilişkinin açık bir ters yönlü korelasyona sahip olduğu görülecektir (bkz. Şekil 9). Küresel ve yerel perspektifte, serbestleşmeyi destekleyen neoliberal politikaların desteklediği bir örüntü tarife oranları ile ilgili grafikler üzerinde kolaylıkla görüntülenmektedir. Bununla birlikte, DTÖ'nün kurulmasından sonra TDE'nin artışı hesapta olmayan bir alan yaratmıştır.

Aşağıdaki tablolarda tarife dışı engellerin Dünya ve Türkiye'deki uygulama sıklıkları TDE sınıflandırmaların göre verilmiştir:

Tablo 2 Dünyada Uygulanan Tarife Dışı Engel Sayıları²²

SBS	TTE	AD	TEV	KÖ	ÖKÖ	MK	TOK	KDTT	İS	TOPLAM
22.359	32.973	2.443	316	120	652	1.636	1.274	137	429	62.339

Kaynak: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> (Integrated analysis and retrieval of notified non-tariff measures database) verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 3 Türkiye'de Uygulanan Tarife Dışı Engel Sayıları²³

SBS	TTE	AD	TEV	KÖ	ÖKÖ	MK	TOK	KDTT	İS	TOPLAM
120	198	188	1	8	-	31	-	1	44	591

Kaynak: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> (Integrated analysis and retrieval of notified non-tariff measures database) verilerinden oluşturulmuştur.

(SBS: Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri, TTE: Ticarete Teknik Engeller, AD: Anti-Damping, TEV: Telafi Edici Vergi, KÖ: Korunma Önlemleri, ÖKÖ: Özel Korunma Önlemleri, MK: Miktar Kısıtlamaları, TOK: Tarife Oranları Kotası, KDTT: Kamu Dış Ticaret Teşebbüsleri, İS: İhracat Sübvansiyonu)

UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret Konferansı Örgütü) sınıflandırmasına göre Dünya Ticaret Örgütü üyeleri arasında karşılıklı olarak uygulanan tarife dışı engel tipleri ve bunların yıllara göre Türkiye

²² 30.06.2022 tarihi itibarı ile süreci başlatılmış veya yürürlüğe giren

²³ 30.06.2022 tarihi itibarı ile süreci başlatılmış veya yürürlüğe giren

özelinde ve dünya toplamındaki sıklık değerleri 1994-2021 yılları arasında Tablo 2 ve Tablo 3’de konsolide edilmiştir.

Toplam 10 farklı tarife dışı engel tablolarında gösterilmiştir. 1994 yılından 2021 yılına dek süreç incelendiğinde; Miktar Kısıtlamaları, Tarife Oranları Kotası ve Anti Damping gibi geleneksel tarife dışı engel tiplerinin yıllara göre artışı sınırlı kalır iken, bilhassa son 20 yıllık periyotta Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri (SPS) ve Ticarete Teknik Engeller’in (TTE) frekanslarında gözle görülür bir artış gözlemlenmektedir. Bu eğilim ve SPS ve TTE frekansları üzerindeki baskı DTÖ’nün kuruluşu ile, 1995’ten itibaren akademik çevreler tarafından da gözlemlenmiş, literatürde yerini almıştır (Maskus, Wilson, Otsuki 2000:5,7).

Devletin ekonomi işleyişi içinde tarafsız bir duruş sergilemesi gerektiğini savunan neoliberal politikalara göre, devlet aygıtının ekonomideki rolü azaltılmalı ve ekonomide politika belirleme ve uygulama etkinliğinin zayıflatılması amaçlanmalıdır. Bu politikalar, gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmesine de imkan sağlamaktadır. Bu söylemler sonucu, gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasında güce ve kontrole dayanan bir ilişkinin bulunduğunu ve az gelişmiş ülkelerin az gelişmişliğini gelişmiş ülkelerin gelişme sürecinde aranması gerektiğini ifade eden Bağımlılık Teorisi ortaya çıkmıştır. Teorinin destekçileri, neoliberal yaklaşıma kuvvetli bir eleştirel okul olarak gelişmiştir. DTÖ kapsamında uygulanan ticaret politikası savunma araçlarının kullanım sonuçlarının değerlendirildiğinde, bu araçların, dünyada serbest piyasa ekonomisini savunan ve uygulanması konusunda dayatmalarda bulunan gelişmiş ülkeler tarafından etkin bir biçimde kullanıldığı görülmektedir (Karaş 2017:246). Bu yönüyle Karaş (2017) da, Chang (2003)²⁴ ve Chang (2012)²⁵ görüşleriyle paralel bir sistem eleştirisi sunmuştur.

Bu noktada, Bağımlılık Okulu yaklaşımı az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere düzeyine erişebilmek için bir düzen içinde belirli aşamalardan geçmesini öngören ve daha mekanik bir yaklaşım sergileyen Modernleşme Kuramı’nı reddetmektedir. Tam karşısı olarak, her ekonominin, ülkenin kendine özgü tarihi, kültürel mirası, ekonomik yapıları ve kısacası kendilerine özgü koşul ve özellikleri olduğunu vurgulamaktadır (Şenses 2017:111). Bu çerçevede; koşulsuz ticari serbestleşmenin her ülke ekonomisine beklenen katkıyı yapamayacağı ve belirli durumlarda gelişmemiş ticari partnerin ticaret hadlerini aleyhte etkileyerek yoksullaşmaya sebep olabileceği yorumları da sıklıkla yapılagelmiştir. Hans Singer, Raul Prebisch ve Celso Furtado’nun yapmış olduğu Yapısalcı eleştiriler ve çalışmalar da bunu desteklemektedir. Bu iktisatçılara göre, Latin Amerika özelinde yapılan ve benzer gelişmemiş

²⁴ Chang, H.-j. (2003). *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*. İletişim Yayınları.

²⁵ Chang, H.-J. (2012). *Sanayileşmenin Gizli Tarihi*. Epos Yayınları.

dünya ülkeleri üzerinde de uygulanabilir olan değerlendirme ve analiz sonuçlarına göre az gelişmişliğin sebebi Arghiri Emmanuel ve diğer benzer iktisatçıların da altını çizdiği “Eşitsiz Mübadele (Unequal Exchange) olarak belirtilmiştir (Emmanuel 1972).

Yine, eşitsizlikler neoliberal sisteme bir eleştiri bağlamında değerlendirildiğinde; tarife dışı engeller yeterli donanımına sahip olmayan yoksul ülkeler için saptırılan ticaret akımları çerçevesinde endişe verici olabilmektedir. Örnek verilecek olursa, kalite standartları gibi önlemler korumacılık bağlamında uygulanmasa bile, bu tip ülkelerin üreticileri çoğunlukla bu standartları sağlayacak imkan ve donatılara sahip değildir. Bu yüzden, TDÖ ticari etkileri korumacı olup olmamasından bağımsız olarak uluslararası ticareti önemli ölçüde bozma potansiyeline sahiptirler (Nicita, Gourdon 2013:19).

Her ne kadar tez çalışmasında kullanılan yaklaşım temkinli bir sosyal neoliberal bakış açısı olsa da, liberal uygulamalar altında yaşanan eşitsizliklerin altının çizilmesi ve bunların çözümü adına küresel boyutta gayret gösteren akademik çalışmaların desteklenmesinin önemi de ortadadır. Konuya ilişkin Ruckteschler, Malik ve Eibl’nin (2022) gerçekleştirdiği çalışma, yeni korumacılık çerçevesinde tarife dışı engellerin hükümetler tarafından uygulanırken ne tür ve hangi boyutta eşitsizlikler yaratabildiğini bilimsel ölçütlerle ortaya koymaktadır. Eşitsizlikler çerçevesini sadece uluslararası ve küresel boyutta değil, ulus içi dengeler açısından değerlendiren ve ayrıntıları literatür taramasında verilecek olan çalışma, doğrudan Fas Kraliyet ailesi üyelerinin ve ilişkili grupların sahip olduğu şirketlerin “tarife dışı engeller” bağlamında nasıl kayırıldığına ilişkin ampirik bulgulara ulaşmıştır (Ruckteschler, Malik, Eibl 2022:17).

Duru vd. (2019), Ticarete Teknik Engeller ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşmaları ve ilgili mevzuatın ve uygulamaların tarım ve gıda ürünleri üzerindeki etkilerini incelediği çalışmalarında; analiz için numune alınması, pestisit ve kalıntı ölçümleri gibi SPS; etiketleme, ürünlerin standartlara uygunluğu gibi TTE önlemlerinin DTÖ kurulması ile ön plana çıktığından bahsedilmiştir. Nicita ve Gourdon’un çalışmasına benzer şekilde oluşturulan çerçeveden bakıldığında; benzer uygulamaların zorunlu hale getirilmesiyle, dış ticaret gelirlerinin önemli bölümünü tarım ve gıda ihracatına bağlayan gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin üzerinde olumsuz bir etki yaratıldığı belirtilmiştir. Bahsi geçen ve tarife dışı engeller bağlamında değerlendirilen TTE ve SPS mevzuatının yürürlüğe girmesinden sonra, gelişmiş ekonomilerin dünya tarım ve gıda ihracatındaki payı artmış ve daha avantajlı konuma gelmişlerdir. Gelişmekte olan bir ekonomi olan Türkiye’nin payı ise %1’in altında seyretmiştir (Duru, Gül, Hayran 2019:1183).

2.1.1 Dış Ticarete Müdahalede Tarife Dışı Engeller

Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması sonrasında yaşanan serbestleşme, gümrük tarifelerinin üye ülkeler vasıtasıyla tüm dünya çapında düşürülmesi ve etkisinin azalmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla bu gelişme, ülke ekonomilerini kendilerini koruyabilmek ve dış ticareti kısıtlamak adına tarifeler dışında başka önlemler almaya itmiştir. Bunun sonucu olarak da tarife dışı engellerin kullanımının yaygınlaşmasına ve etki alanının genişlemesine sebep olmuştur.

Tarife dışı engeller, ülkelere korumacılık politikası anlamında bir esneklik kazandırmakla birlikte, gümrük tarifeleri gibi kesin sınırlara sahip olmaması sebebi ile uluslararası ticarete geçmişe nazaran “belirsizliklerin” artmasına sebep olmuştur. Bu araçlar, özellikle 1973 yılında yaşanan Petrol Krizi'nin ardından uluslararası ticarete yaygın piyasa pratiğine de dönüşmeye başlamış ve “Yeni Korumacılık” adı altında tanımlanmışlardır. Yeni korumacılık, kotalar, sağlık ve standardizasyon koşulları gibi tarife dışı engeller getirmek suretiyle az gelişmiş ülkelere sanayileşmiş ülkelere yapılan ihracatın kısıtlanması şeklinde uygulamaya konulmuştur (Demir, 2019:1). Burada dikkate alınması gereken diğer önemli bir kavram da tarife dışı engellerdir. Tarife dışı engelleri tanımlamadan yeni korumacılık anlayışına hakim olunması güçtür.

Son dönemlerde tarifelerin önemini kaybettiğini ve politika uygulayıcı hükümetlerin yerli üreticiyi korumak adına ithal edilen malların miktarında kısıtlama amacıyla ithalat kotası gibi tarife dışı engellerden yararlanmayı tercih ettiğini belirten Krugman, Obstfeld ve Melitz (2017), GATT-DTÖ sisteminin özellikle ticaretteki bu tip tarife dışı girişimleri engellemeye çalıştığından bahsetmektedir (Krugman, Obstfeld, Melitz 2017:255).

Doğası gereği tarife dışı engeller, sıklıkla DTÖ'nün dünya çapında yerleştirmeye teşvik ettiği ve kuruluş amacıyla uyumlu serbest ticaret ilkelerine aykırıdır. Bu tür engeller, genellikle ticaret anlaşmazlıklarına yol açmakta, Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması'na taşınabilmektedir. Bunların sonucu olarak da uluslararası ticaret ilişkilerini bozabilmektedir.

Dolayısıyla, tarife dışı engeller, genellikle ticaret akışlarını saptırmaktadır. Bu da ithalatçı ülkenin yerli firmasının kârının artmasına imkân sağlarken, genel olarak refahı bozucu yönde etki göstermektedir (Calo-Blanco, Naya 2005:323,327).

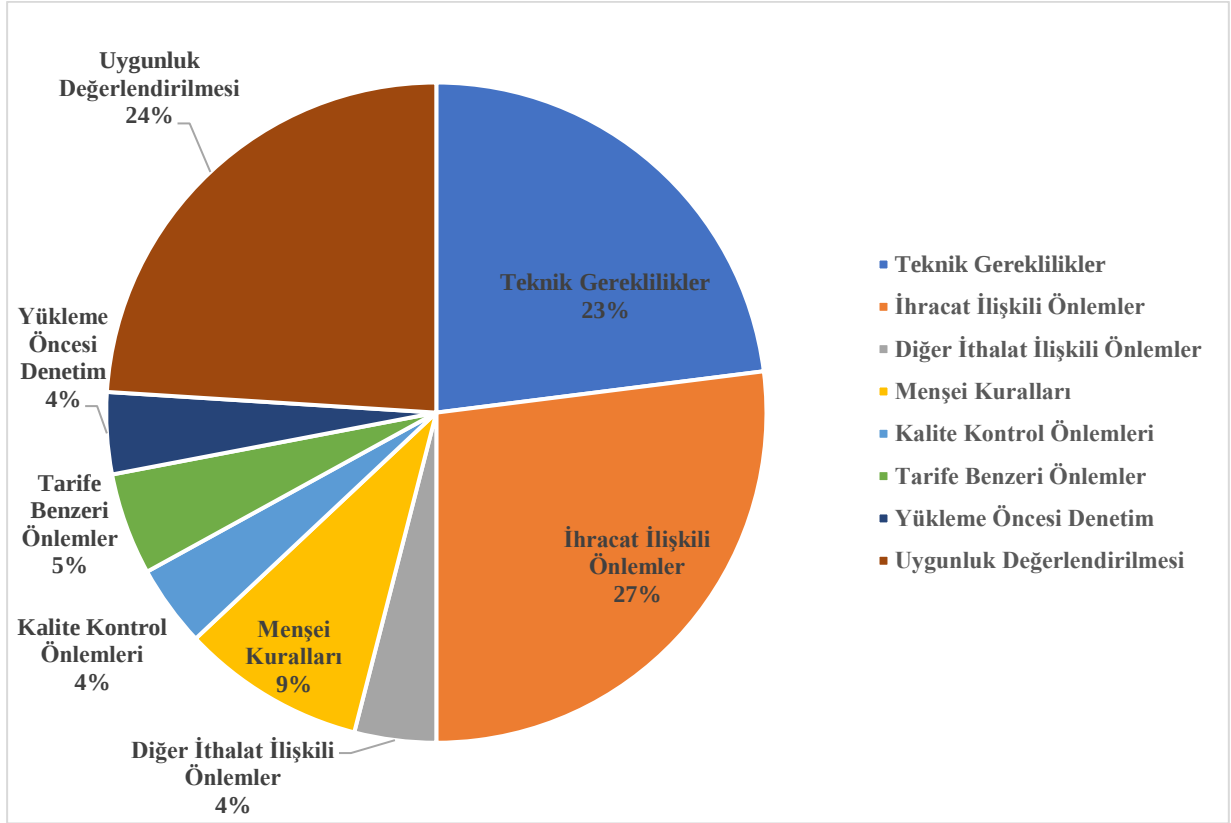
Othieno ve Shinyekwa da Doğu Afrika ülkeleri üzerinde yaptıkları çalışmada, daha fazla ticaret yaratılması ve refah sağlanması için, bölge içindeki ticaret reformlarından beklenen faydaları etkileyen ve iş yapma maliyetlerini arttıran tarife dışı engellerin etkin bir şekilde ortadan kaldırılmasının gerekli olduğu sonucuna varmıştır (Othieno, Shinyekwa 2011:24).

Ray, 1970 ABD ticaret verilerini kullanarak yaptığı 1981 yılı tarihli ampirik çalışmada, ABD'nin uyguladığı tarife dışı ticaret kısıtlamalarının tarife korumasını desteklediğini, hükümetçe uygulanan hem tarife hem de tarife dışı ticaret kısıtlamaların, ABD'nin dünya ticaretinde görünürde karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğu sektörlerle yönelik olduğunu tespit etmiştir. Analizin sonuçlarına göre, tarife koruması ve tarife dışı ticaret kısıtlamalarının uygulandığı sektörler korumadan kaynaklanacak tüketici refah kayıplarının büyük olacağı sektörler olarak belirlenmiştir. Ayrıca Ray, tarife korumasının ve tarife dışı koruma önlemlerinin birbirinden çok farklı piyasa özelliklerine sahip sektörlerde baskın olduğuna dair önemli kanıtlar bulmuştur (Ray 1981).

Ancak, belirli durumlarda, bu tür engeller, çevrenin korunması, tüketici sağlığı ve güvenliği gibi önemli kamu politikalarını desteklemek için TTE ve SPS anlaşmaları tabanında meşru sebeplerle uygulanabilmektedir. Bu durumda, ticaret politikası uygulayıcıları tarafından meşruiyet ile ticarete kasıtlı engel olma arasında optimum dengenin sağlanması zorlayıcı bir konu başlığıdır.

Şekil 12'de Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 2020 yılı tarihli tarife dışı önlemlerin ekonomik analizine ilişkin hazırlanan rehberinde bahsi geçen bir anket sonucu paylaşılmıştır. Anket, 2010 yılında gerçekleştirilmiştir ve International Trade Center (ITC) tarafından 11 gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkede dış ticaret yapan yerleşik firmalara uygulanmıştır. Ticaret yapan taraflar üzerinde ilave bir külfete sebep olan tarife dışı önlemler, malların hem ithalatçısı hem de ihracatçısı olan ülkelerin yasal düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır. Grafikteki veriler incelendiğinde, külfet oluşturan ve “Teknik Gereklilikler” ve “Uygunluk Değerlendirilmesi” olarak adlandırılmış olan engellerin yaklaşık yarısının (%47) Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) Önlemleri ve Ticarete Teknik Engeller (TTE) olduğu tespit edilecektir.

Şekil 12 Tiplerine Göre Ticaret Yapanların Karşılaştıkları Tarife Dışı Önlem Ağırlıkları

Kaynak: UNCTAD & ITC, 2020 anket sonuçlarından oluşturulmuştur.

Ticarette tarife dışı engeller incelenirken, bununla birlikte daha kapsamlı bir bakış açısı geliştirmek adına DTÖ nezdinde gerek Türkiye aleyhine açılan gerekse Türkiye'nin açtığı davaların da incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Bu davaların incelenmesi, dünya ticaretinde hangi mal gruplarında ithalat ve ihracat perspektifinde rekabet yaşandığına ve ticaret koşullarına ilişkin önemli detaylara ulaşmak açısından besleyicidir. Bu sebeple, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması (Dispute Settlement Body) nezdinde açılmış olan davalar incelenmiştir. Türkiye'nin davalı konumda olduğu, ithalata ilişkin 12 adet davada; “kota, miktar kısıtlaması, anti-damping, SPS sağlık/bitki sağlığı, ithalat lisansı, ek vergi, lokalizasyon zorunluluğu” gibi alınan önlemler, diğer üyeler tarafından dava konusu edilmiştir.

Türkiye'nin ihracatçı konumda olduğu 6 adet davada ise, uygulanan “anti-damping, telafi edici vergi, kota” önlemleri ön plana çıkmıştır. Özetle, ihracatta ürün/ürün grubu bazında; diğer üye ülkelerce Türk menşeli demir/çelik ürünlerine, ithalat tarafında ise Türkiye'den yabancı ülke tekstil ürünlerine karşı uygulanan önlemler sebebiyle, karşılıklı olarak davaların açıldığı görülmüştür.

Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması'nda DTÖ tarihi boyunca Türkiye'nin taraf olduğu ve dava seviyesine gelen toplamda 18 adet vakaya²⁶ ait içerik incelendiğinde, bunların tez için objektif bir örüntü oluşturabilecek derinlikte olmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin dış ticaret hacmi ve yoğun uluslararası ilişkiler trafiği dikkate alındığında, davalar nezdinde sayının düşük olduğu düşünülebilir. Buna ilişkin, tez kapsamında yapılan araştırmalar sırasında Ticaret Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı'ndan talep üzerine verilen yazılı açıklamada; *“Üye devletler anlaşmazlığın ortaya çıktığı ilk aşamada Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizmasını kullanmamaktadır. Öncelikle, var olan ticari sorun DTÖ iç mekanizmaları dahilinde ikili olarak görüşülmekte ve ara çözümler aranmaktadır. Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması Panel süreci hem uzun hem de maliyetli bir süreç olduğundan, olabildiğince bu süreçten kaçınılmaktadır. Bu nedenle ülkemiz ile ilgili düşük sayıda dispute (anlaşmazlık) ortaya çıktığı düşünülmektedir.”* bilgisi paylaşılmıştır.²⁷

²⁶Ticaret Bakanlığı verilerine göre, 18 davanın sadece 6'sı aktif olarak devam etmektedir. https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anlasmazliklarin_Halli_Mekanizmasi.doc Erişim Tarihi: 08.08.2021)

²⁷ Yazılı açıklama, Ticaret Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı Ticaret Uzmanı Elif Sakalsız'ın konu hakkındaki soruya cevaben yazdığı 25.05.2021 tarihli e-postadan alıntılanmıştır.

31.12.2020 itibari ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması nezdinde Türkiye'nin açmış olduğu dava sayısı 6 ve Türkiye'ye açılmış olan dava sayısı ise 12'dir. Bunun yanında, ülkenin taraf olduğu dava vakası sayısı 102'dir. Davalar konularına göre aşağıda verilmiştir:

Tablo 4 Türkiye'nin Davacı Olduğu Davalar

		DAVACI ÜLKE
		Türkiye
DAVALI ÜLKE	Mısır	Türkiye'den ithal edilen çelik nervürlü inşaat demirine uygulanan anti-damping önlemleri (Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey)
	Güney Afrika	Türkiye'den ithal edilen battaniyelik kumaşa uygulanan anti-damping önlemleri (Definitive Anti-Dumping Measures on Blanketing from Turkey)
	Fas	Türkiye'den ithal edilen sıcak haddelenmiş çeliğe uygulanan anti-damping önlemleri (Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled steel from Turkey)
	A.B.D.	Belirli boru ve profil ürünlerine uygulanan telafi edici önlemler (Countervailing Measures on Certain Pipe and Tube Products)
	A.B.D.	Çelik ve alüminyum ürünlerine uygulanan önlemler (Certain Measures on Steel and Aluminium Products)
	A.B.	Çelik ürünlerine uygulanan korunma önlemleri (Safeguard Measures on Certain Steel Products)

Kaynak: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm, Erişim Tarihi: 07.08.2021

Türkiye'nin davacı ve davalı konumunda olduğu dosyalardaki konu başlıklarının ağırlıklı olarak tekstil ve demir-çelik bazlı ürünler olduğu görülmektedir.

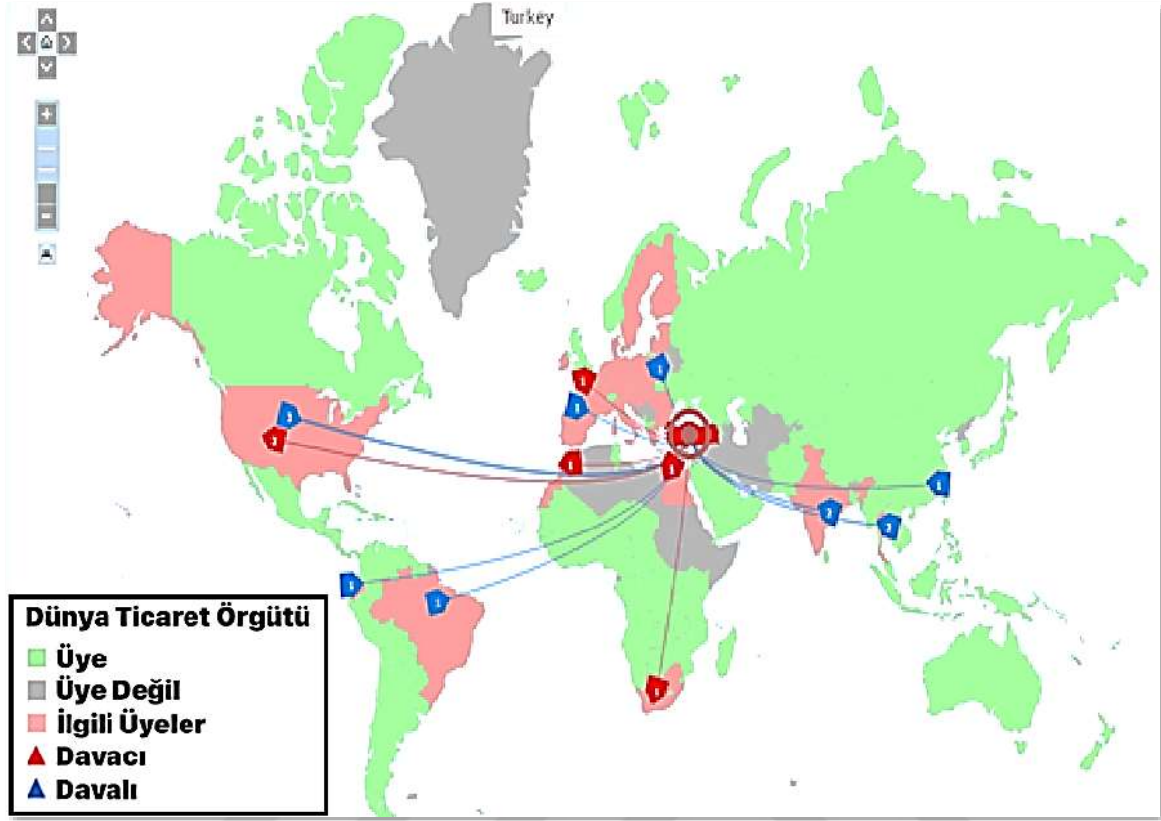
Tablo 5 Türkiye'nin Davalı Olduğu Davalar

		DAVALI ÜLKE
		Türkiye
DAVACI ÜLKE	Hong Kong (Çin)	Tekstil ve giyim ürünleri ithalatına kısıtlamalar (Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products)
	Hindistan	Tekstil ve giyim ürünleri ithalatına kısıtlamalar (Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products)
	A.B.D.	Yabancı film gelirlerinin vergilendirilmesi (Taxation of Foreign Film Revenues)
	Tayland	Tekstil ve giyim ürünleri ithalatına kısıtlamalar (Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products)
	Brezilya	Çelik ve demir boru techizatlarına uygulanan anti-dumping (Anti-Dumping Duty on Steel and Iron Pipe Fittings)
	Ekvador	Taze meyve için uygulanan ithalat prosedürleri (Certain Import Procedures for Fresh Fruit)
	Macaristan	Macaristan'dan gelen evcil hayvan gıdasına ithalat yasağı (Import Ban on Pet Food from Hungary)
	A.B.D.	Pirinç ithalatını etkileyen önlemler (Measures Affecting the Importation of Rice)
	Hindistan	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) ithalatına uygulanan korunma önlemleri (Safeguard measures on imports of cotton yarn (other than sewing thread))
	A.B.D.	A.B.D.'den ithal edilen belirli ürünlere uygulanan ek vergiler (Additional Duties on Certain Products from the United States)
	Tayland	Tayland'dan ithal edilen iklimlendirme/havalandırma makinelerine uygulanan ek vergiler (Additional duties on imports of air conditioning machines from Thailand)
	A.B.	İlaç/eczacılık ürünlerinin üretimi, ithalatı ve pazarlamasına ilişkin uygulanan belirli önlemler (Certain Measures concerning the Production, Importation and Marketing of Pharmaceutical Products)

Kaynak: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm, Erişim Tarihi: 07.08.2021

Şekil 13'teki haritada Türkiye'nin süregelen davalara ilişkin diğer ülkelerle etkileşimi gösterilmektedir. Kırmızı işaretler Türkiye'nin davacı, mavi işaretler ise davalı olduğu durumları temsil etmektedir.

Şekil 13 Türkiye'nin DTÖ Üye Ülkeleri ile Lehte ve Aleyhte Dava Etkileşimi Haritası

Kaynak: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_maps_e.htm, Erişim Tarihi: 07.11.2022

2.1.1.1 Tarife Dışı Engellerin Sınıflandırılması

Tarife dışı engellerin tanımlanmasında ve sınıflandırılmasında literatürde genel geçer bir çatı kaynak olarak Birleşmiş Milletler ve ilgili kuruluşlar gösterilebilir. Konuya ilişkin başlıca kuruluş olan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD, Türkçe: BMTKK), 1964 yılında Cenevre’de dünya devletleri temsilcileri tarafından kurulmuştur (Ferns 2023). Tarife Dışı Önlemlerin Uluslararası Sınıflandırması 2019 Yılı rehber kitabında (Unctad 2019) düzenlenmiş olan tarife dışı engellerin belirlenebilmesi için Multi Agency Support Team (MAST) adı verilen bir çalışma grubu kurulmuştur. Çalışma grubu, konu hakkında uluslararası kuruluşlar bağlamında yüksek bilgi ve tecrübeye sahip üyelerden oluşturulmuştur. Bu üyeler; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), Dünya Bankası (IBRD) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO)’dür. Üyeler arasındaki koordinasyon BMTKK tarafından sağlanmıştır.

Sınıflandırma genel çerçevede, sağlık veya çevre koruma tedbirleri gibi teknik tedbirlerin yanı sıra geleneksel olarak ticari politika aracı olarak kullanılan diğer tedbirleri de kapsamaktadır. Bunlar arasında kotalar, fiyat kontrolü, ihracat kısıtlamaları ve şarta bağlı ticareti koruyucu tedbirlerin yanı sıra rekabet ve ticaretle ilgili yatırım tedbirleri ve devlet alımları veya dağıtım kısıtlamaları gibi diğer sınır ötesi tedbirler de yer almaktadır.

BMTKK, 16 ana harflendirilmiş başlık altında tarife dışı önlemlerini sınıflandırmış ve sıralamıştır. Bu 16 başlığın 15'i ithalatla, 1 başlık ise ihracatla ilişkilidir. Sınıflandırmada kullanılan harfler ve altlarında yer alan sayılandırılmış kodlar, birçok veri tabanında (A32, D12, vs. gibi) uluslararası bir sınıflandırma standardı olarak kullanılmaktadır. Sınıflandırma, ana başlık harften sonra 3 seviye kadar daha ayrıntıya inebilmektedir.

Örneğin;

- B8 Ticarete Teknik Engellere İlişkin Uygunluk Değerlendirmesi
 -
 - B85 İzlenebilirlik Gereksinimleri
 - B851 Malzeme ve Parçaların Menşei

gibi bir seviyelendirme yapılmaktadır.

Bahsi geçen rehber kitaptaki tüm sınıflandırmalar (harf kodlu) incelendiğinde, toplam 357 adet alt başlıktan oluşan tarife dışı uygulama tipi tespit edilmiştir. BMTKK, dünya ticaret ağının, ticaret yapılış şekillerinin, iletişimin, ulaşımın, azalan gümrük oranları ve serbestleşme ile yükselişe geçen tarife dışı önlem sayılarındaki artış ve buna paralel dış ticaret politikalarının daha karmaşık hale gelmesiyle, bir zorunluluk olarak, belirli aralıklarla sınıflandırmaları revize etmektedir.

Tablo 6 Başlıklar Halinde Tarife Dışı Önlemlerin Sınıflandırılması (Harf Kodlar)

İthalat	Teknik Önlemler	A	Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) Önlemleri
		B	Ticarette Teknik Engeller (TTE)
		C	Sevkiyat Öncesi Muayene ve Diğer Formaliteler
	Teknik Olmayan Önlemler	D	Koşullu Ticaret Koruyucu Önlemler
		E	Otomatik Olmayan İthalat Lisansları, Kotalar, Yasaklar, Miktar Kontrol Önlemleri ve SPS-TTE hariç diğer kısıtlamalar
		F	Fiyat Kontrol Önlemleri (Ek Vergiler, Harçlar)
		G	Finans Önlemleri
		H	Rekabeti Etkileyen Önlemler
		I	Ticarete İlişkin Yatırım Önlemleri
		J	Dağıtım Kısıtlamaları
		K	Satış Sonrası Hizmetlere İlişkin Kısıtlamalar
		L	Sübvansiyonlar ve Diğer Destekler
		M	Kamu İhale Kısıtlamaları
		N	Fikri Mülkiyet
		O	Menşe Kuralları
	İhracat	P	İhracata İlişkin Önlemler

Kaynak: Unctad, International Classification of Non-Tariff Measures (2019 version)

Yukarıdaki tabloda; A harf kodlu başlık, kısaca SPS (sanitary and phytosanitary measures) olarak sınıflandırılan sağlık ve bitki sağlığı önlemlerini ele almakta ve 34 alt başlıktan meydana gelmektedir. Bu sınıflandırmada, insan sağlığını etkileme ihtimali olan çeşitli içerikleri kısıtlayan, gıda güvenirliliğini sağlayan, hastalıkların veya zararlıların yayılmasını önleyen tedbirler açıklanmaktadır. Ayrıca, benzer süreçler içermesi sebebiyle sıklıkla ticarette teknik engeller (TTE) ile de karıştırılan belgelendirme, test, denetim ve karantina gibi gıda güvenirliliğine ilişkin tüm uygunluk değerlendirme tedbirlerini de içermektedir. Başlık açıklamaları International Classification of Non-Tariff Measures (2019 version) rehberinden alınmıştır.

Ticarette teknik engeller, tezde ayrıntılarıyla incelenen tarife dışı önlemdir. BM’ce B harfi kodlanan bu başlık, TBT (technical barriers to trade) olarak adlandırılan ticarette teknik engeller çerçevesinde teknik bazlı değerlendirilebilecek tedbirleri bir araya getirmektedir ve 23 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu sınıflandırma altında teknik özellikler ve kalite gereklilikleri gibi ürün özelliklerine ilişkin tedbirler; ilgili süreçler ve üretim yöntemleri, etiketleme ve ambalajlama, tüketici güvenliği, ulusal güvenlik,

çevrenin korunması gibi önlemler yer almaktadır. Sağlık ve bitki sağlığı tedbirlerinde olduğu gibi, B harf kodlu başlık da belgelendirme, test ve denetim gibi teknik gerekliliklerle ilgili tüm uygunluk değerlendirme tedbirlerini içermektedir.

Birleşmiş Milletler nezdindeki sınıflandırmada, 3 başlıktan oluşan teknik önlemler altında değerlendirilen son başlık olan C harf kodu, sevkiyat öncesi denetimler ve diğer gümrük formaliteleri ile ilgili önlemleri sınıflandırmakta ve 5 alt başlıktan oluşmaktadır.

Teknik olmayan önlemler olarak kategorize edilen önlemlerin ilki, koşullu ticaret koruyucu önlemler isimli ve D harf kodlu başlıktır. Haksız dış ticaret uygulamalarıyla mücadele etmeyi amaçlayan önlemler de dahil olmak üzere; ithalatın ithalatçı ülke pazarındaki olumsuz etkilerini gidermek için uygulanan anti-damping vergisi, telafi edici vergi ve korunma önlemleri gibi şarta bağlı önlemleri bu sınıf altında toplamaktadır. Sınıflandırma 13 alt başlıktan oluşmaktadır.

Nicita ve Gourdon yaptıkları çalışmada; koşullu ticaret koruyucu önlemleri “tehdit” önlemleri olarak tanımlarken, E ve F harf kodlu başlıkları ticaret politikasında geleneksel olarak kullanılan "sert" önlemler olarak adlandırmaktadır (Nicita, Gourdon 2013:1,3).

E harf kodlu başlık, otomatik olmayan ithalat lisansları, kotalar, yasaklar, miktar kontrol önlemleri ve SPS-TTE hariç diğer kısıtlamalar isimlendirmesi altında lisanslama, kotalar ve tarife oranı kotaları da dahil olmak üzere diğer miktar kontrol tedbirlerini içermekte ve 38 alt başlıktan meydana gelmektedir.

F harf kodlu başlık ise ithal malların fiyatlarını kontrol etmek veya etkilemek için uygulanan ek vergiler, harçlar gibi fiyat kontrol tedbirlerini 24 alt başlıkta listelemektedir. Spesifik ürünlerin ithal fiyatları daha düşük olduğunda, bu ürünlerin yerli üreticiler tarafından yerel maliyetlerle belirlenen fiyatlarını desteklemek, yurt içi piyasalardaki fiyat dalgalanması veya yabancı bir piyasadaki fiyat istikrarsızlığı nedeniyle belirli ürünlerin yurt içi fiyatlarını belirlemek ve vergi gelirini artırmak veya korumak için uygulanan önlemler bunlara örnek gösterilebilir. Bu kategori, benzer şekilde ithalat maliyetini artıran tarife önlemleri dışındaki tarife benzeri önlemleri de içerir.

G harf kodlu başlıkta 14 alt başlık altında finansal önlemler listelenmektedir. Bu başlıkta, dövize erişimin ve döviz maliyetinin düzenlendiği durumlarda, ithalat ödemelerini kısıtlayan tedbirler gibi örneklerle izah edilmektedir. Ayrıca, dış ticaret sonucunda gerekli olan ödemelere ilişkin koşullara kısıtlama getiren tedbirleri de içermektedir.

H harf kodlu başlık rekabeti etkileyen tedbirleri, özelinde, bir veya ekonomik tarafa ayrıcalıklı şekilde özel tercihler ve imkanlar tanıyan tedbirleri içermektedir. 6 alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Bunlar çoğunlukla devlet ticareti, tek ithalat agenteleri veya zorunlu ulusal sigorta veya taşımacılık gibi tekelleri tedbirlerdir.

I harf kodlu başlık, ticaretle ilgili zorlayıcı yatırım tedbirlerini 3 alt başlıkta ele almakta ve ithalatı dengelemek için yerli içerik şartı getirerek veya yatırımın ihracatla ilgili olmasını talep ederek hem yatırımı kısıtlayan hem de piyasaya erişimi engelleyerek ticareti saptıran etkilere sahip tedbirleri sınıflandırmaktadır.

J ve K harf kodlu başlıklar, ürünlerin veya ürünlerle bağlantılı hizmetlerin ithal edildikten sonra pazarlanmasına ilişkin engellerle ilgilenmektedir. Bu sınıflandırma, ithalatçılar tarafından ilgili ürün veya hizmetleri ithal etme kararını etkileyebilecekleri için bir tarife dışı önlem tipi olarak kabul edilmektedir. Dağıtım kısıtlamalarına ilişkin J Başlığı ise, ithal edilen ürünlerin iç dağıtımına ilişkin kısıtlayıcı tedbirleri 4 alt başlıkta tanımlamaktadır. K Başlığı, ise örneğin aksesuar sağlanmasına ilişkin kısıtlamalar gibi satış sonrası hizmetlere ilişkin kısıtlamaları 3 alt başlıkta ele almaktadır.

L harf kodlu başlık, dış ticareti ve bu akışı etkileyen sübvansiyonlara ilişkin 27 alt başlıktan oluşan tedbirleri içermektedir.

Devlet alımlarına ilişkin kısıtlamalar hakkındaki M harf kodlu başlık, ihale tekliflerinde ürünlerini yabancı bir devlete satmaya çalışırken karşılaşılabilecekleri kısıtlama tiplerini 51 alt başlıkta sınıflandırmaktadır.

Fikri mülkiyet tedbirleri ve haklarına ilişkin oluşturulan N harf kodlu başlık, bu hususlardaki 41 alt başlığa ait kısıtlamaları listeleyen bir sınıflandırma içermektedir.

44 alt başlıktan oluşan menşe (orijin) kurallarına ilişkin O harf kodlu başlık, ürünlerin veya girdilerinin menşeyini kısıtlayan tedbirleri gruplandırmaktadır.

Son başlık olan P harf kodlu başlık ise ihracat tedbirlerine ilişkindir. Bu başlık, diğerlerinin yanı sıra, ihracat vergileri, ihracat kotaları ve ihracat yasakları gibi bir ülkenin ihracatına uyguladığı tedbirleri gruplandırmaktadır ve 27 alt başlıktan meydana gelmektedir.

Aşağıda, BM sınıflandırmalarına göre verilecek tarife dışı önlemler maliyeti artırarak, dış ticaret hacmini azaltarak veya uluslararası ticaretin taraflarının pazarlara erişimi konusunda belirsizlik yaratarak uluslararası ticareti etkileyebilmektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, ticarete ilişkin düzenlemelerinin seçici ve keyfi olarak uygulanması, tarife dışı engellere uyumu politik bağlantıları zayıf firmalar için daha külfetli ve maliyetli hale getirebilmektedir (Ruckteschler, Malik, Eibl 2022:17). Bu perspektiften bakıldığında, ülkeler bu tedbirlerin şeffaf, gerekli ve politika hedefleriyle orantılı olmasını sağlamalıdır. Bununla birlikte, meşru kamu politikası hedeflerine hizmet edebilmelerine rağmen, korumacı araçlar olarak da kullanılabilirler.

2.1.1.2 Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) Önlemleri (A Başlığı)

Sağlık ve bitki sağlığı (SPS)²⁸ standartları, insan, hayvan ve bitki sağlığını ürünlerin ithalatından kaynaklanabilecek risklere karşı korumak için tasarlanmış önlemlerdir. Bu önlemler, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ve böcek ilacı veya veteriner ilaçlarının kullanımına ilişkin düzenlemeleri içerebilir. SPS önlemlerine örnek olarak, belirli gıdaların veya hayvanların ithalatına ilişkin kısıtlamalar, ithal edilen ürünler için test gereklilikleri veya gıda güvenliği ile ilgili etiketleme gereklilikleri verilebilir. Hem ticarete teknik engeller (TTE) hem de sağlık ve bitki sağlığı (SPS) standartları önlemleri tarife dışı engeller olarak hizmet etse de, farklı hassasiyetleri ve amaçları bulunmaktadır. TTE önlemleri, yabancı firmaların belirli bir pazardaki düzenlemelere ve standartlara uymasını daha zor ve maliyetli hale getirebilirken, SPS önlemleri sağlık veya güvenlik kaygılarına dayalı olarak belirli ürünlerin ticaretini kısıtlayabilir (DTÖ 2023).

2.1.1.3 Ticarete Teknik Engeller (TTE- B Başlığı)

B1 başlığı altında sınıflandırılan engeller, bir teknik düzenlemenin veya bir uygunluk değerlendirme prosedürünün uygulanması ile ilişkilidir. B2 ile B7 harf kodlu alt başlıklar arasında sınıflandırılan engeller, teknik düzenlemelere ilişkindir. B8'dekiler ise, uygunluk değerlendirme prosedürleridir. Teknik düzenlemeler arasında B4'te yer alanlar üretim süreçleriyle ilgiliyken, diğerleri doğrudan ürünlere yönelik uygulanmaktadır (Unctad 2019). Bu başlık, sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenecektir.

2.1.1.4 Sevkiyat Öncesi Muayene ve Diğer Formaliteler (C Başlığı)

Sevkiyat öncesi denetimler, malların miktarını, kalitesini ve fiyatını doğrulayarak ticaret tanımına ve gümrük değerlemesine uygunluğunu sağlamaktadır. Yoğun olarak, gelişmekte olan ülkelerde eksik faturalandırma ve standart altı mal riskini azaltmak için kullanılmaktadır. Sınıflandırmadaki diğer formaliteler arasında ithalat için gerekli evrak ve belgeler yer almakta olup ilave zaman alıcı olması ve maliyet yaratması sebebi ile de tarife dışı bir engel olarak işlev görebilmektedir.

²⁸ SPS, İngilizce'de "Sanitary and Phytosanitary Standards" kelimesinin kısaltması olsa da T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü Kasım 2022 raporunda ve Bakanlıkça da Türkçe metinlerde aynı şekilde kullanılmaktadır.

2.1.1.5 Koşullu Ticaret Koruyucu Önlemler (Anti-damping, vs. – D Başlığı)

Koşullu (şarta bağlı) ticaret koruyucu önlemler, yerli sanayileri dampingli veya sübvansiyonlu ithalattan veya piyasayı bozacak nitelikte yaşanabilecek ani bir ithalat artışından kaynaklanan zararlardan korumak için alınmaktadır. Anti-damping önlemleri, telafi edici vergiler ve korunma önlemleri bu kategoriye girerler. Örneğin, yabancı bir şirket malları adil piyasa değerinin altında satıyorsa (damping), yerli sanayileri korumak amacıyla ithal malların fiyatını yükseltmek için politika uygulayıcıları tarafından bir anti-damping vergisi uygulanmaktadır.

2.1.1.6 Otomatik Olmayan İthalat Lisansları, Kotalar, Yasaklar, Miktar Kontrol Önlemleri ve SPS-TTE hariç diğer kısıtlamalar (E Başlığı)

Otomatik olmayan ithalat lisansı, ithalat lisanslarının tüm başvuru sahiplerine otomatik olarak verilmediği bir sistemi tanımlamaktadır. Kotalar, belirli bir dönemde ithal edilebilecek mal gruplarının miktarına ilişkin sınırlamalardır. Yine, yasaklar kapsamında belirli mal grupları kısmen veya tamamen ticaret dışı kalabilmektedir. Bu sebeple, pratik uygulamada kota politikasının en aşırı örneğini teşkil eden ithalat yasaklarının yaygın bir şekilde kullanışması ve bu durumun uluslararası ticarete rekabetin ortadan kalkması riskini doğurması sebebiyle GATT ve sonrasında DTÖ, yeni korumacılık önlemlerinden ve dolayısıyla tarife dışı engellerden biri olan kota uygulamasına belirli koşullar dışında izin vermemektedir (Demir, Kurt 2020:396).

Gönüllü ihracat kısıtlamaları (E51/Voluntary export-restraint arrangements) da bu başlık altında değerlendirilmektedir. Genel olarak bu tür kısıtlamalar, ithalatçı ülkenin ikame mallar üreten yerli işletmelerine bir koruma önlemi sağlama taleplerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. 1981 yılında da, Japon hükümeti ABD'ye yaptığı otomotiv ihracatını 3 yıllık bir program çerçevesinde “gönüllü” olarak kısıtlamıştır (Feenstra 1984:37).

Miktar kontrol önlemlerinde, özellikle yerli sanayiye koruma yaklaşımıyla ithal edilebilecek malların hacmi veya değeri kısıtlanabilmektedir.

2.1.1.7 Fiyat Kontrol Önlemleri (Ek Vergiler, Harçlar- F Başlığı)

Fiyat kontrol tedbirleri ithal mallar için asgari veya azami fiyatların belirlenmesini içermektedir. İthalat vergilerinin üstüne, ithal mallara uygulanan özel tüketim vergileri gibi ek vergi ve harçları da kapsamaktadır. Bu tedbirler, ithal mallarını fiyat açısından daha az rekabetçi hale getirebilmektedir. Bu tarife dışı kategori, ithalat maliyetini sabit bir yüzde veya sabit bir miktar kadar artıran tarife önlemleri

dışındaki önlemleri de içermekte ve tarife benzeri önlemler (para-tariff measures) olarak da adlandırılmaktadırlar.

2.1.1.8 Finans Önlemleri (G Başlığı)

İthalat için döviz erişimi ve döviz maliyetini düzenlemeyi ve ödeme koşullarını tanımlamayı amaçlayan önlemlerdir. Bu önlemler, uluslararası işlemler için ödeme yöntemlerine kısıtlamalar getirebilir. Finans tedbirleri, gümrük tarifeleri ile aynı şekilde ithalat maliyetlerini artırabilmektedir. İthalatçının, bir malın ithalatı için ithalat tutarının belirli bir yüzdesini peşin olarak, malların gümrük kapısına ulaşmadan 3 ay öncesinde (yatırılan tutardan faiz geliri de sağlanmaz) yatırması gibi örnekler verilebilir.

2.1.1.9 Rekabeti Etkileyen Önlemler (H Başlığı)

Bunlar, yerli ve yabancı tedarikçiler arasındaki eşit oyun kuralını bozan tedbirleri içermektedir. Bir veya sınırlı sayıdaki yerli tedarikçiye münhasıran sağlanan düzenlemelerle birlikte, bu tedarikçileri avantajlı konuma getiren uygulamaları, ayrımcı vergilendirmeleri, ithalat veya dağıtım tekelleri veya rekabet koşullarını etkileyen diğer tedbirleri içermektedir.

2.1.1.10 Ticarete İlişkin Yatırım Önlemleri (I Başlığı)

Bu başlık altında incelenen önlemler, yabancı yatırımcılara uygulanan kısıtlamalar veya gereklilikleri içermektedir. Ürün içinde belirli bir düzeyde yerel içerik gerektirmeyi, teknoloji transferini zorunlu kılmayı, yatırımın işletilmesi için döviz erişimi kısıtlamayı veya performans gereklilikleri belirlemeyi içerebilmektedir. Buna göre, örneğin bir yabancı şirket geçmiş yılın ihracat gelirlerinin ancak belirli bir yüzdesi kadar mal ithal edebilir.

2.1.1.11 Dağıtım Kısıtlamaları (J Başlığı)

İthal edilen belirli mal gruplarının ülke içi satış ve dağıtımını düzenleyen tedbirlerdir. Ürünlerin coğrafi olarak satışına ilişkin kısıtlamalar, satış için belirli türde kuruluşların kullanılmasına ilişkin gereklilikler veya belirli ürünlerin kimler tarafından satılabileceğine ilişkin kısıtlamalar ve bu çerçevede ek lisans ve sertifika alınması gibi gereklilikler yer almaktadır.

2.1.1.12 Satış Sonrası Hizmetlere İlişkin Kısıtlamalar (K Başlığı)

İhracatçıların tercih ettikleri satış sonrası hizmetleri sunma kabiliyetlerini kısıtlayan tedbirler ve ithalatçı ülkede sunulması istenen özel koşulları kapsamaktadır. Örnek olarak, ülkeye ithal edilen ürün sadece o

ürünü üreten firmaya ait satış sonrası servislerinde tamir edilebilecek ve yerli üçüncü parti servisler ile anlaşma yapamayacaktır. Yukarıda verilen örneğin aksine, otoriteler tarafından ürün tamirinin sadece yerli servislerden yapılması şartı da konabilmektedir. Bu gibi kısıtlamalar, firmaların pazarda rekabet etmesini zorlaştırabilmektedir.

2.1.1.13 Sübvansiyonlar ve Diğer Destekler (L Başlığı)

Bu tip destekler, genellikle yerli firma ve sanayi kollarının yabancı endüstrilere karşı daha rekabetçi olmalarını sağlamak amacıyla hükümet tarafından sağlanan mali yardım, vergi teşvikleri veya diğer kaynakları içermektedir. Otoritenin merkezi, alt merkezi veya belediyeleri aracılığıyla gerçekleştirdiği desteklerin yanı sıra, hükümet adına hareket eden veya onun işlevlerini yerine getiren kurum ve/veya kuruluşlar, belirli bir gruba özgü avantaj yaratan veya potansiyel olarak yaratabilecek bir mali transfer içeren tedbir veya uygulamayı yürütebilirler. Uygulamalar, işletmelere destek ve nihai tüketicilere, bireylere veya hane halklarına destek olmak üzere iki kategoride toplanabilir.

2.1.1.14 Kamu İhale Kısıtlamaları (M Başlığı)

Devlet kurumlarının, ihale yöntemiyle yabancı tedarikçilerden mal ve hizmet alımını sınırlandıran bu önlemler yabancı tedarikçilerin pazara erişimini önemli ölçüde azaltabilmektedir. İhaleye katılan yabancı teklif sahiplerinin ürün ve hizmetlerini yabancı bir devlete satmaya çalışırken karşılaşabilecekleri her türlü kısıtlayıcı önlemler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Uygulanmasındaki ana motivasyon yerli tedarikçilerin tercih edilerek korunmasıdır.

2.1.1.15 Fikri Mülkiyet (N Başlığı)

Fikri mülkiyet önlemleri, patentler, ticari markalar, endüstriyel tasarımlar, entegre devrelerin yerleşim tasarımları, telif hakları, coğrafi işaretler ve ticari sırları kapsamaktadır. Verilen haklar ulusal ofislerde tescil edilmekte ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (the World Intellectual Property Organization) veri tabanında toplanmaktadır (Unctad 2019:65). Fikri mülkiyet hakları, mal veya hizmetlerin kullanımı, satışı veya üretimi için münhasır haklar vererek ticareti etkileyebilmektedir.

2.1.1.16 Menşe Kuralları (O Başlığı)

İthalatçı ülkelerin hükümetleri tarafından malların orijinal çıkış ülkesini belirlemek için uygulanan genel uygulama kanunlarını, yönetmeliklerini ve idari tespitlerini kapsayan menşe kuralları, anti-damping ve telafi edici vergiler, menşe işaretlemesi ve korunma önlemleri gibi ticaret politikası araçlarının uygulanmasında öneme sahiptir. Örneğin, bir ülkede üretilen makine ürünleri, içerdiği parça ve

malzemelerin farklı ülkelerden tedarik edilmesi sebebiyle ithalatçı ülkenin indirimli tarife oranına hak kazanmak için gerekli olan menşe kurallarını yerine getirmekte zorluklar yaşayabilmektedir (Unctad 2019:70).

Menşe kuralları, bir ürünün nerede üretildiğini tanımlamak için kullanılan ve tarifelerin, kotaların veya diğer ticaret önlemlerinin uygulanmasında referans alınan kriterlerdir ve bu kurallar ülkeler arasında farklılık gösterebilmekte, karmaşık şekillerde olabilmektedir. Bu yönüyle de, uluslararası ticaretin karmaşık yapısına katkıda bulunmaktadır.

2.1.1.17 İhracata İlişkin Önlemler (P Başlığı)

Bu önlemler, ihraç edilen mallara ihracatçı ülkenin hükümeti tarafından uygulanan tedbirlerden oluşmaktadır. İhracat lisansı gerekliliklerini, SPS ve TTE'ye ilişkin standartları, ihracat vergilerini, ihracat kotalarını ve asgari ihracat fiyatı gerekliliklerini içerebilmektedir. Genellikle yerli kaynakları korumak, küresel fiyatını etkilemek için bir ürünün dış arzını kontrol etmek veya uluslararası yükümlülüklerle uymak için bir ürünün ihraç edilebileceği koşulları kontrol ederler.

2.1.1.18 Fiyat Boşlukları Analizi

Fiyat boşlukları analizi, TDE'nin varlığının bir diğer dolaylı göstergesi olarak görülebilir. Eğer bir ülkenin iç fiyatları dünya fiyatlarından sistemli olarak daha yüksekse, bu TDE'nin varlığına işaret edebilmektedir.

TDE'nin fiyat etkisinin en basit doğrudan ölçümü, ürünün fiyatının önlemin uygulanmasından önce ve sonra karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Buna "fiyat boşluğu" denmektedir. Bilinen tipteki TDE'nin etkilerini, örneğin yerel nakliye maliyetleri gibi fiyat farklılıklarına katkıda bulunan diğer faktörlerden ayırt etmek genellikle çok zor olmaktadır. Dahası, TDE'nin fiyatlarda kendini göstermeyen etkileri bulunmaktadır. Özellikle, TDE ile ilgili maliyetler, pazar payını korumak için fiyat artışlarını düşürmeye karar verebilecek firmalar tarafından içselleştirilebilmektedir. Fiyat boşluğu yöntemi ayrıca yerli ve ithal mallar arasında mükemmel ikame, yani homojenlik (veya benzer kalite) olduğunu varsaymaktadır (Nicita, De Melo 2018:108).

Fiyat boşlukları yöntemi, bu ticari engellerin etkisini tahmin etmek için fiyat verilerini kullanmaktadır. Yöntem, TDE'nin bir malın yurtiçi fiyatı ile uluslararası fiyatı arasında bir "fiyat boşluğuna" yol açacağı varsayımıyla çalışmaktadır. Bu varsayım, ticaretin önünde herhangi bir engel bulunmaması halinde, tek fiyat yasası olarak bilinen bir kavram olan mal fiyatlarının ülkeler arasında eninde sonunda eşitlenmesi

gerektiği (nakliye maliyetleri ve diğer ticaret maliyetleri hesaba katıldıktan sonra) fikrine dayanmaktadır.

Bu yöntemin sınırlamaları vardır ve ihtiyatlı bir şekilde kullanılmalıdır. Tüm fiyat farklılıklarının TDE'den kaynaklandığını varsayar ki, bu her zaman geçerli değildir. Ürün kalitesindeki farklılıklar, piyasa yapısı, döviz kurları ve yerel politikalar gibi diğer faktörler de fiyat farklılıkları yaratabilmektedir. Bununla birlikte, özellikle diğer yöntemler ve bilgi kaynakları ile birleştirildiğinde, TDE'nin ticaret üzerindeki etkisine ilişkin faydalı bir tahmin sağlayabilmektedir.

2.1.1.19 Tarife Dışı Engellere Dair Literatür Taraması

İlgili literatür genel çerçevede bakıldığında çeşitliliği sebebiyle sonuçlarında zıtlıklar barındırmaktadır. TDE ile ticaret, refah, cari işlemler açığı, ekonomik büyüme gibi parametreler arasındaki ilişki açısından pozitif ve negatif ilişki içeren sonuçlara ulaşılabilmektedir. Ancak, bu zıtlığın ötesinde, birçok alanda olduğu gibi tarife dışı engellere ilişkin literatürde de, ulaşılan sonuçlara bakıldığında karmaşık sonuçlar da bulunmaktadır. Bu sonuçlar, genellikle ekonomik sistemlerin çok boyutlu, dinamik doğasını yansıtmakta ve iktisat bilimindeki birçok farklı faktör ve etkileşim arasındaki karmaşık ilişkileri ifade etmektedir.

Bulgulardaki bu çeşitlilik, iktisat literatürünün genişliğini ve derinliğini temsil etmekte ve her biri kendi araştırmasının perspektifini taşımaktadır. Uluslararası iktisat alanındaki bir araştırma sorusunun, farklı yönlerinin anlaşılmasına yardımcı olmakta ve hepsi bir arada değerlendirildiğinde olgunun objektif şekilde yorumlanabilmesi adına daha kapsamlı ve dengeli bir görüş oluşturabilmektedirler.

Tablo 7'de verilen literatür taraması sonucunda ulaşılan çıktı ve sonuçları da bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir.

Tablo 7 Tarife Dışı Engellere Dair Literatür

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Fliess (2005)	Uruguay Roundu sonrasında tarife dışı engellere ilişkin geniş ve güncel bir analiz yapılması	Farklı yıllarda yürütölmüş 23 adet anket bazlı makale ve rapor	Teknik engeller, gümrük kuralları ve prosedürler ihracatçılar için dış pazarlarda ortak endişe alanları olduğu tespit edilmiştir.
Hoekman, Nicita (2008)	Ticaret politikasının ve TDE sebebiyle oluşan ticaret maliyetlerinin gelişmekte olan ölkelerin mal ticareti akışları üzerindeki etkisinin araştırılması	2004, 2005 ve 2006 yılına ait 104 ithalatçı ve 115 ihracatçıyı kapsayan veri seti, geleneksel yatay kesit çekim modeli ile analiz edilmiştir.	Tarife dışı önlemler, düşük gelirli ölkeler için ticareti kısıtlayıcı etkiye sahiptir. TDE’de yapılacak bir azaltımın ticaret hacimlerini %1,8 oranında arttırdığı tahmin edilmiştir.
Winchester (2009)	Tarife dışı engeller ile serbest ticaretin kazanımları arasındaki ilişkinin araştırılması	Serbest ticaret anlaşmasına sahip Yeni Zelanda ve Avustralya özelinde odaklanıp, 47 ölkö ve 23 sektör regresyon analizine dahil edilmiştir	“Hem tarifelerin hem de tarife dışı engellerin” kaldırıldığı durumun, “sadece tarifelerin” kaldırıldığı duruma göre serbest ticaretin kazanımları açısından çok daha büyük bir refah etkisine sahip olduğu bulunmuştur.
Carrère, De Melo (2011)	Tarife dışı önlemlerin ticaret akışları üzerindeki etkilerini tahmin etmeye yönelik alternatif yaklaşımların değerlendirilmesi	Unctad Ntm Veri Tabanı ve diğer veri tabanlarını kullanan çok sayıda vaka çalışması	TDE’nin tarifelerden daha kısıtlayıcı olduğunu ve düşük gelirli ölkeler için pazara erişimi sınırladığını ve teknik düzenlemelerin dış ticareti kısıtlayıcılığının ve negatif etkisinin ölkenin kişi başına geliri ile artmakta olduğunu bulmuştur.

Tablo 7 Tarife Dışı Engellere Dair Literatür (devam)

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Beghin, Maertens, Swinnen (2015)	Standart benzeri tarife dışı önlemlerin ve bunların etkilerinin analizi amaçlanmıştır.	İlgili literatür	Kamu ve özel kalite standartlarının ticaret ve kalkınma üzerinde karmaşık etkileri olduğu, standart benzeri TDE'nin etkilerinin sektörlere ve ülkelere özgü olduğu sonucuna ulaşmıştır
Elitaş, Şeker (2017)	Tarife dışı engellerin, Türkiye tekstil ithalatı üzerinde kısıtlayıcı bir etkiye sahip olup olmadığının araştırılması	2005-2013 yılları arasında Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı 20 ülke verisi çekim modeli (Parks-Kmenta yöntemi) ile incelenmiştir.	Bir TDE olarak kota uygulanması durumunda, Türkiye'nin ticaret partnerleri ile arasındaki ithalat hacminde bir azalma meydana geldiği, Türkiye ve ticaret partnerleri arasındaki mesafenin ve görece faktör donatım farklılıklarının Türk tekstil sektörü üzerinde anlamlı istatistiki etkileri olduğu bulunmuştur.
Santeramo, Lamonaca (2019)	Standartlar bağlamında TDE'nin tarımsal gıda ticaretinin üzerindeki etkilerinin meta analizle araştırılması	1990 ile 2017 yılları arasında 155 adet çalışmanın ampirik bulgularının yorumlanması	Standartların, engel olduğunu destekleyen 34 makale, katalizör olduğunu destekleyen sadece 3 makale tespit edilirken, 21 makalede ise karışık kanıtlar sunulmaktadır.

Fliess (2005), farklı yıllarda yayınlanmış 23 adet anket sonucunun analiz edildiği inceleme sonucunda, teknik engellerin, gümrük kuralları ve prosedürlerinin ihracatçılar için dış pazarlarda ortak endişe alanları olduğunu tespit etmiştir (Fliess 2005:23).

Hoekman ile Nicita (2008) çalışmalarında gelişmekte olan ülkeler geleneksel ticaret politikalarının yanısıra, bunun bir alt kümesini oluşturan ve ticaret maliyetlerini doğrudan etkileyen tarife dışı engellerin etkilerine de mercek tutmuşlardır. Yazarlar, TDE'nin yüksek gelirli ülkelerde de etkili olduğunu ve bu ülke grubunda özellikle tarım alanında önemli olmaya devam ettiğinin altını çizmişlerdir. 2004, 2005 ve 2006 yılına ait 104 ithalatçı ve 115 ihracatçıyı kapsayan veri setinin incelendiği çalışmada, zamandan bağımsız olan ülkeler arası mesafe, bitişiklik, ortak dil, denize erişim gibi faktörlerin yanı sıra ticaret politikası ve düzenleyici/ticari maliyet değişkenlerini içeren geleneksel bir yatay kesit çekim modeli tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgular, TDE'nin gelişmekte olan ülkelerde ticareti kısıtlayıcı etkisinin gözlemlendiğini göstermektedir. Çalışma için oluşturulan tarife ticaret kısıtlama endeksinde (TTTRI-tariff trade restrictiveness index) yaşanacak %10 seviyesinde bir düşüş ticaret hacimlerini %2'den biraz daha fazla artıracaktır sonucuna ulaşılmıştır. Aynı oranla TDEde yapılacak bir azaltımın ise, ticaret hacimlerini %1,8 oranında arttırdığı tahmin edilmiştir. Özetle, bu ve benzeri bulgulardan hareketle, ticaretin serbestleştirilmesinden elde edilecek kazançların, hala büyük olduğu çıkarımında bulunmuşlardır. (Hoekman, Nicita 2008).

Winchester (2009), bir dizi çekim modeli denklemi kullanarak TDE'nin tarife eşdeğerlerini (tariff equivalents) tahmin etmiş; hem tarifelerin hem de TDE'nin kaldırıldığı senaryoda ticaretin serbestleştirilmesinden elde edilen kazançların, sadece tarifelerin kaldırıldığı duruma göre çok daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Winchester 2009).

Tarife dışı engellere ilişkin çalışmalarda, tarife dışı önlemlerin dış ticareti etkileyebileceğini ve ticaret politikasında dikkate alınması gerektiği öne sürülmektedir. Carrere ve De Melo (2011), TDE'nin tarifelerden daha kısıtlayıcı olduğunu ve düşük gelirli ülkeler için pazara erişimi sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, teknik engeller kapsamına giren teknik düzenlemelerin ve otomatik olmayan lisanslamanın en çok kullanılan tarife dışı önlemler olduğu, teknik düzenlemelerin dış ticareti kısıtlayıcılığı olduğu ve teknik engellerin negatif etkisinin ülkenin kişi başına geliri ile artmakta olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Carrère, De Melo 2011:136,159).

Beghin, Maertens ve Swinnen (2015), kamu ve özel kalite standartlarının ticaret ve kalkınma üzerinde karmaşık etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca standart benzeri TDE'nin etkilerinin sektörlere ve ülkelere özgü geliştiği ve dolayısıyla etkilere ilişkin kapsamlı bir reçeteye ulaşmanın zor olduğu sonucu çalışmanın diğer dikkat çeken sonuçları arasında yer almaktadır. Standartların ticaret ve

kalkınma için katalizör mü yoksa engel mi olduğuna ilişkin kanıtlar Kuzey-Güney tartışması bağlamında değerlendirilmiştir (Beghin, Maertens, Swinnen 2015:1,2,13).

Elitaş ve Şeker (2017) çalışmalarında Türkiye'nin tekstil ithalatı üzerinde tarife dışı engellerin kısıtlayıcı bir etkiye sahip olup olmadığını araştırmışlardır. Bu çalışma için, 2005 ile 2013 yılları arasında, Türkiye'nin en yüksek miktarda ithalat gerçekleştirdiği 20 ülkeyi kapsayan bir veri seti kullanmışlardır. İlgili panel veri setini oluşturan Elitaş ve Şeker, metod olarak TDE etkilerinin ölçülmesinde literatürde çok yaygın olarak kullanılan çekim modelini ve tesadüfi etkilere dayanan bir tahminci olan Parks-Kmenta tahmincisini tercih etmişlerdir. Makaledeki bulgulara göre, bir tarife dışı engel olarak kota uygulanması durumunda, iç piyasanın rekabetten korunması sağlanırken Türkiye'nin ticaret partnerleri ile arasındaki ithalat hacminde bir azalma meydana geldiği tespit edilmiştir. Kotalara ilave olarak, Türkiye ve ticaret partnerleri arasındaki mesafenin ve görece faktör donatım farklılıklarının Türkiye'nin tekstil sektörü üzerindeki etkilerin istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Elitaş, Şeker 2017).

Santeramo ve Lamonaca (2019) gerçekleştirdikleri meta analiz çalışmasında 1990 ile 2017 yılları arasında TDE'nin ticaret üzerindeki etkilerinin ampirik bulgular üzerinden incelendiği 155 adet çalışma belirlemişler ve daha çok teorik konuları inceleyen ve karşılaştırılabilir sonuçlar içermeyen çalışmaları elimine ettikten sonra kalan 62 adet çalışmayı yakından analiz etmişlerdir. Ele alınan çalışmaların %87'sinin çekim modeli kullanılarak yürütülen çalışmalar olduğu, toplamda 1.362 adet gözlem ve 1.213 adet tahmini t-istatistiği içerdiği belirtilmiştir. Buna göre, tarife dışı engellerin bir parçası olarak "standartların birer engel olduğu" görüşünü destekleyen makalelerin çoğunlukta olduğu (%55, 34 makale) sonucuna ulaşılmıştır. "Standartları katalizör olarak gören" görüşü destekleyen makaleler ise sınırlı sayıda (5, 3 makale). Arta kalan 21 makalede ise karışık kanıtlar sunulmaktadır (Santeramo, Lamonaca 2019:8,14,16).

2.1.2 Ticarete Teknik Engeller (TTE)

Ticarete teknik engeller (TTE), sağlık ve bitki sağlığı (SPS) önlemleri kategorisine girenler hariç olmak üzere, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirme prosedürleri ile ilgili olan süreçleri kapsayan engellerdir (Unctad 2019). Bu engellere ilişkin, uluslararası düzeyde ilk resmi düzenleme 1979 yılında, GATT'ın Tokyo Turu'nda imza altına alınan “Ticarete Teknik Engeller Kodu (Standard Kod)” aktidir (Gültekin 2010:34).

TTE, genel çerçevede, hükümetler tarafından insan sağlığını, güvenliğini ve çevreyi korumak amacıyla yürürlüğe konulan ancak uluslararası ticaretin önünde engeller de oluşturabilen teknik düzenlemeler, standartlar ve prosedürler olarak da ifade edilebilir.

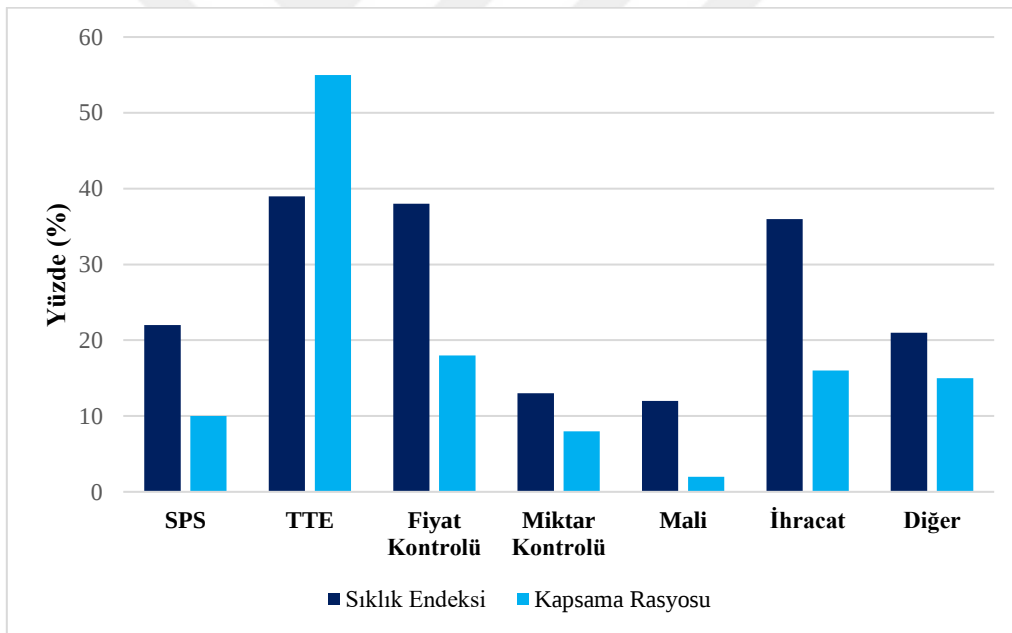
Teknik düzenleme, uygunluğun sağlanması için uyulması gereken ve otoritece belirlenmiş hükümlerle birlikte bir ürünün niteliklerini veya ilgili prosedürleri ve üretim metodolojilerini tanımlamaktadır. Bu anlamda; teknik düzenleme, bir ürün, prosedür veya üretim tekniği ile ilgili olarak terminoloji, semboller, ambalajlama, işaretleme veya etiketleme ön koşullarını kapsayabilmekte ya da yalnızca bunlarla ilgili de olabilmektedir.

Bu bağlamda, uygunluk değerlendirme prosedürü, teknik düzenlemeler veya standartlardaki ilgili gerekliliklerin karşılanıp karşılanmadığını belirlemek için doğrudan veya dolaylı olarak kullanılan herhangi bir yöntemi ifade etmektedir. Bu tür prosedürler, örnekleme, test ve muayene; değerlendirme, doğrulama ve uygunluk güvencesi; ayrıca tescil, akreditasyon ve onay dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere tek başına veya birlikte çeşitli faaliyetleri kapsayabilmektedir (Unctad 2019).

Nicita ve De Melo (2018)'de yayınladıkları çalışmada paylaştıkları Şekil 14'te, Ticaret ve Kalkınma Konferansı Örgütü TDE sınıflandırma verilerini sıklık endeksine ve dünya ticaretini kapsama oranına göre özetlemişlerdir. Dikey ekseninde yüzdesel oranların, yatay ekseninde ise tarife dışı engel sınıflarının gösterildiği grafikte açık renkli çubuklar ilgili TDE'nin dünya ticaretindeki ağırlığını temsil eden kapsama rasyosunu, koyu renkli çubuklar ise sıklık endeksini göstermektedirler.

Grafikte, mal gruplarının neredeyse %40'ının ve dünya ticaretinin ise yaklaşık %55'inin etkilendiği TTE'nin, en sık görülen TDE türü olduğu göze çarpmaktadır. Miktar kontrolüne ilişkin TDE, dünya ticaretinin yaklaşık yüzde 15'ini etkilemektedir. Fiyat kontrolü ve ihracat tedbirleri de yaygın olarak kullanılmakta olup mal gruplarının neredeyse yüzde 40'ını ancak dünya ticaretinin yüzde 20'sinden azını etkilemektedir. SPS önlemleri mal gruplarının yaklaşık yüzde 25'ini ve dünya ticaretinin yüzde 10'unu etkilemektedir. Diğer TDE türleri daha az sıklıkla kullanılmakta ve dünya ticaretinin nispeten daha düşük bir payını etkilemektedir (Nicita, De Melo 2018:95-96).

Şekil 14 Sıklık Endeksi ve Kapsama Rasyosuna Göre Tarife Dışı Engel Tipleri

Kaynak: UNCTAD, Non-Tariff Measures: Economic Assessment and Policy Options for Development (Nicita, De Melo 2018:96)'dan alınan verilerle oluşturulmuştur.

Ticarette teknik engeller (TTE), hükümetler tarafından giderek daha fazla kullanılan, uluslararası ticarette en yaygın tarife dışı engellerin başını çekmektedir. Tez çalışması sırasında DTÖ'den elde edilen güncel verilere göre, 2022 yılı itibarı ile ülkelerin dünya çapında uyguladığı toplam 62.339 adet tarife

dışı önlemin, yaklaşık %53'ünü oluşturan 32.973 adet uygulama “teknik engeller” kapsamında değerlendirilmektedir.

Ticarette teknik engeller (TTE), ülkeler arasındaki mal ve hizmet akışını engelleyebilecek nitelikteki teknik düzenlemeler, standartlar, test ve belgelendirme prosedürleri ve paketleme ve etiketleme gereklilikleri gibi birçok biçimde görülebilmektedir. TTE; yapısı, çeşitliliği ve farklı perspektiflerden sürekli güncellenmesi nedeniyle uluslararası ticaret literatürünün bilhassa DTÖ'nün kuruluşundan itibaren gündeminde yer tutan konu başlıklarındandır. Küreselleşmenin yarattığı ticari iklimin karmaşıklık ve iç içe geçmişliğinden ötürü, içinde birçok çelişkiyi ve zorluğu barındıran bir alana doğru değişmektedir. Bu sebeple, tespiti, sınıflandırılması ve de etkilerinin ölçülebilmesinin zorluğundan, özellikle ticarette teknik engeller çerçevesinde ticaret yapan tarafların uygulaması gereken adımlar “görünmez engeller” olarak da adlandırılabilir.

Alagöz ve Yapar'ın (2007) çalışmasında da belirtildiği üzere, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) uluslararası ticareti liberalize etmek adına savunduğu, gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılması yaklaşımını uygulayan ülkeler, zaman içinde bu tarifelere alternatif olarak çeşitli ticaret kısıtlama araçlarına - bunlar genellikle "görünmez engeller" olarak adlandırılır - başvurmaktadırlar. Kamu sağlığı, tüketici ve çevre koruması gibi sebeplerle kullanılan bu görünmez engeller, adil ve serbest bir dünya ticaret sistemi için bir engel oluşturmaktadır. Ticarette Teknik Engeller Anlaşması gereğince, üye ülkeler hem zorunlu teknik düzenlemeler oluşturma yetkisine sahip olmuşlar hem de uygulaması isteğe bağlı olan teknik düzenlemeler yapabilmişlerdir. Bu iki durumdan ötürü, konan önlemlerin meşruiyet bağlamında sorgulanması gerekebilmektedir. Bu yüzden, üye ülkelerin ilgili anlaşmanın ekinde bulunan Standartlar ve Teknik Düzenlemeler ile ilgili "İyi Niyet Kodu"nu takip etmeleri beklenmektedir (Alagöz, Yapar 2007:1,5).

Aydın'ın (2016) çalışmasında da, teknik engelleri başta çevre kirlenmesini önlemek amacıyla çevre korunmasına yönelik olarak alındığı fakat ticareti azaltıcı bir görünmez engel olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu görünmez engelleri ortadan kaldırmanın görünür dış ticaret engellerine göre çok daha zor ve zaman alıcı olduğunu söylemektedir (Aydın 2016:90,92).

Alagöz ve Yapar (2007) yeni korumacılık önlemleri kapsamındaki görünmez engellerin (tarife dışı teknik engeller) piyasa pratiğinde birçok farklı türü bulunmakta olduğunu ve tüketici koruması, kamu sağlığı ve çevre koruması gibi sebeplerle oluşturulan paketleme ve etiketleme düzenlemeleri, kalite standartları ve sağlıkla ilgili kuralların, bu görünmez ticaret engellerinin en önemli örneklerini oluşturduğunu aktarmaktadır. Görünmez engellere ilişkin örnekler arasında "İtalya'da otomobillerin satılabilmesi için yanlarında yatay sinyal lambalarının bulunması gerekliliği, Almanya'da otomobillerin

sürücü koltuklarının her yöne ayarlanabilir olması zorunluluğu ve İngiltere'de otomobil farlarını kontrol eden anahtarın ışıklı olması gerekliliği" gibi düzenlemeler sayılmaktadır (Aktaran:Alagöz, Yapar 2007).

Ticaret pratiğinin girift yapısından ötürü ve TTE'nin gerek tespiti gerekse bu engellere ilişkin verilerin toplanmasındaki güçlükler nedeniyle, dış ticaretin tarafları bu uygulamalardan serbestçe yararlanmaktadırlar (Alagöz, Ceylan 2015). Bu bağlamda, TTE'ye ek olarak, yine tarife dışı uygulamalar kapsamında sıkça karşılaşılan Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) önlemleri de tarife dışı önlemler sınıflandırması altında, ülkelerin dış ticaret politikalarını şekillendirirken yararlanılan araçlardandır.

TTE'nin ülkelere dış ticaret politikasını uygularken sağladığı çok sayıda alternatif araçtan ötürü gerek meşru gerekse siyasi misilleme amaçlı olarak kullanılması da söz konusudur. Bu açıdan ele alındığında, hem SPS hem TTE, uluslararası müzakerelerin yürütülmesinde kritik bir rol oynayabilmektedir. Saint Petersburg'da 2006 yılı Temmuz ayında bir araya gelen Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve ABD Başkanı George W. Bush, Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılımı üzerine yaptıkları görüşmeler kapsamında, Vladimir Putin'in ABD'nin sığır eti ve domuz eti ihracatına SPS uygulanması talebi sebebiyle iki ülke arasında sorunlar ortaya çıkmıştır (Disdier, Fontagné, Mimouni 2008).

Tartışmaların son dönemlerde artık özellikle tarife dışı önlemler çerçevesinde yaşanması sebebi ile, ticarete teknik engellerin de kategorize edilmesi ve sınırlarının netleştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kategorilerin belirlenmesi ve sınırların çizilmesi; hükümetlerin bu konulara ilişkin politikalar geliştirmesi, ihracat/ithalat tarafında ticaret yapan taraflar için dış ticaret operasyonlarının planlanması ve bu adımların başarıyla gerçekleştirilmesi açısından yol gösterici olacaktır.

Birleşmiş Milletler'in tarife dışı engelleri uluslararası ölçekte sınıflandırdığı çalışmasında (International Classification of Non-Tariff Measures) ticarete teknik engeller (TTE) 23 adet alt başlıkta B kod harfi altında kategorize edilmiştir (Unctad 2019):

- B1 Ticarete Teknik Engellere İlişkin İthalat İzni/Lisansı
 - B14 Belirli Ürünlerin İthalatı İçin İzin Gereklilikleri
 - B15 İthalatçılar İçin Yetkilendirme Gereklilikleri
 - B19 Başka Yerde Belirtilmeyen Ticarete Teknik Engellere İlişkin İthalat İzni/Lisansı
- B2 Kalıntılar ve Kısıtlı Madde Kullanımı İçin Tolerans Limitleri
 - B21 Belirli Maddelerin Kalıntıları veya Bulaşımı İçin Tolerans Limitleri
 - B22 Belirli Maddelerin Kısıtlı Kullanımı
- B3 Etiketleme, İşaretleme ve Ambalajlama Gereklilikleri
 - B31 Etiketleme Gereklilikleri

- B32 İşaretleme Gereklilikleri
- B33 Ambalajlama Gereklilikleri
- B4 Üretim ve Üretim Sonrası Gereksinimleri
 - B41 Üretim Süreçlerine İlişkin Ticarete Teknik Engeller Düzenlemeleri
 - B42 Taşıma ve Depolamaya İlişkin Ticarete Teknik Engeller Düzenlemeleri
 - B49 Başka Bir Yerde Belirtilmeyen Üretim veya Üretim Sonrası Gereksinimler
- B6 Ürün Kimliği Gereklilikleri
- B7 Ürün Kalitesi, Güvenlik veya Performans Gereklilikleri
- B8 Ticarete Teknik Engellere İlişkin Uygunluk Değerlendirmesi
 - B81 Ürün Kayıt/Onay Gereklilikleri
 - B82 Test Gereksinimleri
 - B83 Sertifikasyon Gereklilikleri
 - B84 Muayene Gereklilikleri
 - B85 İzlenebilirlik Gereksinimleri
 - B851 Malzeme ve Parçaların Menşei
 - B852 İşlem Geçmişi
 - B853 Teslimattan Sonra Ürünlerin Dağıtımı ve Yeri
 - B859 Başka Yerde Belirtilmeyen İzlenebilirlik Gereksinimleri
 - B89 Başka Yerde Belirtilmeyen TTE İle İlgili Uygunluk Değerlendirmesi
- B9 Başka Yerde Belirtilmeyen Ticarete Teknik Engeller Önlemleri

9 başlıkta toplanan sınıflandırma BM'nin ve Ticaret ve Kalkınma Konferansı Örgütü'nün uzun yıllara dayanan veri tabanı ve birikiminden elden edilen tecrübe ile alt başlıklara ayrılıp listelenmiştir.

TTE, ülkeler arasındaki mal ticaretini etkileyen ürünün tasarımı, üretim süreci veya test yöntemleri ile ilgili düzenlemeler veya standartlar olarak da sade bir şekilde tanımlanabilir. TTE; ürün güvenliği, elektrik & elektronik standartlar, çevre standartları, etiketleme ve belgelendirme gereklilikleri gibi çok çeşitli önlemleri içerebilmektedir.

Örneğin, elektronik ürünleri etkileyen standartlar geniş bir ürün özellikleri yelpazesini kapsamaktadır. Dikiş makineleri için güvenlik gereklilikleri (EN 60204-31) ve çeşitli cihazlarda bulunan entegre devrelerden kaynaklanan elektromanyetik emisyonlara ilişkin belirlenen standartlar (EN 61967) (Portugal-Perez, Reyes, Wilson 2009:4) spesifik olarak sayılabilecek teknik engellerdendir.

TTE, halk sağlığını, güvenliğini ve çevreyi korumanın meşru bir yolu olarak kullanılabilmektedir. Bununla birlikte, yerli sanayileri korumak ve ithalatı sınırlamak için örtülü bir korumacılık olarak da

hükümetler tarafından uygulanabilmektedirler. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması'nda (WTO 1995) ülkelere sağlanan meşru haklar çerçevesindeki maddelerinden de yola çıkılarak, ülkeler dış ticaret yapılarını kendi lehine çevirmek için politikalar geliştirebilmekte ve politika uygulayıcıları, ticaret akışlarını etkilemek için mevzuat düzenlemelerinin stratejik bir şekilde kullanımına odaklanabilmektedir. Aynı zamanda, politika uygulayıcıları bir tarife dışı engel olarak geçici dışlama listeleri ve hassas ürün listeleri gibi araçlara başvurarak ürünleri serbest ticaret dışında tutabilmektedir (Degelsegger-Márquez, Remøe, Trienes 2018:72).

TTE üzerine yapılan ampirik çalışmalar değişkenlik göstermektedir. Bazı araştırmalar, TTE'nin ticaret akışları üzerinde önemli bir olumsuz etkiye sahip olduğu sonucunu desteklerken, diğer çalışmalar çok az etki bulmuş ya da herhangi bir etkiye rastlamamışlardır. Bununla birlikte, literatürdeki genel fikir birliği, TTE'nin ticaret akışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği ve etkilerinin doğru bir şekilde ölçülmesinin zor olabileceği yönündedir.

TTE, ürünlerini diğer ülkelere ihraç etmek isteyen işletmeler için önemli zorluklar yaratabilir. Bunun nedeni çok çeşitli ve genellikle birbiriyle çelişen gereksinimlerin karşılanmasının gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.

Aşağıda gündelik uygulamada karşımıza çıkan TTE'ye örnekler gösterilmektedir:

- Elektrikli ürünler için güvenlik standartları veya otomobiller için çevre standartları gibi ürünler için özel gereksinimleri belirleyen teknik düzenlemeler.
- İnşaat malzemeleri için belirlenen yerel dayanıklılık standartları
- Güvenlik standartlarına uygunluk için ürün testi veya bir ürünün belirli çevresel gereklilikleri karşıladığının belgelenmesi gibi, bir ürünün satılabilmesi için izlenmesi gereken test ve belgelendirme prosedürleri.
- Gıda ürünleri için etiketleme gereksinimleri veya tehlikeli maddeler için paketleme gereksinimleri gibi farklı ülkelerde farklı olabilecek paketleme ve etiketleme gereksinimleri.

TTE, işletmelerin farklı ülkelerin farklı gereksinimlerine uymasını daha zor ve maliyetli hale getirerek ticaret üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip olabilir, bu da mal ve hizmetlerin maliyetini artırır ve küresel pazardaki rekabet güçlerini sınırlamaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), TTE'nin ticaret üzerindeki olumsuz etkisini azaltmaya yardımcı olma adına Ticarete Teknik Engeller Anlaşması'nı (Agreement on Technical Barriers to Trade) oluşturmuştur.

DTÖ kaynaklarına göre, bu anlaşma Tokyo Raundu'nda varılan Ticarete Teknik Engeller Anlaşması'nı genişletip açıklığa kavuşturmaktadır²⁹. Anlaşma, DTÖ çerçevesinde faaliyet gösteren ve uluslararası ticaretin önündeki teknik engelleri azaltmaya çalışan çok taraflı bir anlaşmadır. Ticarete teknik engeller, insan sağlığını, güvenliği, çevreyi veya diğer geçerli hedefleri korumak için uygulanan hükümet önlemlerini ifade etmektedir. Ancak, bu tedbirler istemeden de olsa ticareti sınırlandırabilmektedir.

Yine, hükümetlerin teknik standartları ve düzenlemeleri uygularken uymak zorunda oldukları bir dizi düzenlemeyi tanımlamaktadır. Bu düzenlemelerin amacı, teknik standartların ve düzenlemelerin gereksiz ticaret engelleri oluşturmamasını ve yalnızca yasal ve makul hedeflerine ulaşmak için uygulanmasını garanti altına almaktır.

Anlaşma çerçevesinde, hükümetlerin teknik düzenlemeleri ve standartları uygularken uymakla yükümlü oldukları çeşitli protokoller de öngörülmüştür. Söz konusu protokoller, uygulanması planlanan yeni teknik düzenlemelerin ve standartların Dünya Ticaret Örgütü'nün de bir parçası olduğu e-Ping SBS & TBT Platform³⁰ ve diğer başka platformlar üzerinden diğer üyelerine iletilmesini ve bu üyelere konuyla ilgili görüşlerini ifade etme şansı verilmesini garanti altına almak amacıyla formüle edilmiştir.

Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, uluslararası ticaretin önündeki teknik engellerin azaltılmasında önemli bir araçtır. Hükümetler, anlaşmada belirtilen düzenlemelere ve prosedürlere bağlı kalarak teknik düzenlemeler ve standartlardan kaynaklanan ticaret engellerini azaltabilirler.

TTE Anlaşması'na (1995) göre, teknik tedbirler 3 kategoride toplanmaktadır; teknik düzenlemeler, standartlar ve uygunluk değerlendirme prosedürleri (Bu ana kategorilere ait alt kategoriler ve mevzuatları, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de ilgili bakanlıkça ayrıntılı bir şekilde düzenlenmektedir).

TTE Anlaşması, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok önemli hükmü kapsamaktadır:

- Ulusal muamele ilkesine göre, hükümetler teknik düzenlemeleri ve standartları uygularken ithal mallara yurt içinde üretilen mallarla eşit muamele göstermekle yükümlüdür.
- Hükümetlerin meşru hedeflerine ulaşmak için, makul ölçüde mevcut olan ve en az kısıtlama getiren ticareti kısıtlayıcı önlemleri seçmeleri gerekmektedir.
- Hükümetlerin, mevcut olması koşuluyla, teknik düzenlemelerinde ve standartlarında uluslararası standartları temel olarak kullanmaları tavsiye edilmektedir.

²⁹ https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#dAgreement, Erişim Tarihi: 28.05.2022

³⁰ <https://www.epingalert.org/en> adresindeki veriler, International Trade Centre, United Nations ve World Trade Organization işbirliğiyle derlenmektedir.

- DTÖ düzenlemeleri uyarınca, hükümetlerin yeni uygulamaya konulan teknik düzenlemeler ve standartlarla ilgili olarak örgütün diğer üyelerine bildirimde bulunması zorunludur. Ayrıca, bu üyelere söz konusu yönetmelik ve standartlara ilişkin yorumlarını sunma fırsatı tanınmalıdır. Bu süreç DTÖ içerisinde şeffaflığın sağlanması ve adil ticaret uygulamalarının teşvik edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

DTÖ Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, 1 Ocak 1995 tarihinde³¹ Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluşu ile yürürlüğe girmiştir. Uruguay Raundu'nda son hali verilerek tartışılmıştır. GATT'tan DTÖ'ye uzanan kuruluş sürecinde ekli anlaşmalar listesinde³² yer almaktadır.

Bilhassa, Dünya Ticaret Örgütü'nün etkinliğinin ve ticarete serbestleşmenin artmasının ardından uygulanan gümrük tarifeleri aşağı yönlü baskı altına girmiştir. Bu da, daha belirsiz nitelikteki dış ticaret politikalarının ve bu bağlamda ticarete teknik engeller sınıfına giren pratiklerin uygulanmasının önünü açmıştır. Birleşmiş Millet Ticaret Konferansı Örgütü 2012 verilerine göre, 30 gelişmekte olan ülke, Avrupa Birliği ve Japonya incelenerek yapılan çalışmada Ticarete Teknik Engeller'in (TTE) ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Standartları'nın (SPS/SBS) yaygınlığı diğer tarife dışı engellere göre belirgin derecede baskındır. Yine 2012 DTÖ verilerine göre, ortalama bir üye ülke, ticarete konu olan ürünlerin %30'una teknik engel ve %15'ine sağlık ve bitki sağlığı standartları önlemi uygulamaktadır (Espitia vd. 2020).

³¹ https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm, Erişim Tarihi: 27.07.2022

³² https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto_e.htm, Erişim Tarihi: 27.07.2022

TTE'nin bir politika olarak uygulanması analiz edilirken, benzer gelire sahip ülkelerin bu çerçevede nasıl bir örüntüye sahip olduklarını gözlemlemek faydalı olacaktır. Öncelikle, kişi başına gelir açısından Türkiye ile benzeşen “Kosta Rika, Bulgaristan, Rusya Federasyonu, Palau, Malezya, Nauru, Arjantin, Kazakistan, Maldivler, Meksika, Guyana, Karadağ, St. Lucia, Sırbistan, Mauritius, Grenada” gibi DTÖ üyesi ülkeler tespit edildi. Bunlar arasından, nüfus ve gayrisafi yurt içi hasıla kriterleri açısından Türkiye'ye yakın Arjantin, Malezya ve Meksika karşılaştırma amacıyla seçildi.

Buna göre, Dünya Bankası verilerine göre, kişi başı gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) ve nüfus bakımından Türkiye'ye en benzer ülkeler (9.000\$-12.500\$/kişi/yıl) aşağıda verilmiştir.

Tablo 8 Kişi Başına GSYİH'te Türkiye Benzeri Ülkelerde Durum (2021)

Ülke Adı	Kişi Başına/GSYİH (2021)	Nüfus (2021)
Malezya	11.109 \$	33.476.008
Arjantin	10.636 \$	46.891.689
Meksika	10.046 \$	129.201.785
Türkiye	9.661 \$	85.045.215
Dünya Ortalaması	12.237 \$	

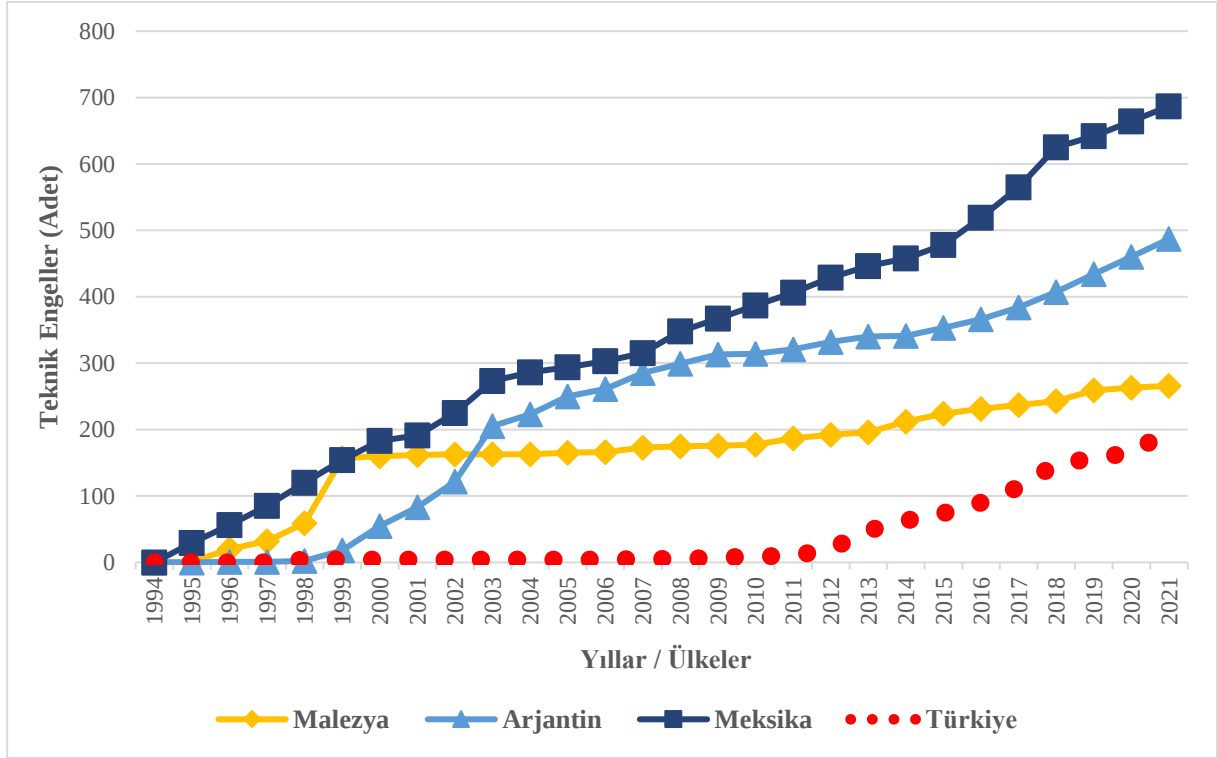
Kaynak: The World Bank World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>, Erişim Tarihi:11.08.2023

Dünya Bankası'na göre, bahsi geçen ülkelerde kişi başı GSYİH verileri değerlendirilerek, DTÖ üyesi ülkelerdeki 1994-2021 yılları arasındaki TTE sayıları incelenmiştir. Yıllar bazında ayrıntılı döküm, Tablo 9'da gösterilmiştir.

Yakından analiz edildiğinde, Şekil 15'de gösterilen ilgili ülkelerin (Türkiye haricinde³³), 1994-2021 yılları arasında tarife dışı engeller kapsamında uyguladığı TTE sayısı (adet) 1999 yılı ve sonrasında gözle görülür şekilde yükselişe geçmiştir. Özellikle Meksika'nın, korumacılık anlamında Türkiye'ye oranla TTE sayıları üzerinden değerlendirildiğinde çok daha aktif olduğu görülmektedir. İlgili şekil üzerinde Arjantin, Meksika'yı takip etmekte ve TTE uygulama sıklığı açısından Türkiye verileri ile en çok Malezya verilerinin yakınsadığı gözlemlenmektedir.

³³ Togan'ın (2015), TTE'lere ilişkin benzer bağlamda yaptığı çalışmasında belirttiği yabancı dil bilen personel yetersizliği hususu, Ticaret Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı'ndan 18.08.2023 tarihinde verilen sözlü bilgilendirmeyle de teyit edilmiştir. Türkiye'nin TTE verilerinde ancak 2011 yılından sonra gözlemlenebilir artış olması bu sebebe dayandırılmaktadır.

Şekil 15 2021 Yılı Kişi Başına GSYİH Verilerine Göre Türkiye Benzeri Ülkelerde 1994-2021 Yılları Arasında Uygulanan Teknik Engel Sayısı (Adet)

Kaynak: The World Bank World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> ve WTO Integrated Trade Intelligence Portal <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> adreslerinden alınan istatistiki bilgilerle tez için derlenmiştir. Erişim Tarihi: 25.05.2023

GSYİH/kişi bağlamında Türkiye ile benzer ülkelerin , GATT-DTÖ geçiş döneminden 2021 yılına kadarki dönemi kapsayan ayrıntılı TTE uygulama sıklığı durumu Tablo 9’da verilmiştir. Ayrıca, tüm DTÖ üyelerinin nüfus büyüklükleri ve DTÖ’nün kuruluşundan bu yana uyguladıkları teknik engel sayıları da Ek 4’teki ayrıntılı tabloda verilmiştir.

Tablo 9 2021 Yılı Kişi Başına GSYİH Verilerine Göre Türkiye Benzeri Ülkelerde 1994-2021 Yılları Arasında Uygulanan Teknik Engel Sayısı (Adet)

Ülke Adı	2021 Kişi Başına GSYİH (ABD Doları/\$)	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994
Malezya	11.109 \$	266	263	259	243	237	231	224	212	196	192	187	177	176	175	173	166	165	163	163	163	162	160	157	59	32	20	1	0
Arjantin	10.636 \$	487	460	434	407	384	366	353	341	340	332	321	314	313	299	285	261	250	223	205	122	83	55	18	2	1	1	0	0
Meksika	10.046 \$	687	664	642	625	565	519	478	458	446	429	406	387	367	348	315	303	294	286	273	225	191	183	154	120	85	56	29	0
Türkiye	9.661 \$	198	165	157	148	113	90	74	63	48	20	10	9	7	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	0	0	0	0
Dünya Ortalaması	12.237 \$																												

Kaynak: The World Bank World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> ve WTO Integrated Trade Intelligence Portal <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> adreslerinden alınan istatistiki bilgilerle tez için derlenmiştir. Erişim Tarihi: 25.05.2023

2.1.2.1 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür Taraması

Ticarete teknik engeller ve bunun etkilerini nicel ve nitel olmak üzere farklı perspektiflerden inceleyen araştırmalar Tablo 10’da verilmiştir. Literatür, ayrıntılı biçimde tarandığında, gıda ve tarımsal ürünler sektörüne ilişkin akademik çalışma sayısının görece çokluğu dikkat çekmektedir. Bu hususa ilişkin, TTE’nin neredeyse her endüstride varlığından bahsedebilmekle birlikte, özellikle işlenmemiş ve işlenmiş tarım ürünlerinin uluslararası ticaretinde önemli yere sahip olduğu görülmektedir (Aktaran:Gültekin 2010:34). Gültekin (2010), bunun altında yatan sebebi, tarım ürünlerinin genellikle heterojen bir yapıya sahip olmasına bağlamıştır. Zira, tarım ve ilgili ürün gruplarında standartlara uygun üretim ve ticaret yapmak oldukça zor olması nedeni ile tarım sektöründeki uluslararası ticarete standartlara ilişkin regülasyonlar kolaylıkla uygulanabilen bir ticaret bariyeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımla ilgili mal gruplarının bir çoğunun doğrudan veya dolaylı şekilde insan sağlığıyla ilişkili olması sebebiyle, özellikle gelişmiş ülkelerdeki politika uygulayıcıları, TTE ve SPS’ler bağlamında tarımsal standartlara, gıda güvenilirliği ve sağlık standartlarına büyük önem vermektedirler (Gültekin 2010:34).

Bu bölümde spesifik olarak teknik engellerin incelendiği akademik çalışmalara yer verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde TTE hakkındaki çalışmalar ile tarife dışı engeller hakkındaki literatür çıktıları paralellik içermektedir. Bu çıktılar, standartlar özelinde TDE’nin ticaret üzerinde ağırlıkla negatif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşan Santeramo ve Lamonaca (2019)’nın kapsamlı meta analiz çalışmasındaki sonuçlar ile uyumludur.

Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Maertens ve Swinnen (2006)	Artan gıda standartları, GOÜ’lerin ihracatı ve ülkelerin refah düzeyi ilişkisinin mevcut literatüre göre eleştirel şekilde incelenmesi	Madagaskar ve Senegal’de tarım ürünleri hakkında ankete dayalı, ticaret istatistikleriyle desteklenen 2 vaka	TTE’ye uyum maliyetlerinin ihracat pazarlarına girişi caydırabileceği fakat standartların gelişmekte olan ülkelerde ticaret, büyüme ve yoksulluğun azaltılması için bir katalizör olabileceği sonucuna varılmıştır.

Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür (devam)

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Disdier, Montagne, Mimouni (2008)	Tarım ve gıda endüstrisi çerçevesinde TTE ve SPS engellerinin ticaret akışı üzerindeki etkilerinin incelenmesi	154 ithalatçı ülke, 183 ihracatçı ülke ve HS6 seviyesinde 690 adet mal grubu ticaret verisi. Envanter yaklaşımı ve çekim modeli.	Kee, Nicita ve Olarreaga (2006)'nın önerdiği AVE hesaplamalarıyla analiz edilen TTE, gelişmekte olan ülkelerin OECD ülkelerine ihracatını önemli ölçüde azaltmakta olduğunu ve OECD üyeleri arasındaki ticareti etkilemediğini göstermektedir. Ayrıca, Avrupa'dan yapılan ithalat faaliyetleri, diğer OECD ülkelerinden yapılan ithalata kıyasla SPS ve TTE'den daha olumsuz yönde etkilenmektedir.
Portugal-Perez, Reyes ve Wilson (2009)	“Bölgesel standartların uluslararası standartlarla uyumlaştırılması, ticareti etkiler mi?” araştırma sorusu olarak belirlenmiştir.	1990 ile 2006 dönemi için elektronik standartlara ilişkin Dünya Bankası Elektroteknik Standartlar veri tabanından oluşturulan veri seti. (131 ihracatçı, 15 ithalatçı ülke)	Uluslararası uyumlaştırılmış Avrupa standartlarının Avrupa Birliği ithalatı üzerindeki etkisini incelenmiş, elektronik ürünler için standartların uyumlaştırılmasının ticaret üzerinde olumlu bir etkisi olabileceği ve AB içinde elektronik ürün ticaretini teşvik etme çabalarının yanı sıra bunun da desteklenmesi gerektiği öne sürülmektedir.
Bao ve Qiu (2010)	Çin'in uyguladığı Ticarete Teknik Engellerin ülkenin ithalatı üzerindeki etkisini incelenmesi	1998-2006 yılları arasında Çin bölgesini kapsamaktadır. Mesafe ve GYSİH gibi bağımsız değişkenlerin dahil edildiği çekim modeli kullanılmıştır.	TTE'deki bir birimlik artış, ithalat verisini %0,8 oranında azaltacaktır. TTE'nin olumsuz etkilerinin tüm dönem bazında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. 1998-2001 yılları, TTE'nin ticareti teşvik edici etkileri olduğu görülmektedir. TTE, tarım malları için ticareti kısıtlayıcı, imalat malları için ise ticareti teşvik edici olduğu bulunmuştur.

Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür (devam)

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Bao ve Qiu (2012)	TTE bildirimlerden elde edilen veriler kullanılarak TTE'nin ticaret üzerindeki etkilerinin ampirik yöntemler kullanılarak tahmin edilmesi	1995-2008 yılları arasında DTÖ üyesi 105 ülkenin TTE bildirim verilerini kapsamaktadır. İki aşamalı bir çekim modeli kullanılmıştır.	İthalatçı ülkenin yeni bir TTE uygulamaya koymasının, diğer ülkelerin ihracat faaliyetlerinde bulunma olasılığı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu ve ithalatçı ülkenin yaptığı ihracat miktarında bir artışa neden olduğu bulunmuştur. Ülkelerin karşılıklı olarak gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler olması durumunda etkinin kuvveti değişmektedir.
Yousefi ve Liu (2013)	Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin TTE ile etkileşiminin, imalat sanayi özelinde incelenmesi	1984 ile 2011 yılları arasındaki farklı zaman aralıkları için Çin, Japonya, G.Kore ve ABD'yi kapsar. Çekim modeli kullanılmıştır.	Uzun dönemde, ticarete teknik engellerin dış ticaret üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Hükümet ve ekonomilerin bu tarife dışı engelin kullanımını azaltmaları tavsiye edilmektedir.
Bao ve Chen (2013)	Teknik engellerin, ticaret yapma ihtimali, ticaret hacmi ve süresi üzerindeki etkilerinin incelenmesi	1995-2008 yılları arasında 103 ülkeyi kapsar. Çekim modeli kullanılmıştır.	Gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan teknik engeller ticaret ihtimalini daha olumsuz şekilde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanan TTE'nin, ithalatçı ülkelerle ticaret yapan ülke ihracatçılarının hem ticaret akışlarını hem de refahını artırmasının muhtemel olduğunu göstermektedir.

Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür (devam)

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Aşçı, Koç, Erdem (2013)	Türkiye'nin tarım-gıda ürünleri ticaretinde teknik engellerin, kurumsal yapının ve altyapının etkilerini tahmin edilmesi	AB-27 ve Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan 26 ülkenin verileri “dengesiz panel veri analizi ile çekim modeli” kullanılarak analiz edilmiştir.	TTE'deki %1'lik bir niteliksel artışın, AB-27'de toplam ve meyve/sebze ticaretini sırasıyla %0,30 ve %0,69 oranlarında azalttığı, Türkiye'nin diğer ortaklarla olan ticaretini ise tarım ve meyve/sebze ticareti özelinde sırasıyla %0,96 ve %0,52 düşürdüğü gözlenmiştir.
Togan (2015)	AB ile Türkiye arasında Gümrük Birliği Kararı kapsamında TTE'nin kaldırılmasında yaşanan sorunlar.	1996-2005 yılları arasındaki AB-Türkiye ilişkilerini TTE bağlamında kapsamaktadır.	Türkiye ile AB arasındaki ticarete teknik engellerin ortadan kaldırılamamasının sebepleri olarak, teknik mevzuatın uyumlaştırılmasına yönelik bir mekanizmanın bulunmaması, personel yetersizliği ve sınırlı mali kaynaklar gibi çeşitli faktörler sayılmaktadır.
Ghods vd. (2017)	Farklı türdeki tarife dışı önlemler, DTÖ'nün kuruluşundan 2014 yılına kadar küresel ticareti nasıl etkilediğinin araştırılması	1995-2014 yıllarında 100'den fazla ülkenin I-TIP veri tabanı bilgisi HS-6 düzeyinde çekim modeli kullanılarak incelenmiştir.	Sonuçların %60'ı, TDE'nin ticareti engelleyici etkisine işaret etmekte ve TTE'nin, özellikle Avrupa ve Orta Asya'daki yüksek gelirli ülkeler için ticareti engelleyici olduğu gözlemlenmiştir.
Kamal ve Zaki (2018)	Teknik engel müdahalelerinin, ihracatçı firmalar üzerindeki etkilerinin incelenmesi	2005-2011 yılları arasında Mısır'da ihracat yapan firmaları kapsar. Çekim modeli kullanılmıştır.	Firmalar, genellikle teknik engellere yanıt olarak pazar çeşitlendirmelerini artırma eğilimine girmektedirler.

Tablo 10 Ticarete Teknik Engellere Dair Literatür (devam)

Yazar	Amaç	Kapsam	Bulgular
Bozkurt (2021)	Tarife dışı engellerin (TTE, SPS, vs.) otomotiv sektörü ithalatına etkilerinin araştırılması.	1995-2018 yılları arasında seçilen 149 ülkeden otomotiv ana ve yan sanayii ithalat verileri. Çekim Modeli (AVE) kullanılmıştır.	Mal grupları özelinde mikro seviyede yürütülen analizlerde, otomotiv sektörü ithalatına en çok engel teşkil eden TDE'nin sırasıyla; "TTE", anti dumping, telafi edici vergileri de kapsayan Korunma Önlemleri ile Fiyat Kontrol Önlemleri olduğu sonucuna varılmıştır.
Ghodsı (2021)	TTE'nin bilgi ve iletişim teknolojileri ürünleri ticaretindeki etkisi	1996-2018 döneminde 30 farklı TTE tipinin etkisinin HS6 seviyesi mal gruplarında incelenmesi. Pseudo Poisson Maximum Likelihood (PPML) metodu kullanılmıştır.	TTE'nin yarattığı ilave maliyetlerden ötürü BİT ürünlerinin ithalat değeri üzerinde genel olarak güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğunu fakat bu mal gruplarında TTE'den kaynaklı ithalat değerinin artışı beklenenin aksine ithalat hacimlerini olumlu etkilemiştir. Fakat "Etiketleme (B31)" veya "ambalajlama (B33)" gibi TTE, BİT malının üretildiği veya paketlenildiği tesis düzeyinde uyumla ilgili maliyetleri arttırdığından, ithalat hacminde azalmaya sebep olmuştur.

Maertens ve Swinnen (2006), Madagaskar ve Senegal’de ankete dayalı olarak ele adıkları, ayrı ayrı yürüttükleri ve ticaret istatistikleriyle destekledikleri 2 ampirik vaka çalışmasında, tarım ürünlerine ilişkin yüksek gelirli ithalatçı ülkeler tarafından talep edilen gıda standartlarının ve Ticarete Teknik Engeller Anlaşması kapsamında ülkelerin talep ettikleri “teknik önlemlerin”; birçok çalışmanın ve genel literatürün aksine, bu iki ülkenin ticareti ve refahının gelişmesi üzerinde olumlu sonuçlar verdiğini ortaya koymuşlardır. Gıda standartlarının artırılmasının az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ihracatı ve bu ülkelerdeki refah düzeyi arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediğini öne süren yayınların argümanlarını ve ampirik kanıtlarını eleştirel bir şekilde gözden geçiren Maertens ve Swinnen, kanıtların zayıf olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmanın sonucunda, teknik standartlara uyum maliyetlerinin ihracat pazarlarına girişi caydırabileceği, bununla birlikte, standartların gelişmekte olan ülkelere ticaret, büyüme ve yoksulluğun azaltılması için bir katalizör olabileceği yorumu yapılmıştır (Maertens, Swinnen 2006:25).

154 ithalatçı ülke, 183 ihracatçı ülke ve HS6 seviyesinde 690 adet mal grubuna ait ticaret verisinin incelendiği çalışmada Disdier, Fontagne ve Mimouni (2008), Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) ve Ticarete Teknik Engeller (TTE) Anlaşmaları kapsamındaki düzenlemeler çerçevesinde, tarımsal ürünler ticaretinde bu önlemlerin etkisini analiz etmişlerdir. Envanter yaklaşımı ve çekim modeli kullanılarak ulaşılan sonuçlar, uygulanan engellerin gelişmekte olan ülkelerin OECD ülkelerine ihracatını önemli ölçüde azalttığını, ancak OECD üyeleri arasındaki ticareti etkilemediğini göstermektedir. Ayrıca, Avrupa'dan yapılan ithalat faaliyetleri, diğer OECD ülkelerinden yapılan ithalata kıyasla SPS ve TTE'den daha fazla olumsuz yönde etkilenmektedir (Disdier, Fontagné, Mimouni 2008).

Portugal-Perez, Reyes ve Wilson (2009) da, Maertens ve Swinnen (2006)'yı destekleyen sonuçlara ulaşmışlardır. DTÖ verilerine göre, 1997'den 2005'e kadar dünya çapında 1,4 trilyon ABD Doları'nın üzerinde bilgi teknolojisi ve elektrikli ürün ticareti yapılmıştır. Üretim sürecinde, son birkaç on yıldır hızla süregelen küreselleşmesinin bir sonucu olarak, gelişmekte olan ülkelerin de bu ürünlerin üretim ve montajında giderek artan ölçüde yer aldıkları görülmektedir. 1990 ile 2006 yılları Dünya Bankası veri seti incelenen çalışmada, uluslararası uyumlaştırılmış Avrupa standartlarının Avrupa Birliği ithalatı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elektronik ürünler için standartların uyumlaştırılmasının bahsi geçen ticaret üzerinde olumlu bir etkisi olabileceği ve elektronik ürün ticaretini teşvik etme çabalarının yanı sıra bunun da desteklenmesi gerektiği öne sürülmektedir (Portugal-Perez, Reyes, Wilson 2009:2-3,17-18).

Bao ve Qiu (2010), ticarete teknik engellerin küresel ticaret üzerinde giderek artan bir etkiye sahip olduğunu aktarmaktadır. Diğer önlemlerin aksine, TTE'nin ticareti hem kolaylaştırma hem de engelleme potansiyeline sahip olduğundan bahsetmektedirler. Teorik karmaşıklık ve sınırlı kullanılabilirlik, TTE'yi ölçülmesi zor bir tarife dışı engel kategorisine sokmaktadır. Bao ve Qiu, TTE etkilerinin ölçülmesi amacıyla; gümrük birliği, döviz kuru mekanizmaları, etnik bağlar, dil üzerinden oluşturulan kimlik ve uluslararası sınırlar gibi faktörlerin ticaret akışı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak için yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan çekim modelini (gravity model) kullanmışlardır (Anderson, Van Wincoop 2003:1). Çalışmalarında, Çin'in TTE düzenlemelerinin ülkenin ithalatı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla 1998'den 2006'ya kadar uzanan kapsamlı bir TTE veri tabanı oluşturmuşlar ve sıklık endeksi kullanarak, TTE'nin ticareti kısıtlayıcı niteliklere sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmadaki en önemli sonuç; TTE'deki bir birimlik artışın, ithalat değerinde yaklaşık %0,8'lik bir düşüşe neden olmasıdır. Bununla birlikte, kapsama oranı uygulandığında, TTE'nin negatif etkilerinin tüm araştırma kapsamı boyunca istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 1998'den

2001'e uzanan verilere odaklanıldığında ise, TTE'nin ticareti teşvik edici etkileri olduğu görülmektedir. TTE'deki bir birimlik artış, ithalat değerinde yaklaşık %0,2'lik bir artışla ilişkilendirilmektedir. Çin'in uyguladığı ticarete teknik engeller, gerek sıklık endeksi gerekse kapsama oranı ile ölçüldüğünde, tarımsal mallar üzerinde ticareti kısıtlayıcı bir etki gösterirken, imalat mallarında ise ticareti teşvik edici bir etki göstermesi gibi karma bir sonuca ulaşılmıştır (Bao, Qiu 2010:253-278).

Bao ve Qui'nin 2012'de yaptığı bir diğer çalışmada, 1995-2008 yılları arasında 105 DTÖ üye ülkesinden gelen tüm TTE bildirimleri kullanılarak, TTE'nin ticari etkilerinin tahmin edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmadaki çarpıcı sonuç, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre TTE'den farklı oranlarda etkilenmeleridir. Analiz aşamasında, örneklem seçimindeki ve firma heterojenliğindeki yanlılıkları hesaba katmak için modifiye edilmiş iki aşamalı bir çekim modeli kullanılmıştır. Çıktılara göre, bir ülkenin TTE bildirimlerinin diğer ülkelerin ihracat yapma olasılığını azaltırken, aynı zamanda ihracat hacimlerini artırdığını göstermektedir. Bu sonuç, TTE'nin sabit ve değişken ihracat maliyetleri ve tüketici güveni üzerindeki değişken etkileri ile açıklanabilir. Çalışma, özellikle, gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanan TTE'nin diğer gelişmekte olan ülkelerin ihracatını önemli ölçüde etkilediğini, ancak gelişmiş ülkelerin ihracatı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Aksine, gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan TTE hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin ihracatını etkilemekte, gelişmiş ülkelerin ihracatı diğer gelişmiş ülkelerin TTE'ninden gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha ciddi şekilde etkilenmektedir (Bao, Qiu 2012:691-706).

Yousefi ve Liu (2013) makalelerinde, Bao ve Qui (2012)'nin aksine, 100'den fazla ülkeyi inceleyen ve genel ticaret akışlarına odaklanan çalışmadan farklı olarak, çok daha az sayıda ülke arasındaki ticarete ve bir sanayi koluna odaklanmıştır. Birbirleriyle güçlü bağlantılara sahip Çin, Japonya, Kore ve ABD ülkeleri arasında karşılıklı ihracat akımları üzerinden TTE'nin ticaret üzerindeki etkileri üzerine çekim modeli kullanılarak bir analiz yapılmıştır. Toplanan veriler, Çin ve ABD arasındaki 1984-2011 yılları, Çin ve Japonya için 1984-2011, Çin'den Kore'ye yapılan ihracat verileri için 1992- 2011 yılları ve son olarak Kore'nin Çin'e ihracatına ilişkin veriler için ise 1989-2011 yılları arasındaki dönemlerden elde edilmiştir. Yousefi ve Liu'nun vardıkları sonuca göre, ticarete teknik engellerin uzun vadede ticaret üzerinde olumsuz etkileri olduğu, hükümetlerin ve ekonomilerin tarife dışı engellerin miktarını azaltması gerektiği tespit edilmiştir (Yousefi, Liu 2013:23).

Bao ve Chen'in 2013 yılında tamamladıkları çalışmada, ticarete teknik engellerin (TTE) 1995-2008 yılları arasında 103 ülkeden oluşan bir örneklemin ticaret performansı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, teknik engellerin ticaretin çeşitli yönleri üzerindeki etkisinin tek tip olmadığı ve ülkeler arasında farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma,

TTE'nin ticaret olasılığı, ticaret hacmi ve ticaret süresi üzerindeki etkilerini incelerken; ticaretin büyüklüğünü yaygın marj olarak da bilinen, ticareti yapılan malların miktarı ve yoğun marj olarak bilinen, ticareti yapılan her bir malın parasal değeri gibi iki bileşene ayırmıştır. İlk aşamalarda, yürürlüğe konulan teknik engeller ticaretin gerçekleşme olasılığını azaltmakta iken mevcut ticaret iş birliklerinin büyüklüğünü ve uzun ömürlülüğünü artırmaktadır. Çalışma, teknik engellerin ticaret hacmi üzerindeki olumlu etkisinin, özellikle ticarete konu olan mal miktarı artışından kaynaklandığını, parasal değer açısından etkisinin ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığını ortaya koymaktadır. Son olarak, gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan TTE'nin ticaret olasılığı üzerinde daha belirgin bir olumsuz etki yarattığı, gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanan TTE'nin ise ticaret büyüklüğü üzerinde daha önemli bir olumlu etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Bao, Chen 2013:447-460).

Gelişmekte olan ülkeler, tarife dışı engellerden ve ticarete teknik engellerden en çok etkilenen ülkelerdir (Beghin, Bureau 2001). Büyüyen ticaretleri ile teknik engellerin gerektirdiği zorunlu koşulların sağlanması için yapılan ilgili ek masraflar, etkinin boyutunu arttırmaktadır. Aşçı, Koç ve Erdem (2013) çalışmalarında bu çerçeveye içerisinde, gelişmekte olan ülke klasmanında yer alan Türkiye'nin tarım-gıda ürünleri ticaretinde teknik engellerin, kurumsal yapının ve altyapının etkilerini tahmin etme amacıyla AB-27 ve ana ortak ticari ortaklar olarak Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan 26 ülkenin toplam, tarımsal, meyve/sebze ve baharat ticareti sonuçlarını analiz etmişlerdir. Analiz aşamasında; Bao ve Qui (2010), Francois ve Manchin (2007) ve Xiong ve Beghin (2012) makalelerindeki çeşitli çıkarımları birleştirerek, ticaret maliyetlerinin ticaret akışları üzerindeki etkisini "dengesiz panel veri analizi ile çekim modelini" kullanmışlardır. TTE'nin etkisi de lnNTB değerleri (tarife dışı engeller doğal logaritmik ölçümleri) ile çekim modeli denkleminde dahil edilmiştir.

Aşçı, Koç ve Erdem yayınladıkları makalede, AB-27 tarafından Türkiye'den ithal edilen sebze ve meyve miktarının çalışmanın yapıldığı son üç yılda üç kat arttığını belirtmişlerdir. Büyüyen bu ticaretin TDE bağlamında incelenmesi, uluslararası iktisadın pratik yorumlaması açısından fayda sağlamaktadır. Çalışma verileri refah etkisi açısından incelendiğinde, gıda standartlarının maliyet kaymalarına neden olarak arzın azalmasına yol açtığı ve arz eğrisini sola kaydırarak üretici fazlasını azalttığı sonucuna varılmıştır. Üretici ülkeler için refah kaybı ve azalan üretici fazlası (rantı), ithalata olan talebin artmasıyla telafi edilmeye çalışılmaktadır (Asci, Koc, Erdem 2013). Bu yönüyle, Bhagwati'nin Fakirleştiren Büyüme savını doğrular nitelikte etkiler gözlemlenebilmektedir.

TTE'nin etkileri ile elde edilen sonuç verilerinin ışığında; TTE'deki %1'lik niteliksel artışın, AB-27'de toplam ve meyve/sebze ticaretini sırasıyla %0,30 ve %0,69 oranlarında azalttığı, Türkiye'nin diğer ortaklarla olan ticaretini ise tarım ve meyve/sebze ticareti özelinde sırasıyla %0,96 ve %0,52

seviyelerinde düşürdüğü belirtilmiştir. Öte yandan çalışmanın diğer sonuçları, yine Portugal-Perez, Reyes ve Wilson (2009) Carrère ve De Melo (2011)'nin çalışmalarındaki çıktıları doğrular nitelikte olup kurumsal yapı ve altyapı kalitesinin genel olarak ticaret akışını artırdığını göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmanın altını çizdiği bir diğer sonuç, TTE'nin ticaret üzerinde negatif bir etkisinin olduğu yönündedir.

Togan (2015), AB ile Türkiye arasında 1995 yılında alınan Gümrük Birliği kararı kapsamında Türkiye'nin 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren ticarete teknik engellerin kaldırılması için benimsediği politikalar, bu sürece ilişkin uyumun hızlı bir şekilde sağlanamaması ve TTE'nin kaldırılmasına yönelik yükümlülükleri üstlenmenin maliyetleri üzerine ayrıntılı bir nitel analiz sunulmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki TTE'nin ortadan kaldırılamamasının sebepleri olarak, teknik mevzuatın uyumuna yönelik bir mekanizmanın bulunmaması, personel yetersizliği ve sınırlı mali kaynaklar gibi çeşitli faktörler sayılmaktadır. Yine, AB ile ticarete TTE'nin ortadan kaldırılması için bağımsızlık, şeffaflık, tek tip gözetim politikası, tek tip uygulama politikası, denetçiler için daha fazla inisiyatif alma gücü ve yeterli teknik altyapı gibi koşulların gerekli olduğu bildirilmektedir. Çalışmanın son kısmında yer alan tavsiyeye göre, gelişmekte olan ülkeler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları sektörlerde ticaretlerini olumsuz etkileyen TTE'yi ortadan kaldırmaya odaklanmalıdır. Türkiye, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu “makine, inşaat malzemeleri, asansör” gibi alanlarda uygunluk değerlendirme kuruluşlarının AB tarafından tanınmasını sağlamıştır, ancak üstünlüğe sahip olmadığı alanlarda bunun başaramadığı görülmektedir (Togan 2015:140-143).

Ghodsı, vd. (2017) farklı türdeki tarife dışı önlemlerin 1995-2014 döneminde küresel ticareti nasıl etkilediği sorusunu incelediği makalesinde, I-TIP veri tabanından elde ettiği 100'den fazla ülkeye ait HS 6 haneli mal grubu düzeyinde TDE'nin ticari etkilerinin, çekim modeli yaklaşımıyla tahmin edilmiştir. Analizler neticesinde verilerin %60'ı TDE'nin ticareti engelleyici etkisine işaret etmekte ve TTE'nin, özellikle Avrupa ve Orta Asya'daki yüksek gelirli ülkeler için ticareti engelleyici faktör olarak gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır (Ghodsı vd. 2017:23).

Kamal ve Zaki (2018) dış ticarete müdahalede teknik engellerin firmalar üzerinde ne gibi etkilere sebep olduğunu incelediği çalışmalarında, TTE'nin 2005-2011 döneminde Mısır'daki firmaların ihracat yapısına yakından bakılmıştır. Bu bağlamda, Mısır için firma düzeyindeki veriler ile DTÖ'nün TTE-özel

ticari kaygılar³⁴ (STC-specific trade concerns) veri tabanı birleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, yüksek boyutlu sabit etkilere sahip bir çekim modeli çeşidi kullanılarak, TTE'nin firmaların yoğun ve yaygın marjları ile bir piyasaya çıkış ve giriş olasılıkları üzerindeki etkisinin yanı sıra ürün ve pazar çeşitlendirmesi üzerindeki etkileri de tahmin edilmektedir. Regresyonlar, TTE'nin firma büyüklüğüne göre heterojen etkilerini incelemektedir. Sonuçlar, TTE'nin firmaların yoğun marjları (ortalama ihracat parasal değeri) üzerindeki etkinin önemsiz olduğunu göstermektedir. Öte yandan, yaygın marj (ticaret hacmi ve çeşitliliği) ve yeni bir piyasaya giriş olasılığı teknik engellerden olumsuz etkilenirken, piyasadan çıkış olasılığı olumlu etkilenmektedir. TTE esas olarak ihracatın sabit maliyetlerinde bir artışa neden olmakla birlikte küçük firmaların ihracata katılımlarında, giriş ve çıkış kararlarında önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, TTE'nin firmaların ürün çeşitlendirmesi üzerindeki etkisinin sektörden sektöre değiştiği tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, tarım sektörü için pozitif ve tarım dışı sektörler için ise karışık yönde ayrışma yaşandığı belirlenmiştir. Firmalar genellikle TTE'ye yanıt olarak pazar çeşitlendirmelerini artırma eğilimindedir. Bu durum, özellikle Afrika ve Asya hedef pazarlarındaki büyük firmalar için geçerlidir. Analizde, Avrupa bölgesi için bu olasılığın daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Kamal, Zaki 2018:701-702).

Bozkurt (2021), 1995-2018 yılları arasında seçilen 149 ülkeden otomotiv ana ve yan sanayii ithalat verilerini inceleyerek tarife dışı engellerin otomotiv sektörü ithalatına etkilerinin araştırdığı çalışmada; mal grupları özelinde mikro seviyede yürütülen analizlerde otomotiv sektörü ithalatına en çok engel oluşturan TDE'nin sırasıyla, "Ticarette Teknik Engeller", anti damping ve telafi edici vergileri de kapsayan Korunma Önlemleri ile Fiyat Kontrol Önlemleri olduğu sonucuna varmıştır. Yine, çekim modeli kapsamında "Ad Valorem Tariff Equivalent (AVE)"³⁵ yöntemiyle yürütülen araştırmada, otomotiv sektörü ithalatında uygulanan TTE'nin %58'inin otomotiv sektörü ithalatını olumsuz, %42'sinin ise olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu çıkan oran literatürdeki ortalama olan %40 düzeyiyle uyumludur. TTE uygulamalarına ilişkin AVE değerleri incelendiğinde, en yüksek pozitif işaretli AVE değerinin %4,26 ile 87042023 GTİP kodlu Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlara ait olduğu görülmektedir. Ulaşılan bu değer, korumacı bir bakış açısıyla bakıldığında TTE'nin ilgili mal grubunda %4,26 oranında ek bir koruma sağladığı şeklinde yorumlanabilmektedir (Bozkurt 2021:255-259).

³⁴ Special Trade Concerns kavramının, Türkçe dilindeki karşılığı için T.C. Ticaret Bakanlığı kaynakları refans alınmıştır. <https://strateji.ticaret.gov.tr/data/5db052ce13b8766438218d20/2021%20Y%C4%B1%C4%B1%20Kurumsal%20Mali%20Dorum%20ve%20Beklentiler%20Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 11.05.2023

³⁵ Ad-valorem Tariff Equivalent (AVE), uygulanan önlemin fiyata olan etkilerine yönelik tahminleri üretmek ve bu tahminleri örtük tarife veya örtük koruma oranı olarak da tanımlanan ad-valorem tarife eşdeğerleri için oluşturulmuş bir yöntemdir.

Portugal-Perez, Reyes ve Wilson (2009) araştırmasındaki standartların uyumlulaştırılmasının ve dolaylı olarak ürün kalitesinin yükselmesinin ticaret üzerindeki olumlu etkilere sahip olduğu sonucu Carrère ve De Melo (2011)'nın ulaştığı çıktılar ile benzerlik göstermektedir.

Bu sonuçlara ilave olarak, savı destekleyen şekilde, Ghodsi (2021) de yürüttüğü ampirik çalışmada “kalite gereksinimleri”ne ilişkin TTE'nin uygulandığı bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü mal gruplarında ithalat hacminin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde arttığını bulmuştur. Ghodsi'nin (2021) gözlemlerine göre, ticareti yapılan malların kalitesini artıran bu önemli TTE uygulaması, ticaret hacmini canlandırmanın önemli bir yolu olarak varsayılabilir. TTE uygulaması; piyasa otomatik olarak uyum sağlayamadığında ve olumsuz dışsallıkları azaltılamadığında, piyasayı düzenlemek için akıllı politikalar uygulayarak belirli mal gruplarının ticaretinin nasıl ayarlanacağı konusunda stratejik bir planlama yapılmasına imkan sağlayacaktır (Ghodsi 2021:23).

Bu bağlamda incelendiğinde, öne çıkan ilgili çalışmaların vardığı sonuçlara göre, standartların uyumlulaştırılması ve kaliteye yönelik adımlar ilk aşamalarda ilave bir maliyet yaratsa da uzun vadede ticareti geliştirici yönde etki göstermektedir.

Ghodsi (2021), Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Bilgi Teknolojileri Anlaşması'nın Aralık 1996'da imzalanmasından sonraki süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) mallarına uygulanan tarifelerin kaldırılması veya önemli ölçüde azaltılmış olması ile ters yönlü olarak, tarife dışı engellerin bu mal gruplarının ithalatında daha sık kullanılmaya başlandığını aktarmaktadır. Çalışmanın merkezinde, Dünya Bankası verilerine göre 2019 yılında dünya toplam ithalatının %12,9'unu oluşturan BİT mal grupları yer almaktadır. BİT mallarına, en sık uygulanan ve bu mal grubunda en önemli dış ticaret politikası önlemi olarak da görülen TTE sınıflarının, bu malların değerleri ve ithalat hacimleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. 1996-2018 döneminde küresel olarak BİT mallarının ithalatına uygulanan 30 farklı sınıftaki teknik engel uygulanmasının, Armonize Sistem 6 seviyesinde (HS6) ithal edilen malların değerleri ve hacimleri üzerinde nasıl sonuçlar doğurduğu irdelenmiştir. Spesifik olarak, DTÖ'ye yapılan TTE bildirimlerindeki anahtar kelimelerin, TTE'nin uygulanmasındaki amaçlar hakkında fikir verdiğini aktaran Ghodsi (2021), anahtar kelimeleri ayrıntılı analiz ederek TTE türlerinin etkilerini ayrı ayrı ve derinlemesine incelemiştir. Çalışmada, Pseudo Poisson Maximum Likelihood (PPML) tekniği kullanılmış ve dışsal araç değişkeni yaklaşımı kullanılarak eğilim yanlılığı kontrol edilmiştir. Sonuçlar, TTE'nin yarattığı ilave maliyetlerden ötürü BİT ürünlerinin ithalat değeri üzerinde genel olarak güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kapsamında odaklanan mal gruplarının çoğunda, TTE'den kaynaklı ithalat değerinin artışı beklenenin aksine ithalat hacimlerini olumlu etkilemiştir. Özellikle, “kalite gereksinimleri” ile ilişkili TTE'nin, BİT mallarının ithalat hacmini teşvik

etmesi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. BİT mal gruplarına uygulanan bazı TTE türlerinin ise, malların ithalat değerlerini ve hacimlerini azaltan ticaret engelleri olarak işlev gördüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, “Etiketleme (B31)³⁶” veya “ambalajlama (B33)³⁷” gibi TTE, BİT malının üretildiği veya paketlenildiği tesis düzeyinde uyumla ilgili maliyetleri arttırdığından, ithalat hacminde istatistiksel olarak anlamlı bir azalmaya neden olmaktadır (Ghodsı 2021:5,13,21).

Göz önünde bulundurulması gereken başka bir nokta ise, Ghodsı, vd. (2017)’nin HS6 seviyesinde “Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması”na göre yaptığı daha kapsamlı çalışmada TTE’nin negatif etkisinin daha yüksek olduğu görülürken, Ghodsı (2021) çalışmasında ise spesifik olarak incelenen BİT sektörü mallarında bu negatif etkinin daha az etkili çıkmasıdır.

İlgili bilgi ve iletişim teknolojileri mal grupları dikkatle incelendiğinde bazı kestirimlerde bulunulabilir. BİT ürünlerinde, teknoloji ve standartlar genellikle uluslararası olarak görmüştür. Örneğin, bir bilgisayar veya telefon, dünya çapındaki standartlarda tasarlanmıştır ve bu standartlar genellikle birçok ülkede de geniş bir kabul görmektedir. Bu nedenle, bu tür ürünlerin ithalatı, teknik engellerden (TBT) görece daha az etkilenmektedir. Buna ek olarak, teknoloji alanında, ulusal düzenleyiciler de sıklıkla uluslararası standartları benimsemekte ve yerli üreticilerden de bunlara uyum sağlamasını beklemektedirler. Bu açıdan, ithalatı teknik engellerin etkisi görece diğer mal gruplarına göre azalabilmektedir.

Son olarak, bilgi ve iletişim teknolojileri ürünlerine olan tüketici talebi genellikle çok yüksektir. Bu ürünler genellikle "lüks" veya "istisnai" ürünler olarak görülmez. Lüks ve istisnai ürün olarak görülmemesi, bu tür ürünlerin teknik engellere karşı daha dirençli olmasını sağlamaktadır. Çünkü tüketiciler genellikle bu tip teknoloji ürünleri için daha yüksek fiyatlar ödemeye razı olabilmektedir.

2.1.3 Tarife Dışı Engellerin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi

Tarife dışı engeller, sağlık ve güvenlik standartları, teknik standartlar, kotalar, lisanslama gereksinimleri, yerleştirme politikaları gibi uluslararası ticareti etkileyen çok çeşitli politika ve düzenlemeleri ifade etmesinden ötürü, bu engellerin etkilerinin ölçülmesi karmaşık bir ölçüm yöntemine sahiptir. Özellikle çeşit sayısının fazlalığı ve etkilerin karmaşıklığı nedeniyle bu ölçümlerin değerlendirilmesi zor olabilmektedir.

³⁶ Bkz. Sayfa 11, International Classification of Non-tariff Measures - 2019 edition

³⁷ Bkz. Sayfa 12, International Classification of Non-tariff Measures - 2019 edition

Marco Fugazza tarafından hazırlanan ve 2013 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayınlanan çalışmada, teknik düzenlemelere odaklanarak tarife dışı önlemlerin etkisine ilişkin hem teorik hem de ampirik çalışmaların incelemesini sunulmaktadır. Fugazza, teknik düzenlemelerin etkisini değerlendirmek amacıyla kullanılan çeşitli ampirik yaklaşım ve teknikleri açıklamakta ve stratejiler üzeinden elde edilen ampirik sonuçları incelemektedir. Makale ayrıca, minimalist yaklaşım, çoklu örtüşen tarife dışı önlemler, refah analizi ve minimalist yaklaşım da dahil olmak üzere tarife dışı önlemlerin teorik karakterizasyonu için öne sürülen ana konuları tartışmaktadır (Fugazza 2013:v).

Nicita ve De Melo (2018) de çalışmasında benzer zorluk ve kısıtlamalardan bahsetmektedirler. Tarife dışı engellerin (TDE) uluslararası ticaretin düzenlenmesinde giderek yaygınlaşmasına rağmen, yaygınlıklarının ve etkilerinin hala daha ayrıntılı incelenmeye muhtaç olduğunu aktarmışlardır. Bu bilgi açığının, TDE'nin tanımlanması ve toplanmasının getirdiği bilgi yükünü ve TDE'nin analizinin ekonomik modellere entegre edilmesindeki güçlüğü yansıtmakta olduğunu belirtmişlerdir (Nicita, De Melo 2018:81) .

TDE'in ticaret ve refah üzerindeki genel etkilerini analiz etmek için literatürde kullanılan bazı ampirik yaklaşımlar ile bunların varsayımları ve kısıtlamaları tartışılmaktadır. Ad-valorem eşdeğerlerini tahmin etmeye yönelik fiyat aralığı ve ekonometrik yöntemler, TDE'nin bozucu maliyetlerini ölçmeye yönelik yöntemlerle birlikte ele alınmaktadır. Tartışma ayrıca TDE'nin etkilerinin ölçülmesinde karşılaşılan bazı özel zorlukları da kapsamaktadır (eş doğrusallık, ölçüm hataları, ihmal edilen değişkenleri kontrol etme zorluğu ve içsellik). TDE'nin etkilerinin daha kesin bir şekilde tahmin edilmesini engelleyen önemli bir kısıt, tutarlı ve güvenilir zaman serilerinin olmamasıdır. Bu noktada, arzu edilenden daha az bilgilendirici olsa da, toplu tahminlerin en güvenilir tahminler olması muhtemeldir (Nicita, De Melo 2018:81).

Bu perspektiften bakıldığında, her iki çalışmanın da BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) çatısı altında yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, gerek Fugazza (2013) gerekse Nicita, De Melo (2018) çalışmalarındaki hususların harmanlanması TDE ve TTE'nin etkilerinin ölçülmesinde daha geniş bir bakış açısı sunabilecektir.

Takip eden bölümde tarife dışı engellerin ölçülmesine ilişkin veri kısıtlamalarından bahsedilecektir. Sonraki bölümde de Fugazza (2013) ve Nicita, De Melo (2018)'un sunduğu çerçeveden, analize yönelik yaklaşımlardan bahsedilecektir. Bu yaklaşımlar kapsamında değerlendirilebilecek olan Çekim Modelleri ve Fiyat Boşlukları Analizi önceki bölümlerde izah edildiğinden tekrar verilmemiştir.

2.1.3.1 Tarife Dışı Engellere İlişkin Veri Kısıtlamaları

Nicita ve De Melo (2018), TDE'ye ilişkin veri kısıtlamalarının büyük ölçüde TDE'nin kendi doğasından ve aynı zamanda verilerin toplanma şekline kaynaklandığını ve TDE verilerinin kullanımında aşağıdaki altı adet ana sınırlamanın etkili olduğunu belirtmiştir. Bunlar; kapsamlılık (comprehensiveness), kesinlik eksikliği (lack of precision), boyutluluk (dimensionality), zaman boyutu (time dimension), ürünlere özgü gereklilikler (product-specific requirements) ve içselliktir (endogeneity) (Nicita, De Melo 2018:88-91)

- Kapsamlılık (comprehensiveness): Geçmişe göre önemli iyileşmeler kaydedilmiş olmasına rağmen, TDE verileri hala eksikliklerden ve çifte sayımdan muzdariptir. TDE'ye ilişkin orijinal bilgiler çok sayıda kaynak arasında dağılmış olduğundan, en titiz veri toplama çabalarında bile bazı spesifik önlemler gözden kaçabilmektedir. Ayrıca, farklı birincil bilgi kaynaklarından gelen özdeş TDE aynı düzenleyici tedbire atıfta bulunabileceğinden TDE verileri çifte sayımdan olumsuz etkilenebilmektedir. Yine, verilerin yapıları ve toplama araçları ülkeler arasında farklılık gösterdiğinden, ülkeler arasında ayrıntılı karşılaştırmalar yapmak her zaman mümkün olmayabilmektedir.
- Kesinlik Eksikliği (lack of precision): TDE verileri doğası gereği kesin çizgiler içermezler. TDE verilerinin çoğu nitelikseldir, yani ilgili resmi yönetmelik ve tebliğ metinlerinden yönetmeliğin sıklığını tespit etmek zor ve bazen de imkansızdır. TDE'nin sadece varlığı veya yokluğu kesin olarak tespit edilebilmektedir. Bu da, hangi ülkede ve/veya hangi sektörde kaç adet ve hangi tür TDE'nin uygulandığı gibi istatistiklerin hesaplanmasında faydalı olmaktadır. Bununla birlikte, bir ülke veya sektörde uygulanan TDE sayısı, uygulanan politikaların çok sıkı olduğu anlamına da gelmemektedir. Zira, TDE'nin bir biçimi, birçok farklı TDE'nin uygulanmasındaki toplam etkiden daha kuvvetli, çok daha korumacı ve sıkı olabilmektedir.
- Boyutluluk (dimensionality): TDE çok geniş ve heterojen sayıda uygulama önlemini kapsadığından veri tabanları sıklıkla çok zengin spesifik bir bilgi içeriğine sahip olmaktadır. Ne yazık ki, bu çok boyutluluk nedeniyle ticareti etkileyen önlemleri gereksiz olanlardan ayırmak zorlaşmaktadır.
- Zaman Boyutu (time dimension): Ülkeler tarafından uzun süredir var olan ve hiç değişmeyen TDE uygulamaları genellikle bildirilmemekte ve dolayısıyla veri tabanlarında hesaba katılmamaktadır. Bunun başlıca sebebi, ülkelerin genellikle sadece yeni tedbirleri veya mevcut tedbirlerdeki değişiklikleri bildirmek zorunda olmalarıdır. Yine, UNCTAD NTM (TDE) veri tabanı uygulanma tarihine ilişkin bilgileri içermesine rağmen, tam bir zaman serisi veri tabanı

oluşturmak için kullanılamazdır. Buna sebep olan husus, verilerin toplandığı tarihteki mevcut düzenlemelerin anlık bir görüntüsü olarak tasarlanmasıdır.

- Ürünlere Özgü Gereklilikler (product-specific requirements): TDE verileri ancak 5.000'den fazla farklı ürünü kapsayan HS-6 seviyesinde mevcuttur. Spesifik ürünlere özgü düzenlemeler daha ayrıntılı bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.
- İçsellik (endogeneity): TDE'nin ticaret akışları üzerinde çeşitli etkilere sahip olma potansiyeli bilinen bir gerçektir. Fakat, tam bu noktada potansiyel bir içsellik yanlılığı problemi de ortaya çıkmaktadır. Zira, nasıl ki gümrük tarife oranları, geleneksel kota engelleri ve TDE, ticaret hacimlerini etkileyebiliyorsa; ticaret hacimleri de tarife seviyelerini, kotaları veya TDE'yi etkileyebilmektedir. "Ters nedensellik", bu açıdan TDE etkilerinin değerlendirilmesinde bir endişe kaynağı olmaktadır (Nicita, De Melo 2018:88-91).

2.1.3.2 Envanter Yaklaşımı

Tarife dışı engellerin (TDE) etki ölçümünde, daha güvenilir sonuçlar vermesi bakımından envanter yaklaşımı olarak da adlandırılan ve tanımlayıcı göstergelere dayalı analiz metotları ile nicel değerlendirmeye dayalı analiz metotları en sık kullanılan hesaplama metotları arasında yer almaktadır (Arslan, Bozkurt 2020:1980).

Tarife dışı engellerin kullanımı ve yaygınlığına ilişkin en basit toplu göstergeler sıklık endeksi ve kapsama oranıdır.

- Sıklık endeksi (Frequency Index)
- Kapsama oranı (Coverage Ratio)

Sıklık endeksi, bir veya daha fazla TDE içeren satırların toplam tarife satırları içindeki payıdır. Bu pay, ithalat veya üretim bazında ağırlıklandırılmış olarak ifade edilebilmektedir. Sıklık endeksi yalnızca bir TDE'nin varlığını veya yokluğunu hesaba katar ve bir veya daha fazla TDE'nin uygulandığı ürünlerin yüzdesini özetlemektedir. Sıklık endekslerinin, etkilenen ürünlerin nispi değerini yansıtmamaktadır. Kapsama oranı ise bir veya daha fazla TDE'den etkilenen ithalatın toplam ithalata oranıdır.

Bu envanter ölçütleri, ayrıştırılmış bir düzeyde toplanan TDE'ye ilişkin bilgilerin tek bir göstergede özetlenmesini sağlamaktadır. Bu tür araçların avantajı, istatistiklerinin toplanmasının görece kolay olmasıdır. Tarife dışı engellere ilişkin veriler ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilse de genellikle geniş envanterlerde toplanmaktadırlar. Bu envanterler, düzenli olarak güncellenmeleri halinde, farklı TDE türlerinin malların ticaret akışları üzerindeki nispi etkisinin ve tarifelere göre etkilerinin gelişiminin izlenmesine yardımcı olabilecek değerli bilgileri temsil edebilmektedir (Fugazza 2013:9-10).

Sıklık endeksi ve kapsama oranı değerleri 0-100 aralığındadır. Sıklık endeksi değerlerinin küçülmesi, bir ülke tarafından daha az tarife dışı politika kullanıldığını gösterirken, bunun tersi de geçerlidir. Zaman içinde değer kapsama oranı tarife dışı politika kapsamından daha az ürünün etkilendiğini gösterebilirken, kapsama oranının giderek genişlemesi etkilenen ürünlerin tarife dışı politikalardan daha fazla etkilendiğini göstermektedir (Darhyati, Suharno, Rifin 2017:177).

2.1.3.3 Ad Hoc (Amaca Özel) Metodolojiler

Ad Hoc, Latince "özel durum" veya "belirli amaç için" anlamına gelmektedir. TDE'nin doğrudan ve kusursuz ölçülmesi oldukça zorlu bir aşamadır. Çünkü, bunlar genellikle belirli bir mal grubunun, sektörün veya pazarın belirli yönlerini etkileyen politika ve düzenlemelerdir. Bu nedenle, bazı çalışmalarda durumun analizi ve yorumlanabilmesi adına ad hoc (amaca özel) metodolojiler kullanılmaktadır. Ad Hoc metodolojiler, genellikle belirli bir sorunun çözümü için geçici ve özelleştirilmiş bir şekilde tasarlanan yaklaşımlardır. Bu tür metodolojiler, genellikle belirli bir proje için bir çözüm arayışında olan bir ekip veya birey tarafından oluşturulmaktadır veya var olan bir araştırma metodu ihtiyaca uygun şekilde tasarlanmaktadır.

2.1.3.4 Tarife Eşdeğerleri

Tarife eşdeğerleri (tariff equivalents), bir tarife dışı engelin etkisini ölçmek için bir diğer yaklaşımdır. Engelin ithalat üzerindeki etkisini eşdeğer bir tarifeye karşılaştıran bu yaklaşım, özellikle ilgili engelin ekonomik etkisinin bir maliyet veya fiyat değişikliği olarak ifade edilebildiği durumları ifade etmektedir.

Tarife dışı engelleri ölçerken hedefimiz, uygulanan önlemin fiyata olan etkilerine yönelik tahminleri üretmek ve bu tahminleri örtük tarife veya örtük koruma oranı olarak da tanımlanan advalorem tarife eşdeğerlerine Ad-valorem Equivalent (AVE) dönüştürmektir. Burada fiyat boşlukları analizi ile birlikte çalışmaktadır. AVE değerinin hesaplanması ile hedeflenen, TDE'ye ilişkin hem miktar hem de fiyatlara dayalı olarak geliştirilen model tahminlerinin ve etkilerinin doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlamaktır (Arslan, Bozkurt 2020:1980).

Ad-valorem Equivalent, engellerin ticarete olan etkisini ölçmeye ve ifade etmeye yardımcı olmaktadır. Bu değer, tarife dışı bir engelin ticareti ne kadar sınırladığını yüzde³⁸ olarak ifade etmektedir. Örneğin,

³⁸ https://unctad.org/system/files/information-document/AVE_GTAP_README_rev1.pdf

AVE değeri %5 ise, bu bir ürünün fiyatının tarife dışı engeller nedeniyle %5 arttığı anlamına gelmektedir.

2.1.3.5 Uygulanacak Genel Metodolojik Yaklaşım

Sayılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımları incelendiğinde; çalışma kapsamında geliştirilen veri toplama, eleme kriterleri, düzenleme, yarı deneysel bir araştırma modeli olan Farkların Farkı (Difference in Differences) yönteminin kurgulanması ve akademik metodoloji olarak *Ad Hoc (Amaca Özel) Metodolojiler* kısmı ile uyum göstermektedir.

3 TİCARETTE TEKNİK ENGELLERİN ÖLÇÜLMESİ: TÜRKİYE DENEYİMİ ÜZERİNE AMPİRİK İNCELEME

Ampirik analiz ve inceleme, bilimsel yöntemin temel bir unsuru olup araştırmacıların sistematik veri toplama ve titiz analiz yoluyla gerçek dünyadaki olguları kapsamlı bir şekilde kavramalarında yardımcı olmaktadır (Bontly 2006:177-178). İktisat, sosyoloji gibi sosyal bilimler ve doğa bilimleri dahil birçok disiplinde kullanılabilen, çok yönlü bir yöntem olarak öne çıkan ampirik inceleme; veri toplamak için nicel ve/veya nitel araştırma tekniklerinin kullanılmasını gerektirmektedir. Bu teknikler daha sonra objektif yaklaşım ve örüntüleri ortaya çıkarmak için sistematik bir analize tabi tutulmakta ve bu yapılırken istatistiksel yöntemlerden de faydalanılmaktadır. İncelemeye ön bilgi sağlaması açısından önceden var olan veri setlerinin kullanılması, anketlerin ve deneylerin yapılması gerekebilir. Tezde, bu alternatiflerden “veri setlerinin kullanılması” seçilmiştir.

Ampirik incelemenin öncelikli amacı, hipotezleri, teorileri veya iddiaları destekleyen veya bunlarla çelişen, tarafsız ve güvenilir kanıtlar sağlamaktır. Yöntem, istatistiksel testlerin ve modelleme tekniklerinin uygulanması, ilişkileri incelemek, hipotezleri değerlendirmek ve verilerden yorumlanabilecek sonuçlar çıkarmak için kullanılmaktadır. Araştırma yaparken bu deneysel kanıtları kullanmak, bilginin ilerlemesine önemli katkılarda bulunabilmekte ve çeşitli disiplinlerde karar alma süreçleri için değerli yaklaşımlar sağlayabilmektedir.

Bir tarife dışı engel çeşidi olan ticarete teknik engellerle (TTE) ilgili verileri, analiz sürecinden geçirirken de aşağıdaki temel ampirik inceleme aşamalarından faydalanılmıştır:

- Araştırmanın başlangıç aşaması, araştırma konusu ile ilgili bir araştırma sorusu veya hipotezi kurgulamak üzerinedir. Her araştırma sorusu ve hipotez için bir gerekçe (rationale) olmalı ve bu sorular teorik nedenselliklerle ve gerekçelerle belirlenecek test edilebilir nitelikte olmalıdırlar (Erdoğan 2001:125).

- Veri toplama araçlarıyla, incelemenin amaçlarına uygun verilerin bir araya getirilmesi önem arz etmektedir. Süreç, mevcut verilerin analizi tekniğini içermektedir.
- Veri analizi sürecinde, toplanan bilgiler istatistiksel veya nicel tekniklere tabi tutulmaktadır. Örüntüleri yakalayabilmek, korelasyonları veya eğilimleri ayırt edebilmek için istatistiksel analizin kullanılması gerekebilmektedir.
- Analizden elde edilen bulgular ışığında, araştırma sorusu veya hipotezi ele alınmakta ve devamında sonuçlara ulaşılmaktadır.
- Özetle, ampirik süreçten geçerek elde edilen bulgular, istenen şekillerde bilimsel tabanlı bir çıktı olarak sunulabilmektedir.

Teknik düzenlemelerin çok taraflı, bölgesel ve küresel ticaret bağlamında ticari politika aracı olarak kullanımının giderek arttığı post-DTÖ dönemde, Maskus, Wilson, Otsuki (2000)'in yayınladığı çalışma, ürün standartları ve ticaretin önündeki teknik engelleri çevreleyen politika tartışmaları ve metodolojik konulara ilişkin düzenlemeler ve ticaretin ampirik analizini somut bir şekilde ortaya koyabilmek için öneriler sunmaktadır (Maskus, Wilson, Otsuki 2000:5).

Makalede tartışıldığı üzere, teknik engellerin ticarete etkilerini ölçmek için başlıca nedenler şunlardır:

- Teknik düzenlemeler genellikle ticaretin önünde tarife dışı önemli engeller oluşturmakta ve kullanımları çoğalmaktadır.
- Gelişmiş ülkelerdeki teknik düzenlemelerin ticareti kısıtlayıcı etkileri, gelişmekte olan ülkelerdeki ihracatçılar için özellikle birçok açıdan maliyetler yaratmaktadır.
- Teknik engellerin ticarete etkisi hakkında çok az sistematik kanıt vardır ve mevcut kanıtların çoğu anekdot örneklerine ve vaka çalışmalarına dayanmaktadır.
- Teknik engellerin ticaret üzerindeki etkisinin ölçülmesi, bu engellerin ne kadar yaygın olduğuna, ihracatçıların ve ithalatçıların maliyet yapılarını ve üretim hatlarını bunları karşılamak için nasıl değiştirdiklerine ve teknik engellerin firmaların ihracat pazarlarına girmemeyi tercih etmelerinin bir nedeni olup olmadığına ışık tutabilecektir.
- Ayrıntılı firma düzeyinde anketlerden toplanan bu ve ilgili sorulara ilişkin kanıtlar, firma yöneticileri, araştırmacılar ve politika yapımcılar açısından haklı bir ilgi yaratacaktır.
- Teknik engellerin ticarete olan etkisinin ölçülmesi, hükümetlerin ülkelerinin ticari faydalarına, ilgili DTÖ yükümlülüklerini ihlal edebilecek yabancı düzenlemelerden kaynaklanan zararları değerlendirebilecekleri ve gelecekteki ticari anlaşmazlıkların çözülmesine ve sınırlandırılmasına yardımcı olabileceği bir çerçeve sağlayabilecektir.

Dünya Bankası Ticaret Kalkınma Araştırma Grubu'nun bir ürünü olan araştırmada, TTE'nin ve standartların etkilerini ölçebilmek adına;

1. Gelişmekte olan ülkelerde firma düzeyinde anketlerin uygulanması,

2. Standartların ticareti ne kadar kısıtladığını değerlendirmek için yöntemler geliştirmek,
3. Standartların ihracattaki rolünün daha iyi anlaşılması için anket ve mikroekonomik verilere uygulanabilecek ekonometrik yaklaşımların oluşturulması gibi metodolojik bağlamda analitik adımlar atılmıştır.

Makalede kullanılmış herhangi bir özel veri olmamakla birlikte çalışma; veri toplamının, gelişmekte olan ülkeler ve o ülkelerdeki firmalar için ticaretin önündeki teknik engellerin kapsamı ve sonuçları hakkındaki bilgi tabanını geliştirmek adına önemli bir başlangıç görevi olduğunu öne sürmektedir. Zira, geleceğe yönelik yapılacak akademik çalışmalar ve bunların piyasalara ve politika yürütücülerine daha pratik faydalar sağlayabilmesi adına maksimum düzeyde istatistiki bilginin kurumlarca tutulması uluslararası ticaret için de önem arz etmektedir (Maskus, Wilson, Otsuki 2000:44-45).

3.1 TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARET YAPISI

Ulusal ve küresel ekonomideki önemli gelişmelere paralel olarak, Türkiye'nin dış ticaret kalıplarında ve politikalarında çeşitli yapısal dönüşümler meydana gelmeye devam etmektedir. Politik yaklaşımlar, katı korumacı ticaret rejimlerinden yarı açık modellere ve serbest ticaret rejimlerine kadar çeşitlilik göstermiştir. Daha önce uygulanan ithal ikameci ve dolayısıyla korumacı ticaret politikaları 1980'lerde terk edilerek dışa açık ve ihracata dayalı büyüme modeline odaklanan ekonomi politikalarına geçilmiştir (Muratoğlu 2020:258). Türkiye 1980'lerde hl bir tarım lkesiyken, beş yıl sonra sanayi-tarım ülkesi haline gelmiş ve bu da dış ticaretin yapısını etkilemiştir (Masumova 2016:112). Bu geçişin yaşanması, ztrk, Jongerden ve Hilton tarafından (2021) yapılan çalışmada neoliberal politikaların yerel tarım üzerindeki yıkıcı etkileri olarak nitelenmiş, çiftçiliğin ve kırsal yaşamın sürdürülebilirliğini zayıflattığı yönüyle eleştirilmiştir (ztrk, Jongerden, Hilton 2021:322).

1980'den 1990'a kadar olan dönem, politika değişikliklerine uyum sağlama dönemi olmuştur. Bu dönemde Türkiye'nin makroekonomik politikaları küresel ekonomi politikaları ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemden sonra ise dış ticaret odaklı politikalar geliştirilmiştir (Hatipağaoğlu 2017:94). Bu politika değişikliği, Türkiye ekonomisinin büyümesine ve uluslararası pazardaki rekabet gücüne katkıda bulunmuştur (anakcı, Derindağ 2020:3).

Bu yaklaşımın aksi yönünde analizler de mevcuttur. Hatipağaoğlu (2017) tarafından yapılan ve Türkiye'nin dış ticaretini yapısal olarak inceleyen çalışmada, 1990-2014 yılları arasındaki 25 yılı kapsayan bir dönemde, Türkiye'nin dış ticaretinde bir dönüşümün gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. İthal ikameci ekonomi politikasından ihracat odaklı sanayileşmeye geçişin de altı çizilerek, Türkiye'nin dış ticaretindeki yapısal dönüşümü, Sabit Pazar Payı (Constant Market Share) analiz yönteminin yeni bir formülünü kullanarak değerlendiren ilk çalışma olma özelliğini taşıyan çalışmada, Türkiye'nin ticaret ortakları arasında en büyük paya sahip 23 ülke ile gerçekleşen dış ticaret verileri kullanılmıştır. Sonuçlara göre, 1990-2014 döneminde Türkiye'nin dış ticaretinde bazı göstergelerde olumlu gelişmeler gözlenmiştir. Bununla birlikte, bu gelişmeler “zgn, tamamen ülke bazlı ve dünyadaki eğilimlerden bağımsız değildir”. Varılan nihai sonuçta, Türkiye'nin dış ticaret performansında ürün, teknolojik kompozisyon ve coğrafi pazar çeşitliliği bağlamında yapısal bir dönüşüm söz konusu olmadığı grlmştir (Hatipağaoğlu 2017:93,105).

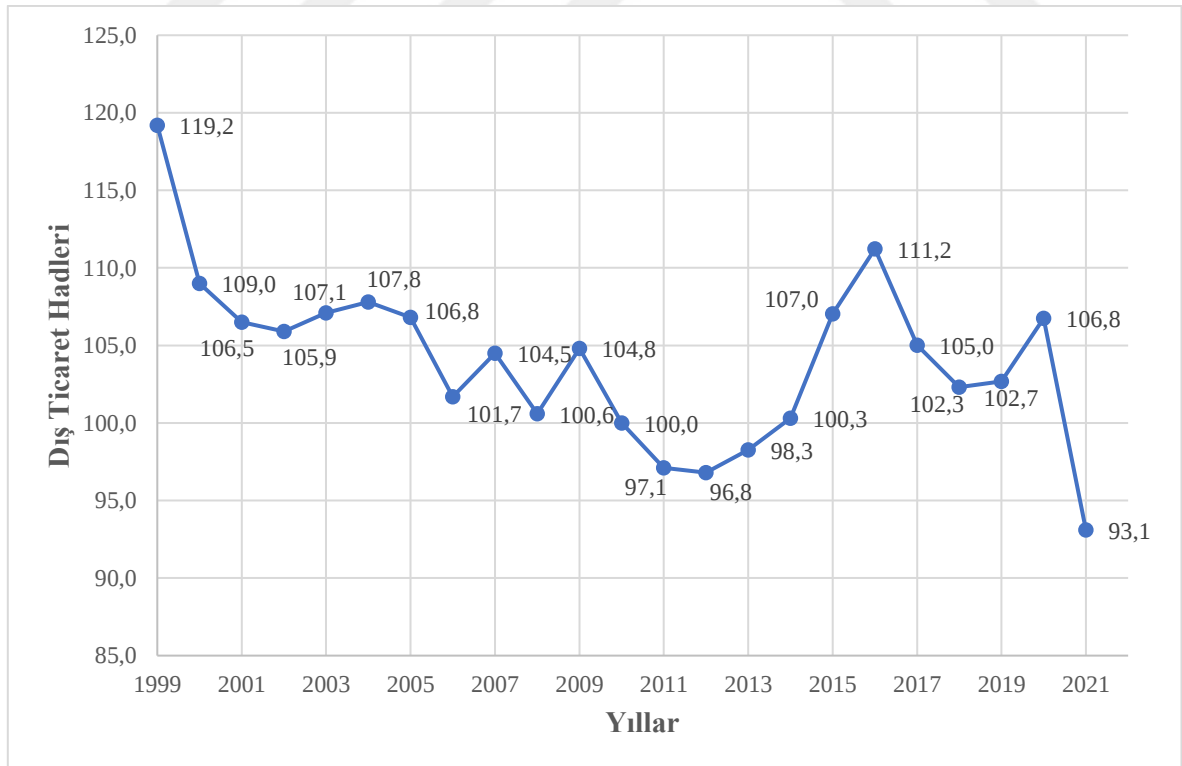
Tarihsel olarak, Avrupa Birliği (AB) lkeleri Türkiye'nin ana ticaret ortakları olmuştur ve 1996 yılı Gümrük Birliği Anlaşması sonrasında bu birliktelik daha da kuvvetlenmiştir. Ancak son yirmi yılda başta Rusya Federasyonu olmak üzere Çin, diğer Türk Cumhuriyetlerinin ve dolayısıyla şangay İşbirliği rgt (şİ) yesi ülkelerin, Türkiye'nin dış ticaretindeki payında artış görülmektedir. Ticaret

ortaklarındaki bu değişim, enerji ve hammadde ticaretindeki artışa bağlanmaktadır (Çam Karakaş, Karakaş, Topal 2019:185,202).

Dışa açık ve ihracat odaklı politika gereği, ihtiyacı artan hammadde, doğal gaz, petrol ve değerli madenler gibi doğal kaynakların yetersizliğine ilave olarak; artan nüfusun getirdiği yüksek işsizlik sebebiyle, Türkiye'nin üretime ve performansa dayalı bir büyüme gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, yapılan bazı çalışmalarda enerji ve hammadde tarafında oluşan bu ithalat baskısının dış ticaret açığı üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azaltılabilmesi adına, ihracatın desteklenmesi açısından yürütülen düşük kur politikası ile Türkiye'nin lehine bir durum olduğu gözlemlenmiştir. Ojaghlou (2023) çalışmasında, COVID-19'un ticaret dengelerini nasıl etkilediğini incelemiş ve reel döviz kurunun ticaret dengesi üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere, Türkiye ile AB27 arasındaki ikili ticaretin uzun vadeli ilişkisi incelenmiştir. Salgın döneminde ülkelerin uyguladığı kısıtlamalar ve karantina önlemleri arttıkça, Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünya ülkeleri üzerinde ticaret dengeleri bakımından küresel bir etki ile karşı karşıya kalınmıştır. Türk Lirası'nın değeri 2021 yılında %44 oranında düşmüş, bu da döviz kuru dalgalanmaları nedeniyle ticaret dengesini doğrudan etkilemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'nin ticaret dengesinin pandemi döneminde Türk Lirası'ndaki reel düşüşten yararlandığı ve COVID-19'un etkileri ile pozitif yönde geliştiği gözlemlenmiştir (Ojaghlou 2023:1536,1555).

Şekil 16 Türkiye'nin Dış Ticaret Hadleri (1999-2021)

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Hadleri (2010=100), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=62&locale=tr>

Yukarıdaki tespitlerin aksine, yüksek döviz kuru politikası dış ticaret hadlerinde olumlu bir yansıma yaratamamıştır. TÜİK dış ticaret endeksleri (2010=100) verilerine göre özetlenen Şekil 16’da görüleceği gibi, dış ticaret hadleri 2021 yılında Türkiye’nin ihracatının aleyhine işlemiştir.

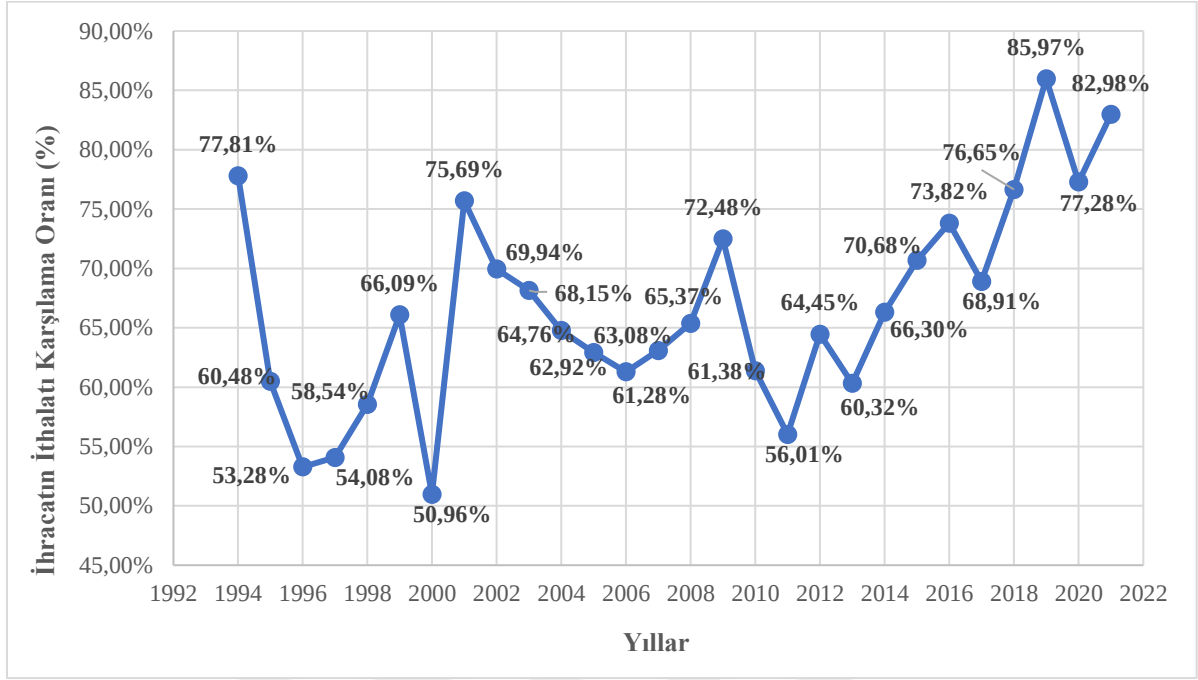
1999 ile 2021 yılları arasındaki dönem ise, Şekil 16’da gösterildiği haliyle incelendiğinde dış ticaret hadlerinin bozulma eğiliminde olduğu göze çarpmaktadır. İthal girdilere bağımlı ihracat yapısı ve ihracattaki kuvvetli büyüme trendi bu bozulmayı arttıran başlıca etkenler olarak sayılabilir. İthalata bağımlı bir ihracat yapısının varlığı, sürdürülebilirlik ve uluslararası rekabet açısından zorlu bir başlıktır. Özellikle son yirmi yılda ekonomik büyümeyi destekleyebilmek adına ithalata dayalı bir yapının ortaya çıkması kırılgan bir reel sektörün oluşmasına da neden olmaktadır.

Bu bağlamda, GATT’ın Dünya Ticaret Örgütü’ne dönüşümünden, tez analiz verilerinin kapsamındaki son yıl olan 2021’e kadar olan 28 yıllık dönemde Türkiye ihracatının ithalatı karşılama oranları Şekil 17’de verilmiştir. Şekildeki dönemler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1990’lı yıllardan itibaren Türkiye, ihracatını artırmak için bir dizi politikalar uygulamıştır. Bu politikalar, Türkiye’nin potansiyeli ve jeopolitik konumu sayesinde genellikle başarılı olmuştur. Bu dönemde Türkiye’nin ihracatı önemli ölçüde artmıştır. Aynı dönemde Türkiye’nin ithalatı da genellikle artış eğilimini korumuştur. Özellikle 2000’lerin başından itibaren, Türkiye’nin ihracatının artış hızı ivmelenmiştir. Bu, özellikle otomotiv, tekstil ve beyaz eşya gibi sektörlerde Türkiye’nin global tedarik zincirlerine ve Avrupa Birliği müktesebatına daha fazla entegre olabilmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı dönemde Türkiye’nin ithalatı da artmıştır. Bu, genellikle ekonomik büyüme dönemlerinde daha fazla hammadde ve ara mal ithal etme ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle, Türkiye’nin ihracatının ithalatını karşılama oranı genellikle dalgalanmaktadır. Ekonomik büyüme dönemlerinde, ithalat genellikle ihracattan daha hızlı artmakta, bu nedenle ihracatın ithalatı karşılama oranı düşmektedir. Öte yandan, ekonomi yavaşladığında veya bir ekonomik kriz yaşandığında ise, ithalat genellikle ihracattan daha hızlı düşmekte ve bu nedenle de ihracatın ithalatı karşılama oranı artış göstermektedir. Şekil 17’de verilen Türkiye’nin ihracatının ithalatını karşılama oranları da, bu yönüyle yukarıda bahsettiğimiz dinamiklerden ötürü Türkiye’nin ekonomik yapısının ve global ekonominin genel durumunun belirgin yansımalarını taşımaktadır.

Şekil 17 Türkiye İhracatının İthalatı Karşılama Oranı (1994-2021)

Kaynak: UNCTAD verilerinden tez için derlenmiştir. <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, Erişim Tarihi: 10.09.2022

Türkiye'nin 1994 yılında %77,81 seviyesinde bulunan ihracatın ithalatı karşılama oranı, iki yıl üst üste kritik düşüş sergilemiş ve %53,28 bandına kadar gerilemiştir. Benzer bir keskin düşüşü, 2000 yılında da yaşanmış, karşılama oranı gözlemlenen 28 yıllık dönemdeki en kötü performansı göstermiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise, 2019 yılında %85,97 oranı ile yaşanmıştır. Oranın görece yüksek görünmesi her zaman olumlu anlamda değerlendirilemeyebilir. Zira, döviz kurunun çok hızlı artış yaşadığı, satınalma gücünün ve dolaylı olarak tüketim kaynaklı ithalatın düştüğü ve yatırım istahının azaldığı dönemlerde de ihracatın ithalatı karşılama oranı yüksek çıkabilmektedir. Karşılama oranını ihracat yapan ülke lehine değiştirecek olan yapısal değişimin uzun zaman alacak olması sebebiyle, bu oranın pozitif yönde gelişmesi, sıklıkla ithalatın keskin bir şekilde düşmesi ile ilişkilidir.

Grafik incelendiğinde, Bahçekapılı'nın (2015) Türkiye'nin 2011 yılı sonrasında sınırlı büyüme nedenlerini incelediği çalışmasıyla ilişkili bulgular göze çarpmaktadır. Çalışmada, kriz ve küçülme yılları olarak belirtilen 1994, 2001 ve 2009 yıllarında, Şekil 17'deki ihracatın ithalatı karşılama oranlarının yakın yıllara nazaran pozitif yönde (%77,81-%75,69-%72,48) ayrışmasında, dış finansmanda yaşanan kesinti, net sermaye çıkışı, beklentilerin bozulması ve sonucunda döviz kurlarının hızlı yükselişi gibi sebepler sayılmaktadır. Zira, bu nedenler ithalat talebi üzerinde negatif yönlü bir baskı yaratarak cari işlemler açığının azaltılmasına katkıda bulunmaktadır (Bahçekapılı 2015:112). Bu da dolaylı olarak ihracatın ithalatı karşılama oranını etkilemektedir.

Ticaret dengesi ve cari açık gibi Türkiye'nin makroekonomik göstergeleri uzun zamandır endişe yaratmıştır. Bu nedenle bu konular üzerine bir takım çalışmalar ve analizler yapılmıştır. Bu çerçevede, ihracatın ithalatı karşılama oranlarındaki dalgalanma Türkiye'nin döviz ihtiyacı ile yakın ilişki içerisinde. Türkiye, en önemli makroekonomik sorunlardan biri olarak kabul edilen “kalıcı bir cari açıkla” karşı karşıyadır (Gözen, Bostancı 2021:150). 1980'li yıllardan günümüze kadar cari açığı kronikleşen ülkelerden biri olan Türkiye'de, ödemeler dengesi istatistikleri bağlamında cari açığın en önemli nedeni dış ticaret açığıdır (Ersungur, Aslan, Doru 2017:168). Geçmişte Türkiye, cari açığını ve dış ticaret açığını azaltmak adına Türk Lirası'na yabancı para birimleri karşısında değer kaybettirmiştir (Gözen, Bostancı 2021:150).

Diğer makroekonomik faktörlerle birlikte, döviz kurlarındaki değişimler ihracat ve ithalatı da etkileyerek, her ikisi için de belirsizliğe neden olmaktadır (Toktaş 2021:3422). Çanakçı ve Derindağ'ın çalışmasına göre, döviz kurlarındaki oynaklık Türk ihracatının rekabet gücünü etkilemektedir (Çanakçı, Derindağ 2020). Türkiye'nin 27 AB ülkesi ile ticareti açısından ikili ticaret ve reel efektif döviz kuru arasındaki uzun vadeli ilişkiyi araştıran Toktaş (2021) ise, 1998-2020 dönemine ait GSYH, reel efektif döviz kuru, ithalat ve ihracat verilerini incelemiş ve reel efektif döviz kurunun Türkiye'nin AB27 ile ticareti üzerinde bir anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmanın bulguları, reel efektif döviz kurunun ithalatı azaltıp ihracatı artırdığını öne süren teoremin bu çalışmada incelenen dönem için geçersiz olduğunu göstermiştir. Bu kritik sonuca göre, Türkiye'de yalnızca reel döviz kurlarını değiştirerek dış ticareti etkilemenin mümkün olmadığı yorumuna ulaşılabilmektedir. Bu açıdan da, döviz kurunun ihracatı artırmak ve ticaret dengesini korumak için “temel politika aracı” olarak kullanılamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Türk ihracatının ithalata olan yüksek bağımlılığı nedeniyle, reel efektif döviz kurunun dış ticaret üzerindeki etkisinin tahmin edildiği kadar kuvvetli olmadığı çalışmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Son olarak politika uygulayıcılarının ülkenin riskini azaltmak ve ticaret hacmini artırmak adına öncelikle yapısal ekonomik reformlara odaklanmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Toktaş 2021:3432).

Türkiye ayrıca çeşitli bölgesel ve ikili ticaret anlaşmalarına da taraf olmuştur. Ülke, ihracata dayalı büyüme modeli benimsemiş, 1980'lerden bu yana ticaretin serbestleştirilmesine yönelik hem küresel hem de bölgesel çabalara kapsamında serbest ticaret anlaşmalarına (STA) dahil olmuştur. Bu tip oluşumların parçası olmak, ülkenin ürün ve hizmetlerini satabilmesi için yeni pazarlar bulmak ve dış ticarete farklı ülkelerle ortaklıklarını çeşitlendirmek adına faydalı görülmektedir. Ayrıca, Gümrük Birliği bağlamında değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin (AB) ticaret politikasına uyum sağlama zorunluluğu bulunduğundan, bu gerekli bir adımdır (Ateş, Seymen 2019:256). AB ile Gümrük Birliği anlaşması imzalayan Türkiye, modern üretim biçimlerini uygulamak için Avrupa teknik normlarına ve standartlarına uymaya başlamış ve bu da Türk imalat sektörü ürünlerinin küresel pazardaki rekabet gücünü artırmada rol oynamıştır. Bu anlamda ticaret anlaşmaları, Türkiye'nin dış

ticaret politikalarını ve dış ticaretinin değer, coğrafi ve ürün yönelimini şekillendirmede rol oynamıştır (Masumova 2016:112).

Tablo 11 Türkiye ve Dünya Toplam Dış Ticaret Karşılaştırılması ve Türkiye'nin Dünya Ticaretindeki Ağırlığı

	Türkiye Toplam Dış Ticaret Hacmi 1994-2021 (Milyon ABD Doları)	Dünya Toplam Dış Ticaret Hacmi 1994-2021 (Milyon ABD Doları)	Türkiye Dış Ticaretinin Dünyadaki Payı %
2021	496.643	44.914.794	1,11
2020	389.154	35.527.103	1,10
2019	391.177	38.351.873	1,02
2018	408.321	39.368.148	1,04
2017	403.209	35.717.712	1,13
2016	351.436	32.242.376	1,09
2015	364.601	33.291.404	1,10
2014	417.647	38.065.545	1,10
2013	403.463	37.914.812	1,06
2012	389.006	37.168.736	1,05
2011	375.748	36.780.545	1,02
2010	299.427	30.722.558	0,97
2009	243.071	25.254.583	0,96
2008	333.990	32.617.243	1,02
2007	277.334	28.255.037	0,98
2006	225.111	24.484.757	0,92
2005	190.250	21.280.951	0,89
2004	160.707	18.703.215	0,86
2003	116.593	15.370.116	0,76
2002	87.613	13.163.629	0,67
2001	72.733	12.607.677	0,58
2000	82.277	13.107.341	0,63
1999	66.813	11.580.867	0,58
1998	72.802	11.142.867	0,65
1997	74.820	11.285.954	0,66
1996	66.873	10.907.986	0,61
1995	57.309	10.411.274	0,55
1994	41.376	8.702.846	0,48

Kaynak: UNCTADstat, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, Erişim Tarihi: 10.09.2022 verilerinden hesaplanmıştır.

Türkiye'nin, GATT'tan DTÖ'ye dönüşümün başladığı 1994 yılı itibarı ile dünya dış ticareti içerisindeki payının istikrarlı olarak arttığı ve 2007 yılına gelindiğinde yaklaşık olarak ikiye katlandığı görülmektedir. 2008 yılında Türkiye'nin dünya toplam ticareti içindeki payı ilk defa %1'in üzerine çıkmıştır. 2015 yılında %1,1'e kadar çıkan oran sonraki yıllarda da dalgalanarak yakın seviyelerde tutunmayı başarmıştır. Tablo 11'de paylaşılan istatistiklere göre, 1994 yılından 2021 yılına kadar dünya

toplam ticaret hacmi nominal değerlerle 5 katına ulaşmış iken, Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmi tam 12 katına çıkmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) müktesabatına uyumu çerçevesinde, son senelerde ön plana çıkan ana başlıklarından bir tanesi, dünyada The European Green Deal olarak da bilinen AB Yeşil Mutabakatı'dır. Sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği ile mücadelenin sağlanabilmesi amacıyla küresel boyutta atılacak olan bu adımlar paketi AB tarafından 11 Aralık 2019³⁹ tarihinde açıklanmıştır. Bu açıdan, uyum çalışmaları sırasında gerek AB Gümrük Birliği içerisinde gerekse birlik dışında olmak üzere gelişen mevzuatları karşılayabilmek adına, hem SPS hem TTE kapsamında birçok yeni aracın uygulamaya konmasının ve mevcuttaki denetimin arttırılmasının gündeme gelmesi beklenmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliği (AB) Yeşil Mutabakatı'na katılımıyla enerji, evre ve ekonomi politikalarındaki hedeflerini özellikle AB ile ticaret perspektifinde belirgin bir şekilde yeniden şekillendirmek durumunda kalacaktır. Bu adım, Türkiye'nin sürdürülebilir geleceği destekleme taahhüdünü güçlendirirken, aynı zamanda uluslararası toplulukla daha yakın iş birliği ve entegrasyonu teşvik etmektedir.

AB Yeşil Mutabakatı, Avrupa'nın 2050 yılına kadar iklim nötr olma hedefini içinde barındıran, iklim değişikliği ve çevresel tahribatın etkilerini hafifletmeyi ve en aza indirmeyi hedefleyen bir stratejidir. Bu hedefler arasında, yeşil enerji kaynaklarına geçiş, karbon emisyonlarını azaltma, biyoçeşitliliğin korunması ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek gibi alt başlıklar yer almaktadır. Türkiye'nin bu mutabakata katılımı, ülkenin bu hedeflere ulaşma konusunda önemli bir rol oynayacağını ve bu konuda AB ile iş birliği yapmayı kabul ettiğini göstermektedir. Türkiye'nin en büyük ticaret partneri olan AB ile ticaretin devamlılığı ve giderek arttırılması için her geçen yıl daha çok önem kazanacak bu entegrasyonun tez çalışması kapsamında öneminin altının çizilmesi büyük önem arz etmektedir. Bunun yanısıra, çalışmanın temel konusu olan ticarete teknik engellerin dış ticaret üzerindeki etkisinin bu ve benzeri girişimler ile artabilmesi muhtemeldir. Çünkü, yeni kriterler gelecekte doğal olarak yeni uygulamalara kapı açacaklardır. Bu da Türkiye'nin yeşil enerjiye yatırım yapma, enerji verimliliğini artırma, atıkları azaltma ve yerel ekonomiyi dönüştürme gibi bir dizi alanı içeren geniş kapsamlı bir strateji gerektirir. Bu girişimler aynı zamanda ülkenin sanayi, ulaştırma, enerji ve tarım gibi sektörlerinde yapısal değişiklikleri teşvik edeceği anlamına gelir.

³⁹ T.C. Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/genel-bilgi>

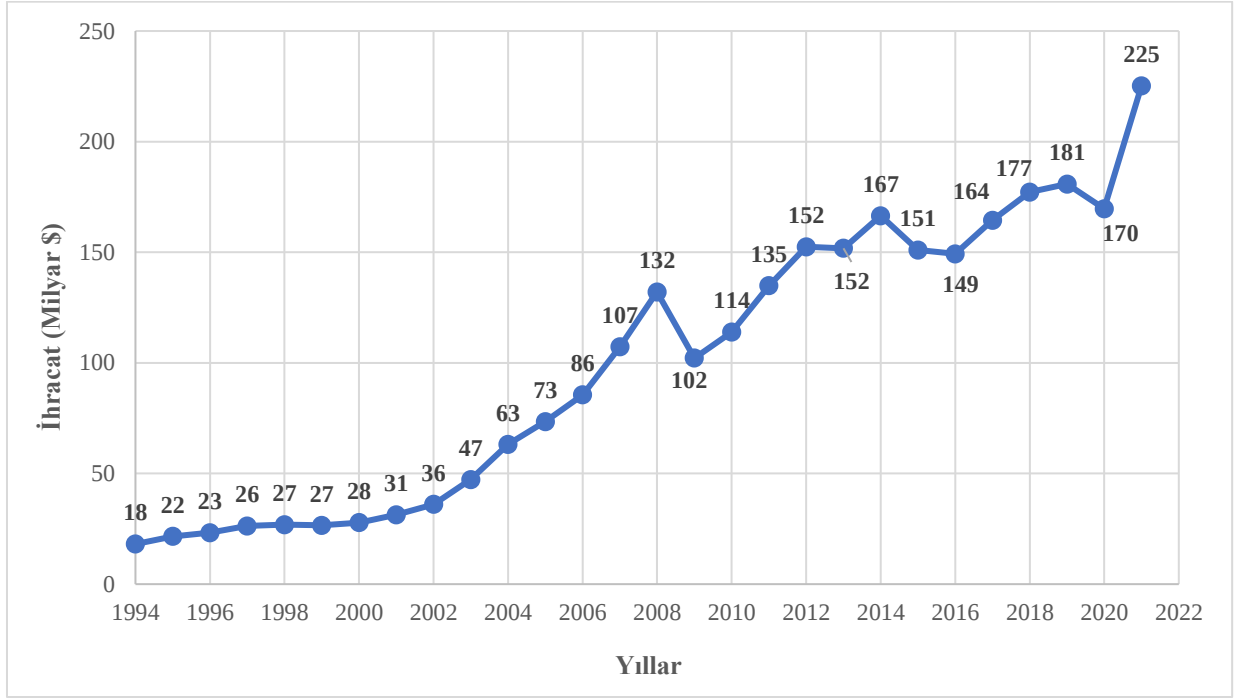
Türkiye'nin AB Yeşil Mutabakatına katılımı, iklim değişikliği konusunda daha fazla farkındalık ve toplumda bu konuda daha geniş bir anlayış oluşturmaya hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşmak için; eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin AB Yeşil Mutabakatına katılımı, ülkenin çevresel sürdürülebilirliğe ve yeşil ekonomiye olan taahhüdünü teyit eder. Aynı zamanda, Türkiye'nin bu konuda AB ile daha yakın işbirliği yapmayı kabul etmesi, ülkenin uluslararası toplulukla daha fazla entegrasyonunu teşvik edecektir. Bu adım, Türkiye'nin sürdürülebilir bir geleceğe olan taahhüdünü ve çevre koruma konusundaki sorumluluğunu daha da pekiştirmektedir.

Türkiye ihracat değerlerinin gösterildiği Şekil 18'e baktığımızda, genel olarak Türkiye'nin ihracatının 1994 ile 2021 yılları arasında büyüdüğü görülmektedir. Özellikle 2002 yılından itibaren büyüme hızının arttığı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, 2009 ve 2020 yıllarında ihracat miktarında belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşlerin, küresel ekonomik krizlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Örneğin, 2009 yılında yaşanan düşüşte, 2008 yılında başlayan ve tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizin; 2020'deki düşüşte Covid-19 pandemisinin sebep olduğu küresel ekonomik yavaşlamanın izleri aranabilir. 2021 yılında ise, ihracat miktarında önemli bir artış gözlemlenmektedir. Bu, pandemi sonrası ekonomik toparlanmanın bir göstergesi olarak görülebilir. Ancak, bu konuda daha ayrıntılı yorumlama için daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bunun dışında, özellikle 2003-2008 yılları arasındaki ihracat artışı ve 2010 sonrası kısmi toparlanma, Türkiye'nin krizler sonrasında ihracat performansı çerçevesinde hızlı toparlanabilmesi hakkında olumlu göstergeler sunmaktadır.

Şekil 18 Türkiye'nin İhracat Verileri (Milyar \$, 1994-2021)

Kaynak: UNCTAD verilerinden tez için derlenmiştir., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, Erişim

Tarihi: 10.09.2022

Türkiye'nin 2021 yılı itibarı ile, ihracat yapısına mercek tutulduğunda ön plana çıkan hususlar aşağıda belirtilmiştir:

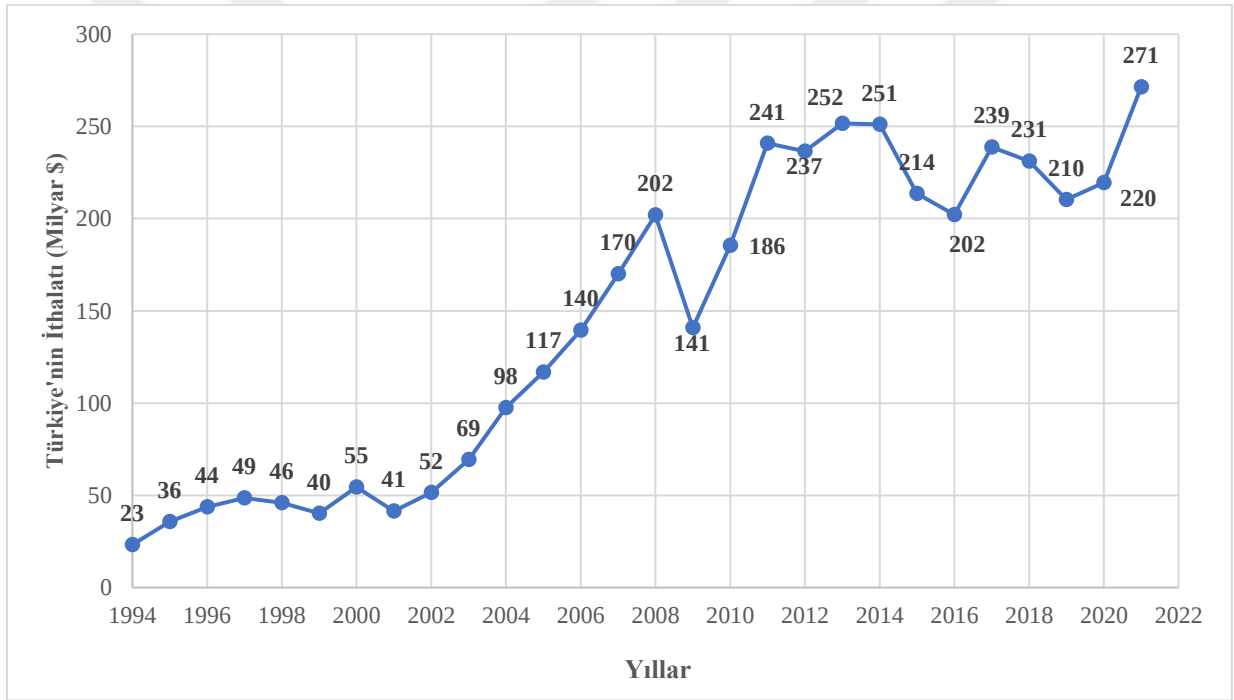
Motorlu Kara Taşıtları, 2021 yılında 25 milyar 33 milyon dolarlık tutar ile Türkiye'nin en fazla ihracat gerçekleştirdiği kalem olmuştur. Söz konusu kalemi, 20 milyar 783 milyon dolar ihracat ile “Kazanlar, Makinalar” izlemiştir. En çok ihracat gerçekleştirilen üçüncü kalem ise 17 milyar 105 milyon dolar ihracat ile “Demir ve Çelik” kalemi olmuştur.

Türkiye'nin 2021 yılında en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülke, 19 milyar 325 milyon dolar ihracat ile Almanya olmuştur. Almanya'yı 14 milyar 726 milyon dolar ihracat ile ABD izlemiş ve üçüncü sırada 13 milyar 708 milyon dolar ihracat ile İngiltere yer almıştır.

2021 yılında Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat, bir önceki yıla göre %32,98 artışla 93 milyar 111 milyon dolar olurken, söz konusu ülkelere yapılan ihracat, Türkiye toplam ihracatının %41,32'sini oluşturmuştur (Ticaret Bakanlığı 2022)⁴⁰.

Yine, ithalat perspektifinden Türkiye'nin 1994 ile 2021 yılları arasındaki görünümünü özetleyen Şekil 19'da, genel eğilim olarak Türkiye'nin ithalat miktarının 1994 ile 2021 yılları arasında ihracat kadar istikrarlı olmasa da kuvvetli şekilde arttığı görülmektedir. İhracatın ithalata bağımlılığı sebebiyle, Türkiye'nin büyüyen ekonomisinin ve ihracat faaliyetlerinin grafikteki ithalat göstergeleri ile yüksek bir ilişkisi bulunmaktadır. Küresel krizlerle paralel şekilde, 2001 ve 2009 yıllarında belirgin düşüşler görülmektedir. İhracat tarafında olduğu gibi, post Covid döneminde ithalat miktarında belirgin bir artış yaşanmıştır.

Şekil 19 Türkiye'nin İthalat Verileri (Milyar \$, 1994-2021)

Kaynak: UNCTAD verilerinden tez için derlenmiştir. , <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>,
Erişim Tarihi: 10.09.2022

Türkiye'nin 2021 yılı ithalat verilerine bakıldığında, en çok ithalat yapılan ülkelere ilk üç sırayı, Çin (32 milyar 256 milyon dolar), Rusya (28 milyar 667 milyon dolar) ve Almanya (21 milyar 760 milyon dolar) almıştır.

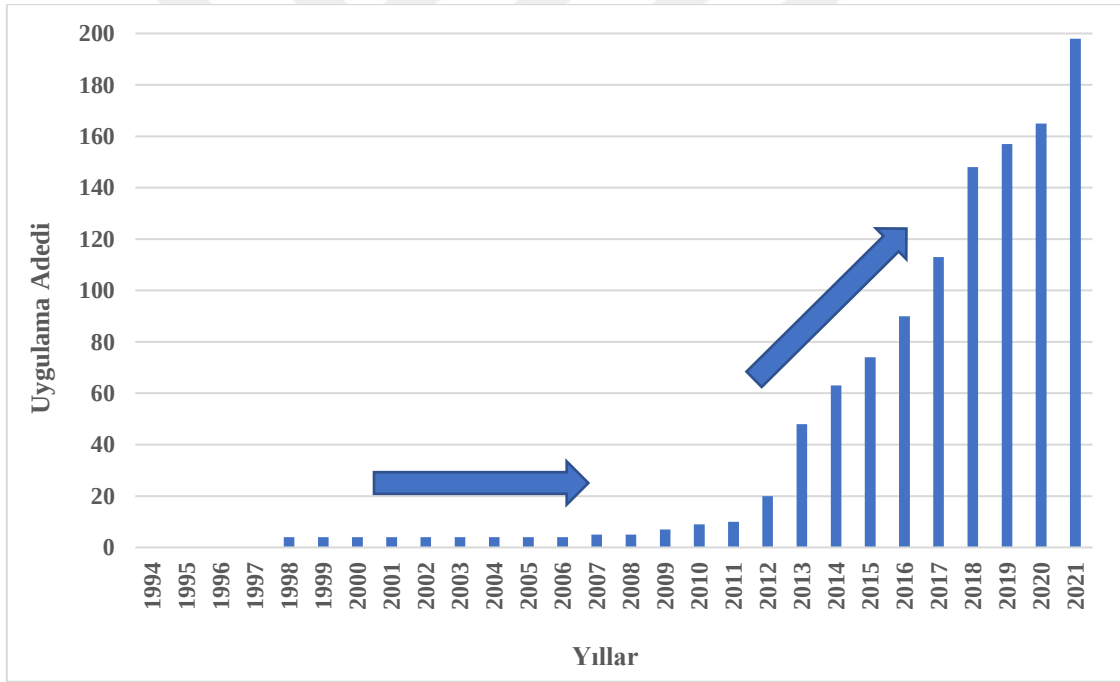
⁴⁰ T.C. Ticaret Bakanlığı <https://ticaret.gov.tr/haberler/2021-yili-aralik-ayi-dis-ticaret-ticaret-esnaf-ve-kooperatif-verileri>

3.2 TÜRKİYE TARAFINDAN UYGULANAN TARİFE DIŞI TEKNİK ENGELLERİN ETKİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ

DTÖ'nün kuruluşu ve liberalizasyonun kuvvetlenmesi sonrasında azalan gümrük vergisi oranlarıyla ters yönlü şekilde, yürürlüğe konan “teknik engel” sayısında, hem Türkiye hem de Dünya’da istikrarlı bir artış söz konusudur. Şekil 20 ve Şekil 21’de bu çarpıcı trend görselleştirilmiştir.

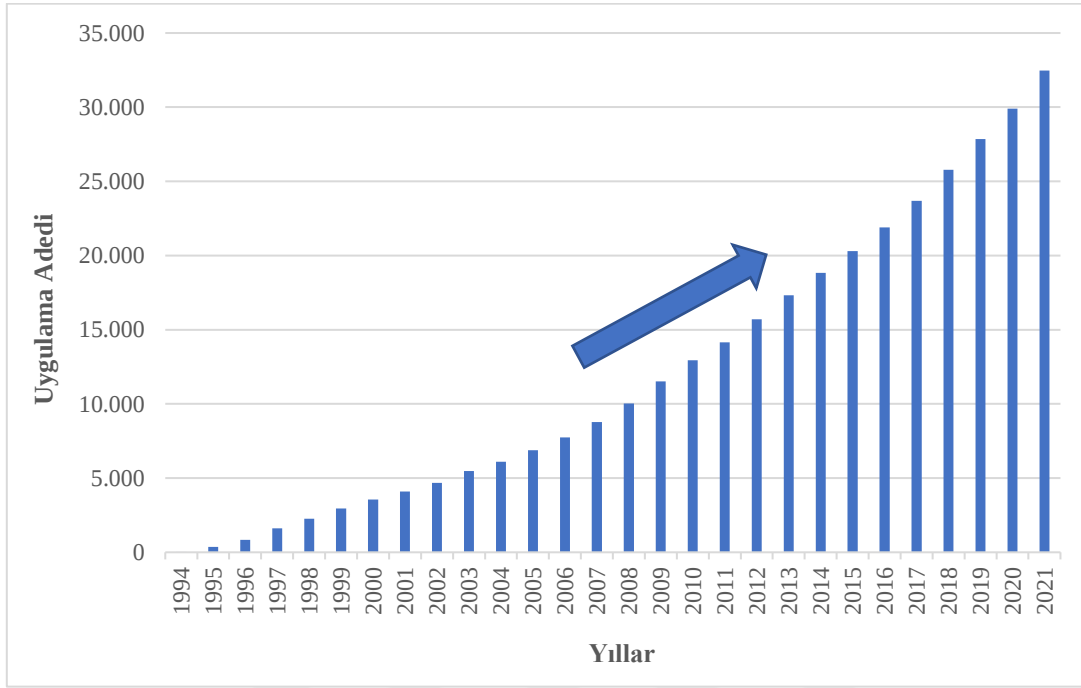
DTÖ’den derlenen verilere göre, Türkiye’nin uyguladığı teknik engel uygulaması sayısındaki artış trendi dünya ile uyumlu bir şekilde yukarı yönlü ve kuvvetli oluşmuştur. Şekil 20’de 2011 yılı sonrasında sayıların gözle görülür şekilde artmasında dünyadaki trendin yanında, Türkiye resmi temsilcilikleri ile DTÖ arasında tarife dışı engellerin bildirilmesine ilişkin iletişimin kuvvetlenmesi olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 20 Yıllara Göre Türkiye'nin Uyguladığı TTE (Adet)

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip) verilerinden oluşturulmuştur.

Şekil 21 Yıllara Göre DTÖ Üyelerinin (Dünya) Uyguladığı Ticarete Teknik Engeller (Adet)

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (i-Tip) verilerinden oluşturulmuştur.

3.2.1 Resmi Mevzuat ve Veri Tabanlarının Değerlendirilmesi

Çalışmanın yapıldığı tarih itibarı ile yürürlükte olan 4458 nolu Gümrük Kanunu, 04.11.1999 tarih ve 23866 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yine, Türk dış ticaretinin hukuki dayanağını oluşturan ithalat ve ihracat rejimi kararları ise sırasıyla, 31.12.2020 tarih ve 31351 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3350 Karar Sayılı İthalat Rejimi Kararı ve 06.01.1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 95/7623 Karar Sayılı İhracat Rejimi Kararı’dır. Bu kararlar, 15.02.1984 tarih ve 18313 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2976 nolu Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun⁴¹ ve 25.05.1964 tarih ve 11711 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 474 nolu Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun ile koordine⁴² olarak çalışmaktadırlar. Uluslararası uyumlulaştırma çalışmaları sayesinde, gümrük giriş tarife cetveli Armonize Sistem (HS) Nomanklatürü esas alınarak düzenlenmiştir.

⁴¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2976.pdf>

⁴² <https://ticaret.gov.tr/ithalat/ithalat-mevzuati/ithalata-iliskin-diger-mevzuat>

İthalat Rejimi Kararı, ithalata ilişkin genel yetkiyi, ithalatın esaslarını, ithalat işlemlerini yürütme koşullarını, ithal eşyaya uygulanacak gümrük vergisi, eş etkili vergiler ile diğer mali yükleri, ithalatta takip edilecek madde politikalarını ve ithalatla ilgili izinleri kapsamaktadır. İhracat Rejimi Kararı da, ihracatın ülke ekonomisi yararına düzenlenmesini, desteklenmesini ve geliştirilmesini sağlamak için ihracatta yetkili mercii ve uygulanacak esasları belirlemek amacıyla hazırlanmış bir karar⁴³ olarak tanımlanmaktadır.

T.C. Ticaret Bakanlığı'na göre⁴⁴; ihracat mevzuatı geniş ve dar anlamda ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda, geniş anlamda ihracat mevzuatını, 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve bu kanunun dayanak teşkil ettiği Gümrük Yönetmeliği başta olmak üzere gümrük mevzuatının yanında, kambiyo mevzuatı, Türkiye İhracatçıları Meclisi ile İhracatçı Birliklerine ilişkin mevzuat, ilgili uluslararası anlaşmalar, Merkez Bankası Genelgeleri ve adı geçen mevzuatların dayanak teşkil ettiği tebliğ ve genelgeler oluşturmaktadır. Dar anlamda ihracat mevzuatını ise, İhracat Rejimi Kararı, Dahilde İşleme Rejimi Kararı, Hariçte İşleme Rejimi Kararı, İhracat Yönetmeliği ve İhracat Tebliğleri oluşturmaktadır.

Diğer yandan, dış ticaretin ve ilgili dış ticaret operasyonlarının yasal dayanağı olan ve gerekli görülmesi durumunda kanunlarla birlikte ve bağımsız olarak güncellenebilen başlıca mevzuatlar şu şekilde sayılabilir: Gümrük Mevzuatı, İthalat Mevzuatı, İhracat Mevzuatı, Yatırım Mevzuatı, Dahilde İşleme Rejimi, Hariçte İşleme Rejimi, Kambiyo Rejimi, Serbest Bölgeler Mevzuatı, Ürün Güvenliği ve Denetimi, Yabancı Sermaye Mevzuatı, KDV Mevzuatı, Özel Tüketim Vergisi, Vergi Mevzuatı, Gıda Mevzuatı ve Türk Gıda Kodeksi, vd. gibi mevzuat ve ilgili yönetmelikler.

Tezin konusu bağlamında tarifeler dışında hükümetlerin uyguladığı önlemler bağlamında bakılacak olursa, Türkiye Cumhuriyeti'nin uyguladığı ithalatta korunma önlemlerine ilişkin başlıca ulusal mevzuat⁴⁵ aşağıda verilmektedir:

- İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar 2004/7305
- İthalatta Korunma Önlemleri Yönetmeliği 08.06.2004 -25486 Resmi Gazete
- İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar 2004/7304
- İthalatta Gözetim Uygulaması Yönetmeliği 08.06.2004-25486 Resmi Gazete

⁴³https://www.mevzuat.net/demo/ithalat/2021/2021_rejim.aspx ve <https://www.mevzuat.net/demo/ihracat/ih957623.aspx> adreslerinden 17.06.2023 tarihinde alıntı yapılmıştır.

⁴⁴ <https://ticaret.gov.tr/ihracat/mevzuat>

⁴⁵ T.C. Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari/korunma-onlemleri/korunma-onlemleri-ulusal-mevzuat>

- İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Karar 2010/339 2.06.2010 27599 Resmi Gazete
- Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Karar 31.12.1995 tarih ve 22510 sayılı Resmi Gazete
- Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Yönetmelik 31.12.1995 tarih ve 22510 sayılı Resmi Gazete

İlişkili mevzuat, tebliğler, genelgeler ve özeleler çerçevesinde çok uzun bir şekilde sıralanabilecektir. Bu sebeple, burada sadece belirli bir kısmından örnekler verilmiştir.

3.2.1.1 24 Ocak 1980 Kararları

Dış ticaret olgusunun Türkiye ekonomisinin gündeminde daha önemli bir hale gelmesi ile 24 Ocak 1980 Kararları arasında önemli bir ilişki mevcuttur. 24 Ocak 1980 tarihinde T.C. Başbakanlık Müsteşarlığı tarafından açıklanan, ekonomi, dış ticaret ve Türkiye'nin uluslararası iktisat bileşenleri çerçevesinde de birçok yapısal dönüşümü içeren program, Türkiye'nin ekonomi politikalarında özellikle dışa açıklık anlamında kritik bir dönüm noktasıdır. Programdaki kararlar, dış ticarete daha liberal bir politika izlemeyi ve Türkiye ekonomisini dünya ekonomisine daha fazla entegre etmeyi hedeflemiştir. İlgili kararlar bir dizi değişikliği beraberinde getirmiştir. Başlıca konular şunlardır:

- Döviz Kontrolü: Bu kararla, döviz kontrolünden kaynaklanan kısıtlamaların büyük bir kısmı kaldırılmıştır. Türkiye'nin dış ticaretinin liberalleşmesi ve döviz piyasalarının daha esnek hale gelmesi hedeflenmiştir.
- İthalat ve İhracat: Önceki dönemlerde, ithalat ve ihracat üzerinde sıkı kontroller ve kısıtlamalar bulunmaktaydı. 24 Ocak Kararları sonrasında, bu kontroller ve kısıtlamalar geniş ölçüde gevşetilmiştir. İthalat ve ihracat politikaları üzerindeki bu düzenlemeler, Türkiye'nin dış ticaret hacmini gözle görülür şekilde geliştirmiş ve uluslararası piyasalarla daha fazla entegrasyonu teşvik etmiştir.
- Gümrük Tarifeleri: Kararlar, gümrük tarifelerini ve dış ticaretteki diğer kısıtlamaları azaltmayı amaçlamıştır. Bu, Türkiye'nin uluslararası ticaretini kolaylaştırma ve Türkiye'nin dünya ekonomisine daha fazla entegrasyonunu teşvik etme çabasıdır.
- Yabancı Sermaye: 24 Ocak Kararları, yabancı yatırımların ve sermayenin Türkiye'ye girişini kolaylaştırmıştır. Yabancı sermaye hareketleri sonraki dönemlerde Türkiye'nin dış ticaretinin ve ekonomik büyümesinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir.

- Yeni Yasalar ve Düzenlemeler: 24 Ocak Kararları sonrasında, dış ticaret ve döviz politikalarını düzenlemek ve desteklemek için bir dizi yeni yasa ve düzenleme yapılmıştır.

Özetle, 1980 Kararları dış ticaretin liberalleşmesi ve Türkiye'nin küresel ekonomiye entegrasyonu adına bir dizi hukuki ve yasal değişikliklerin yapılmasını beraberinde getirmiştir. Sonucunda, Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir büyüme ve beraberinde sanayi üretim kollarında çeşitlilik gözlemlenmiştir.

3.2.1.2 Gümrük Birliği

Ülkenin köklü serbestleştirme politikaları, 1 Ocak 1996 tarihinden beri Gümrük Birliği'ne resmi katılım ile Avrupa kıtasındaki ülkelerle ticaretin ivmelenerek devam etmesinin ardından bir üst aşamaya geçmiştir. Başlangıç tarihi olan 1 Ocak 1996'da, taraflar arasında sanayi ürünleri için gümrük vergileri kaldırılmış ve ülkemiz, üçüncü ülkelere Avrupa Birliği'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ni uygulamaya başlamıştır. Bu süreçte, birtakım istisnalar da ortadan kalkmış, işlenmiş tarım ürünleri üzerindeki sanayi payı sıfırlanmıştır. Bununla birlikte, 1/95 numaralı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, dış ticaret rejimimiz AB ile büyük oranda uyumlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda, malların serbest dolaşımı ve ortak ticaret politikası düzenlemelerine ek olarak, teknik kurallar, fikri ve sınai mülkiyet hakları, rekabet politikası gibi alanlarda AB mevzuatı, ülkemizin gereksinimlerini de gözeterek dış ticaret rejimize entegre edilmiştir⁴⁶.

3.2.1.3 Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi (TAREKS)

Gümrük Birliği'ne entegrasyon beraberinde birçok dış ticaret operasyonunun otomatizasyonunu beraberinde getirmiştir. Gümrüklerde dış ticaret işlemlerinin bilgisayarlaşmaya başlamasından sonra geliştirilen Dış Ticaret Veri Sistemi (DTVS), 2011 Aralık ayında⁴⁷ ilgili yasal düzenlemenin yasalaşmasından sonra daha sonra Tareks ismini almıştır. Tareks, Türk dış ticaretini, tezin ana konusunu oluşturan Ticarete Teknik Engeller konusunun bağlamında ve ürün güvenliği ve denetimi açısından belirli standartlara göre otomatize etmeyi amaçlayan bir yazılım altyapısıdır. Diğer adıyla Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi (TAREKS) uygulaması, Ticaret Bakanlığı İthalatta Standartlara Uygunluk Denetimi Tebliği ve (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2022/1) ve Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2011/53) tebliğinde belirtilen esaslara göre yürütülmektedir.

⁴⁶ T.C. Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/gumruk-birligi_46234.html

⁴⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111229-10.htm> ve İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği https://www.igmd.org.tr/Tareks-urun-guvenligi-ve-denetiminde-riske-dayali-kontrol_haberi kaynaklarına göre verilmiştir.

Dış ticarete risk esaslı kontrol sistemi, dış ticaret işlemlerinde oluşabilecek risklerin belirlenmesi, analiz edilmesi ve minimize edilmesi amacıyla kullanılan bir yönetim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Ticaret Bakanlığı resmi tanımına göre; “*güvenlik, teknik mevzuata ve standartlara uygunluk ile kalite açısından tüketici ve üreticinin korunması amacıyla gerçekleştirilen ithalat ve ihracat denetimlerinin risk esaslı olarak elektronik ortamda yapılmasına imkân veren web tabanlı bir uygulamadır*⁴⁸”.

Bu sistem, gümrük idarelerinde ve bağlı kuruluşlar tarafından, ithalat ve ihracat işlemlerinin denetlenmesi için kullanılmaktadır. Birçok mal grubunun ithalatında ilgili tebliğlerin sınırları içinde, ithalat denetimiyle ilgili tüm işlemler Tareks üzerinden belirlenen risk analizine göre gerçekleştirilmektedir. Standartların sağlanabilmesi için Tareks uygulaması üzerinden firmaya, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) nezdindeki işlemlerini takip edebileceği bir başvuru numarası temin edilmektedir (Güneş 2018:82). Bahsi geçen risk esaslı kontrol sistemi, tüm sevkiyatların fiziksel olarak kontrol edilmesi yerine, yüksek riskli olarak belirlenen sevkiyatların seçilmesi ve kontrol edilmesini kapsamaktadır. Bu yaklaşım, olası işgücü kayıplarını engelleyerek kamu ve özel kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Risk esaslı kontrol, dış ticaret işlemlerinde kullanılan bilgilerin, belirli algoritmalar veya modeller aracılığıyla analiz edilmesiyle çalışmaktadır. Bu sistem, elde edilen bilgileri kullanarak potansiyel riskleri belirlemekte ve bu risklere dayanarak hangi sevkiyatların kontrol edilmesi gerektiğine karar vermektedir.

Örneğin, belirli bir ithalat şirketinin daha önce gümrük kurallarını ihlal etmiş olması veya belirli bir ürünün genellikle sahte, teknik/sağlık açısından riskli olduğunun bilinmesi, tüketici güvenliği açısından risk içerebilecek muhteviyata sahip olması, denetlenmesi gereken standartlara tabi olması gibi kriterler bu sevkiyatın riskli/yüksek riskli olarak kabul edilmesine neden olabilmektedir. Risk esaslı kontrol sistemi, bu tür bilgileri kullanarak hangi sevkiyatların daha yakından incelenmesi gerektiğine karar vermektedir. Bu şekilde, dış ticaret işlemlerinde oluşabilecek riskler minimize edilmekte, gümrük ve benzeri kuruluşların işlemleri daha hızlı ve verimli bir şekilde yapmalarına imkân sağlamaktadır. Sistem, prensipte uluslararası ticaretin daha verimli ve hızlı bir şekilde işlemesine, hileli veya illegal işlemlerin önlenmesine yardımcı olmak için geliştirilmiştir.

⁴⁸ <https://ticaret.gov.tr/urun-guvenligi/tareks>

3.2.1.4 Birleşmiş Milletler ve İlgili Veri Tabanları

Türkiye Cumhuriyeti 26 Haziran 1945 yılında imzalamış olduğu Birleşmiş Milletler Antlaşması ile Birleşmiş Milletler teşkilatına üye olmuştur⁴⁹. Üyelik yükümlülükleri gereği ülkeler, başka birçok veri ile dış ticaret verilerini de Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında paylaşmaktadırlar.

Dış ticaret verilerinin toplanması, derlenmesi ve buna ilişkin istatistiklerin yayınlanması amacıyla Birleşmiş Milletler bünyesinde İstatistik Bölümü kurulmuştur. BM teşkilat düzeni içerisinde yer alan Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü'nün Ticaret İstatistikleri Şubesi ise; Uluslararası Mal Ticaret İstatistikleri (IMTS), SITS (Uluslararası Hizmet Ticareti İstatistikleri), Turizm İstatistikleri, Dağıtıcı Ticaret İstatistikleri (DTS) ve İstatistiksel İş Kayıtları'nı (BES) da içeren Temel Ekonomik İstatistikler ve ilgili metodolojik kılavuzların geliştirilmesinden ve sürdürülmesinden sorumludur. Ayrıca, Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC), Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (BEC) ve ilgili yazışma tabloları dahil olmak üzere ilgili uluslararası sınıflandırmaları yöneten ve sürdüren bu şube ile üye ülkeler resmi ekonomik verilerini paylaşmaktadır⁵⁰.

Spesifik olarak dış ticaret verilerinin saklandığı ve yayınlandığı veri tabanı, UN Comtrade Database olarak adlandırılan ve Birleşmiş Milletler dış ticaret verilerine ilişkin internet tabanlı veri paylaşım organıdır. Comtrade.un.org web adresi, ayrıntılı küresel ticaret verilerine halka açık şekilde ulaşılabilen bir platformdur. Burada resmi uluslararası ticaret istatistikleri ve ilgili analitik tablolar muhafaza edilmektedir⁵¹.

Tez çalışmasında da, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (BMTKK/UNCTAD) ve DTÖ ortak veri tabanı olan Trains'den (trains.unctad.org), Türkiye'nin diğer üye ülkelere uyguladığı rapor edilen ve TTE (Ticarette Teknik Engeller) sınıfına giren resmi bildirimleri temel alan önlemlere odaklanılmıştır.

3.2.2 Yöntem: Farkların Farkı (Difference in Differences)

Türkçeye Farkların Farkı (Difference in Differences) olarak çevrilen yöntem, değişimin nedenini belirlemek için kullanılan bir ekonometrik yöntemdir. Bu yöntem, iki veya daha fazla dönem arasında veya iki veya daha fazla grup arasında yapılan değişimleri karşılaştırmak için kullanılmaktadır (Cordero, Cristóbal, Santín 2018:9). Farkların Farkı yöntemi, dönemler arası değişimleri ölçmenin yanı sıra, değişimlerin nedenini analiz etme aşamasında da fayda sağlamaktadır.

⁴⁹ Bkz. 24 Ağustos 1945, Resmi Gazete, Sayı: 6092, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6092.pdf>

⁵⁰ <https://unstats.un.org/unsd/trade/default.asp>, Erişim Tarihi: 21.10.2021

⁵¹ comtrade.un.org, Erişim Tarihi: 21.10.2021

Ekonometri alanında ortaya çıkan ve arkasındaki mantık itibarı ile 1855'te John Snow tarafından kullanıldığı tespit edilen Farkların Farkı (Difference in Differences/DID) yöntemi, bazı sosyal bilim alanlarında “öncesi ve sonrası kontrol çalışması” olarak da adlandırılmaktadır (Coleman, Vinten-Johansen 2020).

Farkların Farkı (FF), kullanılan en yaygın ve “en eski yarı deneysel (quasi experimental) araştırma modeli” olarak da tanımlanmaktadır. İlk defa Londra Kolera Salgını'nı analiz etmek için kullanılmıştır (Goodman-Bacon 2021).

Yöntem, ampirik araştırmalarda nedensel etkileri tahmin etmek için kullanılan istatistiksel bir tekniktir. İktisat alanında da politika değişikliklerinin veya olayların ekonomik sonuçlar üzerindeki etkisini analiz etmek için kullanılmaktadır. FF yöntemi, bir deney grubu ile bir kontrol grubu arasında müdahale veya olaydan önce ve sonra sonuçlardaki değişiklikleri karşılaştırarak araştırmacıların müdahale etmesine ya da olayın nedensel etkisini izole etmesine olanak tanımaktadır.

Yöntemde, deney ve kontrol grubunun uygulanan politika öncesi ve sonrası regresyonlarının farkları birbirlerinden çıkarılmakta ve oluşan farkın yorumlanması ile etkinin ölçülmesi amaçlanmaktadır (Pandey 2023). Müdahaleye maruz kalan birimler, zaman içinde müdahalenin/politikanın dışında farklı dış faktörlerden de etkilenebilmektedir. Bu durum birimin sonuç değişkenini de etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, sadece müdahale grubundaki birimler için ilk ve son durumların karşılaştırıldığı bir değerlendirme, müdahalenin etkisinin yanı sıra zaman ve çevreye bağlı diğer faktörlerin etkilerini de barındıracaktır. Yöntem, bu durumu aşabilmek için hem deney hem de kontrol grubunda yer alan birimleri karşılaştırmaktadır. Böylece, zaman içinde değişen ve her iki grubu da etkilemesi muhtemel ortak faktörler ayrıştırılarak salt müdahale etkisine ulaşılabilmesi amaçlanmaktadır (Ç.K.A. 2021:21). Böylece, araştırmacıyı endişelendiren bir yanlışlık kaynağını ortadan kaldırmak mümkündür (Gertler vd. 2016:130).

Farkların farkı yöntemi etki tahmini aşağıdaki şekilde hesaplamaktadır:

- Müdahale Öncesi (A) ve müdahale sonrası deney/müdahale grubu (B) verileri.
- **İlk fark:** Deney grubunun öncesi ve sonrasının karşılaştırılmasıdır. (B-A).
- Müdahale Öncesi (C) ve müdahale sonrası kontrol/karşılaştırma grubu (D) verileri.
- Dolayısıyla, **İkinci fark:** (D-C)'dir.
- Ardından, deney grubunun (B-A) sonuçlarındaki fark ile kontrol grubunun (D-C) arasındaki farkı veya “farkların farkı” hesaplanmaktadır: $(FF)=(B-A)-(D-C)$. Ulaşılan bu sonuç farkların farkı değerini vermektedir ve etki tahminidir.

Tablo 12 Farkların Farkı Metodunun Hesaplanması

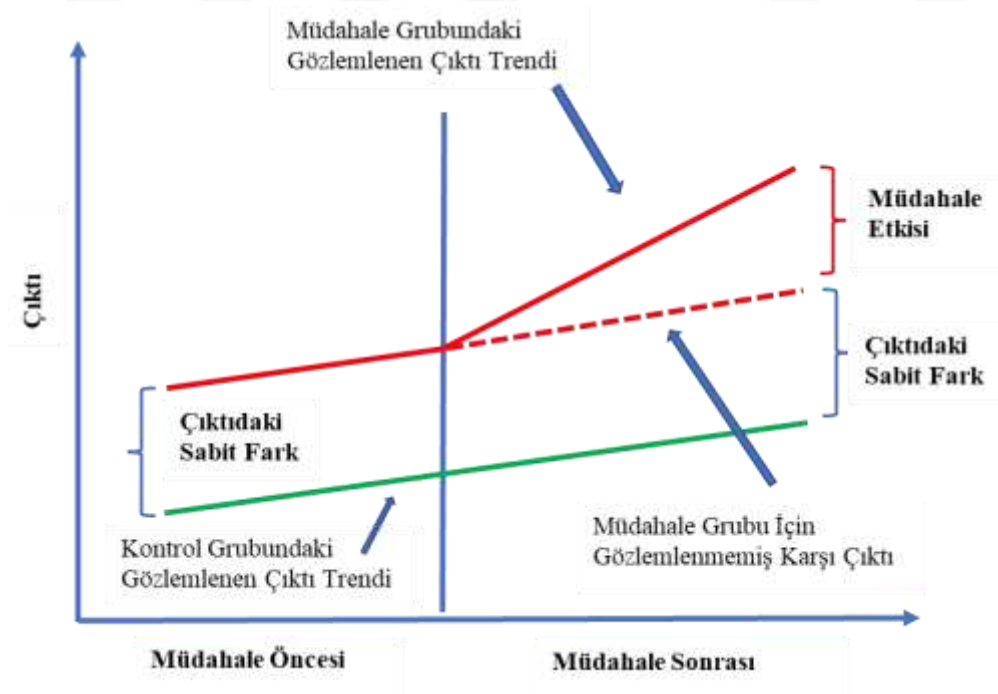
	Önce	Sonra	Fark
Deney/Müdahale	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B-A</i>
Kontrol/Karşılaştırma	<i>D</i>	<i>C</i>	<i>D-C</i>
Fark	<i>B-D</i>	<i>A-C</i>	<i>FF=(B-A)-(D-C)</i>

Kaynak: (Gertlervd. 2016)

Farkların farkı prensip olarak, “eşit trendler” varsayımına dayanmaktadır. Deney ve kontrol gruplarının müdahaleden önceki ve sonraki dönemlerdeki sonuçlarının dağılımının birbirleriyle paralellik taşıdığı varsayılmaktadır. Eşit trendler varsayımını test etmenin bir yolu plasebo testi olarak bilinen testi gerçekleştirmektir (Gertlervd. 2016:135). Kukla değişkenlerle sahte müdahaleler oluşturulmasını kapsayan bu yöntemde eğer sahte müdahalelerin etkisi sıfır çıkıyorsa eşit eğilim varsayımı desteklenmiş olacaktır (Ç.K.A. 2021:22).

Şekil 22’de FF yönteminin grafik üzerinde anlatımı gösterilmektedir. Müdahale öncesi ve sonrasında, deney ve kontrol grupları arasındaki çıktıların farkları, müdahale etkisindeki sapma üzerinden yorumlanmaktadır.

Şekil 22 Farkların Farkı Tahmini Grafik Anlatımı

Kaynak: Columbia University, <https://www.publichealth.columbia.edu/research/population-health-methods/difference-difference-estimation> adresinden alınan verilerle Türkçeleştirilmiştir. Erişim Tarihi: 22.09.2022

Metodolojinin Güçlü Yanları:

- Müdahalenin etkilerini anlamaya yönelik bir dizi analitik düşünce sürecini içeren sezgisel yorumlamaya imkan sunmaktadır.
- Varsayımlar karşılanırsa gözlemsel veriler kullanılarak nedensel etki elde edilebilmektedir
- Hem bireysel hem de grup düzeyinde verileri kullanabilmektedir.
- Karşılaştırma grupları, sonuçların farklı seviyelerinden başlayabilmektedir (FF, mutlak seviyelerden ziyade değişime odaklanmaktadır).
- Müdahale dışındaki faktörlerden kaynaklanan değişimi açıklamaktadır.

Metodolojinin Sınırlandırmaları:

- Başlangıç verileri ve müdahale edilmeyen bir grup gerektirmektedir.
- Müdahale tahsisi başlangıçtaki sonuca göre belirlenmişse kullanılamaz.
- Karşılaştırma grupları farklı sonuç eğilimine sahipse kullanılamaz.
- Değişim öncesi/sonrası grupların bileşimi sabit değilse kullanılamaz (Columbia 2023).

Tezde kullanılan bu analizde, Türkiye'nin dış ticaretinde uyguladığı teknik engeller ile bunların etkilenen ürünlerin ithalat hacmi üzerindeki etkileri arasındaki nedensellik ilişkisinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Yukarıdaki tanımlamalar ışığında, tezdeki araştırma verileri analiz edilirken aşağıdaki farkların farkı metodolojisi (Bahcekapili, Cetin 2015:5) kullanılacaktır:

$$M_I = \text{ortalama (yıllar}_{\text{sonra,önce}}) , M_{TR} = \text{ortalama(yıllar}_{\text{sonra,önce}}) \quad (1)$$

$$\text{Fark}_{\text{sonra}} = M_{I,\text{sonra}} - M_{TR,\text{sonra}} \text{ ve } \text{Fark}_{\text{önce}} = M_{I,\text{önce}} - M_{TR,\text{önce}} \quad (2)$$

$$(\text{Farkların Farkı})_i = \text{Fark}_{\text{sonra}} - \text{Fark}_{\text{önce}} \quad (3)$$

(*M= Mal Grubu İthalat, I= İlgili, TR= İlgili Mal Grubu Haricindeki Tüm İthalat*)

3.2.3 Bulgular

Ampirik incelemede kullanılması amacıyla veri toplama aracı olarak, 06.06.2021 tarihinde DTÖ ve UNCTAD ortak veri tabanından (TRAINS) güncel veriler alınmıştır. Verilerin kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti tarafından ithalatta yürütülen ve “ticarette teknik engeller” (technical barriers to trade) sınıfına giren uygulamalar, toplamda 125 satırda resmi düzenleme (tebliğ, genelge, kanun) kategorisi altında listelenmiştir. Veriler, DTÖ’ye, diğer üye ülkelerde olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti DTÖ resmi temsilcisi (bu kişi dünya genelinde ticaret bakanlığı yetkilisidir) tarafından rapor edilmiştir.

DTÖ tarafından geliştirilen ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ile birlikte sürdürülen Trains, DTÖ üye ülkelerinin uygulamaya koydukları tarife dışı engellerin sistematik bir şekilde listelendiği küresel bir veri tabanıdır. Veriler, Trains veri tabanından⁵² 06.06.2021 tarihinde ham halde çekilmiştir.

Bu veri tabanından alınan bilgiler, Birleşmiş Milletler resmi uluslararası ticaret istatistikleri veri tabanı UN Comtrade’den alınan HS bazındaki ithalat verileri ile oluşturulan çalışma tablosunda eşleştirilmiştir.

Elde edilen ham veri içerisinde, DTÖ veri tabanında bir mal grubuna uygulanan her bir farklı teknik engel tipi için ayrı bir satır bulunmaktadır (bkz. Tablo 13). Bu da örneklem veri tabanı üzerinden yapılacak analize yönelik karmaşıklığı arttırmaktadır. Bunu sadeleştirmek adına, B harfi başlığı altında ayrı bir satırda belirtilen tüm TTE engel tipleri (Örneğin: B31, B33, B853, vs.) ilgili resmi mevzuatın (tebliğ, genelge, kanun) altında konsolide edilmiştir. Son aşamada, 1999 ile 2021 yılları arasında Türkiye tarafından yürürlüğe konan ve tüm DTÖ üyelerini bağlayan 66 TTE uygulaması her biri ayrıntılı bir şekilde ayrı bir ana başlık altında toplanmıştır.

Her bir uygulama başlığı ve etkilediği Armonize Sistem kodlu mal grupları ayrıntılı olarak veri setlerine dönüştürülmüş ve Farkların Farkı (Difference in Differences) metoduyla analize tabi tutulmuştur. Bu yapılmadan önce, DTÖ veri tabanındaki istatistik evreninden amaç için uyumlu örneklem seçilmiştir. İncelediğimiz yıllar çerçevesinde 66 adet teknik engel uygulaması başlığından 13 tanesi ve her bir başlığın altından uç değerler taşıyan bazı kalemler, gerekli verilerin veya yılların (Örneğin, 2022 yılı verileri çalışmanın yapıldığı sırada henüz oluşmamıştır) eksik olması ve belirlenen FF metodolojisine uygun olmaması sebebiyle uygulama dışında tutulmuştur. Eliminasyonlar sonrasında, mal grubu sayısı 1.672 adetten 1.483 adete ve son aşamada 1.327 adete düşürülmüştür.

⁵² <https://trainsonline.unctad.org/detailedSearch>

Analize, ilgili mevzuatın uygulandığı yıl referans alınmak üzere uygulama öncesi 3 yıl, uygulamanın yapıldığı yıl ve uygulama sonrası 3 yıl olmak üzere 7 yıllık periyottaki yıllık ithalat verisi (ABD Doları cinsinden) dahil edilmiştir. Yıllar arasındaki yüzdesel değişimin hesaplanabilmesi için, başlangıç yılı kabul edilen **“uygulama öncesindeki geriye dönük 4. yılın”** dahil edilmesi ile⁵³ yıl ve mal grubu bazlı toplam 12.981 adet ithalat miktarı (\$) verisi toplanmıştır. Yine, 3 adet teknik engel uygulaması başlığı içerdiği yetersiz sayıdaki verinin tamamının uç değerler taşıması sebebiyle kapsamdan çıkartılmıştır. Böylece, son aşamada 50 adet teknik engel uygulaması (yatay kesit verisi) analizde son aşamaya kalmıştır.

Analizde kullanılan farkların farkı yönteminin gerektirdiği “politikanın uygulanması sonrası 3 yıl ve öncesi 3 yıl verilerinin” karşılaştırılması sebebi ile, çalışma kapsamındaki en yeni tarihli veriler 2021 yılına ait olacak şekilde sonlandırılmıştır. Bu sebeple, DTÖ veri tabanından temin edilen en yakın tarihli teknik engel uygulaması verisi de 2018 yılı için seçilmiştir. Bunun temel nedeni, 2019, 2020 ve 2021 yılına ait verilere ihtiyaç duyulması ve çalışma analizinin tamamlandığı 2022 yılındaki en güncel resmi açıklanmış yıl verisinin, 2021 yılına ait ithalat verileri olmasıdır.

Tablo 13’de, DTÖ nezdinde rapor edilen ticarete teknik engellerden bir tanesi örnek olarak verilmiştir. Verilen bilgi setinde; Türkiye’nin ilgili teknik önlemleri hangi üye ülkelere, hangi HS (Harmonized System/Armonize Sistem) kodlu mal grubuna, hangi tarihten itibaren geçerli olmak üzere ve hangi resmi mevzuat gerekçe gösterilerek uyguladığı gösterilmektedir. DTÖ üyelerinin her biri, genellikle ülkelerinin sanayi ve ticaret bakanlığı gibi resmi kanallar vasıtası ile gümrük tarifeleri dışında uygulayacakları önlemleri, ilgili tarife dışı önlemler sınıflandırma esaslarına göre belirtip yürürlüğe girmeden önce i-Tip sistemine yüklemektedirler. Yürürlüğe girdikten sonra ise, DTÖ & BM ortak veri tabanında Tablo 13’te gösterilen örnek gibi yer almaktadır:

⁵³ Bkz. Tablo 14, veri başlangıç yılı 2000.

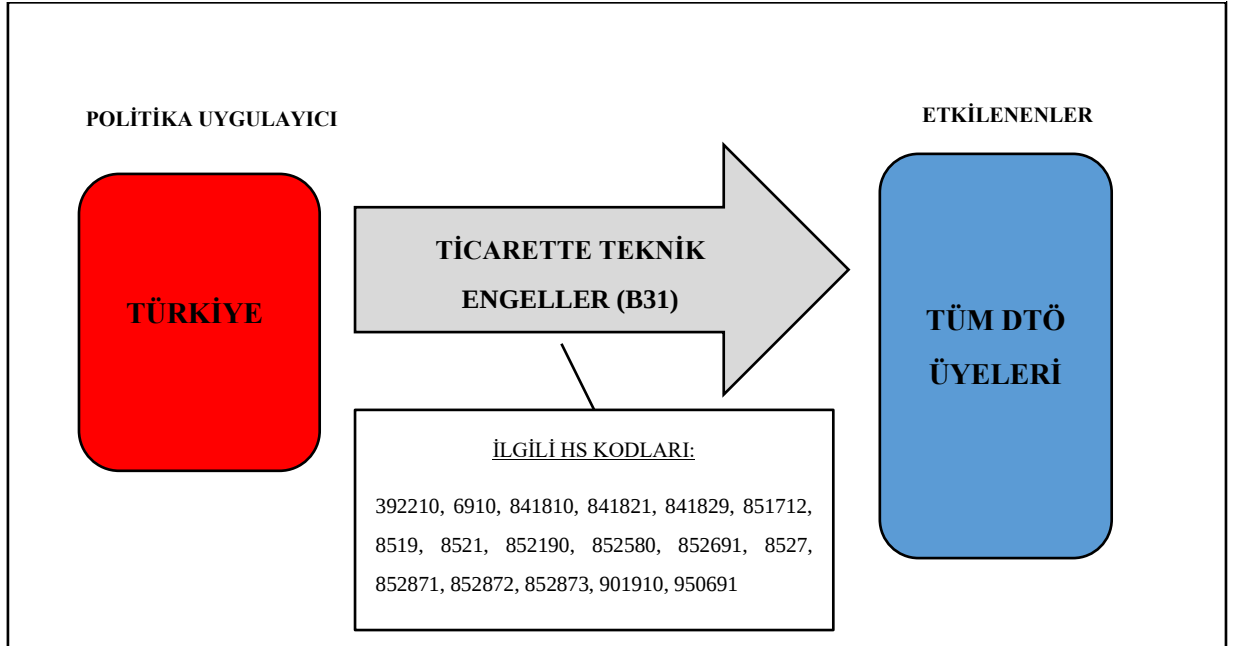
Tablo 13 Örnek DTÖ Veri Tabanı (TTE) Bilgi Ekranı

Uygulayan Ülke	Etkilenen Ülke	Tarife Dışı Önlem Tipi	Tarife Dışı Önlem Kodu	Yürürlüğe Giriş Tarihi	Önlemin Tanımı	Armonize Sistem Kodu (HS)	İlgili Ulusal Resmi Mevzuat
Türkiye	Tüm Üyeler	TTE	B31	2015-07-01	Radyo, televizyon, video kaydedici ve kompozit cihazlardan ve radyo ve televizyon yayınlarını alabilen benzeri diğer cihazlardan alınacak bandrol ücretlerine ilişkin açıklama	392210, 6910, 841810, 841821, 841829, 851712, 8519, 8521, 852190, 852580, 852691, 8527, 852871, 852872, 852873, 901910, 950691	3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu Uyarınca Radyo, Televizyon, Video ve Birleşik Cihazlar ile Bunların Dışında Kalan Radyo ve Televizyon Yayınlarını Almaya Yarayan Her Türlü Cihazdan Alınacak Bandrol Ücretlerine İlişkin Karar No: 2015/7757 (09.07.2015 t. 29411 s. R.G.)

Kaynak: DTÖ, <https://trainsonline.untad.org/detailedSearch>, Erişim Tarihi: 06.06.2021

Şekil 23’de politika uygulayıcısı Türkiye’nin B31 ticarete teknik engel sınıflandırmasına giren, armonize sistem (HS2-4-6) ile kaydedilen 17 adet mal grubunun Dünya Ticaret Örgütü üyelerine uygulanması örneğini temsil eden basit akış diyagramı verilmiştir.

Şekil 23 Ticarete Teknik Engelin Uygulanmasına İlişkin Örnek Şema

Rapor edilen bu ve benzeri önlemlerin etki analizinin yapılabilmesi için, verilen Armonize Sistem (HS)/GTİP kodları üzerinden yapılan ithalat miktarı, uygulamanın yürürlüğe girdiği tarih öncesindeki ve sonrasındaki 3'er yıllık dönem ele alınmış, veriler bu bağlamda incelenmiştir.

Analizin sonraki aşamasında, Tablo 14'de örnek bir mal grubu (HS 8908 / Tarife 4) üzerinde veri toplama araçlarından elde edilen gerçek değerlere ilişkin farkların farkı analizinin basamakları gösterilmektedir.

Mal Grubu: 8908 (HS4/Tarife 4'e göre)

Sökülecek deniz taşıtları, suda yüzen sökülecek diğer araçlar

Kıyılarımızda batan (veya batık durumunda olan) ya da karaya oturmuş vaziyette bulunan ve çalışır durumda olmayan yabancı bayraklı gemilerin sökümü için, ithalatında aranan onay ve izinlere ilişkin ticarete teknik engel sınıfına giren uygulamanın etkisi değerlendirilmiştir.

Kayıtlı uygulama yürürlük tarihinden önceki 3 yılı kapsayan 2001-2003 yılları dönemindeki ilgili mal grubu ithalat miktarı (\$) verileri deney/müdahale grubu olarak incelenmiştir. İlgili mal grubu ithalat miktarı (\$) yüzdesel değişim 3 yıl ortalaması, ilgili mal grubu dışındaki Türkiye toplam ithalat miktarı (\$) yüzdesel değişim 3 yıl ortalaması kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

Bu iki veri arasındaki fark (15,13), uygulamanın gerçekleştirildiği 2004 yılından sonraki 2005-2007 yılları dönemindeki farktan (-1,90) çıkarılarak "farkların farkı" (-17,04) sonucuna ulaşılmıştır.

Yorum: Ortaya çıkan -17,04 Farkların Farkı sonucu, uygulanan önlemin ilgili mal grubunda ithalatı azaltıcı yönde etki yaptığı hakkında bir bulgu ortaya koymaktadır. Neoliberal bir bakış açısıyla, uygulanan teknik engel ticareti engelleyici bir etki yapmıştır.

Tablo 14 Örnek Bir Mal Grubu Üzerinde Farkların Farkı Analizinin Anlatımı (HS 8908)

	HS Kodu	2000	2001	2002	2003	2004 Uygulama Yılı	2005	2006	2007
Tanım	Toplam İthalat (\$)	54.149.795.284	41.399.079.443	51.270.195.622	69.339.692.057	97.539.765.968	116.774.150.907	139.576.174.148	170.062.714.501
İlgili Mal Grubu İthalatı	8908	11.612.292	9.205.050	17.598.547	19.442.410	24.424.379	23.766.975	23.888.770	37.639.398
Bir Önceki Yıla Göre Değişim %	8908		-20,73	91,18	10,48	25,62	-2,69	0,51	57,56
Önceki/Sonraki 3 Yıl Ortalaması %	8908				26,98				18,46
İlgili Mal Grubu Hariç İthalat	8908 Hariç	54.138.182.992	41.389.874.393	51.252.597.075	69.320.249.647	97.515.341.589	116.750.383.932	139.552.285.378	170.025.075.103
Bir Önceki Yıla Göre Değişim %	8908 Hariç		-23,55	23,83	35,25	40,67	19,73	19,53	21,84
Önceki/Sonraki 3 Yıl Ortalaması %	8908 Hariç				11,84				20,36
Fark			Önceki Fark	15,13			Sonraki Fark	-1,90	
						Farkların Farkı	-17,04		

	Önce: 2001-2002-2003			Sonra: 2005-2006-2007			
ÖZET 8908	İlgili Mal Grubu Hariç İthalat Değişim	İlgili Mal Grubu İthalat Değişim	Fark	İlgili Mal Grubu Hariç İthalat Değişim	İlgili Mal Grubu İthalat Değişim	Fark	Farkların Farkı
	11,84	26,98	15,13	20,36	18,46	-1,90	-17,04

Tüm örneklem grubunda, mal gruplarına tekabül eden negatif FF değerlerinin kümülatif olarak en çok yoğunlaştığı 2 Haneli (HS2) Mal Grupları aşağıda verilmiştir. Buna göre; kazanlar, makineler, mekanik cihazlar, elektrik ve elektronik aletleri gibi mal grupları, neoliberal açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye tarafından 1999-2021 döneminde uygulanan teknik engellerden ticaretin kısıtlanması anlamında en çok etkilenen 3 mal grubu olmuşlardır. Özetle, Türkiye'nin bu mallar üzerindeki korumacı politikası diğer mal gruplarına nazaran ticareti azaltıcı yönde kuvvetli şekilde etkili olmuştur.

Tablo 15 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS2)

2 Haneli Mal Grubu	Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Toplam Farkların Farkı	Mal Grubu
84	67.472.180.184	62.533.032.672	-2.227,87	Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
90	9.450.244.185	10.007.830.714	-999,58	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı
85	59.562.305.317	55.274.212.238	-884,00	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
22	566.537.022	960.549.735	-862,61	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke
89	1.116.603.154	1.730.245.788	-695,43	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar
73	1.253.242.075	1.093.283.226	-466,22	Demir veya çelikten eşya
40	1.146.020.947	1.265.031.361	-464,23	Kauçuk ve kauçuktan eşya
94	999.815.491	574.601.504	-429,26	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar
30	2.954.278.474	2.748.972.896	-419,60	Eczacılık ürünleri
74	46.620.992	15.382.993	-316,79	Bakır ve bakırdan eşya
58	919.255.910	841.696.270	-215,67	Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat,dantela,duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler
31	4.056.113.669	3.990.828.658	-202,73	Gübreler
97	27.301.692	39.850.776	-183,63	Sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar
62	5.898.127.528	5.058.767.523	-183,07	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
38	3.067.196.268	3.285.344.592	-157,95	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)
83	538.589.314	451.726.374	-139,80	Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)
48	1.378.231.645	1.231.771.850	-131,10	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya

Tablo 15 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS2) (devam)

2 Haneli Mal Grubu	Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Toplam Farkların Farkı	Mal Grubu
63	845.679.862	880.936.119	-127,78	Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar
53	1.132.497.112	1.355.430.179	-118,99	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden
71	13.829.782.299	20.937.618.966	-117,15	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar
29	8.123.852.011	8.788.010.970	-114,59	Organik kimyasal ürünler
95	566.212.018	421.822.657	-99,57	Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
65	97.151.707	77.899.315	-90,41	Başlıklar ve aksamı (şapka, kasket, koruyucu başlıklar vb.)
50	179.429.322	167.631.253	-85,48	İpek
43	144.702.627	115.005.959	-73,47	Kürkler ve taklit kürkler, bunların mamulleri

Aynı yöntemle, daha alt gruptaki 4 Haneli (HS4) Mal Grupları'na⁵⁴ yakından bakıldığında, çeşitli yüzer deniz taşıtlarının, alkollü içkilerin, lazer ve optik aletlerin en çok etkilenen ilk 3 sırayı aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 16 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS4)

4 Haneli Mal Grubu	Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Toplam Farkların Farkı	Mal Grubu
8905	118.323.145	422.054.654	-1.116,42	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler, vb. deniz taşıtları, yüzer havuzlar, yüzer veya dalabilen sondaj ve üretim platformları
2207	136.344.321	197.700.022	-668,44	Etil alkol (alkol derecesi $\geq$ %80, taşıyıcı edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş diğer alkollü içkiler
9013	444.888.681	468.896.392	-665,54	Lazerler (lazer diyodları hariç) ve bu fasılın başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer optik alet ve cihazlar (2022 yılında revize edildi)

⁵⁴ Dikkatle incelendiğinde, kapsamı gereği HS2 ile HS4 mal gruplarının ticaret hacimleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bunun sebebi, Armonize Nomanklatür bölümünde de izah edilen “kapsama” kriteridir. Mal grupları kodları kısaltıkça kapsadığı alt mal gruplarının kapsamı ters orantılı şekilde büyümektedir.

Tablo 16 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS4) (devam)

4 Haneli Mal Grubu	Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Toplam Farkların Farkı	Mal Grubu
8428	1.514.900.070	1.340.138.570	-610,94	Kaldırma, elleçleme, yükleme veya boşaltma işlerine mahsus diğer makina ve cihazlar (asansörler, yürüten merdivenler, konveyörler, teleferikler gibi)
8479	2.564.033.802	2.007.170.351	-486,80	Bu fasılın başka pozisyonlarında belirtilmeyen veya yer almayan kendine özgü bir fonksiyonu olan makinalar ve mekanik cihazlar
8802	8.384.595.552	7.298.097.432	-469,23	Diğer hava taşıtları (2021 sonrası "insansız olanlar HARIÇ"), uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçlar
8517	18.740.266.298	17.212.715.163	-353,61	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya/vermeye mahsus diğer cihazlar 84.43, 85.25, 85.27 veya 85.28'deki alıcı/vericiler hariç)
8430	226.601.446	190.053.295	-336,43	Toprak, mineral, cevher için makina ve cihazlar (ayrıntı Resmi Gazetede), kazık varyosları, kazık sökme makinaları, kar küreyicileri ve püskürtücüler
7413	46.620.992	15.382.993	-316,79	Bakırdan demetlenmiş teller, kablolar, örme halatlar ve benzerleri (elektrik için izole edilmiş olanlar hariç)
7306	378.793.760	334.047.402	-311,72	Demir/çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller; açık dikiş veya kaynak yapılmış, perçin yapılmış veya benzeri şekillerde kapatılmış
9030	274.345.375	288.209.710	-304,35	Osiloskop, spektrum analizörleri, vb., alfa, beta, gama, X-ışını, kozmik veya diğer iyonlaşma ışınlarını ölçmeye veya bulmaya mahsus alet ve cihazlar
3035	3.191.795	2.885.180	-300,15	Ringa balıkları (dondurulmuş)
8401	1.577.775	1.236	-286,68	Nükleer reaktörler, nükleer reaktörler için ısıtılanmamış yakıt elemanları (kartuşlar) ve izotopik ayırım için makina ve cihazlar
4012	12.863.536	26.337.239	-261,32	Kauçuktan sırt geçirilmiş veya kullanılmış dış lastikler, dolgu lastikleri, tekerlek bandajları, sırtlar ve kolanlar
8419	1.063.482.581	955.933.237	-258,88	Isı değişikliği yoluyla maddelerin işlenmesi için makinalar ve tesis veya laboratuvar cihazları, elektrikli olmayan şofbenler ve diğer su ısıtıcıları
3102	1.579.874.956	1.671.120.698	-235,06	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler

Tablo 16 Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu (HS4) (devam)

4 Haneli Mal Grubu	Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık \$	Toplam Farkların Farkı	Mal Grubu
8415	908.887.722	869.971.110	-211,23	Klima cihazları; motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar
8429	193.390.403	80.707.008	-206,83	Kendinden hareketli buldozer, angledozer, greyder, toprak tesviye makinaları, skreyper, mekanik küreyici, ekskavatör, (Devamı Resmi Gazetede)
8459	69.303.421	48.074.145	-193,80	Metalleri talaş kaldırmak suretiyle delmeye, raybalamaya, frezelemeye, diş açmaya veya vida yuvası açmaya mahsus takım tezgahları (84.58 HARİÇ)
2203	16.965.047	27.820.526	-186,19	Biralar (malttan)
5802	1.215.843	890.881	-175,01	Havlu cinsi bukleli mensucat (58.06 pozisyonundaki kordelalar hariç) ve tuftedilmiş mensucat (57.03 pozisyonundaki eşyalar hariç)
9401	20.754.146	22.251.003	-165,93	Oturmaya mahsus mobilyalar (94.02 pozisyonundakiler hariç) (yatak haline getirilebilir türden olsun olmasın) ve bunların aksam ve parçaları
8529	3.819.959.661	3.413.511.904	-163,07	Sadece veya esas itibariyle 85.24 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar
9001	155.735.844	117.725.712	-161,24	Optik lifler, optik lif demetleri ve kabloları, yaprak veya levha halinde polarizan maddeler, mercekler, prizmalar, aynalar ve diğer optik elemanlar

Yatay Kesitlerin Pearson Korelasyon Katsayısı ile Test Edilmesi

Pearson korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki lineer ilişkiyi ölçmek için kullanılmaktadır. Katsayılar, +1 ile -1 arasında değişir. +1 tam pozitif korelasyonu, -1 tam negatif korelasyonu temsil etmektedir. 0, iki değişken arasında bir korelasyon olmadığını gösterir. Değerlerin mutlak değeri büyüdükçe, ilişki de o kadar güçlü olacaktır. Katsayının (-) veya (+) olması ilişkinin gücü anlamında fark oluşturmamaktadır.

Mutlak değer olarak aldığımızda;

- 0-0,249 Hiç ilişki yok ya da çok zayıf ilişki
- 0,25- 0,499 Zayıf – orta derecede ilişki
- 0,50–0,699 Orta derecede ilişki
- 0,70-0,899 İyi derece ilişki
- 0,90– 1,00 Çok iyi derecede ilişki olarak kabul edilmektedir (Aktaran: Kilic 2012:192).

Ancak, yalnızca iki veri noktası kullanarak bir Pearson korelasyon katsayısı hesaplanırsa, her zaman +1 veya -1 sonuçları elde edilecektir. Bu, her iki noktanın mükemmel bir doğru üzerinde yer alacağı anlamına gelmektedir, bu nedenle tam bir korelasyon (+1 veya -1) gözükcektir. Bu sebeple, Tablo 17’de bazı yatay kesitlerde toplamda sadece 2 adet örneklem bulunması sebebiyle hesaplanan +/-1 sonuçları dikkate alınmayacaktır. Yine, yatay kesitler (teknik engeller) içerisinde sadece 1 adet örneklem bulunan verilerin katsayısı hesaplanamamıştır (Engel No: 16, 19, 23, 31,..).

Bu açıdan, Pearson korelasyon katsayısı hesaplanırken genellikle daha fazla veri noktasına ihtiyaç duyulmaktadır. Daha fazla veri, özellikle de genellenebilir sonuçlar elde etmek için, genellikle daha güvenilir ve doğru bir korelasyon tahmini sağlamaktadır.

İstatistiksel önemlilik de, örneklem büyüklüğünden oldukça etkilenmektedir. Örneğin, örneklem büyüklüğü 10 olan bir grupta incelenen bağıntıda, $p<0,05$ değeri için $r=0,60$ ’ın üzerinde orta derece bir ilişkiye ihtiyaç var iken, örneklem büyüklüğü 100 olduğunda $r=0,20$ gibi zayıf bir ilişki derecesi istatistiksel önemlilik için yeterli olabilmektedir (Kilic 2012:192).

Tablo 17’de yatay kesitlerde bulunan her bir mal grubunun FF değeri ile teknik engel uygulaması sonrasındaki 3 yıllık ortalama ithalat tutarı (\$) arasındaki Pearson korelasyon katsayılarına bakılmıştır.

Tablo 17 Yatay Kesitler (Teknik Engeller Bazında) Pearson Korelasyon Katsayısı Hesaplamaları

Engel No	Pearson Katsayısı	Engel No	Pearson Katsayısı	Engel No	Pearson Katsayısı
Tüm Engeller	-0,0099	Engel No: 26	-0,0054	Engel No: 41	-0,3232
Engel No: 1	-0,1001	Engel No: 27	-0,1389	Engel No: 42	-0,3672
Engel No: 2	-0,2132	Engel No: 28	-0,0620	Engel No: 43	-0,0083
Engel No: 4	0,2906	Engel No: 29	0,3693	Engel No: 44	-1,0000
Engel No: 6	0,1799	Engel No: 30	0,0395	Engel No: 45	-0,0075
Engel No: 11	0,0747	Engel No: 32	0,7654	Engel No: 46	-0,1168
Engel No: 12	0,4729	Engel No: 33	0,1279	Engel No: 49	-0,0804
Engel No: 15	0,2004	Engel No: 34	1,0000	Engel No: 50	-0,0193
Engel No: 17	-0,7490	Engel No: 35	-0,3663	Engel No: 51	-0,8200
Engel No: 18	-0,2588	Engel No: 36	0,6997	Engel No: 52	0,5490
Engel No: 21	0,1427	Engel No: 37	-0,4264	Engel No: 53	-0,3024
Engel No: 24	-1,0000	Engel No: 38	0,0002	Engel No: 55	-0,0640
Engel No: 25	-1,0000	Engel No: 39	0,4175		

Kaynak: Tez analiz sonuçlarından derlenmiştir.

Veriler incelendiğinde, "Tüm Engeller" ve "Engel No: 26" ile ilgili katsayılar -0,0099 ve -0,0054 gibi oldukça düşük seviyelerde çıkmıştır. Bu, bu yatay kesitlerin ne olumlu ne de olumsuz anlamlı bir ilişki gösterdiğini belirtmektedir. Tüm engellerde çıkan sonuç tez çalışmamızın odaklandığı tüm verileri göz önünde bulundurularak hesaplanmıştır. Sonuca göre, FF değerleri ile uygulama sonrası ithalat miktarları arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır.

"Engel No: 41", "Engel No: 42", "Engel No: 27", "Engel No: 2", "Engel No: 17", "Engel No: 18", "Engel No: 35", "Engel No: 37", "Engel No: 53" ve "Engel No: 51" ile ilgili katsayılar -0,3 ile -0,8 arasında değişmektedir. Bu, engellerin anlamlı negatif bir ilişki gösterdiğini belirtmektedir. Değerlerin mutlak değeri arttıkça, bu negatif ilişki de daha güçlü olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde ilgili Teknik Engel yatay kesitlerinde, mal gruplarının teknik engel uygulanması sonrasındaki 3 yıllık ortalama ithalat

değeri arttıkça, FF değerleri daha da küçülmektedir. Diğer bir deyişle, mal grubunun ithalat değeri küçüldükçe FF değeri de büyümektedir. Fakat nedensel bir sonuca ulaşmak doğru olmayacaktır. Bu sonuçlar arasında da, sadece Engel No:17 ve Engel No:51'de orta ve iyi derecede korelasyon tespit edilmiştir. Bu da genel yorumlar yapabilmek adına kısıtlayıcı bir örneklem teşkil etmektedir.

Engel No: 17 kapsamındaki mal grupları;

- Etil alkol (alkol derecesi < %80, tağyir edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler,
- Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil) ve üzüm şırası
- Biralar (malttan)

Engel No: 51'deki mal grupları ise,

- Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat
- Fitiller, infilak fitilleri, ağız otları veya infilak kapsülleri, ateşleyici maddeler, elektrikli infilak ettiriciler
- Silahlar için teleskopik dürbün, periskop, teleskop vb. aksamı
- Silah barutu
- Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)
- Diğer ateşli silahlar (spor için av tüfekleri ve diğer tüfekler, işaret fişegi, ok silahları, hayvan için sürgülü silah)
- Şenlik fişekleri, işaret fişekleri, yağmur fişekleri, sis işaretleri ve diğer pirotekni eşyası olarak sıralanmaktadır.

"Engel No: 4", "Engel No: 6", "Engel No: 11", "Engel No: 12", "Engel No: 15", "Engel No: 21", "Engel No: 29", "Engel No: 30", "Engel No: 32", "Engel No: 33", "Engel No: 36", "Engel No: 39", ve "Engel No: 52" ile ilgili katsayılar 0,0747 ile 0,7654 arasında değişiyor. Bu, bu engellerin pozitif bir ilişki gösterdiğini belirtir. Daha yüksek katsayılar daha güçlü pozitif ilişkiyi göstermektedir. Mal gruplarının teknik engel uygulanması sonrasındaki 3 yıllık ortalama ithalat değeri arttıkça, FF değerleri de artmaktadır. Sonuçlar arasında, Engel No:32, Engel No:36 ve Engel No:52'de orta ve iyi derecede korelasyon tespit edilmiştir. Sonuçlar, genel yorumlar yapabilmek adına kısıtlayıcı bir örneklem teşkil etmektedir.

Engel No: 32 kapsamındaki mal grupları;

- Diğer elektrikli fırınlar, ocaklar, ızgaralar vb.

- Kendinden elektrikli vakumlu süpürge (gücü <1500 Wat) bir toz torbasına sahip (kapasite: <20 lt)
- Elektromekanik mutfak alet ve makineleri
- Ev işlerinde kullanılan elektrik motorlu diğer cihazlar
- Saç kurutucuları

Engel No: 36'daki mal grupları;

- Zararlı mantarları yok ediciler
- Zararlı bitkileri yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler
- Diğer asiklik hidrokarbonların florlanmış/bromlanmış/iyodlanmış türevleri
- Diğer bitkileri koruyucu, geliştirici müstahsallar
- Dezenfekte ediciler

Engel No: 52'deki mal grupları;

- Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)
- Etilen polimerleri (ilk şekillerde)
- Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)
- Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)
- Stiren polimerleri (ilk şekillerde)
- Amino reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekillerde)
- Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)
- Poliamidler (ilk şekilde)
- Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler
- Silikonlar (ilk şekillerde)
- Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)
- Petrol, kumaron-inden reçineleri, politerpenler, polisülfürler, polisülfonlar (ilk şekilde)
- Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde), diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde)
- Karıştırılmış kauçuk (vülkanize edilmemiş) (ilk şekillerde, levha, tabaka veya şerit halinde)
- Tabii polimerler (aliyik asit gibi), tadil edilmiş tabii polimerler (ilk şekilde)
- Diğer organik karma çözücüler ve incelticiler, boya, vernik çıkarmada kullanılan müstahzarlar olarak sıralanmaktadır.

"Engel No: 24", "Engel No: 25" ve "Engel No: 44" katsayıları -1'dir ve tam negatif bir korelasyon göstermektedir. "Engel No: 34" katsayısı ise 1'dir, bu da tam pozitif bir korelasyon göstermektedir. Fakat bu sonuçlar sadece ikiye örneklemde elde edildiği için ihmal edilecektir.

Yukarıda sayılan sonuçlar değerlendirilirken, gerek pozitif gerekse negatif korelasyon değerlerinin nedensellik içermediğinin bilinmesi önemlidir. Bu yüzden, sonuçlar dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır.

3.2.3.1 Ticarete Teknik Engellerin (TTE) Etkilerinin FF Metoduyla Görselleştirilmesi

TTE'nin etkisini yorumlayabilmek adına farkların farkı metoduna göre ulaşılan sonuçlar üzerinden görselleştirmeler üretilmiştir. Şekil 24'te, gerekli eliminasyonlardan sonra elde edilen 50 adet yatay kesitin kapsamındaki 1.327 adet mal grubunun (HS2-4-6) her biri için hesaplanmış FF değerleri, dikey (y) ekseninde verilmiştir. FF değerleri, TTE'nin her bir mal grubu (Armonize Sistem Kodu) üzerinde ne derece etkili olduğunu ölçmede kullanılmaktadır.

Yatay (x) ekseninde de, her bir mal grubunun (HS2-4-6) FF değerinin eşleştiği, "uygulanan teknik engel sonrası 3 yıllık ortalama ithalat verisi" ABD Doları cinsinden gösterilmiştir. İthalat hacmi açısından değerlendirildiğinde yoğunlaşmanın 0 ile 5 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleştiği göze çarpmaktadır. Sonraki seviyede ithalat hacmi çok büyüdüğü için veri noktaları seyrelmektedir.

Farkların farkı (Diff-in-Diff) metodolojisine göre değerlendirildiğinde, Şekil 24'te temsil edilen grafikte dikey (y) eksenindeki 0 değerinin altında gösterilmiş mal gruplarına ilişkin veri noktaları, FF değerlerinin negatif çıktığı alanda kalmaktadır. Negatif alanda kalan mal gruplarının, neoliberal bir yaklaşımla ticarete teknik engellerden olumsuz etkilendiği ve bu engellerin ilgili mal gruplarında ticareti kısıtlayıcı yönde etki ettiği yorumuna ulaşılmıştır. Pozitif alanda kalan mal grupları teknik engellerden anlamlı bir şekilde etkilenmiş "görünmemektedirler".

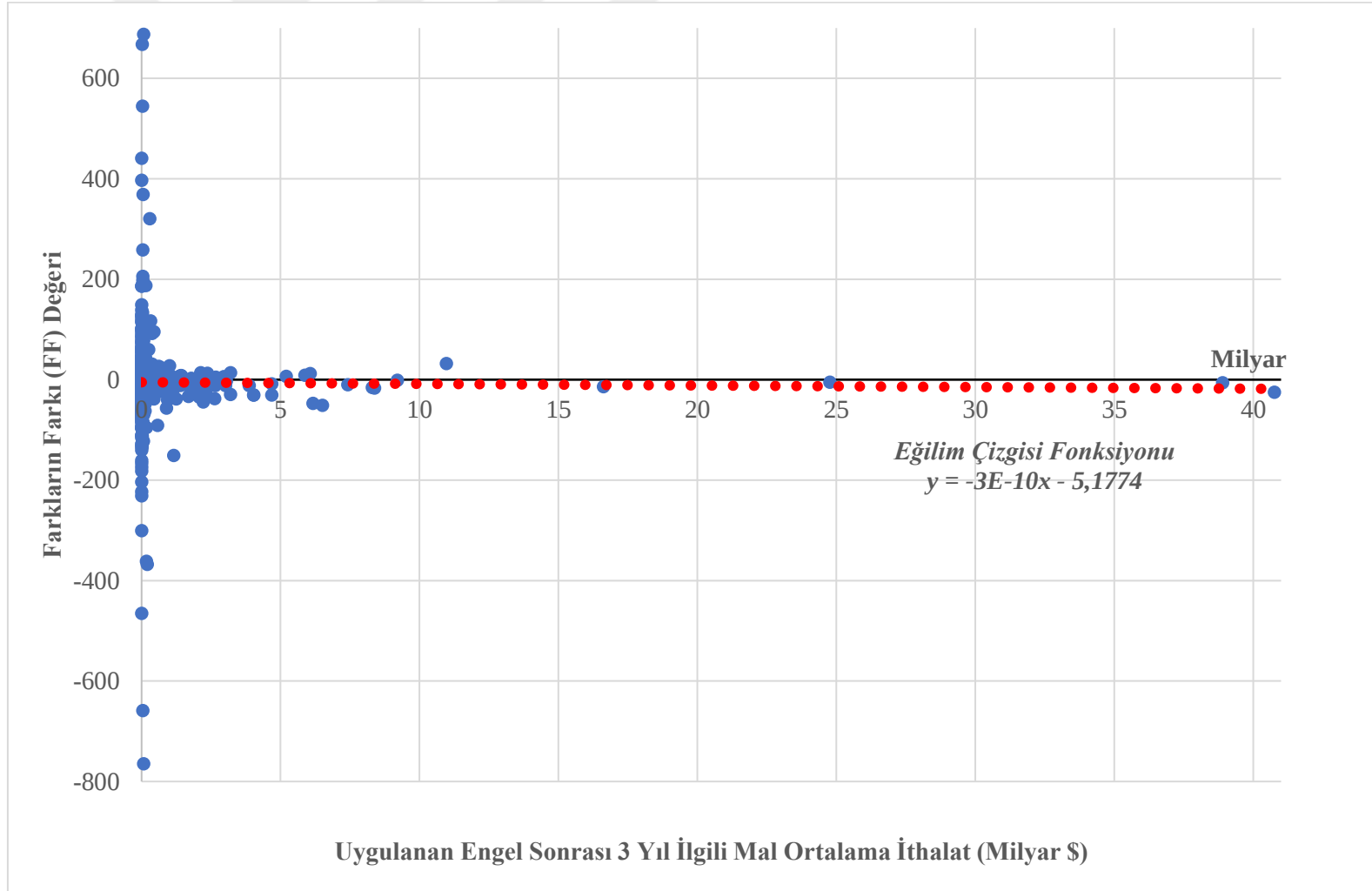
İthalat verileri ile FF değerleri arasındaki korelasyonun gösterildiği grafikte, eşleşmelerin genel eğilimi ile ilgili analiz yapılabilmesi adına bir "eğilim çizgisi" oluşturulmuştur. Görüldüğü üzere, kırmızı kesikli noktalarla gösterilmiş olan eğilim çizgisi, yatay (x) eksene çok yakın bir paralellikte ve düşük bir negatif eğimle hareket etmektedir. Eğilim çizgisinin görüntüsü ve ilgili denklemin negatif eğimi doğrulaması sebebiyle, genel bir yorum yapmak gerekirse, FF değerleri mal gruplarının ithalat hacmi ile ters yönlü bir ilişki içerisinde. İthalat hacmi büyüdükçe, FF değerleri küçülme ve negatiflik düzeyi artmaktadır. Analiz metodolojisine göre; FF değerlerinin küçülmesi, TTE'nin ithalatı daha kuvvetli şekilde kısıtladığının bir göstergesidir. Yani, negatif eğimin paralele çok yakın olması sebebi ile düşük bir anlamlılıkta da olsa, büyük ithalat hacmine sahip mal grupları teknik engeller çerçevesinde uygulanan dış ticaret politikalarından "ithalatı azaltıcı yönde" daha çok etkilenmişlerdir.

Genel iktisadi yaklaşımla dış ticaret verileri yorumlandığında, ithalat hacmi büyük olan mal gruplarının ağırlıkla kritik öneme sahip stratejik mal grupları olması beklenmektedir. (Hammaddeler, yatırım malları, çeşitli temel kimyasallar gibi.) Kümülatif değerlerin gösterildiği grafikte çıkan çarpıcı sonuç, yukarıda bahsedilen beklentinin aksine, eğim çizgisinin (düşük de olsa) negatifliği sebebiyle büyük hacimli mal gruplarında FF değerlerinin de düşmesidir. Bu durum, uygulanan TTE'nin daha büyük hacimli mal gruplarında ticareti engelleme açısından daha etkili olduğu sonucunu doğurmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç, genel teorik beklentiyle uyumlu değildir.

Farkların farkı (FF) metodolojisine göre, FF değerinin negatif çıkması uygulanan TTE politikasının (bağımsız değişkenin), ilgili mal grubundaki ithalatı (bağımlı değişken) “azaltıcı” yönde etkili olduğunu belirtmektedir. Sonuçlarda ve grafikte yer alan pozitif FF değerleri, uygulanan TTE politikasının, ilgili mal grubunda yeterince veya hiç etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilecektir. Hatta, uygulanan engel çeşitli sebeplerle (Ghodsı 2021) ilgili mal grubunun ithalatını teşvik edici yönde bile etki etmiş olabilmektedir.

Grafikteki ve şu ana kadarki sıraladığımız diğer bulguların ışığında, Türkiye tarafından uygulanan ticarete teknik engellerin (TTE) 1999 ile 2021 yılları arasındaki ulaşılan ampirik gözlem verilerine göre, Türkiye'nin ithalatı üzerinde büyük ve anlamlı bir etkisi görülmemektedir.

Şekil 24 Tüm Mal Gruplarının FF ve İthalat Değerlerinin Toplu Gösterimi (1999-2021)

3.2.4 TTE Sınıflarının Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Durumu

Veriler, DTÖ'den 6 haneli Armonize Sistem (HS) kodları ile 1999 ile 2021 yılları arası taranarak elde edilmiştir. BM tarafından belirlenen 18 farklı tipte Teknik Engel Sınıfı toplamda 2.650 kez uygulanmıştır.

Tablo 18 Teknik Engel Sınıflandırmasına Göre Sıklık Dağılımı (1999-2021)

Teknik Engel Kodu	Teknik Engel Kodu Tanımı	Uygulanma Sıklığı
B15	İthalatçılar için Yetki Gereksinimleri	597
B14	Belirli Ürünleri İthal Etmek İçin Yetki Gereksinimleri	569
B83	Sertifikasyon Gereksinimleri	536
B84	Muayene Gereksinimleri	174
B82	Test Gereksinimleri	168
B31	Etiketleme Gereksinimleri	144
B42	Nakliye ve Depolamaya İlişkin Ticarete Teknik Engel Düzenlemeleri	138
B33	Paketleme Gereksinimleri	74
B859	Başka Yerde Belirtilmeyen İzlenebilirlik Gereksinimleri	74
B7	Ürün Kalitesi, Güvenlik veya Performans Gereksinimleri	54
B85	İzlenebilirlik Gereksinimleri	53
B21	Belirli Maddelerin Kalıntıları veya Bulaşmalar İçin Tolerans Sınırları	16
B22	Bazı Maddelerin Kısıtlı Kullanımı	16
B32	İşaretleme Gereksinimleri	16
B81	Ürün Kaydı / Onay Gereksinimleri	13
B853	Ürünlerin Teslimat Sonrası Dağıtımı ve Konumu	4
B6	Ürün Kimliği Gereksinimleri	3
B851	Malzemelerin ve Parçaların Menşei	1
	Toplam	2.650

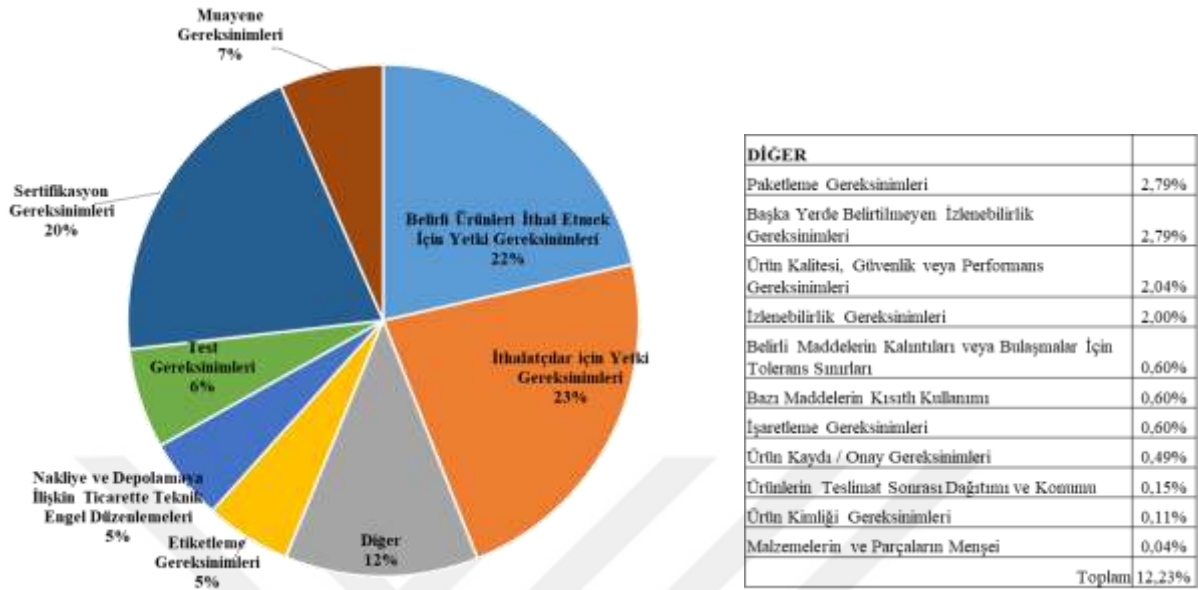
Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD International Classification of Non-Tariff Measures, 2019 Version & <https://trainsonline.unctad.org/detailedSearch>, Erişim Tarihi: 22.02.2022

En sık uygulanan Teknik Engel sınıfları sırasıyla; yetki gereksinimlerine ilişkin (ithalatçılar ve belirli ürünler için gerekli olanları konsolide ederek) 1.166 adet, sertifikasyon gereksinimleri ile ilgili olarak 536 adet, muayene gereksinimleri ile ilgili 174 adet ve test gereksinimleri ile ilgili 168 adet olarak gerçekleşmiştir.

Uygulamaların, ithalat ve ithalatçıyı yetkilendirmeye ilişkin «Yetki Gereksinimleri» sınıflarında belirgin şekilde yoğunlaştığı görülmektedir.

İlgili verilerin, pasta grafik üzerindeki ağırlıklandırmaları Şekil 25’te verilmiştir.

Şekil 25 Verilerin Teknik Engel Sınıfına Göre Grafikte Dağılımı (1999-2021)

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD International Classification of Non-Tariff Measures, 2019 Version & <https://trainonline.unctad.org/detailedSearch> verileri ile oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:22.02.2022

Tablo 19’a göre, bazı mal gruplarına sadece bir teknik engel sınıfı uygulanırken, yapılan incelemede belirli mal gruplarına birbirinden farklı 8 tipte teknik engel sınıfının uygulandığı⁵⁵ görülmüştür. Teknik engellerin en yaygın uygulandığı ana mal gruplarına (HS2) bakıldığında, belirli ürünlerde yoğunlaşma olduğu tespit edilmiş ve öne çıkan mal grupları Tablo 20’de verilmiştir.

⁵⁵ Tez kapsamında birbirinden farklı uygulama tarihlerine ve içeriğe sahip teknik engel grupları belirlenmiştir. Her bir grup kendi içinde ve toplu olarak analiz edilmiştir. Bu metinde verilen “ulaşılabilir en yüksek teknik engel sınıfı sayısı”, 1999-2018 yılları arasında kümülatifte ulaşılan sayıyı ifade etmektedir. Çünkü, bazı mal gruplarına birbirinden farklı yıllarda, farklı veya aynı sınıfta teknik engeller uygulanmıştır. Teknik engel grupları (yatay kesitler) ayrı ayrı incelendiğinde, TTE sınıflandırmasında bir mal grubuna uygulanan en yüksek sayı 6’dır.

Tablo 19 Engel Türüne Göre Seçilmiş Mal Grupları Bazında Teknik Engel Sayısı (1999-2021)

Teknik Engel Kodu Tanımı	Mal Grubu							
	2208	290230	270720	2203	2204	2206	2205	60
Belirli Ürünleri İthal Etmek İçin Yetki Gereksinimleri	2	2	2	2	2	2	2	2
İthalatçılar için Yetki Gereksinimleri	2	2	2	2	2	2	2	2
Belirli Maddelerin Kalıntıları veya Bulaşmalar İçin Tolerans Sınırları								1
Bazı Maddelerin Kısıtlı Kullanımı								1
Etiketleme Gereksinimleri	1	2	2	2	1	2	1	
İşaretleme Gereksinimleri								
Paketleme Gereksinimleri	1	1	1	1	1	1	1	
Nakliye ve Depolamaya İlişkin Ticarete Teknik Engel Düzenlemeleri								
Ürün Kimliği Gereksinimleri								
Ürün Kalitesi, Güvenlik veya Performans Gereksinimleri								1
Ürün Kaydı / Onay Gereksinimleri								
Test Gereksinimleri	2	1	1	1	1	1	1	
Sertifikasyon Gereksinimleri	3	3	3	2	3	2	2	1
Muayene Gereksinimleri	2	1	1	2	2	2	2	2
İzlenebilirlik Gereksinimleri								1
Malzemelerin ve Parçaların Menşei								
Ürünlerin Teslimat Sonrası Dağıtım ve Konumu								
Başka Yerde Belirtilmeyen İzlenebilirlik Gereksinimleri	1	1	1	1	1	1	1	
Genel Toplam (Tekrarlar Dahil)	14	13	13	13	13	13	12	11
Mal Grubu Başına <u>Birbirinden Farklı Kaç Teknik Engel Uygulanmış?</u>	8	8	8	8	8	8	8	8

Kaynak: United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD International Classification of Non-Tariff Measures, 2019 Version, <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default>. Erişim Tarihi: 22.12.2022

En fazla sayıda TTE sınıfına maruz kalan “tekstil” ve “alkollü içkiler” mal grupları dışında öne çıkan “hammadde” ağırlıklı mal gruplarının adları ve bu malların hangi sektörlerde ve ürünlerin yapımında kullanıldığı aşağıda verilmiştir:

- Tolüen (Toluol):
 - Boya ve verniklerde çözücü olarak kullanılmaktadır.
 - Yapıştırıcılar ve mühürleyicilerde kullanılmaktadır.

- Polistiren ve diğer plastiklerin üretiminde kullanılmaktadır.
 - TNT (trinitrotoluen) gibi patlayıcıların üretiminde kullanılmaktadır.
- Yapısında bir piridin/piperizin halkası olan diğer bileşikler:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.
 - Agrokimyasalların (pestisitler, herbisitler vb.) üretiminde kullanılmaktadır.
- Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir imizadol halkası olan diğer bileşikler:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır (çeşitli antifungal, antibakteriyel ilaçlar).
- Diğer amino-asitler, esterler ve tuzları:
 - Besin takviyesi olarak kullanılmaktadır.
 - Kozmetiklerde ve kişisel bakım ürünlerinde kullanılmaktadır.
 - Biyoteknoloji sektöründe kullanılmaktadır.
- Diğer; sadece oksijenli heterosiklik diğer bileşikler:
 - Kimyasal ara ürün olarak kullanılmaktadır.
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.
- Kükürtlü organik diğer bileşikler:
 - Tarım sektöründe, özellikle pestisitlerin üretiminde kullanılmaktadır.
 - Kimyasal sentezlerde kullanılmaktadır.
- Amino-alkol fenol, amino-asit fenol ve oksijen gruplu diğer amino bileşikler:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.
 - Biyoteknoloji sektöründe kullanılmaktadır.
- Aseton (propanon):
 - Tırnak oje temizleyicilerde ve diğer kozmetiklerde çözücü olarak kullanılmaktadır.
 - Plastik ve fiber üretiminde kullanılmaktadır.
 - Kimyasal laboratuvarlarda temizleyici ve çözücü olarak kullanılmaktadır.
- Diğer siklik amidler ve türevleri ile siklik amidlerin diğer tuzları:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.
 - Tarım sektöründe pestisitlerin üretiminde kullanılmaktadır.
- Diğer asetik asit esterleri:
 - Çeşitli plastiklerin, fiberlerin ve reçinelerin üretiminde kullanılmaktadır.
 - Kozmetikler ve kişisel bakım ürünlerinde kullanılmaktadır.
- Diğer aromatik monoaminler ve türevleri, tuzları:
 - Boya ve pigment üretiminde kullanılmaktadır.
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.

- Diğer doymuş asiklik monokarboksilik asitler vb. türevleri:
 - Gıda katkı maddeleri olarak kullanılmaktadır.
 - İlaç ve kozmetik üretiminde kullanılmaktadır.
- Diğer amino alkoller ile amino alkollerin diğer eterleri, diğer esterleri ve diğer tuzları:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır.
 - Deterjan ve temizlik ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır.
- Sülfürik asit ve oleum:
 - Pil üretiminde kullanılmaktadır.
 - Gübrelerin ve kimyasal ara ürünlerin üretiminde kullanılmaktadır.
- Nitril gruplu diğer bileşikler:
 - Lastik ve plastik üretiminde kullanılmaktadır.
 - Kimyasal ara ürün olarak kullanılmaktadır.
- Butanon (metil etil keton):
 - Yapıştırıcılar, boyalar ve kaplamaların üretiminde kullanılmaktadır.
 - Kimyasal ara ürün olarak kullanılmaktadır.
- Toluidinler ve türevleri; bunların tuzları:
 - Boyaların, ilaçların ve kimyasal reaktiflerin üretiminde kullanılmaktadır.
- Hidrokarbonların sülfolanmış türevleri:
 - Yüzey aktif maddelerin ve deterjanların üretiminde kullanılmaktadır.
 - Emülgatör ve nemlendirici olarak kozmetik ürünlerinde kullanılmaktadır.
- Diğer çavdar mahmuzu alkaloidleri vb. tuzları, türevleri:
 - İlaç üretiminde kullanılmaktadır. (Özellikle migren ve bazı nörolojik rahatsızlıkların tedavisinde.)
- Psödoefedrin (INN) ve tuzları:
 - Soğuk algınlığı ve alerji ilaçlarının üretiminde kullanılmaktadır.

Engeller (Yatay Kesitler) Bazında FF Değerlerinin İncelenmesi

Ek 1’de, gerekli eliminasyonlar sonrasında elde edilen 50 adet yatay kesite ait özet tablolar verilmiştir. Her bir tablo bir yatay kesite ait olup birbirinden farklı zamanlarda yürürlüğe giren teknik engelleri içermektedir. Teknik engel numaralandırmaları, ilgili mevzuatın yürürlüğe giriş tarihlerine göre 1999 yılından başlayarak kronolojik olarak sıralanmıştır.

“Teknik Engel No:1” tablosu 1999 yılında işleme konmuş bir teknik engeli temsil ederken, sonuncu tablo olan “Teknik Engel No:55” tablosu 2018 yılında yürürlüğe giren ve verileri 2021 yılına kadar gözlemlenen teknik engel uygulamasını temsil etmektedir. Her bir yatay kesitteki mal grupları, kendilerine uygulanan teknik engel sınıfına göre de filtrelenmiştir. Buna göre, bazı mal gruplarına sadece 1 adet B kodlu teknik engel sınıfı uygulaması tekabül ederken, yine aynı yatay kesit içerisinde bazı mal gruplarına aynı anda en fazla 6 adet farklı B kodlu teknik engel sınıfı uygulaması eşleşmiştir.

Örneğin, 1999 yılında yürürlüğe konan Teknik Engel No:1 tablosunda birinci sırada yer alan HS2 seviyesindeki 84 numaralı “Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları” mal grubu sadece B14 kodlu “Belirli Ürünleri İthal Etmek İçin Yetki Gereksinimleri” teknik engeline maruz kalmıştır. Öte yandan, 2015 yılında yürürlüğe konan Teknik Engel No: 39 tablosunda birinci sırada yer alan HS seviyesindeki 52 numaralı ve korumacılık politikalarına daha çok maruz kalan tekstil ürünlerinin bir parçası olarak, “Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat” mal grubu aynı uygulama içinde B14, B21, B22, B7, B15 ve B84 kodlu teknik engellerden etkilenmiştir. B harfli UNCTAD standartlarındaki bu kodların açıklamaları aşağıda verilmiştir:

- B14 : Belirli Ürünleri İthal Etmek İçin Yetki Gereksinimleri
- B21 : Belirli Maddelerin Kalıntıları veya Bulaşmalar İçin Tolerans Sınırları
- B22 : Bazı Maddelerin Kısıtlı Kullanımı
- B7 : Ürün Kalitesi, Güvenlik veya Performans Gereksinimleri
- B15 : İthalatçılar için Yetki Gereksinimleri
- B84 : Muayene Gereksinimleri

Araştırma örneklemindeki HS2 seviyesinde yer alan ana mal gruplarında TTE uygulama yürürlük tarihleri bazında kronolojik olarak kaç adet TTE uygulaması tekabül ettiği Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20 Örneklemdaki 2 Haneli (HS2) Ana Mal Gruplarında TTE Uygulanma Sıklığı (Adet, Tekrarlar Dahil)

Kod	Tanım	Yıllar Bazında Teknik Engel Uygulanma Sıklığı																		
		1999	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
29	Organik kimyasal ürünler	38		1	390									6	40		31	13	1	520
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, vs.	1	2	1								14	12			28	238	69	1	366
85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon, vs.	1				5						8	4	5		48	59	57	1	188
87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler , vs.	1	16										96			18	14	13	7	165
90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi parça, vs.		4									18				20	45	28	2	117
28	İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, vs.	51	4		18										6	9	7	4	2	101
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	1		3		1		9		30				32					8	84
93	Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı								16							27	12	7	7	69
71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, vs.							60				2		5						67
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar, vs.				6			7					3	5	35		5	5		66
39	Plastikler ve mamulleri															1	22	22	15	60
30	Eczacılık ürünleri	7									1			43			2		4	57
38	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme, vs.)	24											4	5			8	2	1	44
73	Demir veya çelikten eşya												4				17	17		38
94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, prefabrik yapılar, vs.										4					3	13	7	6	33
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya												4				13	13	3	33
63	Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim , vs.										1		20			6	1		2	30
89	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	1			2											12	7	7		29
88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	1														12	8	8		29
52	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat						9				1		8			6	1		2	27

3.2.5 Armonize Sistem (HS) Kodlu İthal Mal Gruplarının Farkların Farkı (FF) Yöntemi ile İncelenmesi

İncelenen “Farkların Farkı” değerlerinde ve/veya “Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$” değerlerinde uç değer (outlier) niteliği taşıyanlar satırlar, çalışma sonuçlarının sağlığı açısından aşağıdaki kriterlere göre analizden çıkarılmıştır:

- Farkların farkı değeri < -1.000 veya > 1.000
- Uygulanan engel sonrası 3 yıl ilgili mal ortalama ithalat tutarı yıllık $< 1.000.000$ \$

DTÖ veri tabanından 1999-2021 yılları arasında incelenen ve aşağıda Tablo 23’de belirtilen 55 adet TTE uygulamasından Engel 3, Engel 8, Engel 9, Engel 20 ve Engel 47 yukarıda verilmiş olan kriterler ve aşağıda belirtilen sebepler çerçevesinde analizden çıkartılmış ve yatay kesit verisi (Engel No) sayısı toplamda 50’ye düşmüştür. Bu 5 teknik engel verisinin elenme sebepleri aşağıda sırasıyla bahsedilmiştir:

- Engel 3: BM Comtrade veri tabanında incelenen yılların bir kısmında veya tamamında eksiklik tespit edilmiştir.
- Engel 8: İncelenen engel, her ne kadar DTÖ veri tabanında ayrıca bir resmi düzenleme bağlamında yer alsın da, Engel 7 ile aynı yıl aralıklarında geçerli olduğu ve aynı mal grubu (HS) koduna sahip olduğu için mükerrerlik taşıdığından analizden çıkarılmıştır.
- Engel 9: Uç değerler (outlier) taşıdığından analizden çıkarılmıştır.
- Engel 20: Uç değerler (outlier) taşıdığından analizden çıkarılmıştır.
- Engel 47: BM Comtrade veri tabanında incelenen yılların bir kısmında veya tamamında eksiklik tespit edilmiştir.

Tablo 21’de bu eliminasyonlar sonrasında, tüm mal gruplarında çıkan FF değerleri negatiflik/pozitiflik durumlarına göre listelenmiştir. Böylece, yürürlüğe konan TTE’nin uygulandığı her bir mal grubunda ithalatı azaltıcı yönde etki edip etmediği genel bir çerçevede gözlemlenmiştir.

Tablo 21 Araştırma Örneklemindeki Farkların Farkı Değerlerinin Negatiflik/Pozitiflik Durumu
Tüm Örneklem Özeti (1999-2021)

Engel No	Toplam Mal Sayısı	Negatif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Toplamları Milyon \$ (-)	Pozitif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Toplamları Milyon \$ (+)
1	103	54	16.199,88	49	2.630,15
2	8	1	4,48	7	434,97
4	4	1	39,95	3	150,11
5	1	1	39,10	0	0,00
6	20	17	405,15	3	63,80
7	1	1	28,43	0	0,00
10	1	0	0,00	1	327,49
11	39	11	944,68	28	3.371,17
12	4	3	10,15	1	101,18
13	1	1	38.894,58	0	0,00
14	1	0	0,00	1	17,73
15	6	4	3.422,74	2	34,64
16	1	1	2,02	0	0,00
17	3	1	71,23	2	10,67
18	32	15	11.811,69	17	2.903,71
19	1	1	48,90	0	0,00
21	16	7	75,27	9	284,06
22	1	0	0,00	1	10.967,78
23	1	0	0,00	1	31,84
24	2	1	1.648,99	1	8,67
25	2	2	2.293,58	0	0,00
26	7	4	11.603,36	3	603,56
27	23	10	6.747,26	13	5.587,56
28	14	10	50.338,02	4	8.310,08
29	3	2	12,20	1	3,66
30	12	2	198,04	10	1.351,68
31	1	0	0,00	1	34,87
32	5	2	31,29	3	162,30
33	7	2	47,78	5	439,16
34	2	1	15,95	1	23,56
35	6	5	8.453,00	1	144,80
36	5	0	0,00	5	321,40
37	4	0	0,00	4	175,16
38	56	36	20.554,34	20	3.360,87
39	14	10	5.836,40	4	5.461,39
40	1	1	201,32	0	0,00
41	13	11	3.334,03	2	254,59
42	22	18	5.562,20	4	258,70
43	518	375	55.667,17	143	16.191,58

Tablo 21 Araştırma Örneklemindeki Farkların Farkı Değerlerinin Negatiflik/Pozitiflik Durumu Tüm Örnekleme Özeti (1999-2021) (devam)

Engel No	Toplam Mal Sayısı	Negatif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Toplamları Milyon \$ (-)	Pozitif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Toplamları Milyon \$ (+)
44	2	2	317,93	0	0,00
45	284	183	74.273,20	101	18.856,46
46	6	2	178,75	4	981,74
48	1	1	23,62	0	0,00
49	7	1	40,27	6	7.734,70
50	4	3	2.753,40	1	1,79
51	7	4	97,58	3	15,45
52	16	3	419,11	13	10.535,45
53	10	0	0,00	10	1.427,43
54	1	0	0,00	1	189,94
55	28	14	6.468,36	14	5.198,92
TOPLAM	1.327	824	329.115,40	503	108.964,78

Kaynak: Tez analiz sonuçlarından derlenmiştir.

Tablo 21’den hareketle aşağıdaki özet gösterge tablosu (Tablo 22) oluşturulmuştur. Buna göre, uç değerler ve diğer elenme kriterleri sebebiyle ulaşılan 50 adet ticarete teknik engel uygulamasında 1999 ile 2021 yılları arasında 1.327 mal grubu incelenmiştir. 824 adet mal kaleminde farkların farkı yöntemine göre negatif yönlü gösterge sonuçlarına ulaşılırken, 503 adet mal kaleminde ise pozitif yönlü sonuçlara ulaşılmıştır.

Veriler, gözlemlenen FF değerlerinin **%62,1’inin negatif işaretli olduğunu ve ithalatı azaltıcı yönde etkiye sahip** olduğunu göstermektedir. Arta kalan **%37,9’luk kısımdaki pozitif işaretli FF değerleri**, bağımsız değişken olarak ticarete teknik engellerin ilgili mal grupları çerçevesinde dış ticaret üzerinde **ölçülebilir bir etkisi olmadığını** göstermektedir.

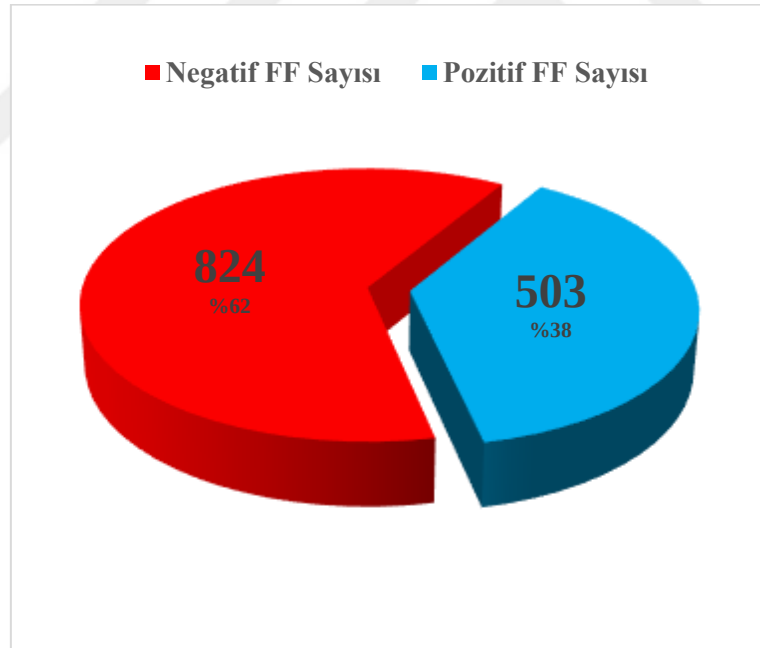
22 yıllık dönemde, TTE’den negatif yönde etkilenmiş olan mal gruplarının kapsadığı ithalat hacmi (\$), uygulama sonrası 3 yıllık ortalamalara göre 329,11 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır. Farkların farkı metoduna göre, TTE’den istatistiki yöntemlerle anlamlı olarak **“etkilenmediği”** tespit edilen mal gruplarının kapsadığı ithalat hacmi (\$) ise 108,96 milyar ABD Doları seviyesinde kalmıştır. Bu değerler, negatif etkilenen alanın pozitif tarafta kalan kısma göre **3,02 kat daha büyük** bir dış ticaret tutarına ulaştığını göstermektedir. Sonuçlar, devlet tarafından uygulanan teknik engellere ilişkin politikaların, dış ticaret hacmi bakımından yaygın bir araç olarak kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır.

Tez araştırma örneklemindeki uygulama yıllarını kapsayan 1999-2021 döneminde, TTE uygulanan mal gruplarının toplam ithalat tutarı 438,08 milyar ABD Doları'nı bulmaktadır. Aynı dönem içerisinde Türkiye'nin toplam ithalat değeri 3,836 trilyon ABD Doları'dır. Bu veriler ışığında bakıldığında, TTE uygulanan mal gruplarının müdahale sonrası 3 yıllık ortalama ithalat değerleri toplamının, dönemin kümülatif toplam ithalat değerine oranı %11,4 gibi yüksek bir mertebededir.

Tablo 22 Dış Ticaret Hacmine Göre Yatay Kesitlere İlişkin Özet Gösterge Tablosu

50 Adet Engel Uygulamasındaki Toplam Mal Grubu Sayısı	Negatif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Milyar \$ (-)	Pozitif FF Sayısı	3 Yıl Ort. İthalat Hacmi Milyar \$ (+)
1.327	824	329,11	503	108,96

Şekil 26 Araştırma Örneklemindeki Farkların Farkı Değerlerinin Toplam Negatiflik/Pozitiflik Toplam Sayıları Grafiği (1999-2021)

Kaynak: Tez analiz sonuçlarından derlenmiştir.

Şekil 26'da, negatif değer alan tutarlar, uygulanan teknik engelin etkili olduğu ve ilgili mal grubunun ithalat hacmini negatif yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilecektir. Özetle, ulaşılan sonuçlar

uygulanan bu spesifik dış ticaret politikasının belirli mal gruplarında etkili olmazken belirli mal gruplarında etkin şekilde çalıştığı yönünde somut bir bulgu ortaya koymaktadır.

3.2.6 Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın temel hipotezi: Türkiye'nin ithalat rejimi çerçevesinde belirli mal gruplarına uyguladığı “ticarete teknik engeller”, bu mal gruplarının ithalat hacmini anlamlı düzeyde ve azaltıcı yönde etkilemektedir” şeklinde belirlenmiştir. Seçilen metodolojinin kriterlerine göre analiz edilen 1.327 mal grubunun, korumacı dış ticaret politikası müdahalesinin öncesi ve sonrası dönemleri analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar, farkların farkı metoduna göre TTE'nin tüm mal grupları üzerinde yaklaşık %62 oranında negatif değer çıkmasına sebep olduğunu ve pozitif değer alan ticaret hacminin çok üstünde bir ticaret alanına etki gösterdiğini ortaya çıkarmıştır (bkz. Tablo 22). Negatif değerler, uygulanan müdahalenin ithal edilen mal grupları üzerinde ithalat hacmini azaltıcı yönde etki ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, uygulama öncesi ve sonrası dönemler genel olarak değerlendirildiğinde, negatif yönlü FF değerine sahip çok sayıda mal grubunun, ***TTE'nin ilgili mal gruplarında ithalat hacmini azaltıcı yöndeki belirgin etkisine rağmen***, hacimsel olarak (uygulama sonrası 3 yıllık ithalat tutarı ortalaması \$) mutlak bir şekilde artmaya devam ettiği gözlemlenmiştir.

Bu duruma örnek olarak; 2007 yılında uygulamaya konan Teknik Engel No:13'te bulunan “Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar” isimli mal grubunun -5,81 (negatif) FF değere sahip olmasına rağmen uygulama öncesi ithalat hacminin 21,5 milyar ABD Doları'ndan 38,9 milyar ABD Doları seviyesine çıkması gösterilebilir (bkz. Ek 1). Yine, 2006 yılında uygulamaya konan Teknik Engel No:11 kapsamındaki “Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler) (m2. ağırlığı 200 gr. 1 geçmeyenler)” mal grubu sahip olduğu -0,52 (negatif) FF değere karşın, ithalat hacmi bağlamında 334 milyon ABD Doları seviyesinden 460 milyon ABD Doları seviyesine yükselmiştir. 2004 yılında yürürlüğe konan Teknik Engel No:6 kapsamındaki “Sülfürik asit ve oleum”adlı mal grubu üzerinde 6 adet farklı teknik sınıfı uygulanmasına ve -21,20 (negatif) FF değerine rağmen ticaret hacmi açısından bakıldığında büyüme göstermiştir.

Tez ana gövdesinde sağlanan bilgilendirici tablo ve şekillere ilave olarak, çalışmanın sonunda Ekler bölümünde 4 adet ek paylaşılmıştır. Ek 1’de, gerekli eliminasyonlar sonrasında elde edilen 50 adet yatay kesite ait özet tablolar verilmiştir. Her bir tablo bir yatay kesite ait olup birbirinden farklı zamanlarda yürürlüğe giren teknik engelleri, teknik engellerin türlerini (B kodlar), teknik engellerin etkilediği mal

gruplarını, uygulama öncesi ve sonrası 3 yıllık dönemdeki ortalama ithalat değerlerini ve ilgili “farkların farkı” değerlerini içermektedir. Teknik engel numaralandırmaları, ilgili mevzuatın yürürlüğe giriş tarihlerine göre 1999 yılından başlayarak kronolojik olarak sıralanmıştır. Ek 2’de, tüm DTÖ üyelerinin (dünya geneli) toplamda yıllara göre uyguladıkları tarife dışı engel sayıları, uygulama tiplerine göre konsolide olarak verilmiştir. Aynı tablo üzerinde ayrıca dünya toplam dış ticaret hacmi bilgileri ve hacmin yıllara göre değişimleri de paylaşılmıştır. Ek 3’te ise, aynı tablonun Türkiye için hazırlanmış versiyonu gösterilmiştir. Ek 4’te, nüfusları verilen tüm DTÖ üyelerinin yıllar bazında uyguladıkları TTE sayıları 1994-2021 dönemi için ayrıntılandırılmıştır.

Yukarı özetlenen bilgiler ışığında ve çalışmada ulaşılan tüm bulgular kapsamlı olarak değerlendirildiğinde, hipotezin kabulü yönündeki görüş **desteklenmemektedir**. Buna göre, Türkiye'nin ithalat rejimi çerçevesinde belirli mal gruplarına uyguladığı ticarete teknik engeller, bu mal gruplarının ithalat hacmini anlamlı düzeyde ve azaltıcı yönde **etkilememektedir**.

SONUÇ

Bu çalışmada, tarife dışı engeller (TDE) ve özelinde ticarete teknik engellere (TTE) odaklanarak Türkiye'nin 1999-2021 yılları arasındaki belirli mal gruplarına özgü ithalat verileri incelenmiştir. Geleneksel tarifelerin etkilerinin, dış ticarete serbestleşme ile düşüşe geçmesinin ardından görece etkisi artan tarife dışı engeller ve teknik engellerin, Türkiye'nin dış ticaretini, spesifik olarak ise ithalatını ne yönde etkilediği hususu, DTÖ ve benzeri yerli ve uluslararası kurumların verileri çerçevesinde ampirik analiz esaslarına göre ayrıntılandırılmıştır.

Türkiye, dünya dış ticaretinin bir parçası olarak, bu tarife dışı önlemlerin, ithalat gerçekleştirirken “etkileyicisi” ve ihracat gerçekleştirirken de “etkileneni” durumundadır. Ticarete teknik engellerin, Türkiye'nin dış ticareti üzerinde ithalat perspektifinden yarattığı etkinin ölçülebilmesi ve değerlendirilebilmesi için dış ticaret verileri ayrıntılı şekilde irdelenmiş ve analiz edilmiştir.

Teknik engellerin uygulanmasında, DTÖ Ticarete Teknik Engeller (TTE) Anlaşması Madde 2.2.'de belirtilen temel kural şöyledir: “Teknik düzenlemeler, ülkeler arasında keyfi ya da mazur görülemeyen bir ayırım ya da uluslararası ticaretin üzerinde örtülü bir kısıtlama oluşturacak şekilde uygulanmamalıdır”. Buradan anlaşıldığı üzere, sadece meşru amaçlarla uygulanabilmelidir. Bahsi geçen bu amaçlar: “Ulusal güvenlik gerekleri, insan sağlığı ve güvenliğinin korunması, hayvan-bitki yaşam ve sağlığının korunması, kalite şartları, çevrenin korunması, tüketicinin doğru bilgilendirilmesidir” (WTO 1995:118). Bu açık koşullara rağmen, literatürde birçok örnek vakada ayrıntılandırıldığı üzere, ticareti kasten engelleme amacıyla bir politika aracı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye, serbest ticareti teşvik etmek için DTÖ ve uluslararası ilişkili kurumlar nezdindeki entegrasyon adına köklü serbestleştirme politikaları üstlenip 1 Ocak 1996 tarihinden beri Gümrük Birliği'ne resmi katılım sağlayarak bu anlamda kritik bir adım atmış olmasına rağmen, dış ticaret faaliyetlerinde hala çok sayıda TTE ile etkileşim içindedir. Bu sebeple de, Türkiye'nin dış ticaretinde TTE, özellikle ithalat üzerindeki etkileri açısından daha fazla araştırılması gereken kritik bir konu olarak ön plana çıkmıştır.

Bu çerçevede de, tezin temel hipotezi “Türkiye'nin ithalat rejimi kapsamında belirli mal gruplarına uyguladığı “ticarete teknik engeller”, bu mal gruplarının ithalat hacmini anlamlı düzeyde ve azaltıcı yönde etkilemektedir” iddiası ampirik verilerle ve bilimsel metodolojiye uygun şekilde test edilmiştir. İlgili teori ve literatür çerçevesinde, noe-liberal bir bakışla, tarife dışı ve ticarete teknik engellerin dış ticaret üzerinde negatif etkisinin daha olası olduğu yönünde bir arka planla veriler incelenmiştir. Varılan bulguların bir kısmı hipotezi destekler nitelikte iken bir kısmı hipotezle uyuşmamaktadır.

Belirli yatay kesitlerde ve mal gruplarında (bkz. Şekil 26), tez araştırma yönteminin başlıca göstergesi olan FF değeri, **“uygulanan teknik engelin ithalatı azaltıcı yönde etki ettiğini gösteren”** negatif değerler almaktadır. Özellikle, ayrıntıları Ek 1’de verilen 2004 yılı yürürlük tarihli kimyasal maddeleri kapsayan Engel No:6, 2007 yılı yürürlük tarihli alkollü içkileri kapsayan Engel No:12, 2010 yürürlük tarihli ağırlıkla tekstil ürünlerini kapsayan Engel No:18 ve yine tekstil mal gruplarını kapsayan 2015 yürürlük tarihli Engel No:39, 2015 yürürlük tarihli telsiz alıcılara sahip elektrikli eşyalardan oluşan Engel No:41’deki mal grupları büyük ağırlıkla negatif FF değerleri almışlardır. Bununla birlikte, 2018 yılı yürürlük tarihli gübre ve gübre yapımında kullanılan mal gruplarından oluşan Engel No:53, 2014 yılı yürürlük tarihli çeşitli mineralleri kapsayan Engel No:37, yine 2014 yılı yürürlük tarihli bitki koruyucu mal gruplarını kapsayan Engel No:36 gibi uygulamalar tamamen pozitif FF değerlerinden oluşmaktadır.

Bulgular incelendiğinde, spesifik mal gruplarında ve engel uygulamalarında yüksek sayıda negatif FF değerleri tespit edilmişse de, araştırma örnekleminde teknik engellerin ithalatı azaltıcı etki göstermediği yani pozitif FF değerine sahip birçok mal grubu da mevcuttur. Bu açıdan tez çalışması sonuçları, TTE literatür bölümünde bahsedilen, Bao ve Qiu (2010) ve Ghodsi, vd.’nin (2017) çalışmalarında ortaya koyduğu karmaşık sonuçlar ile uyum göstermektedir. Bao ve Qiu (2010) çalışmalarında, TTE’yi tarım malları için ticareti kısıtlayıcı bulurken, imalat malları için ise TTE’nin zıt yönlü bir şekilde ticareti teşvik edici olduğunu tespit etmişlerdir. Ghodsi, vd. (2017) de, TTE’nin etkilerinin ülkeler ve bölgeler arasında farklılık gösterdiğini, TTE’nin diğer bölgelerden ziyade Avrupa ve Orta Asya’daki yüksek gelirli ülkeler için ticareti engelleyici faktör olarak gözlemlendiği sonucuna ulaşmıştır.

Tüm sayılan bilgiler ve yorumlar ışığında; TTE’nin Türkiye’nin ithalatı üzerinde, seçilen Farkların Farkı yöntemine göre yapılan analizinde, tez araştırma hipotezini doğrulayacak nitelikte büyük ve anlamlı bir etki tespit edilememiştir.

FF yöntemiyle bulunan sonuçlara göre, sayılan çeşitli mal grupları, uygulanan teknik engellerden ithalatlarını azaltıcı yönde etkilenirken; diğer mal gruplarında belirgin hiçbir etkinin gözlenmemesi ve hatta ithalat değerlerinde artış yönünde bulgulara ulaşılması dikkatle incelenmesi gereken bir alan olarak ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple, ileri araştırmalar özellikle bu konuya odaklanmalıdır. Her bir mal grubunda ulaşılan bu etki farklarına ilişkin akla gelen öncül sebepler arasında sayılabilecek;

- Talep elastikiyetinin ithal edilen mal grupları arasında farklılık göstermesi,
- İlgili mal grubunun başka bir mal ile ikame edilip edilememesi,
- Belirli mal gruplarına rakip ürünler üreten veya satan sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü karşıt lobi faaliyetleri,

- Stratejik dış ticaret politikası bağlamında belirli sektörlerin ithal ikameci bir yaklaşımla korunması,
- İlgili mal grubunun mamul ve yarı mamul üretim teknolojisindeki değişimler,
- İç pazardaki diğer gelişmeler

gibi nedenler bilimsel kanıtlarla doğrulanmaya muhtaçtır.

TTE sınıflarına ilişkin toplanan ampirik veriler ışığında, mal grupları bazında farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrı teknik engel sınıflarında en çok teknik engel uygulanan mal gruplarının, “alkollü içkiler, tekstil ürünleri ve çeşitli kimyasal maddeler” olduğu tespit edilmiştir.

Yine, tez çalışmasının sektörler ve mal grupları bazında Tablo 15 ve Tablo 16’da verilen FF bulguları⁵⁶, TTE sınıflarının en çok yoğunlaştığı mal grupları ile birlikte değerlendirildiğinde, literatürle uyumlu şekilde, G20 korumacılığından en çok etkilenen sektörleri inceleyen ve bunların “metal, makine ve kimya sektörleri” olduğunu tespit eden Evenett ve Fritz’in (2017) çalışmasını destekler yöndedir.

Son yıllarda, G20 üyeleri arasında bazı sektörlerle ilişkin anlaşmazlıklar ön plana çıkmıştır. Bunların başında çelik sektörü gelmektedir. Bu çalışmada da incelenen, DTÖ Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması’nda, Türkiye’nin hem davacı hem de davalı olarak müdahil olduğu dava konularında bu sektör öne çıkmaktadır. Hem G20 hem de Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD) toplantılarında, çelik sektöründeki kapasite fazlası ve devlet sübvansiyonlarının bu kapasite fazlasına yapmış olabileceği katkı tartışılan konuların başında gelmektedir. Türkiye’nin TTE uyguladığı alüminyum ve gemi inşa sektörlerinde de benzer tartışmalar yaşanmıştır.

Evenett ve Fritz (2017) çalışma bulgularına göre, 2008 Krizi’nden 2017 yılına kadar geçen sürede birçoğu tarife dışı engeller sınıfına giren korumacı müdahalelerden en çok etkilenen ilk 10 sektör sırasıyla;

- Temel Metaller
- Özel Maksatlı Makineler
- Genel Maksatlı Makineler
- Temel Kimyasallar
- Taşıma Ekipmanları
- İşlem Görmüş Metal Ürünler
- Elektrik, gaz, vb.

⁵⁶ Tablo 15 ve Tablo 16, HS 2 ve HS 4 seviyelerinde “Negatif FF Değerlerinin En Çok Yoğunlaştığı 25 Mal Grubu”nun listelendiği tablolardır.

- Elektrikli Makineler
- Tarımsal Ürünler
- Diğer Kimyasallar olmuştur.

Metal, makine ve kimya sektörleri, en çok etkilenen ilk 10 sektörün yedisini oluşturmaktadır. Tarım en çok etkilenen ilk 10 sektör arasında yer almakla birlikte, ana metal sektörünün ancak yarısı kadar etkilendiği görülmektedir.

Korumacı politika müdahaleleri kapsamında değerlendirilen TTE'nin tez çalışmasında incelenen sonuçlarına göre, Türkiye tarafından 1999-2021 yılları arasında yürürlükte tutulan TTE'nin negatif yönde etki ettiği mal gruplarının temsil ettiği sektörler ile Evenett ve Fritz (2017) çalışmasının yukarıdaki çıktıları (Evenett, Fritz 2017:42-43) arasında paralellik gözlemlenmektedir. Tez çalışması örnekleminde farkların farkı yöntemine göre TTE'den en çok etkilenen sektörler olan temel kimyasallar, makineler, elektrikli cihazlar, metal sanayi, diğer kimsayasallar ile G20 ülkelerinin 2008 Krizi sonrasında çoğu tarife dışı engellerden oluşan korumacı politikalarının en çok etkilediği sektörlerde de yüksek benzerlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular değerlendirilirken, Ghodsi vd. (2017) bahsettiği talep elastikiyeti hususu da göz önünde bulundurulmalıdır. Ghodsi'ye göre, TTE'nin etkilerinin incelendiği mal gruplarında etkilerin farklı çıkmasındaki gerekçelerden bir tanesi, bu ithalat faaliyetlerinin talep esnekliğindeki farktır. Fiyat artışlarına en hızlı tepkinin hanehalkının talebinde, yani daha çok tüketim mallarında yaşanabileceği ve firmaların ara mal talebindeki tepkilerin kurulu uluslararası üretim ağları nedeniyle daha yavaş olabileceği tahmin edilmektedir. Uzun vadeli planlamaya dayalı varlıklara yapılan büyük yatırımlar için, ithalat talebi fiyat esnekliğinden daha az olabilmektedir. Öyle ki, ithalat miktarlarındaki azalma, bu malların ithalat fiyatındaki politika kaynaklı artıştan daha yavaş olabilmektedir (Ghodsivd. 2017:19).

Ghodsı'nın yaklaşımı da, tez araştırma örnekleminde farkların farkı metoduyla ulaşılan sonuçlar ile benzerlikler taşımaktadır.

Gerek tez çalışması literatür taramasındaki çıktıların değerlendirilmesi gerekse Türkiye deneyimindeki süreçler birlikte değerlendirildiğinde, tarife dışı engeller ve teknik engellerin etkilerini azaltmaya yönelik öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a) Küresel ölçekte, ulusların ve uluslararası kuruluşların teknik ve tarife dışı engeller konusunda iş birliğini ve kuvvetli bir senkronizasyon geliştirmeleri dünya ticaretinin sağlıklı ve sürdürülebilir olarak devamı için kritik öneme sahiptir. Bu amaca ulaşmak için, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve

Kalkınma Konferansı (BMTKK) gibi küresel örgütlerin arasında iş birliği çabaları ve girişimleri oluşturulması tavsiye edilmektedir.

- b) Ülkelerin teknik düzenlemeler ve standartlar konusunda şeffaflık düzeylerini artırmaları ve daha sonra bunları tüketici sağlığı ve güvenliği, çevrenin korunması ve ulusal güvenlik hususlarına dayalı olarak uygulamaları önerilebilir. Bu bağlamda, ülkelerin teknik engellerin etkilerini azaltmaya yönelik politikaları benimsemeleri ve uygulamaları için teşvik edilmeleri sağlanmalıdır.
- c) Gelişmekte olan ülkelere (GOÜ), hem teknik hem de tarife dışı engellerin ele alınmasında yardımcı olmak için kapasite geliştirme ve teknik yardım girişimlerinin uygulanması tavsiye edilmektedir. Programların küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) küresel ticarete katılımını ve uyumunu kolaylaştıracak ve geliştirecek şekilde uyarlanması özellikle pratik katkı sağlayacaktır.
- d) Tarife dışı engellerin ve teknik engellerin azaltılmasına yönelik bağlayıcı hukuki maddelerin uluslararası ticaret müzakerelerine ve anlaşmalarına dahil edilmesi gerekli görülmektedir. Bu bağlamda da, ticaret görüşmeleri ve anlaşmaları, söz konusu engellerin etkisini azaltmayı amaçlayan tedbirlerin kabul edilmesini ve uygulanmasını teşvik etmelidir. Bu, ülkeler arası kesin mutabakat ve bağlılık teminatları ile güçlendirilmelidir.
- e) Ticaret politikalarının ve uygulamalarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla sürekli izleme ve değerlendirme mekanizmalarının oluşturulmasına öncelik verilmesi tavsiye edilmektedir. Uluslararası kuruluşların ve ülkelerin ticaret politikalarının ve uygulamalarının etkilerini periyodik olarak değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelerin bulgularına göre politikalarını ve uygulamalarını değiştirmeleri tavsiye edilmektedir. Bu politikalar uygulanırken, reel sektör ile etkileşim halinde ve örnek olaylar üzerinden etkileşimli ve efektif yöntemler hayata geçirilmelidir. Nihai ve somut sonuçlar verebilecek hedeflere ulaşmada endüstrilerin ilgili sektörel sivil kuruluşlarından ve birliklerinden gelen geri beslemeler pratik etkinlik açısından yüksek öneme sahiptir.

Serbest ticareti destekleyen, bununla birlikte, stratejik sanayi kollarının korunmasını ve temel kamusal sosyal hizmetlerin istisnasız ve sekteye uğramadan sağlanmasını arzulayan sosyal neoliberal bir yaklaşım ile ele alındığında; korumacı politikaların etkisini azaltmaya yönelik tedbirlerin uygulanması, daha adil ve kısıtlamasız bir küresel ticaret ortamının oluşmasını kolaylaştıracaktır.

Bu amaca ulaşmak için, ulusların ve uluslararası kuruluşların ticaret politikalarını ve uygulamalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirmeleri, tarife dışı ve teknik engelleri ortadan kaldırmaya yönelik tedbirleri uyum içinde almaları beklenmektedir. Sunulan bu yaklaşım her ne kadar liberal bir perspektife

sahip gibi görünse de, daha adil ve homojen bir kurallar bütününün uygulanması dezavantajlı ülkelerin dünya ticaretindeki paylarını arttırmada olumlu etki yaratma potansiyeline sahiptir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Bhagwati, J. N. (1988). *Protectionism*. MIT Press.
- Bora, B., Kuwahara, A., & Laird, S. (2002). *Quantification of Non-Tariff Measures*. UN Division for International Trade in Goods.
- Bozkurt, O. (2021). *Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engellerin Önemi ve Dış Ticarete Etkileri: Otomotiv Ana Ve Yan Sanayii Sektörü Üzerine Bir Araştırma*. İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Chang, H.-j. (2003). *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*. İletişim Yayınları.
- Chang, H.-J. (2012). *Sanayileşmenin Gizli Tarihi*. Epos Yayınları.
- Cuyvers, A. (2017). The Eu Common Market. In (pp. 293-302). Brill | Nijhoff. https://doi.org/10.1163/9789004322073_019
- Disdier, A.-C., & Fugazza, M. (2020). *A Practical Guide to the Economic Analysis of Non-Tariff Measures*. United Nations. <https://doi.org/https://doi.org/10.18356/b9cc8a8d-en>
- Emmanuel, A. (1972). *Unequal Exchange: A Study of the Imperialism of Trade*. Modern Reader.
- Espitia, A., Pardo, S., Piermartini, R., & Rocha, N. (2020). Technical Barriers to Trade. In *Handbook of Deep Trade Agreements* (pp. 343-366). World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1539-3_ch12
- Feenstra, R. C. (1984). Voluntary export restraint in US autos, 1980-81: Quality, employment, and welfare effects. In *The structure and evolution of recent US trade policy* (pp. 35-66). University of Chicago Press.
- Fugazza, M. (2013). *The economics behind non-tariff measures: Theoretical insights and empirical evidence* (Vol. 57). UN.
- Gertler, P. J., Martinez, S., Premand, P., Rawlings, L. B., & Vermeersch, C. M. (2016). *Impact evaluation in practice*. World Bank Publications.
- Gurrib, I. (2012). GCC Economic Integration: Statistical Harmonization for an Effective Monetary Union. In (pp. 21-32). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1611-1_3

- Kaldor, N. (1980). The Foundations of Free Trade Theory and their Implications for the Current World Recession. In (pp. 85-100). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-16407-3_4
- Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2017). *Uluslararası İktisat: Teori ve Politika* (O. Özsoy, Trans.; 10 ed.). Palme Yayınevi.
- List, F. (1851). *Das nationale System der politischen Oekonomie: Der internationale Handel, die Handelspolitik und der deutsche Zollverein*. Cotta.
- Maskus, K. E., Wilson, J. S., & Otsuki, T. (2000). *Quantifying the Impact of The Technical Barriers to Trade* (D. R. G. Trade, Ed.). World Bank.
- Muratoğlu, G. D. (2020). Structural Shifts and Patterns in Turkey's Foreign Trade. In I. Akansel (Ed.), *Comparative Approaches to Old and New Institutional Economics* (pp. 258-281). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-0333-1.ch015>
- Nicita, A., & Gourdon, J. (2013). *A preliminary analysis on newly collected data on non-tariff measures*. UN.
- Öztürk, M., Jongerden, J. P., & Hilton, A. (2021). Agriculture and Rural Life in Turkey. In *The Routledge Handbook on Contemporary Turkey* (pp. 322-334).
- Pamuk, Ş. (2018). *Uneven Centuries Economic Development of Turkey since 1820*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv346nnz>
- Rabinowitz, B. S. (2023). The Bretton Woods Era. In *Defensive Nationalism: Explaining the Rise of Populism and Fascism in the 21st Century*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197672037.003.0014>
- Ricardo, D. (1821). *On The Principles of Political Economy and Taxation* (3rd ed.). J. Murray London.
- Rodrik, D. (2015). *Economics Rules – The Rights and Wrongs of the Dismal Science*. W. W. NORTON & COMPANY.
- Serra, N., Spiegel, S., & Stiglitz, J. E. (2008). Introduction: From the Washington Consensus Towards a New Global Governance. In N. Serra & J. E. Stiglitz (Eds.), *The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance*. Oxford University Press.
- Smith, A. (2015). *The Wealth of Nations: A Translation Into Modern English* (Vol. 7). Industrial Systems Research.

Şenses, F. (2017). *İktisada (Farklı Bir) Giriş: Giriş İktisadı Öğrencileri ve İktisada İlgi Duyanlar İçin Yardımcı Kitap: Giriş İktisadı Öğrencileri ve İktisada İlgi Duyanlar İçin Yardımcı Kitap* (Vol. 413). İletişim Yayınları.

Şişman, M. (2020). İki Kriz Arası Salgındaki Dünya Ekonomisi. In *Pandemi ve Ekonomi Kısacasında Sağlık* (pp. 1-12).

Unctad. (2019). *International Classification of Non-Tariff Measures*. UN.

Williamson, J. (2005). The Washington Consensus as policy prescription for development. In T. B. R. Zaghera (Ed.), *Development challenges in the 1990s: leading policymakers speak from experience* (pp. 31-53). The World Bank and Oxford University Press.

Yılmaz, Ş. E. (2016). *Dış Ticaret Kuramlarının Evrimi* (Vol. 4). Efil Yayınevi.

Yousefi, A., & Liu, M. (2013). The Impact of Technical Barriers to Trade: The Cases of Trade Between China, Japan, Korea, and the US. In (pp. 23-34). Springer Berlin Heidelberg.
https://doi.org/10.1007/978-3-642-41585-2_3

Sürelî yayınlar, Tezler ve Diğer Yayınlar

Aisbett, E., & Silberberger, M. (2021). Tariff liberalization and product standards: Regulatory chill and race to the bottom? *Regulation & Governance*, 15(3), 987-1006.
<https://doi.org/10.1111/rego.12306>

Aka, A., & Ürünâ, A. A. (2018). Türkiye’de Dış Ticaret Uygulamaları: 4458 Sayılı Gümrük Kanunu Özelinde. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 154-170.

Alagöz, M., & Ceylan, O. (2015). Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: 2008 Krizi Sonrasında Yaşanan Gelişmeler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(30), 59-85.
<https://doi.org/10.30976/susead.302175>

Alagöz, M., & Yapar, S. (2007). Görünmez Engeller: Serbest Ticarete Bir Engel mi? *Akademik Bakış*, 11, 1-11.

Anderson, J. E., & Van Wincoop, E. (2003). Gravity with Gravitas: A Solution to the Border Puzzle. *American Economic Review*, 93(1), 170-192. <https://doi.org/10.1257/000282803321455214>

Arıbaş, K., & Deniz, M. (2011). Paul Krugman ve Yeni Ekonomik Coğrafya. TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu,

- Arslan, İ. K., & Bozkurt, O. (2020). Tarife Dışı Önlemlerin Ticaret Akışına Olan Etkilerinin Çekim Modeliyle İncelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(56), 1978-1992.
- Asci, S., Koc, A. A., & Erdem, M. S. (2013, 2013-08). *The Impact of Non-tariff Barriers on Trade: The Gravity Model on Turkish Agri-Food Products* Poster, <https://ageconsearch.umn.edu/record/150021/files/AsciKocErdem-2013Poster%20for%20AAEA-P2976.pdf>
- Asfaw, H. A. (2014). Trade Policy and Economic Growth in Sub-Saharan Africa: A Panel Data Approach. *American Journal of Trade and Policy*, 1(3), 95-102. <https://doi.org/10.18034/ajtp.v1i3.370>
- Aslan, N., & Terzi, N. (2006). Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS) teorisi ve teorisinin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 1-14.
- Ateş, E., & Seymen, A. D. (2019). Türkiye'nin İmzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları: İki Yanlı Sektörel Bir Analiz ve Dış Ticaret Politikası Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyoekonomi*, 27(42), 255-282. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2019.04.14>
- Athukorala, P.-c. (2020). Free trade agreements in the world trade system: Substance and semantics. *Foreign Trade Review*, 55(1), 13-20.
- Ay, A., & Yapar, S. (2005). Dünya ticaret örgütü tarım anlaşması ve Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(13), 57-80.
- Aydın, S. H., Demir. (2016). Dış Ticarete Lojistik Aşamasında Karşılaşılan Görünmez Engeller. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*(8), 87-94.
- Bagwell, K., & Staiger, R. W. (2001). Reciprocity, non-discrimination and preferential agreements in the multilateral trading system. *European Journal of Political Economy*, 17(2), 281-325. [https://doi.org/10.1016/s0176-2680\(01\)00029-5](https://doi.org/10.1016/s0176-2680(01)00029-5)
- Bahçekapılı, C., & Cetin, B. (2015). The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey. *International Business Research*, 8(9). <https://doi.org/10.5539/ibr.v8n9p1>
- Bahçekapılı, C. (2015). Türkiye Ekonomisinde 2011 Sonrası Sınırlı Büyümenin Nedenleri Üzerine Bir Analiz. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 37(1), 111. <https://doi.org/10.14780/iibd.42301>
- Baldwin, R. (2016). The World Trade Organization and the Future of Multilateralism. *Journal of Economic Perspectives*, 30(1), 95-116. <https://doi.org/10.1257/jep.30.1.95>

- Bao, X., & Chen, W.-C. (2013). The Impacts of Technical Barriers to Trade on Different Components of International Trade. *Review of Development Economics*, 17(3), 447-460. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/rode.12042>
- Bao, X., & Qiu, L. D. (2010). Do Technical Barriers to Trade Promote or Restrict Trade? Evidence from China. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 17(3), 253-278. <https://doi.org/10.1080/16081625.2010.9720865>
- Bao, X., & Qiu, L. D. (2012). How Do Technical Barriers to Trade Influence Trade? *Review of International Economics*, 20(4), 691-706. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9396.2012.01047.x>
- Bardhan, P. K. (1971). On Optimum Subsidy to a Learning Industry: An Aspect of the Theory of Infant-Industry Protection. *International Economic Review*, 12(1), 54-70. <https://doi.org/10.2307/2525496>
- Beghin, J., & Bureau, J.-C. (2001). *Quantification of Sanitary, Phytosanitary, and Technical Barriers to Trade for Trade Policy Analysis*. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:ias:cpaper:01-wp291>
- Beghin, J., Maertens, M., & Swinnen, J. F. M. (2015). Non-Tariff Measures and Standards in Trade and Global Value Chains. *Annual Review of Resource Economics*, 7. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2572937>
- Bergin, A., Economides, P., Rodriguez, A. G., & Murphy, G. (2019). *Ireland and Brexit: modelling the impact of deal and no-deal scenarios*. https://dx.doi.org/10.26504/qec2019spr_sa_bergin
- Bhagwati, J. (1964). The Pure Theory of International-Trade - a Survey. *Economic Journal*, 74(293), 1-84. <https://doi.org/Doi 10.2307/2228112>
- Blattman, C., Clemens, M. A., & Williamson, J. G. (2003). Who Protected and Why? Tariffs the World Around 1870-1938. *Harvard Institute of Economic Research*, 2010.
- Bontly, T. D. (2006). What Is an Empirical Analysis of Causation? *Synthese*. <https://doi.org/10.1007/s11229-004-2470-8>
- Bruton, H. J. (1998). A Reconsideration of Import Substitution. *Journal of Economic Literature*, 36(2), 903-936. <http://www.jstor.org/stable/2565125>
- Calo-Blanco, A., & Naya, J. M. (2005). Economic Integration, Non-tariff Barriers and Social Welfare. *Journal of Economic Integration*, 20(2), 318-328. <https://doi.org/10.11130/jei.2005.20.2.318>
- Carrère, C., & De Melo, J. (2011). Notes on Detecting The Effects of Non Tariff Measures. *Journal of Economic Integration*, 26(1), 136-168. <https://doi.org/10.11130/jei.2011.26.1.136>

- Coleman, T., & Vinten-Johansen, P. (2020). John Snow, Cholera, and South London Reconsidered.
- Cordero, J. M., Cristóbal, V., & Santín, D. (2018). Causal Inference on Education Policies: A Survey of Empirical Studies Using Pisa, Timss and Pirls. *Journal of Economic Surveys*, 32(3), 878-915. <https://doi.org/10.1111/joes.12217>
- Crucini, M. J., & Kahn, J. (1996). Tariffs and aggregate economic activity: Lessons from the Great Depression. *Journal of Monetary Economics*, 38(3), 427-467.
- Ç.K.A. (2021). *2010-2016 Mali Destek Programları*.
- Çam Karakaş, Ü., Karakaş, A., & Topal, S. (2019). Economic Growth Effects of Economic Integration: An Economic Analysis on Turkish Economy in the Context of the European Union and Shanghai Cooperation Organization. *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, 7(2), 185-204. <https://doi.org/10.17093/alphnumeric.604525>
- Çanakcı, M., & Derindağ, Ö. F. (2020). Do Indices Matter? The Influence of Exchange Volatility on Turkish Export Index (TIMEX). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 1-16. <https://doi.org/10.18037/ausbd.758022>
- Darhyati, A. T., Suharno, S., & Rifin, A. (2017). Impact of Non Tariff Measure on Indonesian Cacao Exports. *International Journal of Agriculture System*, 5(2), 175-184. <https://doi.org/10.20956/ijas.v5i2.1191>
- De Bromhead, A., Fernihough, A., Lampe, M., & O'Rourke, K. H. (2018). The anatomy of a trade collapse: the UK, 1929–1933. *European Review of Economic History*, 23(2), 123-144. <https://doi.org/10.1093/ereh/hey029>
- De Bromhead, A., Fernihough, A., Lampe, M., & O'Rourke, K. H. (2019). When Britain Turned Inward: The Impact of Interwar British Protection. *American Economic Review*, 109(2), 325-352. <https://doi.org/10.1257/aer.20172020>
- Degelsegger-Márquez, A., Remøe, S. O., & Trienes, R. (2018). Regional knowledge economies and global innovation networks – the case of Southeast Asia. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 9(1), 66-86. <https://doi.org/10.1108/jstpm-06-2017-0027>
- Demir, R. A., & Kurt, A. S. (2020). Dış Ticarete Korumacılık ve Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Etkileri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(Mart 2020). <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-08-47-01>

- Disdier, A.-C., Fontagné, L., & Mimouni, M. (2008). The Impact of Regulations on Agricultural Trade: Evidence from the SPS and TBT Agreements. *American Journal of Agricultural Economics*, 90(2), 336-350. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8276.2007.01127.x>
- Duru, S., Gül, A., & Hayran, S. (2019). Evaluation of Food Codex in Terms of Agriculture and Food Products Foreign Trade. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 1177-1185. <https://doi.org/10.21597/jist.466223>
- Eichengreen, B. (2021). Bretton Woods After 50. *Review of Political Economy*, 33(4), 552-569. <https://doi.org/10.1080/09538259.2021.1952011>
- Elitaş, B. L., & Şeker, A. (2017). Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Önlemlerin Rolü: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(74), 51-74. <https://doi.org/10.25095/mufad.396859>
- Erdoğan, İ. (2001). Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların, Tasarım ve Yöntem Sorunları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 119-134.
- Ersungur, Ş. M., Aslan, M. B., & Doru, Ö. (2017). *The Econometric Analysis in the Sectorial Basis of Income and Price Effects on the Foreign Trade Deficits: The Case of Turkey* International Conference on Eurasian Economies 2017,
- Evenett, S. J., & Fritz, J. (2017). *Will Awe Trump Rules?* (The 21st Global Trade Alert Report, Issue.
- Fajgelbaum, P. D., Goldberg, P. K., Kennedy, P. J., & Khandelwal, A. K. (2020). The Return to Protectionism. *The Quarterly Journal of Economics*, 135(1), 1-55. <https://doi.org/10.1093/qje/qjz036>
- Ferns, N. (2023). Development and Decolonisation: the 1964 UN Conference on Trade and Development and the Independence of Papua New Guinea. *Journal of Imperial and Commonwealth History*. <https://doi.org/10.1080/03086534.2023.2197425>
- Fioretos, O., & Heldt, E. C. (2019). Legacies and innovations in global economic governance since Bretton Woods. *Review of International Political Economy*, 26(6), 1089-1111. <https://doi.org/10.1080/09692290.2019.1635513>
- Firme, V. D. A. C., Vasconcelos, C. R. F., & De Mattos, R. S. (2018). The effect of macroeconomic variables on the opening of antidumping measures: A robust analysis for Brazilian and Argentine economy. *Review of Development Economics*, 22(1), 434-457. <https://doi.org/10.1111/rode.12348>
- Fliess, B. A. (2005). *Overview of Non-tariff Barriers*. OECD.

- Fofack, H., & Mold, A. (2021). The AfCFTA and African Trade—An Introduction to the Special Issue. *Journal of African Trade*, 8(2). <https://doi.org/10.2991/jat.k.211206.001>
- Fotourehchi, Z., & Şahinöz, A. (2016). Dtö Doha Müzakereleri ve Tarım Politikalarında Yeni Yönelimler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7). <https://doi.org/10.15869/itobiad.259538>
- Fukumoto, Y. (2011). Another Look at the Underlying Cause of the End of the Bretton Woods System: International Price Differences Perspective. *Review of International Economics*, 19(5), 852-864. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-9396.2011.00990.x>
- Ghodsi, M. (2021). *Impact of technical barriers to trade on the trade in goods in the information and communications technology sector: Differentiating by aim of the regulatory measure*.
- Ghodsi, M., Grübler, J., Reiter, O., & Stehrer, R. (2017). The Evolution of Non-Tariff Measures and their Diverse Effects on Trade. *wiiw Research Reports*.
- Goldstein, J., & Gulotty, R. (2022). Trading Away Tariffs: The Operations of the GATT System. *World Trade Review*, 21(2), 135-158. <https://doi.org/10.1017/S1474745621000458>
- Goodman-Bacon, A. (2021). Difference-in-differences with variation in treatment timing. *Journal of Econometrics*, 225(2), 254-277. <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2021.03.014>
- Goulard, S. (2020). The Impact of the US–China Trade War on the European Union. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(1), 56-68. <https://doi.org/10.1177/0974910119896642>
- Gözen, M. Ç., & Bostancı, F. C. (2021). Türkiye ve Ana Ticaret Partnerleri için J Eğrisinin Geçerliliğinin Analizi: Panel Veri Yaklaşımı Uygulaması. *Sosyoekonomi*, 29(50), 149-168. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.04.08>
- Granados, J. A. T., & Roux, A. V. D. (2009). Life and Death During the Great Depression. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. <https://doi.org/10.1073/pnas.0904491106>
- Gunnella, V., & Quaglietti, L. (2019). *The economic implications of rising protectionism: a euro area and global perspective* [Bulletin](ECB Economic Bulletin, Issue 3/2019). https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201903_01~e589a502e5.en.html
- Gültekin, S. (2010). Tarımsal ticarete teknik engeller, sağlık, bitki sağlığı önlemleri ve standartlar. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.

- Güneş, Y. (2018). Gümrükte Gündem. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 12, 81-87. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gumrukticaretdergisi/issue/53315/708598>
- Hartwell, C. A. (2019). On the impossibility of central bank independence: four decades of time- (and intellectual) inconsistency. *Cambridge Journal of Economics*, 43(1), 61-84. <https://doi.org/10.1093/cje/bex083>
- Hatipağaoğlu, A. M. (2017). Structural Change in Turkey's Foreign Trade: 1990-2014 Period. *World Journal of Applied Economics*, 3(2), 93-106. <https://doi.org/10.22440/wjae.3.2.4>
- Herrero Olarte, S., & Efstathios, S. (2017). Las Uniones Aduaneras Sudamericanas ¿Han Generado Un Efecto Spin-Off Más Allá Del Comercial? *Journal of Globalization, Competitiveness and Governability*, 11(2), 98-110. <https://doi.org/10.3232/gcg.2017.v11.n2.05>
- Hieu, T. T. (2019). Suggestions for a repositioning of antimonopoly regulation under perspectives of dynamic competition regime. *Science & Technology Development Journal - Economics - Law and Management*, 3(3), 190-197. <https://doi.org/10.32508/stdjelm.v3i3.559>
- Hoekman, B., & Nicita, A. (2008). Trade policy, trade costs, and developing country trade. *World Bank Policy Research Working Paper*(4797).
- Igwe, I. O. (2018). History of the International Economy: The Bretton Woods System and Its Impact on the Economic Development of Developing Countries. *Athens Journal of Law*. <https://doi.org/10.30958/ajl.4.2.1>
- Janković, N. (2018). Perspectives of the international monetary system. *Ekonomski horizonti*, 20(1), 75-89. <https://doi.org/10.5937/ekonhor1801075j>
- Jones, K. (2002). The WTO core agreement, non-trade issues and institutional integrity. *World Trade Review*, 1(3), 257-276. <https://doi.org/10.1017/S1474745602001271>
- Kamal, Y., & Zaki, C. (2018). How Do Technical Barriers to Trade Affect Exports? Evidence from Egyptian Firm-Level Data. *Journal of Economic Integration*, 33(4), 659-721. <https://doi.org/10.11130/jei.2018.33.4.659>
- Kambourov, G. (2009). Labour Market Regulations and the Sectoral Reallocation of Workers: The Case of Trade Reforms. *The Review of Economic Studies*, 76(4), 1321-1358. <http://www.jstor.org/stable/40247644>
- Kanovsky, E. (1967). Arab Economic Unity. *Middle East Journal*, 21(2), 213-235. <http://www.jstor.org/stable/4324125>

- Karaca, N. (2003). GATT'tan Dünya Ticaret Örgütü'ne. *Maliye Dergisi*, 144, 84-99. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/gatt.pdf>
- Karaş, G. (2017). Bağımlılık teorisi perspektifinden DTÖ kapsamındaki korumacılık politikası araçlarının kullanımı. *International Journal of Public Finance*, 2(2), 245-263.
- Kasradze, T., Nutsubidze, M., & Kapanadze, P. (2022). Recent Opportunities for Increasing Georgian Wine Export - Incentives or Obstacles to Improving Wine Quality. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 8(1), 68-81. <https://doi.org/10.26417/357fcq80>
- Kaya, T. (2010). Dtö Hukuku Uygulamasında Ayrımcılık Yapmama İlkesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 59(2), 183-242. https://doi.org/10.1501/hukfak_0000001597
- Khambule, I. (2021). COVID-19 and the Counter-cyclical Role of the State in South Africa. *Progress in Development Studies*, 21(4), 380-396. <https://doi.org/10.1177/14649934211030457>
- Kibritçioğlu, A. (1996). Friedrich List'in Bebek Endüstriler Tezi.
- Kilic, S. (2012). Interpretation of correlation analysis results. *Journal of Mood Disorders*, 2(4), 191. <https://doi.org/10.5455/jmood.20121209012824>
- Klein, M. L., & Shambaugh, J. C. (2004). Fixed Exchange Rates and Trade. *National Bureau of Economic Research, Working Paper 10696*. <https://doi.org/10.3386/w10696>
- Korghanashvili, L. (2018). Georgia in the World Merchandise Trade: Main Trends and Problems of Development. *European Journal of Economics and Business Studies*, 4, 52-60. <https://doi.org/10.2478/ejes-2018-0058>
- Lectard, P., & Rougier, E. (2018). Can Developing Countries Gain from Defying Comparative Advantage? Distance to Comparative Advantage, Export Diversification and Sophistication, and the Dynamics of Specialization. *World Development*, 102, 90-110. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.09.012>
- Linbo, J. (2017). The development of the strategic trade policy and its application in China. *The Chinese Economy*, 50(2), 97-111.
- Maertens, M., & Swinnen, J. (2006). Standards as barriers and catalysts for trade and poverty reduction.
- Masumova, N. R. (2016). Turkey's Foreign Trade as a Driver of Economic Development. *MGIMO Review of International Relations*(2(47)), 111-117. <https://doi.org/10.24833/2071-8160-2016-2-47-111-117>

- Nakano, T. (2007). Alfred Marshall's economic nationalism. *Nations and Nationalism*, 13(1), 57-76.
<https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2007.00282.x>
- Nakıboğlu, G. (2020). Covid-19 küresel tedarik zincirlerinde yaşananlar ve dönüşüm. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 1-16.
- Navarro Zapata, A., Arrazola, M., & De Hevia, J. (2023). Determinants of High-tech Exports: New Evidence from OECD Countries. *Journal of the Knowledge Economy*.
<https://doi.org/10.1007/s13132-023-01116-z>
- Nenko, S., Fedotov, O., & Shchedrova, H. (2022). Economic and Legal Bases of Administration of The Customs-Tariff Mechanism. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8.
<https://doi.org/https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-1-103-110>
- Nicita, A., & De Melo, J. (2018). *Non-tariff Measures: Economic Assessment and Policy options for Development*. UNCTAD.
- Nollen, S. D., & Iglarsh, H. J. (1990). Explanations of protectionism in international trade votes. *Public Choice*, 66(2), 137-153. <https://doi.org/10.1007/bf00127798>
- Ohanian, L. E., Restrepo-Echavarria, P., Patten, D. V., & Wright, M. L. J. (2019). Bretton Woods and the Reconstruction of Europe. *Federal Reserve Bank of St. Louis Economic Research*, 2019-030A. <https://doi.org/10.20955/wp.2019.030>
- Ojaghlou, M. (2023). COVID-19 Döneminde Türkiye Dış Ticaretinin Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences*, 7(2), 1536-1556. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1265568>
- Othieno, L., & Shinyekwa, I. (2011). *Trade, Revenue and Welfare Effects of The East African Community Customs Union Principle of Asymmetry on Uganda: An Application ff Wits-Smart Simulation Model* (Research Series No.79, Issue. <https://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.150480>
- Ouyang, A. Y., Rajan, R. S., & Willett, T. D. (2010). China as a reserve sink: The evidence from offset and sterilization coefficients. *Journal of International Money and Finance*, 29(5), 951-972.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2009.12.006>
- Özay, N. (2015). Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Türkiye'de Uygulanan Koruma Önlemleri [Research Article]. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 5.
<https://doi.org/https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumrukticaretdergisi/issue/53325/708772>
- Pandey, P. (2023). Does information improve service delivery? A randomized trial in education in India. *PLoS One*, 18(3), e0280803. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0280803>

- Portugal-Perez, A., Reyes, J. D., & Wilson, J. S. (2009). Beyond the Information Technology Agreement: Harmonisation of Standards and Trade in Electronics. *World Bank Policy Research Working Paper*, 4916.
- Proudman, J., & Redding, S. J. (2000). Evolving Patterns of International Trade. *Review of International Economics*, 8(3). <https://doi.org/10.1111/1467-9396.00229>
- Ray, E. J. (1981). Determinants of tariff and nontariff trade restrictions in the United States [Article]. *Journal of Political Economy*, 89, 105-121. <https://doi.org/10.1086/260952>
- Reis, M., Silva Pôrto Jr, S., & Azevedo, A. F. Z. (2021). The impacts of the World Trade Organization on new members. *The World Economy*, 44(7), 1944-1972. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/twec.13109>
- Reznikova, N., Panchenko, V., & Bulatova, O. (2018). The policy of economic nationalism: from origins to new variations of economic patriotism. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(4), 274-281.
- Rose, A. K. (2004). Do WTO members have more liberal trade policy? *Journal of International Economics*, 63(2), 209-235. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(03\)00071-0](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0022-1996(03)00071-0)
- Ruckteschler, C., Malik, A., & Eibl, F. (2022). Politics of trade protection in an autocracy: Evidence from an EU tariff liberalization in Morocco. *European Journal of Political Economy*, 71, 102063. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102063>
- Santeramo, F. G., & Lamonaca, E. (2019). The Effects of Non-tariff Measures on Agri-food Trade: A Review and Meta-analysis of Empirical Evidence. *Journal of Agricultural Economics*, 70(3), 595-617. <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12316>
- Shafaeddin, M. (2000). *What did Frederick List actually say? Some clarifications on the infant industry argument*.
- Tavlas, G. S. (2011). Two Who Called the Great Depression: An Initial Formulation of the Monetary-Origins View. *Journal of Money, Credit and Banking*, 43(2-3), 565-574. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1538-4616.2010.00386.x>
- Teson, F. R. (2012). Why Free Trade Is Required by Justice. *Social Philosophy & Policy*, 29(1), 126-153. <https://doi.org/10.1017/S0265052511000112>
- Togan, S. (2015). Technical barriers to trade: The case of Turkey and the European Union. *Journal of Economic Integration*, 121-147.

- Toktaş, Y. (2021). Reel Efektif Döviz Kurunun Türkiye'nin AB-27 ile İkili Ticareti Üzerine Etkisi: FADL Eşbütünleşme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 3421-3434. <https://doi.org/10.15869/itobiad.954662>
- Webster, A., Fletcher, J., Hardwick, P., & Morakabati, Y. (2007). Tourism and Empirical Applications of International Trade Theory: A Multi-Country Analysis. *Tourism Economics*, 13(4), 657-674. <https://doi.org/10.5367/000000007782696041>
- Winchester, N. (2009). Is there a dirty little secret? Non-tariff barriers and the gains from trade. *Journal of Policy Modeling*, 31(6), 819-834. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2009.08.004>
- Wood, J., Wu, J., Li, Y., & Kim, J. (2019). The Impact of TBT and SPS Measures on Japanese and Korean Exports to China. *Sustainability*, 11(21), 6141. <https://doi.org/10.3390/su11216141>
- WTO. (1995). The Agreement on The Technical Barriers to Trade. 137. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt.pdf
- Yılmaz, D. (2020). Para Birliği Uygulamaları ve Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği İçin Dersler. *Business and Economics Research Journal*, 11(1), 77-93.
- Yılmaz, M., & Emir, D. (2018). Ticaret Savaşları, Ekonomik Milliyetçilik, Yeni Merkantilizm ve Dünya Ticaret Örgütünün İşlevsizliği [Makaleler]. 1, 1. <https://doi.org/https://dergipark.org.tr/tr/pub/ikacuiibfd/issue/40086/461851>
- Yüksel, E., & Sarıdoğan, E. (2011). Uluslararası Ticaret Teorileri ve Paul Krugman'ın Katkıları. *Öneri Dergisi*, 9(35), 199-206.
- Zhou, B., Huang, Z., & Wang, S. (2022). Research on China's Monetary Policy Orientation and Regulation in COVID-19 [Original Research]. *Frontiers in Public Health*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.865603>
- Zoeller, C. J. P., & Bandelj, N. (2019). Crisis as Opportunity: Nixon's Announcement to Close the Gold Window. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 5, 237802311984181. <https://doi.org/10.1177/2378023119841812>

Web Sayfaları

- Columbia. (2023). *Difference-in-Difference Estimation*. Columbia University Mailman School of Public Health. Retrieved 06.06.2023 from <https://www.publichealth.columbia.edu/research/population-health-methods/difference-difference-estimation>

EKLER

Ek 1: Engel Numaralarına Göre Ayrıntılı Yatay Kesit Tabloları

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl İlgili Mal Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	KznMknAlet	1999	1	84	B14	-	-	-	-	-	8.788,78	7.415,38	-10,01
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	ElekMknTV	1999	1	85	B14	-	-	-	-	-	3.724,16	4.686,87	-30,50
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	MotrTaşıtlar	1999	1	87	B14	-	-	-	-	-	3.513,14	3.202,78	-29,46
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçaları	HvUzTaşıtlar	1999	1	88	B14	-	-	-	-	-	898,23	487,17	16,16
Gemiler ve suda yüzen taşıtlar ve araçlar	GemSudaTaş	1999	1	89	B14	-	-	-	-	-	416,02	445,82	95,59
Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	AzotHetBil	1999	1	2933	B42	-	-	-	-	-	182,16	249,47	0,47
Polikarboksilik asitler, anhidritleri, halojenürleri ve türevleri	PolikAsit	1999	1	2917	B42	-	-	-	-	-	118,47	162,82	28,41
Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozanlanmış türevleri	AsikAlkol	1999	1	2905	B42	-	-	-	-	-	122,43	140,84	16,01
Siklik hidrokarbonlar	SikHidKarb	1999	1	2902	B42	-	-	-	-	-	75,67	109,80	19,23
Doymuş asiklik monokarboksilik asitler ve bunların türevleri	DoymAsiAsi	1999	1	2915	B42	-	-	-	-	-	108,68	93,48	11,29
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	DemrylTaş	1999	1	86	B14	-	-	-	-	-	119,58	91,90	4,71

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	HaşarÖldrc	1999	1	3808	B42	-	-	-	-	-	115,19	86,41	-14,83
Diğer azot gruplu bileşikler	DiğAzotBil	1999	1	2929	B42	-	-	-	-	-	88,43	80,78	-7,17
Nükleik asitler ve bunların tuzları; diğer heteroksiklik bileşikler	NuklAsit	1999	1	2934	B42	-	-	-	-	-	63,21	79,07	2,39
Saf amonyak veya amonyağın sulu çözeltileri	SafAmonyak	1999	1	2814	B42	-	-	-	-	-	79,81	77,90	17,78
Amin gruplu bileşikler	AminGrpBil	1999	1	2921	B42	-	-	-	-	-	53,40	56,99	1,83
Laboratuvarlarda, teşhiste kullanılan reaktifler	LabReaktif	1999	1	3822	B42	-	-	-	-	-	24,45	53,94	-23,56
Nitril gruplu bileşikler	NitrilBil	1999	1	2926	B42	-	-	-	-	-	94,60	53,62	24,94
Fosfinatlar, fosfonatlar, fosfatlar ve polifosfatlar	FosfBilesik	1999	1	2835	B42	-	-	-	-	-	67,22	53,46	-14,96
Oksijen gruplu amino bileşikler	OksjAminBil	1999	1	2922	B42	-	-	-	-	-	47,80	53,18	2,34
Hidrokarbonların halojelenmiş türevleri	HidKarbHalTrv	1999	1	2903	B42	-	-	-	-	-	59,66	51,77	38,20
Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	DifosfPentAs	1999	1	2809	B42	-	-	-	-	-	73,71	50,07	-0,56
Doymamış asiklik ve siklik monokarboksilik asitler ve bunların türevleri	DoymAsiSikAsi	1999	1	2916	B42	-	-	-	-	-	41,30	50,04	7,93
Karışım halinde alkanibenzenler, alkaninaftalenler	AlkaliBenNaf	1999	1	3817	B42	-	-	-	-	-	52,18	49,22	-11,93
Sadece oksijenli heterosiklik bileşikler	OksjHetBil	1999	1	2932	B42	-	-	-	-	-	30,77	49,05	1,09
Başka oksijen fonksiyonlu grubu olan karboksilik asitler ve türevleri	OksjFnkAsiTüv	1999	1	2918	B42	-	-	-	-	-	40,77	45,88	13,60
Mensucat, kâğıt, deri vb. için apre veya finisaj müstahzarları, müstahzar haşıl ve apreler, müstahzar merdanlar	ApresFinisMst	1999	1	3809	B42	-	-	-	-	-	39,63	45,23	-4,35
Vuruntuyu önleyici, oksidasyonu durdurucu müstahzarlar, peptizan katkılar, aşınmayı önleyici katkılar, vb. Müstahzarlar	VurunÖnleMst	1999	1	3811	B42	-	-	-	-	-	49,52	44,00	3,36

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Yağlama müstahzarları, pas önleyiciler	YağlaMst	1999	1	3403	B42	-	-	-	-	-	46,67	40,77	2,81
Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	KarbPeroksAkm	1999	1	2836	B42	-	-	-	-	-	22,08	38,93	-59,44
Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar	DiğTutkYapış	1999	1	3506	B42	-	-	-	-	-	29,06	38,02	-9,94
Sülfonamidler	Sulfonamidler	1999	1	2935	B42	-	-	-	-	-	22,55	34,19	-14,92
Enzimler, müstahzar enzimler	EnzimMst	1999	1	3507	B42	-	-	-	-	-	27,44	31,80	-4,59
Karbon (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen)	KarbonBil	1999	1	2803	B42	-	-	-	-	-	32,09	31,05	3,84
Kükürtlü organik bileşikler	KükOrgBil	1999	1	2930	B42	-	-	-	-	-	29,96	28,47	-12,96
Sodyum hidroksit (kostik soda), potasyum hidroksit (kostik potas), sodyum veya potasyumun peroksitleri	SodPotHidPer	1999	1	2815	B42	-	-	-	-	-	24,14	28,32	-1,84
Diğer organo-inorganik bileşikler	OrgInorgBil	1999	1	2931	B42	-	-	-	-	-	34,15	27,90	-16,73
Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	ReaktHızKatl	1999	1	3815	B42	-	-	-	-	-	18,95	26,57	43,46
Vulkanizasyon çabuklaştırıcı, kauçuk/plastik için plastifiyan bileşikler, oksidasyonu önleyici veya dayanıklılaştırıcı	VulkanÇabk	1999	1	3812	B42	-	-	-	-	-	31,00	24,31	-3,56
Asiklik hidrokarbonlar	AsikHidKarb	1999	1	2901	B42	-	-	-	-	-	35,57	23,64	6,03
Dekstrinler ve tadil edilmiş diğer nişastalar ve esası nişasta, dekstrinler olan tutkalları	DekstrinNişa	1999	1	3505	B42	-	-	-	-	-	22,23	22,88	5,35
Karboksiamid gruplu bileşikler, karbonik asidin amid fonksiyonlu bileşikleri	KarbAmidBil	1999	1	2924	B42	-	-	-	-	-	22,51	22,19	-5,02
İnsan ve hayvan tedavisi için insan ve hayvan menşeli maddeler	İnsHayTedMds	1999	1	300290	B42	-	-	-	-	-	14,42	20,40	-28,54
Kağıt veya kartondan her cins etiketler	KağıtEtiket	1999	1	4821	B14	-	-	-	-	-	10,13	17,05	-7,50
Sınai mono karboksilik yağ asitleri, rafinaj mahsulü asit yağları, sınai yağ alkoller	SınaiYağAsid	1999	1	3823	B42	-	-	-	-	-	17,00	16,53	20,73

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Suni mumlar ve müstahzar mumlar	SuniMumlar	1999	1	3404	B42	-	-	-	-	-	19,89	16,09	-14,47
Ketonlar, kinonlar ve bunların türevleri	KetonKinonTrv	1999	1	2914	B42	-	-	-	-	-	15,02	15,39	10,22
Eterler, eter-alkoller, eter fenoller, fenoller, peroksitler ve bunların türevleri	EterlerTrv	1999	1	2909	B42	-	-	-	-	-	15,11	14,55	9,83
Boratlar; peroksiboratlar (perboratlar)	BoratlarPeroks	1999	1	2840	B42	-	-	-	-	-	14,18	11,06	-29,13
Dokumaya elverişli maddelerden işlenmemiş etiketler, armalar ve benzeri şeyler	DokElvEtik	1999	1	5807	B14	-	-	-	-	-	5,43	10,71	-27,94
Ditiyonitler ve sülfoksilatlar	DitiyoSülfoks	1999	1	2831	B42	-	-	-	-	-	12,24	9,52	-0,87
Diğer anorganik asitler ve ametallerin diğer anorganik oksijenli bileşikler	DiğAnorAsi	1999	1	2811	B42	-	-	-	-	-	10,05	8,77	-2,98
Kolofanlar, reçine asitleri ve bunların türevleri, kolofan esansı ve kolofan yağları, eritilmiş sakızlar	KolofanReç	1999	1	3806	B42	-	-	-	-	-	10,95	8,25	6,62
Sülfürik asit ve oleum	SülfAsitOleum	1999	1	2807	B42	-	-	-	-	-	8,69	8,20	-18,33
Fenoller; fenol-alkoller	FenolAlkol	1999	1	2907	B42	-	-	-	-	-	9,48	7,58	1,47
Kimyaca saf şekerler; eterleri, asetalleri, esterleri ve tuzları	KimSafŞeker	1999	1	2940	B42	-	-	-	-	-	3,38	7,54	-12,43
Suni korendon (korundum)	SuniKorundum	1999	1	281810	B42	-	-	-	-	-	8,11	7,34	21,48
Klorürler, oksiklorürler, hidroklorür, bromürler, oksibromürler, iyodürler ve osiyyodürler	KlorürBromür	1999	1	2827	B42	-	-	-	-	-	8,10	6,58	-14,46
Aktif hale getirilmiş karbon (aktif kömür), tabi mineral maddeler ve hayvansal karalar	AktifKarbon	1999	1	3802	B42	-	-	-	-	-	7,44	6,51	-3,70
Karboksiimid gruplu bileşikler ve imin gruplu bileşikler	Karboksiİmin	1999	1	2925	B42	-	-	-	-	-	3,15	6,21	65,36
Titan oksitleri (saf titan oksitleri)	TitanOksit	1999	1	2823	B42	-	-	-	-	-	7,70	5,83	-10,50

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Aldehitler, aldehitlerin siklik polimerleri; paraformaldehit	Aldehitler	1999	1	2912	B42	-	-	-	-	-	7,28	5,72	19,61
Sülfatlar; şaplar; peroksisülfatlar (persülfatlar)	SülfatlarPeroks	1999	1	2833	B42	-	-	-	-	-	8,81	5,38	-23,36
Metal satırların temizlenmesinde kullanılan müstahzarları, metaller için pasta, toz, sıvama vb. Maddeler	MetalTemizMst	1999	1	3810	B42	-	-	-	-	-	6,52	5,32	-41,18
Florürler, florslikatlar, floraluminatlar ve diğer kompleks flor tuzları	FlorürFlorTuz	1999	1	2826	B42	-	-	-	-	-	5,88	5,11	31,25
Jelatin, jelatin türevleri, katı ihtiyokol, hayvansal menşeli diğer tutkallar	JelatinDeriv	1999	1	3503	B42	-	-	-	-	-	5,91	5,11	5,74
Nitritler; nitratlar	NitritlerNitrat	1999	1	2834	B42	-	-	-	-	-	6,23	5,09	20,45
Çinko oksit ve çinko peroksit	ÇinkoOksitPer	1999	1	2817	B42	-	-	-	-	-	4,60	5,08	37,78
Hidrazinin ve hidroksilaminin organik türevleri	HidrazOrgTrv	1999	1	2928	B42	-	-	-	-	-	3,95	4,77	-5,57
Hidrojen, asal gazlar ve diğer ametaller	HidrojAsgazAmet	1999	1	2804	B42	-	-	-	-	-	5,97	4,75	-25,78
Hidrolik fren sıvıları ve hidrolik transmisyonlar için petrol yağları	HidroFrenSıvı	1999	1	3819	B42	-	-	-	-	-	6,39	4,64	-10,28
Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikler, karışımları, artıkları	RadyoElmIso	1999	1	2844	B42	-	-	-	-	-	5,91	4,61	-15,77
Hidrojen peroksit	HidrojPeroksit	1999	1	2847	B42	-	-	-	-	-	16,13	4,55	-14,78
Donmayı önleyici müstahzarlar ve donmayı çözücü müstahzar sıvılar	DonÖnlMst	1999	1	3820	B42	-	-	-	-	-	1,96	4,24	-57,91
Ametallerin diğer anorganik asitlerinin esterleri (hidrojen halojenürlerin hariç) ve bunların tuzları ve türevleri	AmetAnorEster	1999	1	2920	B42	-	-	-	-	-	6,31	4,21	10,68
Demir oksit ve hidroksitleri (ağırlık: % >= 70 fe2o3 olan toprak boyalar)	DemirOksHid	1999	1	2821	B42	-	-	-	-	-	4,42	4,03	23,14
Odun hamurunun imalinden arta kalan lesivler (linyo sülfonatlar dahil)	OdunArtLesiv	1999	1	3804	B42	-	-	-	-	-	3,44	4,00	-28,77

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Hidrazin ve hidroksilamin, bunların anorganik tuzları, organik bazlar, diğer metal oksitler, hidroksitler ve peroksitler	HidrazHidroksTuz	1999	1	2825	B42	-	-	-	-	-	4,00	3,82	26,88
Niştastalar ve inülin	NiştastaInülin	1999	1	1108	B42	-	-	-	-	-	1,73	3,63	31,37
Grafit, suni, koloidal, yarı koloidal; hamur, blok, levha veya diğer yarı mamül grafit ve diğer karbon olan müstahzar	GrafitSuni	1999	1	3801	B42	-	-	-	-	-	4,11	3,63	-19,78
Kuaterner amonyum tuzları ve hidroksitleri; lesitinler ve diğer fosfoaminolipidler	KuatAmonyum	1999	1	2923	B42	-	-	-	-	-	4,26	3,42	-4,96
Mikroorganizma, bitki, hayvan veya insanların hücrelerinin geliştirilmesinde kullanılan müstahzar kültür ortamları	KültOrtam	1999	1	3821	B42	-	-	-	-	-	2,86	3,40	-31,26
Hidrokarbonların sülfolanmış, nitrolanmış ve nitrozolanmış türevleri	HidKarbSülfNit	1999	1	2904	B42	-	-	-	-	-	7,55	3,31	-16,43
Hipokloritler, ticari kalsiyum hipoklorit, kloritler, hipobromitler	Hipokloritler	1999	1	2828	B42	-	-	-	-	-	1,33	3,23	116,97
Halkasında üç atom olan epoksitler, epoksialkoller, epoksifenollerin, epoksieterler ve bunların türevleri	EpoksitlerTrv	1999	1	2910	B42	-	-	-	-	-	4,35	3,20	25,16
Kazeinler, kazeinatlar ve diğer kazein türevleri, kazein tutkalları	Kazeinler	1999	1	3501	B42	-	-	-	-	-	4,37	3,17	-42,44
Anorganik asitlerin veya peroksi asitlerin diğer tuzları (azotürler hariç)	AnorgAsitTuz	1999	1	2842	B42	-	-	-	-	-	4,31	3,02	4,26
Fosforik esterler ve bunların tuzları ve türevleri	FosforikEster	1999	1	2919	B42	-	-	-	-	-	6,11	2,60	4,91
Diazo, azo ve azoksi bileşikler	DiazoAzoAzoks	1999	1	2927	B42	-	-	-	-	-	3,82	2,54	-10,34
Karbürler	Karbürler	1999	1	2849	B42	-	-	-	-	-	2,51	2,49	31,29
Sülfürler ve polisülfürler	SülfürPolisülfür	1999	1	2830	B42	-	-	-	-	-	1,75	2,34	55,74
Aluminyum hidroksit	AluHidroksit	1999	1	281830	B42	-	-	-	-	-	1,70	2,21	30,61
Sıklık alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış, nitrozolanmış türevleri	SıklıkAlkTür	1999	1	2906	B42	-	-	-	-	-	2,25	2,14	8,73

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 1 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Fenollerin ve fenol-alkollerin halojenlenmiş/sülfolanmış/nitrolanmış/nitrozolanmış türevleri	FenolTür	1999	1	2908	B42	-	-	-	-	-	1,19	2,00	1,89
Kolloidal haldeki kıymetli metaller, kıymetli metallerin anorganik veya organik bileşikleri ve amalgamları	KoloKıyMet	1999	1	2843	B42	-	-	-	-	-	1,76	1,93	-13,57
Siyanürler, oksisiyanürler ve kompleks siyanürler	Siyanürler	1999	1	2837	B42	-	-	-	-	-	3,54	1,89	-4,73
Yangın söndürme aleti için dolgu maddesi ve bileşimi, yangın söndürme bombaları	YngSnAletDol	1999	1	3813	B42	-	-	-	-	-	1,32	1,78	-10,10
Krom oksitleri ve hidroksitleri	KromOksit	1999	1	2819	B42	-	-	-	-	-	1,97	1,57	24,45
Kloratlar ve perkloratlar, bromatlar ve perbromatlar, iyodatlar ve periyodatlar	KloratPerklor	1999	1	2829	B42	-	-	-	-	-	2,20	1,40	-54,57
Model yapmaya mahsus patlar, dişçi mumu vb. müstahzarlar	ModPatMum	1999	1	3407	B42	-	-	-	-	-	1,76	1,27	-3,86
Silikatlar; ticari alkali metal silikatlar	Silikatlar	1999	1	2839	B42	-	-	-	-	-	1,88	1,25	-9,84
Kobalt oksitleri ve hidroksitleri, ticari kobalt oksitleri	KobaltOksit	1999	1	2822	B42	-	-	-	-	-	1,91	1,07	-21,45
Oksimetalik veya peroksimetalik asitlerin tuzları	OksiMetalAsitTuz	1999	1	2841	B42	-	-	-	-	-	2,37	1,02	-73,01

ENGEL NO: 2 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Engel Sınıf 7	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Dizel/yanı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi<5ton)	DizelTaşı<5t	2000	2	870421	B14	B15	-	-	-	-	-	438,73	377,04	31,34
Dizel/yanı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi>20 ton)	DizelTaşı>20t	2000	2	870423	B14	B15	-	-	-	-	-	33,34	31,28	72,48
Dizel/yanı dizel motorlu taşıtlar (5ton<taşıma kapasitesi<20 ton)	DizelTaşı5-20t	2000	2	870422	B14	B15	-	-	-	-	-	20,28	13,14	59,93
Alfa, beta, gama ışınli tıbbi, cihazlar	AlfaBetaGamaTıb	2000	2	902221	B14	B15	-	-	-	-	-	7,56	6,24	149,53
Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikleri, karışımları, artıkları	RadyoElmIso	2000	2	2844	B14	B15	-	-	-	-	-	6,56	4,48	-30,40
Bir veya daha fazla taşıma şekline göre özel olarak yapılmış ve donatılmış konteynerler	ÖzelKonter	2000	2	8609	B14	B15	-	-	-	-	-	1,35	3,46	77,76
Alfa, beta, gama ışınli diğer amaçlar için cihazlar	AlfaBetaGamaDiğ	2000	2	902229	B14	B15	-	-	-	-	-	1,63	2,08	24,02
Yük taşımaya mahsus römork ve yanı römorklar	YükTaşıRömork	2000	2	871639	B14	B15	-	-	-	-	-	1,90	1,73	101,32

ENGEL NO: 4 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Metanol (metil alkol)	Metanol	2003	4	290511	B83	-	-	-	-	-	26,53	92,16	16,46
Tıraş müstahzarları, vücut deodorantları, banyo müstahzarları, tüy dökücüler, vb.	TıraşVB.Mst	2003	4	3307	B83	-	-	-	-	-	24,78	48,09	2,84
Parfümler ve tuvalet suları	ParfümTuvalet	2003	4	3303	B83	-	-	-	-	-	27,79	39,95	-15,52
Etil alkol (alkol derecesi < %80, taşıyıcı edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler	EtilAlkİçkiler	2003	4	2208	B83	-	-	-	-	-	7,07	9,86	11,59

ENGEL NO: 5 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tütünün hazırlanmasına veya işlenmesine mahsus makina ve cihazlar	TütünMakine	2003	5	8478	B14	-	-	-	-	-	12,84	39,10	-29,21

ENGEL NO: 6 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tolüen (toluol)	Toluen	2004	6	290230	B14	B33	B83	B84	B31	B859	33,22	84,83	-6,17
Yapısında bir piridin/piperizin halkası olan diğer bileşikler	PiridPiperiz	2004	6	293359	B14	B33	B83	B84	B31	B859	44,19	64,29	-13,68
Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir imizadol halkası olan diğer bileşikler	İmizadolBileşik	2004	6	293329	B14	B33	B83	B84	B31	B859	31,97	50,78	-9,35
Diğer amino-asitler, esterler ve tuzları	DiğAminoasit	2004	6	292249	B14	B33	B83	B84	B31	B859	8,98	39,59	35,76
Diğer; sadece oksijenli heterosiklik diğer bileşikler	DiğOksiHetBil	2004	6	293299	B14	B33	B83	B84	B31	B859	17,09	38,20	-33,70
Kükürtlü organik diğer bileşikler	KükOrganikBil	2004	6	293090	B14	B33	B83	B84	B31	B859	24,22	36,65	-28,13
Amino-alkol fenol, amino-asit fenol ve oksijen gruplu diğer amino bileşikler	AminoAlkolFen	2004	6	292250	B14	B33	B83	B84	B31	B859	29,18	28,95	-17,48
Aseton (propanon)	Aseton	2004	6	291411	B14	B33	B83	B84	B31	B859	9,47	22,11	-4,57
Diğer siklik amidler ve türevleri ile siklik amidlerin diğer tuzları	DiğSiklikAmid	2004	6	292429	B14	B33	B83	B84	B31	B859	16,85	21,64	-15,77
Diğer asetik asit esterleri	DiğAsetikAsitEster	2004	6	291539	B14	B33	B83	B84	B31	B859	6,22	13,22	1,96
Diğer aromatik monoaminler ve türevleri, tuzları	DiğAroMonoamin	2004	6	292149	B14	B33	B83	B84	B31	B859	12,48	12,34	-8,45
Diğer doymuş asiklik monokarboksilik asitler vb. türevleri	DiğDoymuşAsikMonokrb	2004	6	291590	B14	B33	B83	B84	B31	B859	8,22	12,18	-16,12
Diğer amino alkoller ile amino alkollerin diğer eterleri, diğer esterleri ve diğer tuzları	DiğAminoAlkol	2004	6	292219	B14	B33	B83	B84	B31	B859	4,03	10,99	2,81
Sülfürik asitve oleum	SülfAsitOleum	2004	6	2807	B14	B33	B83	B84	B31	B859	9,31	10,39	-21,20
Nitril gruplu diğer bileşikler	DiğNitrilGrup	2004	6	292690	B14	B33	B83	B84	B31	B859	5,15	7,47	-11,04
Butanon (metil etil keton)	Butanon	2004	6	291412	B14	B33	B83	B84	B31	B859	2,83	6,38	-4,24
Toluidinler ve türevleri; bunların tuzları	Toluidinler	2004	6	292143	B14	B33	B83	B84	B31	B859	2,88	2,98	-20,22
Hidrokarbonların sülfolanmış türevleri	HidroSülfolanTür	2004	6	290410	B14	B33	B83	B84	B31	B859	1,08	2,43	-5,99
Diğer çavdar mahmuzu alkaloidleri vb. tuzları, türevleri	DiğÇavMahmuz	2004	6	293969	B14	B33	B83	B84	B31	B859	3,66	1,97	-18,12
Psödoefedrin (INN) ve tuzları	Psödoefedrin	2004	6	293942	B14	B33	B83	B84	B31	B859	1,94	1,56	-56,91

ENGEL NO: 7 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Sökülecek gemiler, suda yüzen sökülecek diğer araçlar	SökGemiAraç	2004	7	8908	B14	-	-	-	-	-	15,42	28,43	-17,04

ENGEL NO: 10 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	KayıtDiskBand	2005	10	8523	-	B14	B84	B15	B31	-	43,15	327,49	117,25

ENGEL NO: 11 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	SentFilamentİplik	2006	11	5402	B85	-	-	-	-	-	560,60	920,97	15,36
Pamuklu mensucat (ağırlık itibarıyla % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. 1 geçmeyenler)	PamukMensucat	2006	11	5208	B85	-	-	-	-	-	334,96	460,48	-0,52
Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibarıyla pamuk oranı >=%85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	Pamukİplik	2006	11	5205	B85	-	-	-	-	-	246,62	410,25	8,44
Sentetik devamsız lifden iplik (dikiş ipliği hariç) (toptan)	SenDevLifİplikTop	2006	11	5509	B85	-	-	-	-	-	233,46	321,65	24,82
Pamuklu mensucat (ağırlık itibarıyla % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve m2 ağırlığı 200 gr. 1 geçenler)	PamMen%85M2>200	2006	11	5209	B85	-	-	-	-	-	419,71	300,94	20,05
Örme eşya	ÖrmEşya	2006	11	60	B85	-	-	-	-	-	163,46	231,06	19,06

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 11 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Suni devamsız lifden iplikler (dikiş ipliği hariç)	SuniDevLifİplik	2006	11	5510	B85	-	-	-	-	-	88,22	183,84	19,00
Taranmış yünden veya ince hayvan kılından dokumalar	TaranYünİnceKılDoku	2006	11	5112	B85	-	-	-	-	-	136,17	142,02	-11,20
Sentetik devamsız lifler; akrilik/modakrilikten	SenDevLifAkril	2006	11	550330	B85	-	-	-	-	-	90,46	113,43	9,78
Sentetik filament demetleri; akrilik/modakrilikten	SenFilDemAkril	2006	11	550130	B85	-	-	-	-	-	102,91	106,50	12,76
Jüt ve bitki kabuğu liflerinden iplikler	JütBitkLifİplik	2006	11	5307	B85	-	-	-	-	-	59,54	105,69	-2,96
Sentetik devamsız liflerden diğer dokunmuş mensucat	SenDevLifDokMen	2006	11	5515	B85	-	-	-	-	-	83,07	101,29	36,08
Sentetik devamsız lifler; poliesterlerden	SenDevLifPoliest	2006	11	550320	B85	-	-	-	-	-	70,36	100,69	17,47
Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (lif oranı <% 85, m2 .ağırlığı <=170 gr, sadece pamukla karışık)	SenDevLifDokMen<%85	2006	11	5513	B85	-	-	-	-	-	60,65	87,39	-17,78
Suni devamsız liflerden dokunmuş mensucat	SuniDevLifDokMen	2006	11	5516	B85	-	-	-	-	-	60,49	82,20	41,28
Pamuklu mensucat (pamuk oranı < % 85 olan sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup m2. ağırlığı 200 gr.ı geçenler)	PamMen<%85m2	2006	11	5211	B85	-	-	-	-	-	35,42	77,74	78,49
Suni filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	SuniFilİplikPerSat	2006	11	5403	B85	-	-	-	-	-	59,91	68,99	21,31
Suni filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	SuniFilİplikDokMen	2006	11	5408	B85	-	-	-	-	-	62,73	53,54	19,91
Pamuklu mensucat (pamuk oranı <% 85 sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup m2. ağırlığı <=200 gr)	PamMenDiğer	2006	11	5210	B85	-	-	-	-	-	39,10	52,62	29,32
Dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucat	DokKadPelTırtMen	2006	11	5801	B85	-	-	-	-	-	123,12	50,43	-33,76
Kardeli yün ve ince kıldan dokunmuş mensucat	KardYünİnceKılDokMen	2006	11	5111	B85	-	-	-	-	-	48,34	49,89	11,40

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 11 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Taranmış yün (kamgarn) iplikleri	TarYünİplik	2006	11	5107	B85	-	-	-	-	-	39,72	43,89	21,13
Keten dokumalar	KetenDoku	2006	11	5309	B85	-	-	-	-	-	60,49	42,69	-33,99
Naylon, poliamid, polyester vb.esaslı iç ve dış lastiği için mensucat	NylonPolyİçDışLastiMen	2006	11	5902	B85	-	-	-	-	-	13,88	36,22	59,09
Suni ve sentetik devamsız liflerden dikiş ipliği	SuniSentDevLifDikİplik	2006	11	5508	B85	-	-	-	-	-	13,38	31,12	35,63
İpek veya ipek döküntülerinden dokunmuş mensucat	İpekDökDokMen	2006	11	5007	B85	-	-	-	-	-	15,84	30,48	-31,37
Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle %85 veya daha fazla sentetik devamsız lif içerenler)	SenDevLifDokMen%85	2006	11	5512	B85	-	-	-	-	-	11,47	19,15	-23,51
Sentetik ve suni filamentlerden dikiş ipliği (perakende olarak satılacak hale getirilmiş olsun olmasın)	SenSuniFilDikİplik	2006	11	5401	B85	-	-	-	-	-	10,06	16,20	28,01
Keten iplik	Ketenİplik	2006	11	5306	B85	-	-	-	-	-	9,07	15,18	23,92
Kardeli (strayhgarn) yün iplikleri (toptan)	KardYünİplikTop	2006	11	5106	B85	-	-	-	-	-	15,25	13,96	22,35
Diğer pamuklu mensucat:	DiğPamMen	2006	11	5212	B85	-	-	-	-	-	8,58	11,19	11,68
Kauçuklu mensucat	KauçukluMen	2006	11	5906	B85	-	-	-	-	-	7,66	10,62	37,15
Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (lif oranı <% 85, m2 .ağırlığı >170 gr, sadece pamukla karışık)	SenDevLifDokMen<%85 m2>170PamKar	2006	11	5514	B85	-	-	-	-	-	6,07	7,58	36,90
Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibariyle % 85 den az pamuk içerenler) (perakende satış için hazırlanmamış)	Pamİplik<%85PerSat	2006	11	5206	B85	-	-	-	-	-	5,57	6,27	6,63
İpek iplik (döküntü ipliği hariç) (toptan)	İpekİplikTop	2006	11	5004	B85	-	-	-	-	-	1,09	3,58	-10,36
Tüller ve diğer ağ mensucat; dokunmuş, örme veya kroşe HARIÇ	TülDiğAğMen	2006	11	580410	B85	-	-	-	-	-	1,82	1,89	17,70

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 11 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifden dokumalar ve kağıt ipliğinden dokumalar	DiğBitkLifKağıtİplikDoku	2006	11	5311	B85	-	-	-	-	-	14,72	1,63	-67,51
Poliesterden sentetik devamsız lifler; karde edilmiş, taranmış veya iplik imali için başka şekilde işlem görmüş	PoliestSenDevLifKardeTar	2006	11	550620	B85	-	-	-	-	-	1,13	1,46	1,56
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifden iplikler, kağıt iplikleri	DiğBitkLifKağıtİplik	2006	11	5308	B85	-	-	-	-	-	1,89	1,12	-44,28

ENGEL NO: 12 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Homonize edilmiş tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalari ve esansları	HomonizeTütün	2007	12	2403	B31	-	-	-	-	-	83,63	101,18	10,43
Votka-alkol derecesi % 80'den az, taşıyir edilmemiş	Votka<%80	2007	12	220860	B31	-	-	-	-	-	3,10	6,48	-4,72
Likör-alkol derecesi % 80'den az, taşıyir edilmemiş	Likör<%80	2007	12	220870	B31	-	-	-	-	-	1,09	2,44	-25,07
Biralar (malttan)	BiraMalt	2007	12	2203	B31	-	-	-	-	-	1,67	1,23	-203,61

ENGEL NO: 13 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	MinYakMinYağ	2007	13	27	-	B15	B851	B82	-	-	21.507,32	38.894,58	-5,81

ENGEL NO: 14 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Elektrik enerjisi	ElektrikEnerjisi	2007	14	2716	B14	-	-	-	-	-	17,36	17,73	36,52

ENGEL NO: 15 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	AltınİşlenmemYarıİşPudra	2007	15	7108	B14	B32	B83	B15	B82	-	3.801,62	3.048,92	-2,87
Diğer kıymetli metal-kaplamalarından mücevherci eşyası	DiğKıyMetKaplıMücevher	2007	15	711319	B14	B32	B83	B15	B82	-	181,54	308,30	-16,75
Gümüşten mücevherci eşyası, aksamı (kıymetli metallerle kaplı/yaldızlı/değil)	GümüşMücevher	2007	15	711311	B14	B32	B83	B15	B82	-	28,57	60,94	-3,59
Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	GümüşİşlenmemYarıİşPudra	2007	15	7106	B14	B32	B83	B15	B82	-	51,74	29,81	3,43
Platin (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	PlatinİşlenmemYarıİşPudra	2007	15	7110	B14	B32	B83	B15	B82	-	1,93	4,83	6,74
Kıymetli metallerden veya kıymetli metallerle kaplama metallerden diğer eşya	KıyMetKaplıMetEşya	2007	15	7115	B14	B32	B83	B15	B82	-	3,46	4,58	-85,65

ENGEL NO: 16 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer silahlar (yaylı, havalı veya gazlı tüfek ve tabancalar, vuruş sopaları gibi) (93.07 pozisyonundakiler hariç)	DiğSilahlar	2008	16	9304	B14	B81	B32	B853	-	-	1,95	2,02	-56,97

ENGEL NO: 17 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Etil alkol (alkol derecesi < %80, tağıyir edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler	EtilAlkİçkiler	2009	17	2208	B31	B14	B15	B33	B859	B83	15,87	71,23	-7,60
Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil) ve üzüm sırası	TazeÜzümŞarapŞıra	2009	17	2204	B31	B14	B15	B33	B859	B83	3,64	7,32	22,65
Biralar (malttan)	BiraMalt	2009	17	2203	B31	B14	B15	B33	B859	B83	1,33	3,35	101,91

ENGEL NO: 18 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	PamPamMen	2010	18	52	B15	-	-	-	-	-	2.420,05	3.024,84	-11,29
Sentetik ve suni devamsız lifler	SenSuniLif	2010	18	55	B15	-	-	-	-	-	1.698,34	2.288,31	-13,80
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	SenFilamnt	2010	18	54	B15	-	-	-	-	-	1.438,15	2.098,59	-4,03
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	OrulGiyAks	2010	18	62	B15	-	-	-	-	-	1.082,08	1.691,35	-33,17
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	OrmeGiyAks	2010	18	61	B15	-	-	-	-	-	684,34	939,95	-40,39
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	Ayakkabi	2010	18	64	B15	-	-	-	-	-	594,10	918,42	4,19

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 18 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	HamPostlar	2010	18	41	B15	-	-	-	-	-	474,91	701,03	23,83
Örme eşya	ÖrmEşya	2010	18	60	B15	-	-	-	-	-	231,06	450,43	-6,51
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	YapağıYün	2010	18	51	B15	-	-	-	-	-	412,39	417,46	1,60
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	VatkaKece	2010	18	56	B15	-	-	-	-	-	389,45	393,43	-16,80
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	EmdDokMen	2010	18	59	B15	-	-	-	-	-	231,44	360,58	-2,07
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	BitkLifler	2010	18	53	B15	-	-	-	-	-	172,22	267,02	0,28
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	HazrEşya	2010	18	63	B15	-	-	-	-	-	121,61	196,45	-2,29
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	OzlDokMen	2010	18	58	B15	-	-	-	-	-	182,07	195,28	19,26
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	HalıMad	2010	18	57	B15	-	-	-	-	-	181,52	185,96	-5,21
Sığır (buffalo dahil) ve atların dabalı ve ileri derecede hazırlanmış post ve deri ve köselesi	SığırPost	2010	18	4107	B15	-	-	-	-	-	69,31	92,42	14,01
Deri ve köseleden giyim eşyası	DeriGiyEsy	2010	18	420310	B15	-	-	-	-	-	83,18	82,07	-68,44
Şilte, yorgan, yastık, puf, diz-ayak örtüleri, minderler vb.	YatakPuf	2010	18	940490	B15	-	-	-	-	-	32,67	79,32	0,14
Kayarak işleyen fermuarlar ve bunların aksam ve parçası	FermAksam	2010	18	9607	B15	-	-	-	-	-	66,61	73,95	3,85
Dağılan boyalar ve esas bu boyalar olan müstahzarlar	DagBoyaMus	2010	18	320411	B15	-	-	-	-	-	30,54	46,50	6,61
İpek	İpek	2010	18	50	B15	-	-	-	-	-	38,93	41,99	-6,88

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 18 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Asit boyalar, mordan boyalar vb. esaslı müstahzarlar	AsitBoyaMus	2010	18	320412	B15	-	-	-	-	-	38,06	38,79	4,22
Dantel, keçe veya diğer dokumaya elverişli maddelerden yapılmış veya örülmüş şapkalar ve diğer başlıklar, saç fileleri	DantelSapka	2010	18	6505	B15	-	-	-	-	-	23,52	36,74	-10,73
Kürkten giyim eşyası-aksesuarları	KürkGiyim	2010	18	430310	B15	-	-	-	-	-	7,29	19,96	14,95
Bazık boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar	BazıkBoyaMus	2010	18	320413	B15	-	-	-	-	-	16,32	19,30	0,07
Tıpta, cerrahide, dişilikte/veterinerlikte kullanılan diğer pamuk, sargılar vs.	MedPamuk	2010	18	300590	B15	-	-	-	-	-	9,74	14,47	-23,37
Deri ve köseleden bel kemeri, kılıç kayışı, palaskalar	DeriBelKim	2010	18	420330	B15	-	-	-	-	-	9,46	12,66	1,74
Diğer eldivenler	DigrEldvn	2010	18	420329	B15	-	-	-	-	-	5,26	8,62	21,84
Direkt boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar	DirektBoyaMus	2010	18	320414	B15	-	-	-	-	-	5,42	6,56	-1,79
Gözenekli kauçuk/plastikten yataklar	KauçukYatak	2010	18	940421	B15	-	-	-	-	-	2,19	5,57	10,36
Diğer maddelerden yataklar	DigrYatak	2010	18	940429	B15	-	-	-	-	-	3,93	4,10	3,79
Esaslı deri, kösele veya kösele lifleri olan terkip yoluyla elde edilen levha, yaprak ve şerit halindeki deri ve kösele	DeriLevha	2010	18	4115	B15	-	-	-	-	-	4,55	3,32	21,71

ENGEL NO: 19 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Püskürtücü, dağıtıcı, yangın söndürücülerin aksam-parçaları	PüskAksam	2011	19	842490	B15	B14	B82	B7	-	-	36,91	48,90	-8,48

ENGEL NO: 21 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Basınç ölçen/kontrol eden cihazlar	BasınçÖlc	2011	21	902620	B83	B84	-	-	-	-	33,26	83,56	20,58
Sıvı, gazların değişken özelliklerini ölçen diğer cihazlar	GazÖlçCihaz	2011	21	902680	B83	B84	-	-	-	-	23,84	53,84	7,80
Diğer transformatörler;gücü<1 kVA	Trans1kVAaltı	2011	21	850431	B83	B84	-	-	-	-	46,24	44,84	5,36
Tartı alet ve cihazları (hassasiyeti 5 santigram veya daha iyi olan teraziler hariç) ve bunlara mahsus ağırlıklar	TartıAlet	2011	21	8423	B83	B84	-	-	-	-	33,17	43,94	10,71
Gaz/duman tahlil cihazları	GazTahlCihaz	2011	21	902710	B83	B84	-	-	-	-	18,54	29,24	16,39
Diğer transformatörler güç>500 kVA	Trans500kVAüst	2011	21	850434	B83	B84	-	-	-	-	34,04	21,88	-7,10
Diğer teknik, resim makine ve aletleri	TeknMakAlet	2011	21	901780	B83	B84	-	-	-	-	9,27	15,07	-8,89
Devir, üretim sayaçları, taksimetre, mesafe sayaçları, pedometre	ÜretSayaç	2011	21	902910	B83	B84	-	-	-	-	4,70	10,27	68,97
Sıvı sayaçları	SıvıSayaç	2011	21	902820	B83	B84	-	-	-	-	13,19	9,33	-18,17
Dansimetre, aerometre vb. higrometre vb.	DansAeroHigro	2011	21	902580	B83	B84	-	-	-	-	4,81	8,54	-9,23
Diğer transformatörler;16 kVA<gücü<500 kVA	Trans16kVA500	2011	21	850433	B83	B84	-	-	-	-	8,91	8,02	-3,17
Elektrik sayaçları	ElekSayaç	2011	21	902830	B83	B84	-	-	-	-	2,05	6,78	74,87
Diğer transformatörler;1 kVA<gücü<16 kVA	Trans1kVA16	2011	21	850432	B83	B84	-	-	-	-	9,62	6,33	-133,12
Servis istasyonları/garajlarda kullanılan türde yakıt/yağ dağıtım pompaları	YakıtPompa	2011	21	841311	B83	B84	-	-	-	-	7,87	6,09	-0,53

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 21 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Hassas teraziler (hassasiyeti 5 santigram veya daha iyi olanlar) (ağırlıkları ile birlikte olsun olmasın)	HassasTerazi	2011	21	9016	B83	B84	-	-	-	-	3,88	6,03	20,85
Ölçü tertibatlı diğer sıvı pompaları	OlçPompa	2011	21	841319	B83	B84	-	-	-	-	3,57	5,55	3,77

ENGEL NO: 22 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	KıymetliTaş	2011	22	71	-	B81	-	-	-	-	3.564,79	10.967,78	32,27

ENGEL NO: 23 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Çakmaklar ve diğer ateşleyiciler ve bunların aksam ve parçaları (çakmak taşları ve fitilleri hariç)	ÇakmakAksam	2012	23	9613	B83	-	-	-	-	-	24,05	31,84	7,56

ENGEL NO: 24 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	Pamuk	2012	24	5201	B14	B15	B6	B84	-	-	1.524,31	1.648,99	-8,13
Pamuk döküntüleri	Pamuk Dök.	2012	24	5202	B14	B15	B6	B84	-	-	8,28	8,67	1,38

ENGEL NO: 25 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer hidrokarbon gazları (sıvılaştırılmış)	Diğer H. Gazları	2012	25	271119	B42	-	-	-	-	-	2.235,76	2.225,18	-18,75
Propan (sıvılaştırılmış)	Propan	2012	25	271112	B42	-	-	-	-	-	90,17	68,40	-18,17

ENGEL NO: 26 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	Binek Otom.	2012	26	8703	B83	B7	B14	B15	-	-	6.521,90	9.203,60	-0,81
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	Eşya Taş. MT.	2012	26	8704	B83	B7	B14	B15	-	-	823,08	1.300,26	-8,41
Traktörler	Traktörler	2012	26	8701	B83	B7	B14	B15	-	-	716,92	898,55	-56,67
10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	10+ Kişi Taş. MT.	2012	26	8702	B83	B7	B14	B15	-	-	213,41	271,50	13,39
Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	Römorklar	2012	26	8716	B83	B7	B14	B15	-	-	152,94	200,96	-33,63
Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	Motosikletler	2012	26	8711	B83	B7	B14	B15	-	-	55,62	186,15	14,66
Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	Özel Amaçlı MT.	2012	26	8705	B83	B7	B14	B15	-	-	130,28	145,91	36,48

ENGEL NO: 27 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Motorlu taşıt; dizel/yarı dizel (1500cm3<silindir hacmi=<2500cm3)	DizelTaşıtlı500-2500	2012	27	870332	B14	B15	B7	B82	-	-	2.400,56	3.876,28	-11,28
Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (1500cm3<silindir=<3000 cm3)	BenzinliTaşıtlı500-3000	2012	27	870323	B14	B15	B7	B82	-	-	1.379,87	1.792,48	3,11
Motorlu taşıt; dizel/yarı dizel (silindir hacmi=<1500cm3)	DizelTaşıtlı500	2012	27	870331	B14	B15	B7	B82	-	-	1.211,63	1.479,85	-8,90
Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (1000cm3<silindir=<1500 cm3)	BenzinliTaşıtlı1000-1500	2012	27	870322	B14	B15	B7	B82	-	-	1.029,78	1.419,72	8,41
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi<5ton)	DizelTaşıtlı<5t	2012	27	870421	B14	B15	B7	B82	-	-	566,29	908,94	3,22
Çekiciler; yarı römorklar için	ÇekiciYarıRömork	2012	27	870120	B14	B15	B7	B82	-	-	500,91	573,48	-90,60
Kara taşıtları için motorlar-silindir hacmi>1000cm3	Motor1000Üstü	2012	27	840734	B14	B15	B7	B82	-	-	387,42	538,58	16,97
Motorlu taşıt; dizel/yarı dizel (silindir hacmi>2500cm3)	DizelTaşıtlı2500Üstü	2012	27	870333	B14	B15	B7	B82	-	-	409,54	431,15	-6,78
Diğer amaçlar için motorlar-dizel, yarı dizel	DiğerMotorlar	2012	27	840890	B14	B15	B7	B82	-	-	234,49	305,57	12,67
Minibüs, midibüs ve otobüs; dizel veya yarı dizel, kapasitesi >=10 kişi	MinibüsMidibüsOtobüs10Dizel	2012	27	870210	B14	B15	B7	B82	-	-	208,04	265,99	11,65
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi>20 ton)	DizelTaşıtlı>20t	2012	27	870423	B14	B15	B7	B82	-	-	133,81	179,22	-95,00
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (5ton<taşıma kapasitesi<20 ton)	DizelTaşıtlı5-20t	2012	27	870422	B14	B15	B7	B82	-	-	76,89	147,59	-45,83
Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (3000cm3<silindir hacmi)	BenzinliTaşıtlı3000Üstü	2012	27	870324	B14	B15	B7	B82	-	-	73,76	140,27	43,37
Deniz taşıtları için motorlar (dizel, yarı dizel)	DenizMotorları	2012	27	840810	B14	B15	B7	B82	-	-	113,34	113,81	57,52
Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (silindir hacmi <= 1000cm3)	BenzinliTaşıtlı1000Altı	2012	27	870321	B14	B15	B7	B82	-	-	14,48	52,75	16,25
Demir/çelik raylar	DemirÇelikRaylar	2012	27	730210	B14	B15	B7	B82	-	-	81,32	25,93	-6,02
Kıvılcım ateşlemeli motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi<5 ton)	BenzinliKüçükTaşıtlar	2012	27	870431	B14	B15	B7	B82	-	-	3,94	25,43	667,86
Yük taşımaya mahsus römork ve yarı römorklar	YükTaşıRömork	2012	27	871639	B14	B15	B7	B82	-	-	15,04	25,26	-11,62

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 27 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Aktif hale getirilmiş tabi mineral maddeler, hayvansal karalar	AktifHaleGetirilmişMineraller	2012	27	380290	B14	B15	B7	B82	-	-	11,19	15,99	5,79
Kullanılmış veya yeni paçavralar, sicim, ip ve halat döküntüleri ve sicim, ip ve halattan kullanılmış eşya	KullanılmışPaçavralar	2012	27	6310	B14	B15	B7	B82	-	-	8,43	6,39	-96,89
Minibüs, midibüs ve otobüs; benzinli, kapasitesi >=10 kişi	MinibüsMidibüsOtobüs10Benzinli	2012	27	870290	B14	B15	B7	B82	-	-	5,37	5,50	138,65
Ambalaj için torba ve çuval (jütten, bitki iç kabuğundan)	BitkiKabuğuTorba	2012	27	630510	B14	B15	B7	B82	-	-	2,47	2,51	23,38
Düz piyanolar	DüzPiyanolar	2012	27	920110	B14	B15	B7	B82	-	-	2,88	2,12	-5,87

ENGEL NO: 28 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	MinYakMinYağ	2013	28	27	B15	B14	B84	B82	B84	-	50.910,72	40.764,00	-24,99
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	KıymetliTaş	2013	28	71	B15	B14	B84	B82	B84	-	6.196,13	6.512,46	-50,73
Organik kimyasal ürünler	OrganikKimyasallar	2013	28	29	B15	B14	B84	B82	B84	-	4.989,76	5.206,68	6,76
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	MuhtelifKimyasalMaddeler	2013	28	38	B15	B14	B84	B82	B84	-	2.017,82	2.131,74	13,81
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	AgacVeAhsap	2013	28	44	B15	B14	B84	B82	B84	-	1.381,97	1.418,00	-10,82

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 28 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	GıdaKalıntıları	2013	28	23	B15	B14	B84	B82	B84	-	972,09	1.372,65	-11,18
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	TütünVeYerine	2013	28	24	B15	B14	B84	B82	B84	-	418,73	903,98	9,75
Etil alkol (alkol derecesi < %80, taşıyıcı edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler	EtilAlkİçkiler	2013	28	2208	B15	B14	B84	B82	B84	-	71,23	189,16	-21,65
Etil alkol (alkol derecesi >= %80, taşıyıcı edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş diğer alkollü içkiler	EtilAlkol	2013	28	2207	B15	B14	B84	B82	B84	-	60,26	67,69	18,62
Tamamen elle yapılmış yağlı boya, karakalem ve pastel resimler, kolajlar vb dekoratif plakalar	EİYapımDekor	2013	28	9701	B15	B14	B84	B82	B84	-	19,02	26,25	-16,78
Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil) ve üzüm şırası	TazeÜzümŞarapŞıra	2013	28	2204	B15	B14	B84	B82	B84	-	7,32	21,56	-27,40
Heykel veya yontu sanatının orijinal eserleri (yapıldığı madde ne olursa olsun)	HeykelVeYontu	2013	28	9703	B15	B14	B84	B82	B84	-	6,13	12,76	-29,77
Kürkten giyim eşyası, aksesuarları ve kürkten diğer eşya	KurdanGiyim	2013	28	4303	B15	B14	B84	B82	B84	-	15,36	11,36	-49,27
Biralar (malttan)	BiraMalt	2013	28	2203	B15	B14	-	B84	B84	-	3,35	9,83	-66,56

ENGEL NO: 29 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Mürekkep balıkları ve kalamarlar; işlem görmüş (kurutulmuş, tuzlanmış, salamura edilmiş veya tütsülenmiş)	MurekkepBalıkları	2013	29	30749	-	-	-	-	-	-	8,85	9,31	-68,17
İşlem görmüş diğer yumuşakçalar ve yumuşakçalardan insanların yemesine elverişli unlar ve pelletler	YumusakcalaVeUn	2013	29	30799	-	-	-	-	-	-	1,75	3,66	14,63
Ringa balıkları (dondurulmuş)	DondurulmusRinga	2013	29	30351	-	-	-	-	-	-	3,19	2,89	-300,15

ENGEL NO: 30 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	TarifedeYok	2013	30	2106	B82	-	-	-	-	-	313,63	438,55	17,62
Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	YagliTohumlar	2013	30	1207	B82	-	-	-	-	-	153,57	296,82	23,29
Etil alkol (alkol derecesi < %80, taşıyıcı edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler	EtilAlkİçkiler	2013	30	2208	B82	-	-	-	-	-	71,23	189,16	-21,65
Malt hılasası; un, nişasta ve malt esaslı müstahzarlar	MaltHulasasi	2013	30	1901	B82	-	-	-	-	-	99,91	138,72	14,29
Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	HayvanYemi	2013	30	2309	B82	-	-	-	-	-	110,33	138,07	17,27
Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	CikolataVeKakao	2013	30	1806	B82	-	-	-	-	-	93,86	128,45	13,51
Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	SularVeIcecekler	2013	30	2202	B82	-	-	-	-	-	42,83	70,29	7,93
Karboksiamid gruplu bileşikler, karbonik asidin amid fonksiyonlu bileşikler	KarbAmidBil	2013	30	2924	B82	-	-	-	-	-	47,88	50,53	17,11
Margarin	Margarin	2013	30	1517	B82	-	-	-	-	-	24,97	36,62	51,45
Bitkisel özsu ve hılasalar, pektik maddeler, pektinatlar, agar-agar, bitkilerden yapışkan sıvı vb.	BitkiselOzler	2013	30	1302	B82	-	-	-	-	-	32,46	36,18	11,82

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 30 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Mayalar ve cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar	MayalarVeMikro	2013	30	2102	B82	-	-	-	-	-	10,71	17,44	9,72
Peptonlar ve bunların türevleri, diğer proteinli maddeler ve türevleri, deri tozu	ProteinMaddeler	2013	30	3504	B82	-	-	-	-	-	26,19	8,88	-11,76

ENGEL NO: 31 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diş fırçaları	DisFircalari	2013	31	960321	B14	-	-	-	-	-	18,79	34,87	23,72

ENGEL NO: 32 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer elektrikli fırınlar, ocaklar, ızgaralar vb.	ElektrikliFirinlar	2013	32	851660	B14	-	-	-	-	-	67,91	69,78	5,56
Kendinden elektrikli vakumlu süpürge (gücü <1500 Wat) bir toz torbasına sahip (kapasite: <20 lt)	ElektrikliSüpürgeler	2013	32	850811	B14	-	-	-	-	-	25,26	55,70	29,44
Elektromekanik mutfak alet ve makineleri	ElektromekanikAletler	2013	32	850940	B14	-	-	-	-	-	44,51	36,82	8,60
Ev işlerinde kullanılan elektrik motorlu diğer cihazlar	EvCihazlari	2013	32	850980	B14	-	-	-	-	-	19,41	21,31	-10,93
Saç kurutucuları	SacKurutuculari	2013	32	851631	B14	-	-	-	-	-	11,50	9,98	-21,06

ENGEL NO: 33 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Yüzey aktif diğer organik müstahzarlar (perakende)	YüzeyAktif	2013	33	340220	B14	-	-	-	-	-	145,93	164,65	1,53
Yüzey aktif organik maddeler; iyonlu olmayanlar	YüzeyAktifMaddeler	2013	33	340213	B14	-	-	-	-	-	150,11	151,56	7,50
Diğer yıkama, temizleme müstahzarları	TemizlikUrunleri	2013	33	340290	B14	-	-	-	-	-	63,70	91,83	22,69
Diğer şekillerdeki sabunlar	DiğerSabunlar	2013	33	340120	B14	-	-	-	-	-	23,21	46,46	-32,45
Suni mumlar ve müstahzar mumlar; polietilen glikolden elde edilenler	SuniMumlar	2013	33	340420	B14	-	-	-	-	-	8,66	18,74	11,34
Yüzey aktif organik maddeler; katyonlu olanlar	YüzeyAktifKatyonlu	2013	33	340212	B14	-	-	-	-	-	17,12	12,37	13,83
Temizleme pat ve tozları ve diğer temizleme müstahzarları	TemizlemePatToz	2013	33	340540	B14	-	-	-	-	-	1,07	1,32	-4,03

ENGEL NO: 34 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	DiğerParfümKozmetik	2013	34	330790	B14	-	-	-	-	-	18,46	23,56	19,90
Kapalı yerlerin güzel kokmasında kullanılan diğer müstahzarlar	Kokular	2013	34	330749	B14	-	-	-	-	-	18,53	15,95	-23,52

ENGEL NO: 35 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer yağlar ve müstahzarlar	DigerYaglar	2014	35	271019	B31	B14	B82	B15	B83	-	14.246,90	8.303,12	-15,41
Yağlama müstahzarları, pas önleyiciler	YağlaMst	2014	35	3403	B31	B14	B82	B15	B83	-	161,48	144,80	2,43
Asiklik eterler, bunların halojenli, sülfolu, nitrolu/nitrozalı türevleri	AsiklikEterler	2014	35	290919	B31	B14	B82	B15	B83	-	141,19	74,47	-21,45
Tolüen (toluol)	Toluen	2014	35	290230	B31	B14	B82	B15	B83	-	106,43	53,46	-0,87
Asiklik hidrokarbonlar-doymuş	DoymusHidrokarbonlar	2014	35	290110	B31	B14	B82	B15	B83	-	9,73	12,15	-3,20
Diğer aromatik hidrokarbon karışımları; ISO 3405 Metodu ile (ASTMD 86 Metoduna eşdeğer) ile damıtılan	DigerAromatikKarisl	2014	35	270750	B31	B14	B82	B15	B83	-	11,70	9,79	-11,80

ENGEL NO: 36 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Zararlı mantarları yok ediciler	MantarZokEdiciler	2014	36	380892	B14	-	-	-	-	-	103,16	126,26	19,69
Zararlı bitkileri yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	BitkiKoruyucular	2014	36	380893	B14	-	-	-	-	-	90,14	99,66	13,39
Diğer asiklik hidrokarbonların florlanmış/bromlanmış/iyodlanmış türevleri	DigerAsiklikTurevleri	2014	36	290339	B14	-	-	-	-	-	33,60	44,39	18,78
Diğer bitkileri koruyucu, geliştirici müstahsallar	BitkiMüstahsallari	2014	36	380899	B14	-	-	-	-	-	21,06	27,76	7,04
Dezenfekte ediciler	DezenfekteEdiciler	2014	36	380894	B14	-	-	-	-	-	21,80	23,33	4,63

ENGEL NO: 37 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Fosforik asit ve polifosforik asitler	FosforikAsitler	2014	37	280920	B14	B82	B15	-	-	-	199,38	170,34	14,00
Silisli fosil unlar (kiselgur tripolit, diatomit vs.)	SilisFosilUnlar	2014	37	2512	B14	B82	B15	-	-	-	1,57	2,15	13,17
Genleştirilmiş kil, vermikulit, perlit, köpüklü cüruf vb. mineral madde	GenlestirilmisKil	2014	37	680620	B14	B82	B15	-	-	-	2,25	1,41	56,89
Dolomit ve dolomit ateş tuğlası harcı	DolomitAteşTuğlası	2014	37	2518	B14	B82	B15	-	-	-	1,66	1,25	24,11

ENGEL NO: 38 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	Binek Otom.	2015	38	8703	B82	B14	B15	-	-	-	8.410,63	8.383,65	-16,39
Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	TelefonCihazları	2015	38	8517	B82	B14	B15	-	-	-	3.776,90	4.028,01	-30,65
Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yürünge-altı araçları	UzayAraclari	2015	38	8802	B82	B14	B15	-	-	-	2.425,44	2.650,27	-11,79
Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	Turbojetler	2015	38	8411	B82	B14	B15	-	-	-	716,39	1.381,06	7,22
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	Eşya Taş. MT.	2015	38	8704	B82	B14	B15	-	-	-	1.197,96	1.175,97	-13,54
Sadece veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	AksamVeParcalar	2015	38	8529	B82	B14	B15	-	-	-	1.240,70	1.153,73	-150,68
88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	HavaTaşıtlarParcalari	2015	38	8803	B82	B14	B15	-	-	-	435,48	612,08	26,89
Diğer motorlar için hava filtreleri	HavaFiltreleri	2015	38	842139	B82	B14	B15	-	-	-	428,49	571,61	5,19
Traktörler	Traktörler	2015	38	8701	B82	B14	B15	-	-	-	775,70	570,41	-21,09

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 38 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	KayıtDiskBand	2015	38	8523	B82	B14	B15	-	-	-	381,43	253,74	-7,86
Monitör; diğerleri	Monitörler	2015	38	852859	B82	B14	B15	-	-	-	135,82	251,34	-26,38
Televizyon kameraları, dijital kameralar, görüntü kaydedici kaydedici kameralar	KameraCihazları	2015	38	852580	B82	B14	B15	-	-	-	223,39	246,47	9,45
Kendine has fonksiyonlu elektrikli diğer makine ve cihazlar	ElektrikliCihazlar	2015	38	854370	B82	B14	B15	-	-	-	298,18	246,16	-9,87
Diğer amaçlar için kullanılan kompresör, vantilatör, aspiratör	KomresörVantilatör	2015	38	841480	B82	B14	B15	-	-	-	233,58	245,35	-10,36
Plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya plastikle lamine edilmiş mensucat	PlastikKaplanmışMensucat	2015	38	5903	B82	B14	B15	-	-	-	217,00	225,78	-6,74
Dokunmamış mensucat (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın)	DokunmamışMensucat	2015	38	5603	B82	B14	B15	-	-	-	275,56	218,19	-9,99
Diğer alet, cihaz-tertibatlar	DiğerCihazlar	2015	38	901380	B82	B14	B15	-	-	-	139,91	209,65	-367,71
Diğer motorlar ve kuvvet hasil eden makinalar	MotorlarVeMakineler	2015	38	8412	B82	B14	B15	-	-	-	147,23	186,63	2,46
Radar cihazları,hava-deniz trafiğine yardımcı telsiz cihazları ve uzaktan kumanda etmeye mahsus telsiz kontrol cihazları	RadarCihazları	2015	38	8526	B82	B14	B15	-	-	-	192,43	168,22	-2,90
Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	Özel Amaçlı MT.	2015	38	8705	B82	B14	B15	-	-	-	152,19	132,95	-8,35
10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	10+ Kişi Taş. MT.	2015	38	8702	B82	B14	B15	-	-	-	266,88	127,42	-40,91
Pusulalar; diğer seyrüsefer alet ve cihazları	Pusulalar	2015	38	9014	B82	B14	B15	-	-	-	65,28	110,64	26,65

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 38 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Hava, gaz pompası, kompresörü, vantilatör vb. aksamı, parçaları	HavaPompaları	2015	38	841490	B82	B14	B15	-	-	-	93,40	86,86	11,20
Fener gemileri, yangın söndürme gemileri, yüzer vinç ve havuzlar	YanginGemileri	2015	38	890590	B82	B14	B15	-	-	-	47,87	71,86	-764,35
Lazerler (lazer diyotları hariç)	Lazerler	2015	38	901320	B82	B14	B15	-	-	-	43,10	70,80	-49,07
Erkek/erkek çocuk için diğer giyim eşyası; kaplanmış, sıvanmış, emdirilmiş	ErkekCocukGiyim	2015	38	621040	B82	B14	B15	-	-	-	43,28	63,58	-61,16
Diğer nümerik otomatik bim makineleri	NümerikOtomatikMakine	2015	38	847149	B82	B14	B15	-	-	-	68,05	58,68	-15,93
Silahlara ait mermiler ve mühimmat	SilahMermileri	2015	38	930690	B82	B14	B15	-	-	-	6,49	44,60	206,12
Hava taşıtlarını fırlatma cihaz-tertibatı, iniş cihaz-tertibatı vb cihaz-tertibat; uçuş eğitimi cihazları;aksam-parçalar	HavaTaşıtCihazları	2015	38	8805	B82	B14	B15	-	-	-	43,06	42,86	-5,37
Fitiller, infilak fitilleri, ağır otları veya infilak kapsülleri, ateşleyici maddeler, elektrikli infilak ettiriciler	FitillerVeMühimmat	2015	38	3603	B82	B14	B15	-	-	-	32,72	31,12	7,63
Kauçuklu mensucat	KauçukluMen	2015	38	5906	B82	B14	B15	-	-	-	24,38	27,28	0,17
Kadın/kız çocuk için diğer giyim eşyası; kaplanmış, sıvanmış, emdirilmiş	KadinCocukGiyim	2015	38	621050	B82	B14	B15	-	-	-	21,31	27,00	-45,31
Silahlar için teleskopik dürbün, periskop, teleskop vb. aksamı	SilahAksesuarları	2015	38	901310	B82	B14	B15	-	-	-	43,09	25,52	-70,35
Keçeler (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın)	Keceler	2015	38	5602	B82	B14	B15	-	-	-	24,06	24,03	-16,70
Diğer fişekler vb. aksam, parçaları	DigerFişekler	2015	38	930630	B82	B14	B15	-	-	-	11,63	19,43	-25,09
Diğer solunum cihazları ve gaz maskeleri	SolunumCihazları	2015	38	9020	B82	B14	B15	-	-	-	15,36	17,84	-46,56
Emdirilmiş, sıvanmış veya kaplanmış diğer mensucat; dekorlar, fonlar vb.	MensucatDekor	2015	38	5907	B82	B14	B15	-	-	-	19,46	17,23	-1,19

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 38 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Televizyon kamera tüpleri, görüntü çevirici, yoğunlaştırıcı vb.	KameraTüpleri	2015	38	854020	B82	B14	B15	-	-	-	6,73	17,17	-2,80
Keçe, dokunmamış, sıvanmış mensucattan giyim eşyası	KeçeGiyimEşyası	2015	38	621010	B82	B14	B15	-	-	-	8,46	16,39	-3,67
Bir veya daha fazla taşıma şekline göre özel olarak yapılmış ve donatılmış konteynerler	ÖzelKonter	2015	38	8609	B82	B14	B15	-	-	-	14,59	15,75	-15,99
Dürbünler,diğer optik teleskoplar ve bunların mesnetleri; diğer astronomi aletleri ve bunların mesnetleri	OptikDürbünler	2015	38	9005	B82	B14	B15	-	-	-	6,61	11,86	21,76
Silisyum karbür (karborandum)	SilisyumKarbür	2015	38	284920	B82	B14	B15	-	-	-	8,89	9,82	7,88
Alıcı cihazı bulunan verici cihazlar	AlıcıVericiCihazlar	2015	38	852560	B82	B14	B15	-	-	-	19,52	8,78	56,00
Diğer hazır ağlar;sentetik-suni maddeden	HazırSentetikAğlar	2015	38	560819	B82	B14	B15	-	-	-	3,57	7,52	39,44
Hava taşıtlarının motorları	HavaTaşıtMotorları	2015	38	840710	B82	B14	B15	-	-	-	5,33	7,32	42,98
Revolverler ve tabancaların aksam, parçaları	SilahAksamParçaları	2015	38	930510	B82	B14	B15	-	-	-	4,16	7,28	1,04
Av tüfeği için fişekler	AvTüfeğiFişekler	2015	38	930621	B82	B14	B15	-	-	-	11,82	6,13	-17,58
Diğer yüzer araçlar (sallar,tanklar, coffer-damlar, yükleme-boşaltma platformları, şamandıralar ve işaret kuleleri gibi)	YüzerAraçlar	2015	38	8907	B82	B14	B15	-	-	-	4,63	4,99	-22,66
Emdirilmiş, sıvanmış mensucattan giyim eşyası (örme veya kroşe)	GiyimEşyası	2015	38	6113	B82	B14	B15	-	-	-	3,04	4,66	-5,98
Diğer karbürler	DiğerKarbürler	2015	38	284990	B82	B14	B15	-	-	-	2,37	4,36	3,79
Diğer spor, av veya hedef için yivsiz tüfekler (yivli-yivsiz kombine namlulu olanlar dahil)	YivsizTüfekler	2015	38	930320	B82	B14	B15	-	-	-	5,02	3,70	-94,98
İşaret fişekleri, sis işaretleri, yağmur fişekleri vb	İşaretFişekleri	2015	38	360490	B82	B14	B15	-	-	-	2,50	3,38	-15,95
Revolverler ve tabancalar (93.03 veya 93.04 pozisyonundakiler hariç)	RevolverTabancalar	2015	38	9302	B82	B14	B15	-	-	-	7,15	2,75	83,78
Hava taşıtlarının motor aksam-parçaları	MotorAksamParçaları	2015	38	840910	B82	B14	B15	-	-	-	1,28	2,49	-63,11

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 38 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus diğer cihazlar	SesKaydetmeCihazları	2015	38	851989	B82	B14	B15	-	-	-	2,06	1,45	6,83
Balonlar ve hava gemileri; planörler, delta kanatlı planörler ve motorsuz diğer hava taşıtları	BalonlarHavaGemileri	2015	38	8801	B82	B14	B15	-	-	-	2,56	1,36	63,91

ENGEL NO: 39 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	PamPamMen	2015	39	52	B14	B21	B22	B7	B15	B84	2.874,65	2.672,22	5,02
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	SenFilamnt	2015	39	54	B14	B21	B22	B7	B15	B84	2.230,43	2.216,32	-6,37
Sentetik ve suni devamsız lifler	SenSuniLif	2015	39	55	B14	B21	B22	B7	B15	B84	2.183,84	2.035,73	4,54
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	OrulGiyAks	2015	39	62	B14	B21	B22	B7	B15	B84	1.633,44	1.312,48	-9,15
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	OrmeGiyAks	2015	39	61	B14	B21	B22	B7	B15	B84	888,10	732,92	-1,22
Örme eşya	ÖrmEşya	2015	39	60	B14	B21	B22	B7	B15	B84	417,04	438,33	3,12
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	EmdDokMen	2015	39	59	B14	B21	B22	B7	B15	B84	381,51	392,84	-2,98
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	VatkaKece	2015	39	56	B14	B21	B22	B7	B15	B84	403,58	366,63	-9,94
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	YapağıYün	2015	39	51	B14	B21	B22	B7	B15	B84	398,17	315,11	4,37
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	BitkLifler	2015	39	53	B14	B21	B22	B7	B15	B84	274,13	276,58	-0,68

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 39 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	HazrEşya	2015	39	63	B14	B21	B22	B7	B15	B84	213,49	242,87	-17,02
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat,dantela,duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	OzlDokMen	2015	39	58	B14	B21	B22	B7	B15	B84	203,36	200,14	-3,40
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	HalıMad	2015	39	57	B14	B21	B22	B7	B15	B84	179,77	61,20	-14,88
İpek	İpek	2015	39	50	B14	B21	B22	B7	B15	B84	43,26	34,41	-10,35

ENGEL NO: 40 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	SuCanlıları	2015	40	3	-	-	-	-	-	-	190,34	201,32	-12,23

ENGEL NO: 41 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Hücreli ağırlar için veya diğer kablolu ağırlar için telefonlar	TelefonCihazları	2015	41	851712	B31	-	-	-	-	-	2.469,16	2.627,87	-37,55
Televizyon; diğerleri, renkli olanlar	DiğerTelevizyonlar	2015	41	852872	B31	-	-	-	-	-	808,86	270,57	-36,52
Televizyon kameraları, dijital kameralar, görüntü kaydedici kaydedici kameralar	KameraCihazları	2015	41	852580	B31	-	-	-	-	-	223,39	246,47	9,45
Radio yayınlarını alıcı cihazlar (ses kayıt veya sesi tekrar vermeye mahsus cihaz veya saatle birlikte olsun olmasın)	RadioAlıcıCihazlar	2015	41	8527	B31	-	-	-	-	-	160,32	132,69	-6,70
Birden fazla dış kapılı kombine soğutucu-dondurucular	SoğutucuDondurucu	2015	41	841810	B31	-	-	-	-	-	83,49	87,73	-4,46
Hava, deniz trafiğine yardımcı radyo cihazları	HavaTRFradyo	2015	41	852691	B31	-	-	-	-	-	105,49	81,94	-18,71
Kültür; fizik, jimnastik/atletizm eşya ve malzemesi	KültürFzkşya	2015	41	950691	B31	-	-	-	-	-	78,87	51,95	-24,99
Video kayıt veya gösterme cihazları (bir video tunerle birlikte olsun olmasın)	VideoKytCihazı	2015	41	8521	B31	-	-	-	-	-	44,78	30,24	-5,24
Televizyon; video görüntü/ekranına bağlantı yapılmak üzere tasarlanmamış olan	TVGörüntüCihazı	2015	41	852871	B31	-	-	-	-	-	38,80	24,87	-15,17
Banyo küvetleri, duşlar ve lavabolar	BanyoKüvetleri	2015	41	392210	B31	-	-	-	-	-	19,41	10,44	-49,62
Ev tipi buzdolabı-kompresörlü	EvBuzdolapları	2015	41	841821	B31	-	-	-	-	-	11,48	8,72	-19,82
Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus cihazlar	SesKytmeCihazı	2015	41	8519	B31	-	-	-	-	-	13,21	8,12	14,80
Seramik musluk taşları, lavobolar, küvetler, bideler, sıhhi tesisatta kullanılan eşya, vb.	SeramikMusklar	2015	41	6910	B31	-	-	-	-	-	9,53	7,00	-24,58

ENGEL NO: 42 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	TelefonCihazları	2015	42	8517	B31	-	-	-	-	-	3.776,90	4.028,01	-30,65
Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	SoğutucuCihazlar	2015	42	8418	B31	-	-	-	-	-	486,25	409,33	-11,57
Televizyon; diğerleri, renkli olanlar	DiğerTelevizyonlar	2015	42	852872	B31	-	-	-	-	-	808,86	270,57	-36,52
Televizyon kameraları, dijital kameralar, görüntü kaydedici kaydedici kameralar	KameraCihazları	2015	42	852580	B31	-	-	-	-	-	223,39	246,47	9,45
Kol saatleri, cep saatleri ve diğer saatler (zaman ölçen sayaçları dahil) (91.01 pozisyonundakiler hariç)	KolSaatleri	2015	42	9102	B31	-	-	-	-	-	233,59	208,12	-8,00
Radar cihazları,hava-deniz trafiğine yardımcı telsiz cihazları ve uzaktan kumanda etmeye mahsus telsiz kontrol cihazları	RadarCihazları	2015	42	8526	B31	-	-	-	-	-	192,43	168,22	-2,90
Radio yayınlarını alıcı cihazlar (ses kayıt veya sesi tekrar vermeye mahsus cihaz veya saatle birlikte olsun olmasın)	RadioAlıcıCihazlar	2015	42	8527	B31	-	-	-	-	-	160,32	132,69	-6,70
Mekanoterapi, masaj, psikotekni, ozonoterapi, oksijenoterapi, aeroterapi, suni teneffüs, terapik teneffüs vb cihazlar	MekanoterapiCihazı	2015	42	9019	B31	-	-	-	-	-	100,69	83,25	-3,61
Bilyalı, keçe uçlu veya diğer gözenek uçlu yazı ve işaret kalemleri, stilolar, dolma kalemler ve bunların sapları-aksamı	GözenekliKalemler	2015	42	9608	B31	-	-	-	-	-	88,31	70,58	-10,91
Kültür; fizik, jimnastik/atletizm eşya ve malzemesi	KültürFzkşya	2015	42	950691	B31	-	-	-	-	-	78,87	51,95	-24,99
Kol ve cep saatleri ve diğer saatler (zaman ölçen sayaçlar dahil)(zarfları kıymetli metallere veya bunlarla kaplanmış)	CepSaatleri	2015	42	9101	B31	-	-	-	-	-	41,90	34,96	-4,52

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 42 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Engel Sınıf 7	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Video kayıt veya gösterme cihazları (bir video tunerle birlikte olsun olmasın)	VideoKytCihazı	2015	42	8521	B31	-	-	-	-	-	-	44,78	30,24	-5,24
Televizyon; video görüntü/ekranına bağlantı yapılmak üzere tasarlanmamış olan	TVGörüntüCihazı	2015	42	852871	B31	-	-	-	-	-	-	38,80	24,87	-15,17
Belirli bir zamanda bir mekanizmayı harekete geçirmeyi sağlayan saat makinalı veya senkron motorlu cihazlar	ZamanKontrolCihazı	2015	42	9107	B31	-	-	-	-	-	-	18,89	18,26	-2,91
Kendi elektrik kaynağı ile çalışan elektrik lambası	ElektrikLambaları	2015	42	851310	B31	-	-	-	-	-	-	16,48	10,24	-17,50
Fotoğraf makinaları (sinematografik olanlar hariç); flaş ışığı meydana getirmeye mahsus cihazlar ve flaş lambaları	FotoğrafMakineleri	2015	42	9006	B31	-	-	-	-	-	-	6,55	8,90	-5,91
Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus cihazlar	SesKytmeCihazı	2015	42	8519	B31	-	-	-	-	-	-	13,21	8,12	14,80
Diğer saatler	DiğerSaatler	2015	42	9105	B31	-	-	-	-	-	-	12,06	7,42	-7,76
Cep veya kol saati makinaları (tamamlanmış veya birleştirilmiş)	CepSaatMakinesi	2015	42	9108	B31	-	-	-	-	-	-	2,82	2,67	-7,67
Motorlu kara taşıtlar, uçak, uzay aracı, gemi veya diğer nakil vasıtalarının alet tablolarına mahsus saatler vb	TaşıtAletTablo	2015	42	9104	B31	-	-	-	-	-	-	6,00	2,43	43,99
Diğer saat makinaları (tamamlanmış ve birleştirilmiş) (cep ve kol saatleri hariç)	DiğerSaatMakinesi	2015	42	9109	B31	-	-	-	-	-	-	2,49	1,92	-7,18
Saat makinalı veya senkron motorlu zaman kontrol cihazları ve zaman sayaçları	ZamanSayacı	2015	42	9106	B31	-	-	-	-	-	-	1,48	1,68	11,46

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	Binek Otom.	2016	43	8703	B83	-	-	-	-	-	9.203,60	6.165,67	-47,04
Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	PolimerMalzemeler	2016	43	3902	B83	-	-	-	-	-	2.935,64	2.788,70	3,05
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	PamPamMen	2016	43	52	B14	-	-	-	-	-	2.851,06	2.762,61	-1,45
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	SenFilamnt	2016	43	54	B14	-	-	-	-	-	2.208,34	2.263,49	-2,04
Hücreli ağlar için veya diğer kablolu ağlar için telefonlar	TelefonCihazları	2016	43	851712	B83	-	-	-	-	-	2.944,29	2.222,95	-44,21
Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	EtilenPolimeri	2016	43	3901	B83	-	-	-	-	-	2.549,55	2.200,17	-14,61
Uçak ve diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	UçakVeHavaTaşıtı	2016	43	880240	B83	-	-	-	-	-	2.296,02	2.065,26	-34,35
Sentetik ve suni devamsız lifler	SenSuniLif	2016	43	55	B14	-	-	-	-	-	2.085,88	2.012,84	-1,17
Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	Turbojetler	2016	43	8411	B83	-	-	-	-	-	779,65	1.439,30	-7,35
Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	Poliasetaller	2016	43	3907	B83	-	-	-	-	-	1.283,34	1.309,46	5,36
Sadece veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	AksamVeParçalar	2016	43	8529	B83	-	-	-	-	-	1.351,02	1.180,21	-8,70
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	OrulGiyAks	2016	43	62	B14	-	-	-	-	-	1.658,59	1.124,26	-21,61
Petrol ve bitümenli yağlardan elde edilen hafif yağlar ve müstahzarları (petrol veya bitümenli yağ oranı >=70%)	PetrolVeBitümenYağ	2016	43	271012	B83	-	-	-	-	-	1.343,22	1.030,63	9,12
Ses, görüntü/diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmak için makina	SesGörBilgiMak	2016	43	851762	B83	-	-	-	-	-	955,61	946,05	-21,76
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	Eşya Taş. MT.	2016	43	8704	B83	-	-	-	-	-	1.300,26	943,99	-34,92

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Elektrik motorları ve jeneratörler [elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları hariç]	ElektrikMotJenr	2016	43	8501	B14	-	-	-	-	-	815,25	818,28	-6,66
Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	VinilKlorPolim	2016	43	3904	B83	-	-	-	-	-	995,35	781,66	-1,57
88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	HavaTaşıtlParcaları	2016	43	8803	B83	-	-	-	-	-	426,01	763,73	21,95
Statik konvertörler	StatikKonvertör	2016	43	850440	B83	-	-	-	-	-	505,16	710,73	-11,49
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	OrmeGiyAks	2016	43	61	B14	-	-	-	-	-	875,77	688,13	-9,88
Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazları	OtomatikKontAyAr	2016	43	9032	B83	-	-	-	-	-	583,15	675,84	-10,49
Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	StirenPolimeri	2016	43	3903	B83	-	-	-	-	-	881,78	675,60	0,59
Üre	Üre	2016	43	310210	B83	-	-	-	-	-	566,09	667,26	13,29
Plastikten diğer eşya	PlastikEşya	2016	43	392690	B83	-	-	-	-	-	638,57	645,42	-18,92
Diğer motorlar için hava filtreleri	HavaFiltreleri	2016	43	842139	B14	B83	-	-	-	-	463,95	637,97	-2,65
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	Ayakkabi	2016	43	64	B14	-	-	-	-	-	946,08	633,79	-14,58
Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik konvertörleri	ElektrikEnerjiJenr	2016	43	8502	B83	-	-	-	-	-	1.023,01	631,92	-22,91
Amino reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekillerde)	AminoFenolikPol	2016	43	3909	B83	-	-	-	-	-	515,99	522,38	3,20
Soğutma cihazlarında kullanılan kompresörler	SoğutmaKompresör	2016	43	841430	B14	B83	-	-	-	-	479,07	502,08	4,18
Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	ElektrikAkümülatör	2016	43	8507	B83	-	-	-	-	-	281,22	492,55	9,17
Diğer nümerik bilgi işlem birimleri	NümerikBilgiİşlem	2016	43	847150	B83	-	-	-	-	-	460,74	469,88	-2,65
Kendine özgü fonksiyonlu diğer makine-cihazlar	FonksiyonluMakina	2016	43	847989	B14	B83	-	-	-	-	565,03	465,13	-26,78

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Örme eşya	ÖrmEşya	2016	43	60	B14	-	-	-	-	-	437,42	438,38	-10,30
Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	NPKGübre	2016	43	3105	B83	-	-	-	-	-	448,90	429,01	-5,65
Taşıtlarda kullanılan kablo bağlantı takımları	KabloBağTakımı	2016	43	854430	B83	-	-	-	-	-	269,60	406,34	-6,15
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	EmdDokMen	2016	43	59	B14	-	-	-	-	-	396,00	404,39	-7,46
Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)	AkrilikPolimeri	2016	43	3906	B83	-	-	-	-	-	424,18	390,17	5,14
Klima cihazlarının aksam-parçaları	KlimaCihazAksPar	2016	43	841590	B83	-	-	-	-	-	285,57	375,63	-24,44
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	VatkaKece	2016	43	56	B14	-	-	-	-	-	431,96	363,96	-13,76
Deri-saraciye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	DeriSaraciyeEşya	2016	43	42	B14	-	-	-	-	-	558,92	348,27	-10,36
Dokumaya elverişli elyafın hazırlanması, eğirme, katlama, bükme ve ipliklerin hazırlanmasına mahsus makinalar	DokumaMakina	2016	43	8445	B14	-	-	-	-	-	508,53	344,18	-5,12
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	YapağıYün	2016	43	51	B14	-	-	-	-	-	374,58	313,39	1,44
Metal dökümhaneleri için dereceler; döküm plakaları; döküm modelleri; metaller, karbürler, cam, plastik vb için kalıplar	MetalDökümKalıp	2016	43	8480	B14	-	-	-	-	-	361,12	312,14	-7,06
Bellek birimleri	BellekBirim	2016	43	847170	B83	-	-	-	-	-	398,10	310,98	-13,80

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler	SusuzBoyaVernik	2016	43	3208	B83	-	-	-	-	-	294,52	305,20	-5,87
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	BitkLifler	2016	43	53	B14	-	-	-	-	-	267,66	301,82	9,23
Poliamidler (ilk şekilde)	PoliamidPolimer	2016	43	3908	B83	-	-	-	-	-	265,34	301,52	10,46
Yolcu, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri deniz taşıtları	DenizTaşıtı	2016	43	8901	B83	-	-	-	-	-	288,93	298,51	320,44
Diğer kağıtlar (m2 ağırlık; 40 - 60gr.) rulo	DiğerKağıt	2016	43	480255	B83	-	-	-	-	-	283,77	284,38	-20,00
Diğer alet, cihaz ve makineler	DiğerAletMakina	2016	43	903180	B14	B83	-	-	-	-	253,00	283,28	-0,20
Diğer amaçlar için motorlar-dizel, yarı dizel	DiğerMotorlar	2016	43	840890	B83	-	-	-	-	-	305,57	274,05	-17,13
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	HamPostlar	2016	43	41	B14	-	-	-	-	-	510,83	265,46	16,15
Diğer santrifüjlü pompalar	SantrifüjPompa	2016	43	841370	B83	-	-	-	-	-	271,10	264,21	-24,09
Metal işlemeye mahsus işleme merkezleri, tek istasyonlu tezgahlar ve çok istasyonlu transfer tezgahları	İşlemeMerkezi	2016	43	8457	B14	-	-	-	-	-	259,73	259,10	-7,52
Örgü, dikiş, trikotaj ve gipe edilmiş iplik, tül, dantela, işleme, file imali, püskül vb için makina ve cihazlar	ÖrgüDikişMakina	2016	43	8447	B14	-	-	-	-	-	329,37	253,52	-4,22
Sıvı ve gazların akış, seviye, basınç ve diğer özelliklerini ölçmeye veya muayenesine mahsus alet ve cihazlar	AkışSeviyeBasınç	2016	43	9026	B83	-	-	-	-	-	239,57	250,25	-18,82
İçten yanmalı pistonlu motorlar yakıt, yağ/soğutma pompaları	İçtenYanmalıMotor	2016	43	841330	B83	-	-	-	-	-	204,47	248,55	-7,76
Televizyon kameraları, dijital kameralar, görüntü kaydedici kaydedici kameralar	KameraCihazları	2016	43	852580	B14	-	-	-	-	-	210,64	243,79	1,36

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar	DiğTutkYapış	2016	43	3506	B83	-	-	-	-	-	252,31	237,51	-5,20
Diğer fanlar	DiğerFan	2016	43	841459	B14	B83	-	-	-	-	233,56	235,65	-9,52
Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar için aksam ve parçalar	TelefonCihazAksPar	2016	43	851770	B83	-	-	-	-	-	236,72	229,65	-24,76
Dokuma makinaları (tezgahlar)	DokumaMakina	2016	43	8446	B14	-	-	-	-	-	307,82	229,18	15,47
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	HazırEşya	2016	43	63	B14	-	-	-	-	-	244,14	219,33	-32,01
Kendine has fonksiyonlu elektrikli diğer makine ve cihazlar	ElektrikliCihazlar	2016	43	854370	B83	-	-	-	-	-	302,92	218,44	-17,51
Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	KayıtDiskBand	2016	43	8523	B83	-	-	-	-	-	366,19	217,08	-14,95
Vulkanize kauçuktan diğer eşya	VulkanizeKauçuk	2016	43	401699	B83	-	-	-	-	-	200,25	216,31	-6,06
Çekiciler; yarı römorklar için	ÇekiciYarıRömork	2016	43	870120	B83	-	-	-	-	-	573,48	215,48	-34,21
Dişliler, dişli sistemleri, bilyeli vidalar, dişli kutuları	DişliSistem	2016	43	848340	B14	B83	-	-	-	-	212,45	213,93	-19,05
Dişliler, dişli sistemleri, bilyeli vidalar, dişli kutuları	DişliSistem	2016	43	848340	B14	B83	-	-	-	-	212,45	213,93	-19,05
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	OzlDokMen	2016	43	58	B14	-	-	-	-	-	207,00	213,83	-0,60
Metalleri dövme, çekiçleme, kalıpta dövme, kesme, taslak çıkartma, şatafatlama, karbürleri işlemeye mahsus takım tezgahları	TakımTezgahı	2016	43	8462	B14	-	-	-	-	-	235,66	200,12	2,27
Diğer amaçlar için kullanılan komresör, vantilatör, aspiratör	KomresörVantilatör	2016	43	841480	B14	B83	-	-	-	-	240,09	198,84	-29,08

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Isı değıştiriciler (eşanjörler)	IsıDeğıştirici	2016	43	841950	B14	B83	-	-	-	-	208,80	195,37	-34,00
Devir, üretim sayaçları, taksimetreler, milometreler, pedometreler,vb.; hız göstergeleri ve takometreler; stroboskopl	SayaçGöstergeler	2016	43	9029	B83	-	-	-	-	-	120,34	194,67	-11,50
Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	Römorklar	2016	43	8716	B83	-	-	-	-	-	200,96	184,85	8,69
Diğer motorlar ve kuvvet hasıl eden makinalar	MotorlarVeMakineler	2016	43	8412	B83	-	-	-	-	-	152,88	183,07	-11,69
Diğer kaldırma yükleme benzeri işler için makine-cihazlar	KaldırmaYüklemeMak	2016	43	842890	B14	B83	-	-	-	-	167,25	174,15	-31,17
Metal işlemeye mahsus torna tezgahları (tomalama merkezleri dahil)	TornaTezgahı	2016	43	8458	B14	-	-	-	-	-	230,02	173,49	-11,80
Diğer paketleme/ambalajlama makineleri	PaketlemeMakina	2016	43	842240	B14	-	-	-	-	-	284,27	173,47	-37,82
Kauçuk/plastik eşya imali için diğer makine-cihazlar	KauçukPlastikMak	2016	43	847780	B14	-	-	-	-	-	147,36	173,30	-5,72
Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	YüzenİşPlatformu	2016	43	8905	B83	-	-	-	-	-	51,00	171,50	-361,14
Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)	SelülozTürevleri	2016	43	3912	B83	-	-	-	-	-	161,63	160,68	-4,04
Silikonlar (ilk şekillerde)	Silikonlar	2016	43	3910	B83	-	-	-	-	-	120,44	154,17	0,83
Kauçuk/plastik enjeksiyon makinaları	KauçukEnjeksiyonMak	2016	43	847710	B14	-	-	-	-	-	181,03	153,33	-23,19
İçten yanmalı motorlar için yağ-yakıt filtreleri	İçYanmalıMotorFiltre	2016	43	842123	B83	-	-	-	-	-	146,81	147,14	-12,18

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Volanlar, kasnaklar (kasnak blokları dahil)	VolanKasnak	2016	43	848350	B83	-	-	-	-	-	120,45	146,88	-12,09
Vulkanize kauçuktan conta, rondela ve diğer eşya	VulkanizeKauçukEşya	2016	43	401693	B83	-	-	-	-	-	135,72	146,06	-12,72
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi>20 ton)	DizelTaşıt>20t	2016	43	870423	B83	-	-	-	-	-	179,22	140,37	-33,74
Pompaların aksam-parçaları	PompaAksamPar	2016	43	841391	B83	-	-	-	-	-	132,71	140,25	4,03
Titanyumdan diğer eşya	TitanyumEşya	2016	43	810890	B83	-	-	-	-	-	89,84	137,73	-23,60
Haşarat öldürücüler	HaşaratÖldürücü	2016	43	380891	B14	-	-	-	-	-	102,59	136,00	9,42
Elektrikli ısıtıcı rezistanslar	ElektrikliIsıtıcıRez	2016	43	851680	B83	-	-	-	-	-	125,38	133,20	-12,32
Demir/çelikten diğer boru (kesiti daire şeklinde)	DemirÇelikBoru	2016	43	730439	B83	-	-	-	-	-	144,14	132,78	5,80
Kendine özgü fonksiyonlu diğer makinelerin aksam, parçaları	FonksiyonluMakAksamPar	2016	43	847990	B14	B83	-	-	-	-	111,94	132,70	-7,14
Dokumaya elverişli sentetik veya suni maddelerin ekstrüzyonu, çekilmesi, tekstüre edilmesi vb için makina ve cihazlar	SentetikMaddelerMak	2016	43	8444	B14	-	-	-	-	-	99,82	130,86	13,44
Isı pompaları; diğer soğutucu-dondurucu tertibat olanlar	IsıPompaları	2016	43	841869	B14	B83	-	-	-	-	181,47	129,94	-17,32
Isı pompaları; diğer soğutucu-dondurucu tertibat olanlar	IsıPompaları	2016	43	841869	B14	B83	-	-	-	-	181,47	129,94	-17,32
Amonyum sülfat	AmonyumSülfat	2016	43	310221	B83	-	-	-	-	-	147,18	129,82	13,24
Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	Motosikletler	2016	43	8711	B83	-	-	-	-	-	186,15	129,56	-61,83
Transmisyon milleri, kranklar	TransmisyonMilli	2016	43	848310	B83	-	-	-	-	-	104,74	129,28	7,26
Pastörize, kondanse etme vb. işler için cihaz, tertibat	PastörizeCihaz	2016	43	841989	B14	-	-	-	-	-	142,29	128,73	-25,34
Üniversal AC/DC motorlar; güç>37, 5w	ÜniversalMotor	2016	43	850120	B83	-	-	-	-	-	89,06	128,71	-14,56
Diğer nükleik asitler vb. tuzları; diğer heteroksiklik bileşikler	NükleikAsitTuzları	2016	43	293499	B83	-	-	-	-	-	74,43	125,59	13,05

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Şişe, kutu, çuval vb. doldurma, kapama, mühürleme, etiketleme, kapsülleme, içecekleri gazlandırma makineleri	DolumKapamaMak	2016	43	842230	B14	-	-	-	-	-	152,83	120,96	-20,34
p; ksilen	pKsilen	2016	43	290243	B83	-	-	-	-	-	104,44	120,21	10,00
Zararlı mantarları yok ediciler	MantarZokEdiciler	2016	43	380892	B14	-	-	-	-	-	102,98	119,68	-18,93
Diğer sıvı filtre/arıtma cihazları	SıvıFiltreArıtma	2016	43	842129	B83	-	-	-	-	-	138,32	115,99	-19,72
Otomatik bilgi işlem makinalarına veya networke bağlanabilen diğer makineler	BilgiİşlemMak	2016	43	844332	B83	-	-	-	-	-	177,05	115,17	-18,53
Transmisyon mili, krank, kovan, dişli kutuları vb. parçaları	TransmisyonParça	2016	43	848390	B83	-	-	-	-	-	122,18	113,09	-49,12
Asansörler, skipli yük kaldırıcıları	Asansörler	2016	43	842810	B14	B83	-	-	-	-	131,56	110,79	-43,14
Asansörler, skipli yük kaldırıcıları	Asansörler	2016	43	842810	B14	B83	-	-	-	-	131,56	110,79	-43,14
Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat	HarpMühimmatAksam	2016	43	9306	B83	-	-	-	-	-	56,96	108,19	44,22
Petrol, kumaron-inden reçineleri, politerpenler, polisülfürler, polisülfonlar (ilk şekilde)	PetrolReçineleri	2016	43	3911	B83	-	-	-	-	-	93,47	108,19	-3,97
Yatak kovanları (rulmansız olanlar) mil yatakları	YatakKovanı	2016	43	848330	B83	-	-	-	-	-	111,09	107,22	-6,87
Zararlı bitkileri yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	BitkiKoruyucular	2016	43	380893	B14	-	-	-	-	-	90,69	105,61	-8,44
Hava, deniz trafiğine yardımcı radyo cihazları	HavaTRFradyo	2016	43	852691	B83	-	-	-	-	-	107,80	104,62	15,81
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 735 w.<güç<750 w	DC MotorJeneratör	2016	43	850131	B83	-	-	-	-	-	63,93	103,40	-12,49
Sürekli hareketli diğer elevatörler, konveyörler	ElevatörKonveyör	2016	43	842839	B14	B83	-	-	-	-	118,47	102,95	-23,00
Sürekli hareketli diğer elevatörler, konveyörler	ElevatörKonveyör	2016	43	842839	B14	B83	-	-	-	-	118,47	102,95	-23,00

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; 750w<güç<75kw	AC Motor	2016	43	850152	B83	-	-	-	-	-	117,88	101,33	-17,82
Yapısında başka bir halkaya yapışmamış piridin halkası olan diğer bileşikler	PiridinBileşikler	2016	43	293339	B14	-	-	-	-	-	73,97	100,35	1,73
Yüzey gerilimi, genleşme vb. özellikleri ölçen alet-cihazlar	YüzeyÖlçümAleti	2016	43	902780	B14	-	-	-	-	-	111,96	100,32	2,29
Diğer doğrusal deplasmanlı pompalar (pozitif hareketli)	DoğrusalPompa	2016	43	841350	B83	-	-	-	-	-	116,73	99,78	-27,84
Kauçuk/plastik için ekstrüzyon makineleri	KauçukEkstrüzyonMak	2016	43	847720	B14	-	-	-	-	-	130,36	98,64	-24,65
Diğer döner deplasmanlı pompalar	DönerPompa	2016	43	841360	B83	-	-	-	-	-	83,94	98,52	-5,33
Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde), diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde)	VinilPolimeri	2016	43	3905	B83	-	-	-	-	-	94,88	98,22	-2,71
Kağıt ve karton; tabaka (40 =<m2 ağırlık <150 gr.) (katlanmamış, kenarı 435x297 mm)	KağıtKarton	2016	43	480256	B83	-	-	-	-	-	89,72	95,29	-19,97
Tek fazlı alternatif akım (AC) motorları	TekFazACMotor	2016	43	850140	B83	-	-	-	-	-	116,97	94,93	2,08
Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	HijyenikEşya	2016	43	9619	B14	-	-	-	-	-	99,08	94,27	-34,54
Hidrometreler ve yüzer benzeri aletler, termometreler, pirometreler, barometreler, higrometreler, kombine olanlar vb	ÖlçümAletleri	2016	43	9025	B83	-	-	-	-	-	66,20	93,17	-11,26
Kendinden hareketli delme/sondaj makineleri	DelmeSondajMak	2016	43	843041	B14	-	-	-	-	-	87,88	92,86	-9,09
Hava, gaz pompası, kompresörü, vantilatör vb. aksamı, parçaları	HavaPompaları	2016	43	841490	B83	-	-	-	-	-	90,66	92,58	1,76
Karıştırılmış kauçuk (vulkanize edilmemiş) (ilk şekillerde, levha, tabaka veya şerit halinde)	KarıştırılmışKauçuk	2016	43	4005	B83	-	-	-	-	-	85,87	91,02	-0,38
Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcılı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	Özel Amaçlı MT.	2016	43	8705	B83	-	-	-	-	-	145,91	89,64	-40,82
Mobilyalar için adi metallerden diğer donanım, tertibat vb. eşya	MobilyaDonanımı	2016	43	830242	B83	-	-	-	-	-	115,37	86,21	-16,32

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Helikopter (boş haldeki ağırlıkları >2000 kg)	Helikopter	2016	43	880212	B83	-	-	-	-	-	165,17	84,76	100,71
Demir veya çelikten demetlenmiş teller (toron), halat ve kablolar, örme halatlar, buçurgat halatları ve benzerleri	DemetlenmişTeller	2016	43	7312	B83	-	-	-	-	-	94,96	84,68	-28,16
Hava, uzay yolculuklarına mahsus alet, cihazlar	HavaUzayAleti	2016	43	901420	B83	-	-	-	-	-	28,58	83,89	15,27
Dağılan boyalar ve esas bu boyalar olan müstahzarlar	DagBoyaMus	2016	43	320411	B14	-	-	-	-	-	68,41	82,84	-5,73
Paslanmaz çelikten kesiti daire şeklinde kaynaklı borular	PaslanmazKaynakBoru	2016	43	730640	B83	-	-	-	-	-	98,40	82,00	-9,22
Sınai robotlar	SinaiRobot	2016	43	847950	B14	-	-	-	-	-	98,19	81,19	4,25
10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	10+ Kişi Taş. MT.	2016	43	8702	B83	-	-	-	-	-	271,50	79,77	-38,37
Kağıt/kartonlar, plastik sıvalı, emdirilmiş/kaplı; beyazlatılmış; diğerleri	KaplıKağıtKarton	2016	43	481159	B83	-	-	-	-	-	88,42	77,58	1,47
Mensucatın apresi, finisajı, emdirilmesi vb. için makineler	MensucatMakina	2016	43	845180	B14	-	-	-	-	-	84,64	77,38	4,66
Kağıt/karton imaline mahsus makine ve cihazlar	KağıtKartonMakina	2016	43	843920	B14	-	-	-	-	-	97,38	75,04	687,79
Birden fazla dış kapılı kombine soğutucu-dondurucular	SoğutucuDondurucu	2016	43	841810	B83	-	-	-	-	-	85,33	74,99	-19,26
Menteşeler	Menteşeler	2016	43	830210	B83	-	-	-	-	-	85,71	74,41	-12,63
Karıştırma, yoğurma, kırma, öğütme, homojenleştirme vb. makineleri	KarıştırmaMakina	2016	43	847982	B14	-	-	-	-	-	91,69	74,15	-29,38
Araçlar için, yapıştırılmış cam yapraklardan emniyet camları	EmniyetCamı	2016	43	700721	B83	-	-	-	-	-	40,67	73,70	0,59
Avizeler; duvar, tavan için aydınlatma cihazları	AvizeAydınlatma	2016	43	940510	B83	-	-	-	-	-	212,69	72,91	-45,45
İçten yanmalı motorlarda kullanılan diğer jeneratörler	İçYanmalıMotorJenr	2016	43	851150	B83	-	-	-	-	-	65,80	72,69	-3,03
Marş motorları	MarşMotoru	2016	43	851140	B83	-	-	-	-	-	63,69	71,74	-10,80
Giriş/çıkış birimleri	GirişÇıkışBirimleri	2016	43	847160	B83	-	-	-	-	-	97,23	71,53	-7,01

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
İçten yanmalı motorlar için hava filtreleri	İçYanmalıMotorFiltre	2016	43	842131	B83	-	-	-	-	-	83,93	71,32	-3,22
Kayarak işleyen fermuarlar ve bunların aksam ve parçası	FermAksam	2016	43	9607	B14	-	-	-	-	-	75,69	69,85	-2,41
Keçe veya dokunmamış mensucat imalatına veya finisajına mahsus makina ve cihazlar; şapka kalıpları	KeçeDokunmamışMak	2016	43	8449	B14	-	-	-	-	-	67,11	69,71	-46,46
Basınçla çukurlaştırma, ıstampalama, zimba ile delme aletleri	BasınçDelme	2016	43	820730	B14	-	-	-	-	-	44,26	69,22	17,17
Potashlı mineral veya kimyasal gübreler	PotaGub	2016	43	3104	B83	-	-	-	-	-	73,79	68,48	-6,28
Metal cevherlerini kırma/öğütmeye mahsus makineler	MetalKırma	2016	43	847420	B14	-	-	-	-	-	99,26	66,36	-45,32
Lazerler (lazer diyetleri hariç)	Lazerler	2016	43	901320	B83	-	-	-	-	-	58,08	65,15	-54,69
Metalleri veya sermetleri talaş kaldırmadan işlemeye mahsus diğer makineler	MetALTalaş	2016	43	8463	B14	-	-	-	-	-	66,86	63,72	-6,75
Optik ışınli diğer alet ve cihazlar (uv, görülebilir ışınlar, ır)	OptACihaz	2016	43	902750	B14	-	-	-	-	-	58,92	62,48	-19,49
Diğer dikiş makineleri	DikMakine	2016	43	845229	B14	-	-	-	-	-	66,18	62,33	16,57
Mikrotomlar; aksam, parça-aksesuarları	MikroTom	2016	43	902790	B14	-	-	-	-	-	61,82	61,77	-4,94
Mercekler, prizmalar, aynalar, optik elemanlar	MrcPrzmAyn	2016	43	900190	B83	-	-	-	-	-	74,01	61,66	-122,22
Sürekli hareketli banlı tip elevatör-konveyörler	SHBElev	2016	43	842833	B83	-	-	-	-	-	46,43	59,87	-13,41
Suyun filtre edilmesi/arıtılmasına mahsus cihazlar	SuFiltCih	2016	43	842121	B14	B83	-	-	-	-	70,03	59,82	-7,62
Suyun filtre edilmesi/arıtılmasına mahsus cihazlar	SuFiltCih	2016	43	842121	B14	B83	-	-	-	-	70,03	59,82	-7,62
Silahlara ait mermiler ve mühimmat	SilahMermileri	2016	43	930690	B14	-	-	-	-	-	8,98	59,65	103,47
Kömür/kaya kesicileri ve tünel açma makineleri; kendinden hareketli	KömTunMak	2016	43	843031	B14	-	-	-	-	-	61,90	59,14	-39,08
Kükürtlü organik diğer bileşikler	KükOrganikBil	2016	43	293090	B14	-	-	-	-	-	61,80	58,65	-7,79
Taş, seramik, beton, asbestli çimento vb mineral maddeleri işlemeye veya camı soğuk olarak işlemeye mahsus makineler	TSBetCamMak	2016	43	8464	B14	-	-	-	-	-	88,18	58,59	-20,48

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	HalıMad	2016	43	57	B14	-	-	-	-	-	155,51	58,49	4,82
Diğer asiklik hidrokarbonların florlanmış/bromlanmış/iyodlanmış türevleri	DigerAsiklikTurevleri	2016	43	290339	B14	-	-	-	-	-	31,19	57,41	-2,12
Diğer ahşap mobilyalar	AhşMobilya	2016	43	940360	B14	-	-	-	-	-	114,46	56,83	-18,32
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; güç>75kw	CFAKMtr	2016	43	850153	B83	-	-	-	-	-	65,71	56,72	-0,74
İnsan ve hayvan tedavisi için insan ve hayvan menşeli maddeler	İnsHayTedMds	2016	43	300290	B14	-	-	-	-	-	43,80	56,18	-3,40
Diğer nümerik otomatik bim makineleri	NümerikOtomatikMakine	2016	43	847149	B83	-	-	-	-	-	63,86	55,20	-5,97
Diğer optik alet ve cihazlar	OptAletler	2016	43	903149	B14	-	-	-	-	-	43,61	55,20	-5,05
Plastikten tüp, boru ve hortum bağlantı elemanları	PlsTüpBor	2016	43	391740	B83	-	-	-	-	-	49,12	54,94	-7,87
Hırsızlığa, yangına karşı alarm vb. cihazlar	HırsAlarm	2016	43	853110	B83	-	-	-	-	-	58,46	54,17	-21,51
Diğer taş, toprak, metal cevheri vb..için makine ve cihazlar	TTMakine	2016	43	847480	B14	-	-	-	-	-	62,01	54,06	9,71
Tolüen (toluol)	Toluen	2016	43	290230	B83	-	-	-	-	-	77,19	53,72	17,02
Gösterge tabloları-sıvı kristal, diyet tertibatlı	GöstTabSıvD	2016	43	853120	B83	-	-	-	-	-	67,30	52,57	28,30
Diğer tüp, boru ve hortumlar-plastikten	PlsTüpHort	2016	43	391739	B83	-	-	-	-	-	35,11	52,45	-1,75
Diğer amino alkoller ile amino alkollerin diğer eterleri, diğer esterleri ve diğer tuzları	DiğAminoAlkol	2016	43	292219	B14	-	-	-	-	-	50,83	52,19	-24,77
Kulaklıklar, kombine halde mikrofon ve kulaklıklar	KulKulMik	2016	43	851830	B83	-	-	-	-	-	37,45	52,17	13,66
Sentetik organik boyayıcı maddelerin karışımı müstahzarlar	SntOrgBoya	2016	43	320419	B14	-	-	-	-	-	42,21	50,81	1,41
Diğer pompalar	PmpCihazı	2016	43	841381	B83	-	-	-	-	-	60,14	49,27	3,45
Diğer hidrolik güç motorları, makineleri	HidGucMak	2016	43	841229	B14	-	-	-	-	-	41,83	49,20	-1,01
Metal işleyen makineler (elektrik tel.bobin halinde sarm.mahs.olan.dahil)	MetİşMakine	2016	43	847981	B14	-	-	-	-	-	52,44	49,19	-83,44

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Lastik tekerlekli kendinden hareketli makine ve cihazlar	LTKendMak	2016	43	842641	B14	-	-	-	-	-	58,02	48,94	-10,79
Kağıt hamuru, kağıt, karton işleyen diğer makine ve cihazlar	KağıtHamMak	2016	43	844180	B14	-	-	-	-	-	64,97	47,25	-60,75
Diğer hoparlörler	Hoparlör	2016	43	851829	B83	-	-	-	-	-	36,00	45,69	11,26
Diğer organo-inorganik bileşiklerin diğerleri	OİBileşik	2016	43	293190	B14	-	-	-	-	-	55,93	45,57	-17,21
Kıvılcım ateşlemeli motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi<5 ton)	BenzinliKüçükTaşıtlar	2016	43	870431	B83	-	-	-	-	-	25,43	45,35	-658,87
Diğer şekil verme, döküm makine-cihazları	ŞekDökMak	2016	43	847759	B14	-	-	-	-	-	32,53	45,33	13,05
Kürkler ve taklit kürkleri, bunların mamulleri	KürkMamul	2016	43	43	B14	-	-	-	-	-	84,87	45,12	38,24
Yıkama, ağartma/boyama makineleri	YıkAğBoyMak	2016	43	845140	B14	-	-	-	-	-	54,98	44,96	-5,18
Diğer endüktörler	Endüktör	2016	43	850450	B83	-	-	-	-	-	42,79	44,43	-6,43
Ekme, pasta, bisküvi, makarna vb. imali için makine-cihazlar	EkPstBiskMak	2016	43	843810	B14	-	-	-	-	-	96,01	43,40	-12,19
Demir veya alaşımsız çelikten kesiti daire şeklinde olan diğer borular	DaireBoru	2016	43	730630	B83	-	-	-	-	-	53,05	43,06	7,54
Diğer transformatörler;gücü<1 kVA	Trans1kVAaltı	2016	43	850431	B83	-	-	-	-	-	46,68	42,58	-18,33
Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazların aksam-parçaları	IsıDeğParç	2016	43	841990	B83	-	-	-	-	-	64,94	42,42	6,65
Diğer sıklık amidler ve türevleri ile sıklık amidlerin diğer tuzları	DiğSıklıkAmid	2016	43	292429	B83	-	-	-	-	-	30,11	41,45	20,52
Diğer metal mobilyalar	MetMobilya	2016	43	940320	B14	B83	-	-	-	-	71,45	41,21	-16,55
Diğer metal mobilyalar	MetMobilya	2016	43	940320	B14	B83	-	-	-	-	71,45	41,21	-16,55
Yerde uçuş eğitimi yapmaya mahsus diğer cihazlar vb.aksam, parçaları	YrEğitimCih	2016	43	880529	B83	-	-	-	-	-	21,14	40,50	258,69
Hava taşıtlarının motorları	HavaTaşıtMotorları	2016	43	840710	B83	-	-	-	-	-	3,91	39,36	544,90
Döküm makineleri	DökMakine	2016	43	845430	B14	-	-	-	-	-	34,24	38,79	1,48
Elektrik, lazer, ultrasonik vb. kaynak cihazı aksam, parçaları	ELzKynkCih	2016	43	851590	B14	-	-	-	-	-	37,11	38,45	-15,59
Optik ışınli spektrometreler ve spektrograflar	OptSpektro	2016	43	902730	B14	-	-	-	-	-	50,94	38,24	-17,81

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Yürüyen merdiven ve yürüyen platformlar	YrMerdiven	2016	43	842840	B14	-	-	-	-	-	45,32	38,07	-31,91
Aynı kabin içinde enaz bir merkezi işlem giriş/çıkış birimi bulunan	AYKEGirişÇık	2016	43	847141	B83	-	-	-	-	-	35,14	37,99	-49,32
Sandık tipi (yatay) dondurucular-hacim=<800lt.	DondKabTip	2016	43	841830	B83	-	-	-	-	-	55,99	37,62	-22,84
Diğer amper, om, güç ölçü, kontrol alet-cihazları (kaydedici tertibatı olmayanlar)	AmperÖlçüKont	2016	43	903033	B14	B83	-	-	-	-	33,50	37,54	-11,30
Diğer amper, om, güç ölçü, kontrol alet-cihazları (kaydedici tertibatı olmayanlar)	AmperÖlçüKont	2016	43	903033	B14	B83	-	-	-	-	33,50	37,54	-11,30
Sanayi-laboratuvarlara mahsus diğer fırınlar-elektriksiz	SanFırElsiz	2016	43	841780	B14	-	-	-	-	-	76,86	37,22	-84,83
Kağıt hamuru, kağıt, karton esaslı diğer eşya	KHKEşya	2016	43	482390	B83	-	-	-	-	-	44,96	36,66	-4,86
İki yada daha fazla metal tabakalardan yapılmış contalar	İkiMetCont	2016	43	848410	B83	-	-	-	-	-	34,74	36,38	-22,66
Aluminyumdan ince ve kalın borular	AlumBoru	2016	43	7608	B83	-	-	-	-	-	34,33	36,22	6,91
Diğer yakıt brülörleri-karma brülörler dahil	YakBrülör	2016	43	841620	B14	-	-	-	-	-	41,98	35,99	-1,36
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; güç=<750w	AC750Motor	2016	43	850151	B83	-	-	-	-	-	35,62	35,86	-14,14
Uzaktan kumanda etmeye mahsus telsiz cihazları	UzKumandaTelsiz	2016	43	852692	B83	-	-	-	-	-	50,77	35,62	-33,26
Sıcak içecekleri hazırlama, yiyecekleri pişirme, ısıtma cihazı	SıcakIcecekHazırlama	2016	43	841981	B83	-	-	-	-	-	47,57	35,55	-23,33
Diğer kurutucular	DigerKurutucu	2016	43	841939	B14	-	-	-	-	-	53,00	35,23	-26,91
Demir/çelikten kaynaklı borular; kesiti kare veya dikdörtgen şeklinde	DKaynakBoru	2016	43	730661	B83	-	-	-	-	-	37,84	35,07	12,61
Demir/çelikten soğuk çekilmiş/haddelenmiş borular	DSozKutBoru	2016	43	730431	B83	-	-	-	-	-	34,85	34,91	-2,61
Tokmaklama ile sıkıştırma yapan makineler-yol silindirleri	SıkısMakYolSil	2016	43	842940	B14	-	-	-	-	-	44,89	34,47	-29,50
Esası amyant, mineral maddeler veya selüloz olan, frenlerde ve sürtünmeyi temin edici maddeler ve bunların garnitürleri	AmyantFrenGarnitur	2016	43	6813	B83	-	-	-	-	-	39,33	34,07	-12,18

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Bir soğutucu ünite ve soğutma/ısıtma çevrimli klimalar	SoğutucuKlima	2016	43	841581	B83	-	-	-	-	-	82,77	33,53	-31,33
Metalleri veya sermetleri talaş kaldırarak işleyen, vargel, yiv açma, broş, dişli açma vb, testere, dilme vb tezgahlar	MetalTasIsleyen	2016	43	8461	B14	-	-	-	-	-	37,28	33,52	-20,62
İpek	İpek	2016	43	50	B14	-	-	-	-	-	44,48	33,30	-13,53
Ateşleme bujileri	AteslemeBujisi	2016	43	851110	B83	-	-	-	-	-	31,75	33,05	-25,91
Soğutma tertibatı bulunan diğer klima cihazları	SoğutmahKlima	2016	43	841582	B83	-	-	-	-	-	52,53	32,88	-32,35
Kavramalar, kaplinler (birleştirme, irtibat cihazları)	KaplinBirleştirme	2016	43	848360	B83	-	-	-	-	-	35,22	32,70	-11,05
Fitiller, infilak fitilleri, ağız otları veya infilak kapsülleri, ateşleyici maddeler, elektrikli infilak ettiriciler	FitillerVeMühimmat	2016	43	3603	B83	-	-	-	-	-	31,02	32,00	6,13
Altarnatif akım (AC) jeneratörleri; 375 kVA>gücü>75 kVA	AC375Jeneratör	2016	43	850162	B83	-	-	-	-	-	17,63	31,63	25,90
Asit boyalar, mordan boyalar vb. esaslı müstahzarlar	AsitBoyaMus	2016	43	320412	B14	-	-	-	-	-	42,19	31,60	-2,57
Poşet, zarf veya benzeri ambalajlara farklı kompozisyonlarda takım veya grup halinde tertiplenmiş contalar	GrupContaPaket	2016	43	848490	B83	-	-	-	-	-	28,69	31,35	-7,81
Uçak ve diğer hava taşıtları (2000kg<boş ağırlık<15000 kg)	UcakHavaTasiti	2016	43	880230	B83	-	-	-	-	-	172,19	31,31	-64,53
Diğer bitkileri koruyucu, geliştirici müstahsallar	BitkiMüstahsallari	2016	43	380899	B14	-	-	-	-	-	25,49	30,90	-6,30
Diğer ölçme, kontrol aletlerinin aksam, parçaları	OlcmeKontrolAksam	2016	43	903190	B14	B83	-	-	-	-	30,54	30,63	-11,96
Aynı kabine monte edilmiş birden fazla hoparlörler	BirdenFazlaHop	2016	43	851822	B83	-	-	-	-	-	46,86	30,38	-27,40
Metal cevherleri işlem fırınları; elektriksiz	CevherFırınsız	2016	43	841710	B14	-	-	-	-	-	25,35	29,42	-14,46
Deney standları	DeneyStandı	2016	43	903120	B14	-	-	-	-	-	34,04	29,13	-34,42

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Adi metallerden diğer donanım, tertibat vb. eşya	AdiDonanımEşya	2016	43	830249	B83	-	-	-	-	-	22,26	29,03	0,96
Vinçler	Vinç	2016	43	842619	B14	-	-	-	-	-	95,92	29,01	81,58
Vakum pompaları	VakumPompa	2016	43	841410	B83	-	-	-	-	-	55,21	28,86	-51,90
Şilte, yorgan, yastık, puf, diz-ayak örtüleri, minderler vb.	YatakPuf	2016	43	940490	B14	-	-	-	-	-	67,79	28,62	-5,41
Diğer hasat makineleri	HasatMakinesi	2016	43	843359	B14	-	-	-	-	-	32,45	27,71	-2,19
Kutu, tüp, varil vb. mahfazaları yapmaya mahsus makineler	MahfazaMakinesi	2016	43	844130	B14	-	-	-	-	-	27,93	27,58	-13,34
Potasyum nitrat	PotasyumNitrat	2016	43	283421	B83	-	-	-	-	-	31,75	27,47	0,96
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (diğer maddeler takviyeli) donanımlı	VulkKauçukBoru	2016	43	400942	B83	-	-	-	-	-	30,33	27,36	-21,65
Mensucatı top halinde sarma, açma, katlama, kesmeye mahsus makineler	MensucatMakSarma	2016	43	845150	B14	-	-	-	-	-	30,37	27,31	-14,30
Fanlar; kendinden elektrik motorlu masa, yer, duvar, pencere, tavan veya çatı için, gücü= <125 W	ElektrikliFan	2016	43	841451	B83	-	-	-	-	-	27,02	27,22	-1,66
Aydınlatma cihazlarının diğer aksam-parçaları	AydinlatmaAksPar	2016	43	940599	B83	-	-	-	-	-	20,16	27,09	-10,18
Ağaç levha imali, mantar işleme pres, makine-cihazları	AğaçLevhaMakinesi	2016	43	847930	B14	-	-	-	-	-	79,26	26,97	-53,86
Paletli buldozer ve angledozerler	PaletliBuldozer	2016	43	842911	B14	-	-	-	-	-	77,32	26,95	-81,65
Adi metallerden eğilip bükülebilen borular (boru bağlantı parçalarıyla birlikte olsun olmasın)	AdiBoruEsnek	2016	43	8307	B83	-	-	-	-	-	26,94	26,93	-20,69
Tüpler, borular, hortumlar (sert) diğer plastiklerden	SertPlastikBoru	2016	43	391729	B83	-	-	-	-	-	24,37	26,37	-20,18
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (mensucat takviye) donanımlı	VulkKauçukMensucat	2016	43	400932	B83	-	-	-	-	-	16,84	25,82	-16,51
Kabinine monte edilmiş tek hoparlörler	TekHoparlör	2016	43	851821	B83	-	-	-	-	-	16,44	25,20	5,71

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tabii polimerler (alijinik asit gibi), tadil edilmiş tabii polimerler (ilk şekilde)	TabiiPolimer	2016	43	3913	B83	-	-	-	-	-	27,22	24,71	-9,44
Pnömatik elevatörler-konveyörler	PnömatikElevatör	2016	43	842820	B14	B83	-	-	-	-	15,92	24,70	-24,35
Pnömatik elevatörler-konveyörler	PnömatikElevatör	2016	43	842820	B14	B83	-	-	-	-	15,92	24,70	-24,35
Paslanmaz çelikten yuvarlak kesitli boru;soğuk hadde/çekme	PaslanmazSoğukBoru	2016	43	730441	B83	-	-	-	-	-	20,45	24,08	-10,43
Sıcak hadde makineleri ve kombine haldeki sıcak ve soğuk hadde makineleri	HaddeMakine	2016	43	845521	B14	-	-	-	-	-	132,63	23,95	-34,03
Elektrik motorlu diğer bucurgatlar ve ırgatlar	ElektrikBucurgat	2016	43	842531	B14	B83	-	-	-	-	22,73	23,81	-14,29
Elektrik motorlu diğer bucurgatlar ve ırgatlar	ElektrikBucurgat	2016	43	842531	B14	B83	-	-	-	-	22,73	23,81	-14,29
Dolap tipi (dikey) dondurucular-hacmi=<900lt.	DikeyDondurucu	2016	43	841840	B83	-	-	-	-	-	20,99	23,20	-53,78
Buhar/kum püskürtme makine-cihazları	BuharKumPüskürtücü	2016	43	842430	B14	-	-	-	-	-	34,83	23,14	-10,92
Metal cevherlerini tasnif etme, eleme, ayırma/yıkamaya mahsus makineler	CevherAyırmaMakinesi	2016	43	847410	B14	-	-	-	-	-	40,09	23,02	-33,04
Tüpler, borular, hortumlar; takviyesiz, bağlantı elemanları olan	TüpBoruBağlantılı	2016	43	391733	B83	-	-	-	-	-	21,42	22,84	5,43
Dezenfekte ediciler	DezenfekteEdiciler	2016	43	380894	B14	-	-	-	-	-	23,84	22,81	-7,36
Elektro-erozyon yöntemiyle çalışan işleme makineleri	ElektroErozyonMakine	2016	43	845630	B14	-	-	-	-	-	31,34	22,74	-25,87
Dantel, keçe veya diğer dokumaya elverişli maddelerden yapılmış veya örülmüş şapkalar ve diğer başlıklar, saç fileleri	DantelSapka	2016	43	6505	B14	-	-	-	-	-	36,75	22,64	-32,82
Diğer fişekler vb. aksam, parçaları	DigerFişekler	2016	43	930630	B14	-	-	-	-	-	9,36	22,22	61,15
Diğer kendinden hareketli makine ve cihazlar	KendindenHareketli	2016	43	842649	B14	-	-	-	-	-	67,04	22,18	-112,65
Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikler, karışımları, artıkları	RadyoElmIso	2016	43	2844	B83	-	-	-	-	-	19,83	22,07	-6,49

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Demir veya çelik tellerden diğer eşya; dövülmüş veya kalıpta basılmış fakat daha ileri bir işlem görmemiş	DKDövmeTel	2016	43	732620	B83	-	-	-	-	-	21,23	21,60	9,41
Vinçli taşıtlar	VinçliTaşıtlar	2016	43	870510	B14	-	-	-	-	-	67,70	21,14	-74,84
Diğer santrifüjler	DiğerSantrifüjler	2016	43	842119	B14	B83	-	-	-	-	27,60	20,99	-22,79
Soğuk hadde makineleri	SoğHaddeMak	2016	43	845522	B14	-	-	-	-	-	34,75	20,59	93,41
Bazık boyalar ve esas bu boyalar olan müstahzarlar	BazıkBoyaMus	2016	43	320413	B14	-	-	-	-	-	22,92	20,14	-12,19
Tütünün hazırlanmasına ve işlenmesine mahsus makine ve cihazlar	TütünHazırlamaMak	2016	43	847810	B14	-	-	-	-	-	37,23	20,04	-51,42
Tüpler, borular, hortumlar (sert) etilen polimerlerinden	EtilenBoru	2016	43	391721	B83	-	-	-	-	-	12,15	19,95	9,56
Yük taşımaya mahsus römork ve yarı römorklar	YükTaşıRömork	2016	43	871639	B83	-	-	-	-	-	25,26	19,39	9,96
Greyderler ve toprağın tesviyesine mahsus makineler	GreyderMak	2016	43	842920	B14	-	-	-	-	-	71,18	19,29	-95,68
Diğer elektrikli görüntülü işaret cihazları	ElekGörüntüCih	2016	43	853180	B83	-	-	-	-	-	18,06	19,27	-16,33
İçten yanmalı motorlarda kullanılan diğer tertibat, cihazlar	İçtenYanmalıTert	2016	43	851180	B83	-	-	-	-	-	18,55	19,17	3,68
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (metal takviyeli) donanımlı	VulkKauçukMetalBoru	2016	43	400922	B83	-	-	-	-	-	17,01	19,07	-19,12
Diğer organik karma çözücüler ve incelticiler, boya, vernik çıkarmada kullanılan müstahzarlar	OrganikÇözücü	2016	43	3814	B83	-	-	-	-	-	22,24	18,90	-8,06
Diğer solunum cihazları ve gaz maskeleri	SolunumCihazları	2016	43	9020	B83	-	-	-	-	-	20,16	18,89	-41,26
Amonyum nitrat	AmonyumNitrat	2016	43	310230	B83	-	-	-	-	-	194,45	18,73	-42,95
Silahlar için teleskopik dürbün, periskop, teleskop vb. aksamı	SilahAksesuarları	2016	43	901310	B83	-	-	-	-	-	40,38	18,69	-52,62
İş gören kısımları diğer maddelerden kaya delme/sondaj aletleri	KayaDelmeAlet	2016	43	820719	B14	-	-	-	-	-	40,98	18,69	-8,10
Yivli krikolar-kara taşıtlarını kaldıran-diğer	YivliKrikolar	2016	43	842549	B83	-	-	-	-	-	9,85	18,39	-0,03

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Kauçuk/plastik için püskürtme döküm makineleri	PüskürtmeMak	2016	43	847730	B14	-	-	-	-	-	18,95	18,20	-64,34
Zincirli testereler	ZincirliTestere	2016	43	846781	B14	-	-	-	-	-	26,81	18,12	-4,59
Yumurta, meyve vb. ürünleri ayırma, temizleme makine; cihazları	AyırmaTemizlemeMak	2016	43	843360	B14	-	-	-	-	-	24,24	17,87	-34,13
Bir veya daha fazla taşıma şekline göre özel olarak yapılmış ve donatılmış konteynerler	ÖzelKonter	2016	43	8609	B14	B83	-	-	-	-	14,94	17,54	-11,34
Yangın söndürme cihazları (dolu/boş)	YangınSöndürmeCih	2016	43	842410	B83	-	-	-	-	-	17,40	17,35	-12,85
Soğutma tertibatı bulunmayan diğer klima cihazları	KlimaTertibatsız	2016	43	841583	B83	-	-	-	-	-	27,96	16,94	-38,15
Otomatik üniteli dikiş makineleri	OtomatikDikişMak	2016	43	845221	B14	-	-	-	-	-	9,80	16,93	11,23
Kendine has fonksiyonlu elektrikli cihazların aksam/parçası	ElektrikliCihazAks	2016	43	854390	B83	-	-	-	-	-	19,40	16,80	19,89
Nümerik kontrollü diğer freze tezgahları	NümerikFreze	2016	43	845961	B14	-	-	-	-	-	27,90	16,60	10,40
Alaşımlı çelikten yuvarlak kesitli diğer borular	AlaşımlıYuvarBoru	2016	43	730459	B83	-	-	-	-	-	30,38	16,03	-3,26
Kağıt/kartonların finisajına mahsus makine ve cihazlar	KağıtFinisajMak	2016	43	843930	B14	-	-	-	-	-	20,99	15,87	-4,34
El pompaları	ElPompası	2016	43	841320	B83	-	-	-	-	-	15,69	15,79	-2,12
Demir/çelikten diğer dikişsiz tüp, boru, içi boş profiller	DikişsizTüp	2016	43	730490	B83	-	-	-	-	-	13,26	15,68	10,79
Mikrofonlar vb. mesnetleri	MikrofonMesnet	2016	43	851810	B83	-	-	-	-	-	14,04	15,36	-20,28
Alternatif akım (AC) jeneratörleri; 375 kVA<gücü<750 kVA	AC750Jeneratör	2016	43	850163	B83	-	-	-	-	-	18,18	15,35	-2,33
Sebze, meyve ve kabuklu yemişlerin hazırlanmasına mahsus makine ve cihazlar	SebzeMeyveHazMak	2016	43	843860	B14	-	-	-	-	-	17,22	15,06	-6,40
Diğer amper, om, güç ölçü, kontrol alet-cihazları (kaydedici tertibatı olan)	ÖlçüKontrolKaydedici	2016	43	903039	B83	-	-	-	-	-	9,19	14,58	-2,81

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Vakumlu döküm makineleri ve ısıtarak şekil veren diğer makineler	VakumluDöküm	2016	43	847740	B14	-	-	-	-	-	14,80	14,54	-1,87
Alçak frekans elektrik yükselteçleri	AlçakFrekansYükselt	2016	43	851840	B83	-	-	-	-	-	15,46	14,45	-19,91
İp, halat/kablo bükme makineleri	İpBükmeMak	2016	43	847940	B14	-	-	-	-	-	23,48	14,43	9,21
Distribütörler; ateşleme bobinleri	Distribütör	2016	43	851130	B83	-	-	-	-	-	12,12	14,39	1,55
Damıtma/rektifiye tesisleri	DamıtmaRektifiye	2016	43	841940	B14	-	-	-	-	-	9,68	14,20	-54,99
Kömür/kaya kesicileri ve tünel açma makineleri; kendinden hareketli olmayan	KömürKayaMak	2016	43	843039	B14	-	-	-	-	-	33,55	14,05	3,91
Teleferikler, telesiyeler ve teleskiler; funikülerler için çekiş mekanizmaları	Telesiyej	2016	43	842860	B14	-	-	-	-	-	30,48	13,99	87,09
Diğer glikozitler vb. tuzları, esterleri, eterleri ve diğer türevleri	GlikozitTuzEster	2016	43	293890	B83	-	-	-	-	-	3,14	13,76	19,87
Ağaç, kemik, sert plastik vb. işleyen diğer makineler	AhşapİşMak	2016	43	846599	B14	-	-	-	-	-	35,01	13,70	-26,22
Hava taşıtları için sırt geçirilmiş dış lastikler	HavaLastikSırt	2016	43	401213	B83	-	-	-	-	-	4,86	13,69	-134,73
Metaller veya sermetleri için diğer taşıma tezgahları	MetTaşılamaMak	2016	43	846029	B14	-	-	-	-	-	8,41	13,42	32,60
Deşarj tüpleri, ampulleri için balastlar	Balast	2016	43	850410	B83	-	-	-	-	-	43,12	13,39	-18,65
Kümes hayvancılığına mahsus diğer makine ve cihazlar	KümesMak	2016	43	843629	B14	-	-	-	-	-	19,98	13,37	12,65
Kromatograflar ve elektroforez cihazları	Kromatograflar	2016	43	902720	B14	-	-	-	-	-	17,09	12,82	-23,58
Asiklik hidrokarbonlar-doymuş	DoymusHidrokarbonlar	2016	43	290110	B83	-	-	-	-	-	11,07	12,71	-13,61
Tıbbi, cerrahi/laboratuvar sterilizatörleri	Sterilizatör	2016	43	841920	B14	-	-	-	-	-	13,82	12,70	-11,18
Tüpler, borular, hortumlar (esnek) kırılma basıncı $\geq 27,6$ MPA	EsnekBoru	2016	43	391731	B83	-	-	-	-	-	9,80	12,55	4,62
Paslanmaz çelikten, yuvarlak kesitli borular-diğer	PaslanmazYuvarBoru	2016	43	730449	B83	-	-	-	-	-	14,18	12,50	-78,15
Pusula vb.aletlerin aksam, parçaları	PusulaAks	2016	43	901490	B83	-	-	-	-	-	6,08	12,47	30,91
Elektrik motorlu palanga-vinçler (basamaklı vinç hariç)	ElekPalanga	2016	43	842511	B83	-	-	-	-	-	16,01	12,30	-28,55

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
İş gören kısımları sermetlerden kaya delme/sondaj aletleri	SermetKayaMak	2016	43	820713	B14	-	-	-	-	-	18,30	11,71	-22,82
Masa, karyola vs. ayaklarına takılan küçük tekerlekler	TekerlekliAyak	2016	43	830220	B83	-	-	-	-	-	13,66	11,69	-26,28
Demir/çelik sıcak hava jeneratör, distribütörleri aksam-parça.	SıcakHavaAksam	2016	43	732290	B83	-	-	-	-	-	17,43	11,65	-9,42
Hayvansal/bitkisel yağların çıkarılmasına mahsus makine ve cihazlar	YağÇıkarMak	2016	43	847920	B14	-	-	-	-	-	17,61	11,63	-32,79
Alet değiştirmeden çeşitli makine işlemleri yapan makineler	MakineİşMak	2016	43	846510	B14	-	-	-	-	-	25,95	11,47	8,06
Hava taşıtlarında kullanılan türde oturmaya mahsus mobilyalar	UçMobilya	2016	43	940110	B83	-	-	-	-	-	8,74	11,31	-82,42
Ses, görüntü/diğer bilgileri almaya/vermeye mahsus baz istasyonları	Bazİstasyonu	2016	43	851761	B83	-	-	-	-	-	133,66	11,29	-74,83
Diğer tekstil makineleri için yardımcı cihazlar	TekstilYardCih	2016	43	844819	B14	-	-	-	-	-	19,19	11,28	1,82
Taş, toprak, cevher için diğer karıştırma/yoğurma makineleri	KarıştırmaMak	2016	43	847439	B14	-	-	-	-	-	17,60	11,12	-19,97
Telekomünikasyon için özel olarak imal edilmiş diğer alet ve cihazlar	TelekomAlet	2016	43	903040	B14	B83	-	-	-	-	9,78	10,92	-36,48
Alternatif akım (AC) jeneratörleri; güç=<75kVA	AC75Jeneratör	2016	43	850161	B83	-	-	-	-	-	13,50	10,68	11,70
Kendinden hareketli olmayan diğer toprak, cevher makine ve cihazlar	ToprakCevherMak	2016	43	843069	B14	-	-	-	-	-	22,31	10,65	-29,84
Kondenserleri ısı değiştiricisi fonksiyonu gören kompresörlü ünite	KondenserÜnite	2016	43	841861	B83	-	-	-	-	-	28,22	10,46	-40,80
Kule vinçler	KuleVinç	2016	43	842620	B14	-	-	-	-	-	56,96	10,36	-77,91
Tartı alet-cihazları-tartma kapasitesi=<30kg	TartıAlet	2016	43	842381	B14	-	-	-	-	-	14,25	10,17	-12,24
Diğer ısı, elektrik ölçü, kontrol alet ve cihazları	IsınKontrolAlet	2016	43	903089	B14	B83	-	-	-	-	12,93	10,09	4,42

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer aromatik hidrokarbon karışımları; ISO 3405 Metodu ile (ASTMD 86 Metoduna eşdeğer) ile damıtılan	DigerAromatikKarisl	2016	43	270750	B83	-	-	-	-	-	11,35	10,02	5,31
Ağaç, mantar, kemik, vb. işleyen testere makineleri	TestereMak	2016	43	846591	B14	-	-	-	-	-	23,27	9,97	-44,43
Diğer pnömatik aletler	PnömatikAlet	2016	43	846719	B14	-	-	-	-	-	13,40	9,97	-49,35
Revolverler ve tabancaların aksam, parçaları	SilahAksamParçaları	2016	43	930510	B14	B83	-	-	-	-	4,73	9,90	6,47
Gözenekli olmayan kauçuktan çubuk ve profiller	KauçukÇubuk	2016	43	400829	B83	-	-	-	-	-	12,18	9,77	4,68
Tıpta, cerrahide, dişilikte/veterinerlikte kullanılan diğer pamuk, sargılar vs.	MedPamuk	2016	43	300590	B14	-	-	-	-	-	11,53	9,75	3,90
Malik asit, tuzları ve esterleri	MalikAsit	2016	43	291819	B14	-	-	-	-	-	6,01	9,58	-26,56
Diğer bucurgat ve ırgatlar	Bucurgatİrgat	2016	43	842539	B14	B83	-	-	-	-	12,82	9,50	2,59
Uçak dış lastiği; yeni	YeniUçakLastik	2016	43	401130	B83	-	-	-	-	-	4,20	9,38	-32,62
Kalender ve hadde makinesi	KalenderHadde	2016	43	842010	B14	-	-	-	-	-	11,56	9,32	-7,57
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 750w<gücü=<75kw	DC75Motor	2016	43	850132	B83	-	-	-	-	-	7,52	9,01	16,09
Havayı nemlendiren soğutucular	NemlendiriciSoğut	2016	43	847960	B14	-	-	-	-	-	13,04	8,87	-166,05
Ağaç, kağıt hamuru, kağıt/kartonlar için kurutucular	KurutmaMak	2016	43	841932	B14	-	-	-	-	-	4,34	8,82	-42,75
Diğer bulaşık yıkama makineleri	BulaşıkMak	2016	43	842219	B14	-	-	-	-	-	14,44	8,82	-0,01
Otomatik kapı kapayıcıları	KapıKapayıcı	2016	43	830260	B83	-	-	-	-	-	11,62	8,71	-16,67
Çamaşır makineleri; kuru çamaşır kapasitesi > 10 kg.	ÇamaşırMak	2016	43	845020	B14	-	-	-	-	-	7,99	8,69	-29,10

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Elektrik miktarını ölçme, iyonlaşma ışınlarını tespit eden alet ve cihazların aksam, parçaları	ElektrikÖlçmeAlet	2016	43	903090	B14	B83	-	-	-	-	6,47	8,64	12,20
İç/dış lastiğin dökümüne/sırt kaplamasına mahsus makineler	LastikDökümMak	2016	43	847751	B14	-	-	-	-	-	18,50	8,44	20,69
Plastikten aydınlatma cihazlarının aksam-parçaları	PlastikAydınlatma	2016	43	940592	B83	-	-	-	-	-	5,73	8,34	-6,45
Nümerik kontrollü rayba, freze tezgahları	NCRaybaFreze	2016	43	845931	B14	-	-	-	-	-	10,03	8,20	-26,11
Metalleri veya sermetleri tamamlama işlemlerine mahsus diğer tezgahlar	TamamlamaTezgah	2016	43	846090	B14	-	-	-	-	-	9,62	8,16	-13,72
Diğer (krikolar, vinçler) hidrolikler-kara taşıtlarını kaldıran	HidrolikKaldırıcı	2016	43	842542	B83	-	-	-	-	-	11,55	8,13	-42,28
Diğer anorganik asitlerin diğer esterleri vb. tuzları, türevleri	DiğerAsitEster	2016	43	292090	B14	-	-	-	-	-	8,45	8,07	-8,48
Diğer asiklik monoaminler, türevleri ve tuzları	DiğerMonoamin	2016	43	292119	B14	-	-	-	-	-	5,61	7,99	-11,00
Ratierler ve jakardlar, jakard kardlarını azaltıcı, kopya edici, delici veya birleştirici makineler	RatierJakard	2016	43	844811	B14	-	-	-	-	-	20,70	7,96	-31,61
Nümerik kontrollü bileme tezgahları	NCBilemeTezgah	2016	43	846031	B14	-	-	-	-	-	4,53	7,90	13,50
Şişeleri/diğer kapları temizleme/kurutma makineleri	KapTemizlemeMak	2016	43	842220	B14	-	-	-	-	-	9,27	7,78	-7,23
Post, deri, köselelerin hazırlanması/işlenmesi için makine ve cihazlar	DeriİşlemeMak	2016	43	845310	B14	-	-	-	-	-	10,30	7,72	10,80
Su türbinleri; güç >10 000 kw	SuTürbini	2016	43	841013	B14	-	-	-	-	-	65,21	7,70	397,25
Hayvansal veya bitkisel gübreler	HayvanGübre	2016	43	3101	B83	-	-	-	-	-	6,46	7,49	7,80
Hayvan yemlerini hazırlamaya mahsus makine ve cihazlar	YemHazMak	2016	43	843610	B14	-	-	-	-	-	7,41	7,40	-17,64
Kara taşıtlarına monte edilecek kaldırıcılar	Taşıtkaldırıcı	2016	43	842691	B14	-	-	-	-	-	10,42	7,34	-12,92
Tekerlekli şasiye monte edilmiş hava kompresörleri	HavaKompresör	2016	43	841440	B14	-	-	-	-	-	12,88	7,22	-11,51

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Demir/çelikten kaynaklı borular; kesiti daire olmayan	KaynaklıBoru	2016	43	730669	B83	-	-	-	-	-	6,40	7,10	-16,82
Silah barutu	SilahBarutu	2016	43	3601	B83	-	-	-	-	-	8,22	7,08	-30,35
Direkt boyalar ve esası bu boyalar olan müstahzarlar	DirektBoyaMus	2016	43	320414	B14	-	-	-	-	-	7,63	7,00	-5,91
Diğer azot gruplu diğer bileşikler	DiğerAzotBileşik	2016	43	292990	B14	B83	-	-	-	-	5,84	6,92	-44,12
Kısa mesafe eşya taşıyan diğer taşıtlar	TaşıtTaşıma	2016	43	870919	B83	-	-	-	-	-	11,51	6,90	13,68
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (takviyesiz/birleşmemiş) donanımlı	KauçukBoru	2016	43	400912	B83	-	-	-	-	-	7,89	6,71	-2,64
Ağaç, mantar vb.sert maddeleri işleyen bükme ve birleştirme makineleri	SertMalzemeMak	2016	43	846594	B14	-	-	-	-	-	14,05	6,70	127,83
Alaşımlı çelikten yuvarlak kesitli boru; soğuk çekilmiş	ÇekilmişYuvarBoru	2016	43	730451	B83	-	-	-	-	-	9,73	6,67	-25,58
Helikopter (boş haldeki ağırlıkları <2000 kg)	HeliKopter	2016	43	880211	B83	-	-	-	-	-	18,34	6,66	-173,76
Demir/çelikten sağlığı koruyucu ve tuvalet eşyasının aksamı	DemÇelSağlıkEşyası	2016	43	732490	B83	-	-	-	-	-	9,41	6,58	-25,43
Kök ve yumru hasat makineleri	KökYumruHasat	2016	43	843353	B14	-	-	-	-	-	6,70	6,58	-38,09
Bakırdan demetlenmiş teller, kablolar, örme halatlar ve benzerleri (elektrik için izole edilmiş olanlar hariç)	BakırTelKablo	2016	43	7413	B83	-	-	-	-	-	21,55	6,44	-222,89
Diğer freze makineleri-metal işlerken talaş kaldıran	DiğerFrezeMak	2016	43	845969	B14	-	-	-	-	-	10,53	6,30	-18,60
Plak döndürücü, pıkap, kasetçalar, kayıt çoğaltıcı; manyetik,optik/yarı iletken mesnet kullananlar	PlakDöndürücü	2016	43	851981	B83	-	-	-	-	-	8,10	6,25	31,52
Diğer kaldırıcı makine-cihazlar	KaldırıcıMak	2016	43	842699	B83	-	-	-	-	-	11,40	6,24	-62,89
Nümerik kontrollü delme tezgahları	NCDelmeTezgahı	2016	43	845921	B14	-	-	-	-	-	6,45	6,24	6,63
Plastik maddelerden diğer mobilyalar	PlastikMobilya	2016	43	940370	B83	-	-	-	-	-	12,23	6,14	-29,34
Diğer alaşımlı çelikten kesiti daire şeklinde kaynaklı borular	AlaşımBoruDaire	2016	43	730650	B83	-	-	-	-	-	2,30	6,02	-128,70

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Gözenekli kauçuktan diğer eşya	GözenekliKauçuk	2016	43	401610	B83	-	-	-	-	-	6,14	5,99	3,36
Pikaplar, dikte makineleri, ses kayıt, üretim cihazlarının aksamı	PikapSesKayıt	2016	43	852290	B83	-	-	-	-	-	12,64	5,99	17,47
Diğer yüzer araçlar (sallar,tanklar, coffer-damlar, yükleme-boşaltma platformları, şamandıralar ve işaret kuleleri gibi)	YüzerAraçlar	2016	43	8907	B83	-	-	-	-	-	4,67	5,88	8,71
Fosfatlı mineral veya kimyasal gübreler	FosfatlıGübre	2016	43	3103	B83	-	-	-	-	-	14,50	5,83	-73,98
Gözenekli kauçuk/plastikten yataklar	KauçukYatak	2016	43	940421	B14	-	-	-	-	-	6,46	5,75	-26,62
Forma, kağıt dikme, cilt yapma makine-cihazları	FormaKağıtDikme	2016	43	844010	B14	-	-	-	-	-	12,95	5,71	-27,50
Multimetreler (kaydedici tertibatı olanlar)	MultimetreKaydet	2016	43	903032	B83	-	-	-	-	-	3,34	5,62	-25,89
İyonlaşma ışınlarını ölçen alet-cihazlar	İyonÖlçenAlet	2016	43	903010	B14	B83	-	-	-	-	5,99	5,59	-17,26
Tüpler, borular, hortumlar (sert) propilen polimerlerinden	SertPropilenBoru	2016	43	391722	B83	-	-	-	-	-	5,26	5,55	17,79
Kazık varyosları ve kazık sökme makineleri	KazıkVaryosu	2016	43	843010	B14	-	-	-	-	-	9,84	5,53	-53,68
Ayakkabı imaline/tamirine mahsus makine ve cihazlar	AyakkabıMak	2016	43	845320	B14	-	-	-	-	-	12,66	5,52	-24,04
Kısa mesafe eşya taşıyan elektrikli taşıtlar	ElektrikliTaşıtlar	2016	43	870911	B83	-	-	-	-	-	5,92	5,45	-40,90
Kağıt hamuru, kağıt/kartondan kalıpla eşya imaline mahsus makineler	KağıtHamuruMak	2016	43	844140	B14	-	-	-	-	-	17,91	5,42	-69,13
Diğer alet ve cihazlar (kaydedici tertibatı olan)	DiğerAletKaydet	2016	43	903084	B14	B83	-	-	-	-	5,73	5,40	-24,05
Honlama ve lepleme tezgahları	HonlamaLepleme	2016	43	846040	B14	-	-	-	-	-	5,51	5,38	62,30
Ağaç, mantar vb.sert maddeleri işleyen parlatma/zimba./taşılama makineleri	SertMaddelerMak	2016	43	846593	B14	-	-	-	-	-	10,63	5,31	4,79
Torba kese kağıdı/zarf yapmaya mahsus makineler	TorbaMak	2016	43	844120	B14	-	-	-	-	-	2,64	5,26	47,96
Reklam lambaları, ışıklı tabelalar, ışıklı isim plakaları vb.	ReklamLambası	2016	43	940560	B83	-	-	-	-	-	8,50	5,11	-12,70

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Su türbinleri; 1000 kw < güç < 10 000 kw	SuTürbini	2016	43	841012	B14	-	-	-	-	-	18,13	5,10	94,44
Ağaç, mantar vb.sert maddeleri işleyen delik açma ve zıvanalama makineleri	DelikAçmaMak	2016	43	846595	B14	-	-	-	-	-	9,57	5,02	-43,01
Diğer maddelerden yataklar	DigrYatak	2016	43	940429	B14	-	-	-	-	-	4,67	4,99	-5,92
Tüpler, borular, hortumlar (sert) vinil klorür polimerlerinden	SertVinilBoru	2016	43	391723	B83	-	-	-	-	-	7,81	4,98	-9,70
Tarım ürünleri için kurutucular	TarımKurutucu	2016	43	841931	B14	-	-	-	-	-	6,93	4,97	-16,46
Kalsiyum nitrat ve amonyum nitratın çift tuzları ve karışımları	KalsiyumAmonyum	2016	43	310260	B83	-	-	-	-	-	3,07	4,96	-181,79
Multimetreler (kaydedici tertibatı olmayanlar)	MultimetreKaydetYok	2016	43	903031	B83	-	-	-	-	-	6,75	4,95	-8,33
Şenlik fişekleri, işaret fişekleri, yağmur fişekleri, sis işaretleri ve diğer pirotekni eşyası	PiroteknikEşya	2016	43	3604	B83	-	-	-	-	-	11,10	4,76	-64,47
Lifli selülozik maddelerden kağıt hamuru imaline mahsus makine ve cihazlar	KağıtHamuruMakFib	2016	43	843910	B14	-	-	-	-	-	20,98	4,75	186,43
Nümerik kontrollü olmayan delme tezgahları	DÇDelmeTezgahı	2016	43	845929	B14	-	-	-	-	-	7,15	4,70	-20,12
Beton/harç karıştırıcılar	BetonKarıştırıcı	2016	43	847431	B14	-	-	-	-	-	12,77	4,69	-28,80
Kendinden hareketli diğer makine ve cihazlar	HareketliMak	2016	43	843050	B14	-	-	-	-	-	8,20	4,66	-47,70
Metaller veya sermetleri için nümerik kontrollü olmayan düz yüzey taşlama tezgahları	MetallerDüzTaşlama	2016	43	846019	B14	-	-	-	-	-	4,81	4,60	0,48
Hareketli kaldırma çerçeveleri ve sasisi straddle tipi olan ayaklı lastik tek. taşıyıcı	AyaklıTaşıyıcı	2016	43	842612	B14	-	-	-	-	-	34,21	4,54	440,79
Yer altında kullanılan sürekli hareketli elevatörler ve konveyörler	YerAltıElevatör	2016	43	842831	B14	-	-	-	-	-	13,74	4,53	-3,20
Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	MüstahzarPatlayıcı	2016	43	3602	B83	-	-	-	-	-	3,40	4,50	18,42
Diğer diş açma/vida yuvası açma tezgahları	DişAçmaTezgahı	2016	43	845970	B14	-	-	-	-	-	4,66	4,44	9,84
Sürekli hareketli kovalı tip elevatör ve konveyörler	KovalıElevatör	2016	43	842832	B14	-	-	-	-	-	11,25	4,43	-231,08

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ateşli silahlara ait diğer aksam; parçalar	AteşliSilahAksam	2016	43	930599	B83	-	-	-	-	-	5,09	4,33	13,09
Ütü makineleri-presler (ısı ile yapıştıran presler dahil)	ÜtüMakPres	2016	43	845130	B14	-	-	-	-	-	10,56	4,32	-2,96
Maddeleri tartıp kaplara dolduran tartı alet ve cihazları	TartıAletCihazı	2016	43	842330	B14	-	-	-	-	-	6,77	4,30	-14,52
Uçak ve diğer hava taşıtları (boş ağırlık < 2000 kg)	UçakHavaTaşıtı	2016	43	880220	B83	-	-	-	-	-	9,70	4,21	-80,01
Alfa, beta, gama ışınları tıbbi, cihazlar	AlfaBetaGamaTıbbi	2016	43	902221	B83	-	-	-	-	-	2,97	4,20	186,67
Doymuş monohidrik diğer alkoller	DiğerAlkol	2016	43	290519	B14	-	-	-	-	-	9,03	4,19	27,75
Boru imaline mahsus hadde makineleri	BoruHaddeMak	2016	43	845510	B14	-	-	-	-	-	5,46	4,18	-115,29
Peptonlar ve bunların türevleri, diğer proteinli maddeler ve türevleri, deri tozu	ProteinMaddeler	2016	43	3504	B83	-	-	-	-	-	12,70	4,16	13,53
İçeceklerin (su hariç) filtre edilmesi/arıtılması için cihazlar	İçecekFiltre	2016	43	842122	B14	-	-	-	-	-	3,18	4,05	-7,17
Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir furan halkası olan diğer bileşikler	FuranBileşikler	2016	43	293219	B83	-	-	-	-	-	5,59	3,84	8,81
Kurşundan diğer eşya	KurşunEşya	2016	43	7806	B83	-	-	-	-	-	3,90	3,80	-15,72
Çift gözlü dürbünler	ÇiftGözlüDürbün	2016	43	900510	B83	-	-	-	-	-	1,72	3,72	7,00
Paslanmaz çelikten eviye-lavabolar	PaslanmazEviye	2016	43	732410	B83	-	-	-	-	-	5,73	3,70	-19,64
Diğer palanga ve ağıryük kaldırımları(skipli yük kaldırımları ve taşıtlar için ağıryük kaldırımları hariç)	DiğerPalangaKaldırıcı	2016	43	842519	B83	-	-	-	-	-	5,26	3,60	-15,84
Diğer anorganik asit; diğer	DiğerAnorganikAsit	2016	43	281119	B14	-	-	-	-	-	3,89	3,60	-18,81
Ağaç, mantar vb.sert maddeleri işleyen planya/freze/kalıplama makineleri	SertMaddeİşlemeMak	2016	43	846592	B14	-	-	-	-	-	7,64	3,59	-42,91
Pusulalar	Pusulalar	2016	43	901410	B83	-	-	-	-	-	4,00	3,48	-15,71
Diğer transformatörler;16 kVA<gücü<500 kVA	Trans16kVA500	2016	43	850433	B83	-	-	-	-	-	8,01	3,47	-8,83
Sakkarin ve tuzları	Sakkarin	2016	43	292511	B83	-	-	-	-	-	3,02	3,40	-54,99

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ölçü tertibatlı diğer sıvı pompaları	OlçPompa	2016	43	841319	B83	-	-	-	-	-	4,99	3,39	-10,49
Alfa, beta, gama ışınlı diğer amaçlar için cihazlar	AlfaBetaGamaDiğ	2016	43	902229	B83	-	-	-	-	-	3,98	3,19	-6,74
Diğer silahlar (yaylı, havalı veya gazlı tüfek ve tabancalar, vuruş sopaları gibi) (93.07 pozisyonundakiler hariç)	DiğSilahlar	2016	43	9304	B83	-	-	-	-	-	3,31	3,14	-24,62
Akaryakıt brülörleri	AkaryakıtBrülörü	2016	43	841610	B14	-	-	-	-	-	2,14	3,12	32,22
Monoblok far üniteleri	MonoblokFar	2016	43	853910	B83	-	-	-	-	-	1,68	2,96	-21,99
Sabit ağızlı diğer bıçaklar	SabitAğızlıBıçak	2016	43	821192	B83	-	-	-	-	-	7,04	2,95	-4,28
Cıvciv çıkartma ve büyütme makine ve cihazları	CıvcivMak	2016	43	843621	B14	-	-	-	-	-	7,01	2,89	-21,55
Külçe kalıpları ve döküm potaları	KülçeKalıp	2016	43	845420	B14	-	-	-	-	-	4,38	2,83	10,87
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; güç > 375kw	DCMotorJeneratör	2016	43	850134	B83	-	-	-	-	-	7,09	2,80	6,85
Diğer ateşli silahlar (spor için av tüfekleri ve diğer tüfekler, işaret fişeği, ok silahları, hayvan için sürgülü silah)	DiğerAteşliSilah	2016	43	9303	B83	-	-	-	-	-	7,28	2,76	-72,25
Diğer transformatörler; 1 kVA<gücü<16 kVA	Trans1kVA16	2016	43	850432	B83	-	-	-	-	-	3,37	2,70	73,73
Osiloskoplar ve osilograflar	Osiloskoplar	2016	43	903020	B14	B83	-	-	-	-	3,52	2,68	-0,84
Tartı aletleri-30kg<tartma kapasitesi<5000 kg	TartıAleti	2016	43	842382	B14	-	-	-	-	-	2,60	2,50	16,38
Hava taşıtlarının motor aksam-parçaları	MotorAksamParçaları	2016	43	840910	B83	-	-	-	-	-	1,88	2,50	-41,54
Motorlu kara taşıtlar, uçak, uzay aracı, gemi veya diğer nakil vasıtalarının alet tablolarına mahsus saatler vb	TaşıtAletTablo	2016	43	9104	B83	-	-	-	-	-	4,42	2,47	38,52
Maddenin aşındırılarak işlenmesine mahsus diğer makina	AşındırmaMakine	2016	43	845690	B14	-	-	-	-	-	8,96	2,46	-57,99
Balonlar ve hava gemileri; planörler, delta kanatlı planörler ve motorsuz diğer hava taşıtları	BalonlarHavaGemileri	2016	43	8801	B83	-	-	-	-	-	2,30	2,45	114,77

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ağaç, mantar vb.sert maddeleri işleyen yarma, dilme/yapraklama makineleri	SertMaddeMak	2016	43	846596	B14	-	-	-	-	-	1,52	2,43	8,85
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 75kw<güç=<375kw	DCMotorJeneratör2	2016	43	850133	B83	-	-	-	-	-	3,74	2,42	-1,67
Sabit ağızlı bıçakların haricindeki bıçaklar	Bıçaklar	2016	43	821193	B83	-	-	-	-	-	4,52	2,41	-17,67
Kar küreyicileri ve kar püskürtücüler	KarKüreyici	2016	43	843020	B14	-	-	-	-	-	1,48	2,41	-110,95
Diğer dürbünler, optik teleskoplar, astronomi aletleri vb. mesnetleri	DiğerDürbün	2016	43	900580	B83	-	-	-	-	-	3,46	2,38	-14,37
Amonyum nitratın anorganik maddelerle karışımları	AmonyumNitratKarışım	2016	43	310240	B83	-	-	-	-	-	41,07	2,34	-140,06
Takım halinde bıçaklar; makinelere mahsus olanlar hariç	TakımBıçaklar	2016	43	821110	B83	-	-	-	-	-	7,83	2,33	-8,71
Azotlu mineral/kimyasal gübreler ve diğer karışımlar	AzotluGübre	2016	43	310290	B83	-	-	-	-	-	4,01	2,28	-3,22
93.03 pozisyonlarında yer alan tüfekler için aksam parça ve aksesuar	TüfekAksamParça	2016	43	930520	B83	-	-	-	-	-	4,08	2,17	-14,93
Nümerik kontrollü olmayan bileme tezgahları	BilemeTezgahı	2016	43	846039	B14	-	-	-	-	-	2,19	2,11	-19,50
El/ayakla çalıştırılan hava pompaları	HavaPompaları	2016	43	841420	B83	-	-	-	-	-	2,57	2,09	-5,10
Ultrasonik yöntemi ile çalışan makineler	UltrasonikMakine	2016	43	845620	B14	-	-	-	-	-	1,50	1,97	21,21
Sodyum nitrat	SodyumNitrat	2016	43	310250	B83	-	-	-	-	-	2,00	1,91	-30,89
Diğer saat makineleri (tamamlanmış ve birleştirilmiş) (cep ve kol saatleri hariç)	DiğerSaatMakinesi	2016	43	9109	B83	-	-	-	-	-	2,41	1,84	-8,41
Tarla, bahçe, ormancılık, arıcılık için diğer makine-cihazlar	TarlaBahçeMak	2016	43	843680	B14	-	-	-	-	-	3,02	1,84	-20,48
Takım halindeki ses yükselteçleri	SesYükselteçleri	2016	43	851850	B83	-	-	-	-	-	1,34	1,82	-28,82
Nitrat; diğerleri	Nitrat	2016	43	283429	B83	-	-	-	-	-	4,05	1,73	-8,46
Yarı iletken disklerin, tertibatın ölçülmesine, kontrolüne mahsus cihazlar	YarıİletkenCihazlar	2016	43	903082	B14	-	-	-	-	-	1,83	1,49	-53,02

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 43 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
28.44 Pozisyonu dışında kalan izotoplar; bunların organik ve anorganik bileşikleri	İzotoplar	2016	43	2845	B83	-	-	-	-	-	2,39	1,44	-2,15
Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus diğer cihazlar	SesKaydetmeCihazları	2016	43	851989	B83	-	-	-	-	-	2,11	1,38	0,42
Taşıyıcı banttaki maddeyi tartan basküller	TartanBaskül	2016	43	842320	B14	-	-	-	-	-	3,44	1,36	-50,80
Uyku tulumları	UykuTulumu	2016	43	940430	B14	-	-	-	-	-	1,40	1,22	-33,93
Su türbinleri; güç ≤ 1000 kw	SuTürbini	2016	43	841011	B14	-	-	-	-	-	2,64	1,00	98,96

ENGEL NO: 44 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	Oyuncaklar	2016	44	9503	B15	B21	B22	B31	B82	-	360,02	272,09	-25,45
Eğlence merkezleri için oyun eşyası, bilardo, kumarhane için özel masalar ve otomatik bowling oyun ekipmanları vb	OyunEşyası	2016	44	9504	B15	B21	B22	B31	B82	-	48,45	45,84	-24,15

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	KznMknAlet	2017	45	84	B83	-	-	-	-	-	27.952,60	24.764,65	-4,72
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	ElekMknTV	2017	45	85	B83	-	-	-	-	-	18.902,80	16.622,12	-13,48
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yanış rabaları dahil)	Binek Otom.	2017	45	8703	B15	-	-	-	-	-	9.360,90	5.876,37	8,99
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	OptikFotoğrafAlet	2017	45	90	B83	-	-	-	-	-	4.811,86	4.688,61	-8,27
Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	PolimerMalzemeler	2017	45	3902	B15	-	-	-	-	-	2.734,53	2.782,09	0,95
Uçak ve diğer hava taşıtları (boş ağırlık >15000 kg)	UçakVeHavaTaşıtı	2017	45	880240	B15	-	-	-	-	-	3.023,72	2.341,78	-30,01
Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	EtilenPolimeri	2017	45	3901	B15	-	-	-	-	-	2.486,75	2.032,78	-9,87
Hücresel ağlar için veya diğer kablolu ağlar için telefonlar	TelefonCihazları	2017	45	851712	B15	-	-	-	-	-	3.067,60	1.913,18	-21,24
Poliasetaller, diğer polietiler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialliesterler, vb. (ilk şekilde)	Poliasetaller	2017	45	3907	B15	-	-	-	-	-	1.162,91	1.277,91	1,55
Gübreler	Gübreler	2017	45	31	B15	-	-	-	-	-	1.378,62	1.256,90	-2,48
Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	Turbojetler	2017	45	8411	B15	-	-	-	-	-	932,54	1.249,40	-38,22
Sadece veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	AksamVeParçalar	2017	45	8529	B15	-	-	-	-	-	1.228,24	1.079,57	-3,69
Ses, görüntü/diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmak için makina	SesGörBilgiMak	2017	45	851762	B15	-	-	-	-	-	1.013,03	1.000,37	-5,09

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	HavaTaşıtlarParçaları	2017	45	8803	B15	-	-	-	-	-	444,13	838,54	2,79
Petrol ve bitümenli yağlardan elde edilen hafif yağlar ve müstahzarları (petrol veya bitümenli yağ oranı >=%70)	PetrolVeBitümenYağ	2017	45	271012	B15	-	-	-	-	-	1.140,02	799,21	-15,36
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	Eşya Taş. MT.	2017	45	8704	B15	-	-	-	-	-	1.302,54	784,81	-8,79
Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik konvertörleri	ElektrikEnerjiJenr	2017	45	8502	B15	-	-	-	-	-	1.044,46	752,37	9,94
Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	VinilKlorPolim	2017	45	3904	B15	-	-	-	-	-	850,85	736,58	5,33
Diğer motorlar için hava filtreleri	HavaFiltreleri	2017	45	842139	B15	-	-	-	-	-	452,02	695,40	5,09
Statik konvertörler	StatikKonvertör	2017	45	850440	B15	-	-	-	-	-	548,07	670,67	-19,41
Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazları	OtomatikKontAyAr	2017	45	9032	B15	-	-	-	-	-	609,88	636,85	-15,49
Plastikten diğer eşya	PlastikEşya	2017	45	392690	B15	-	-	-	-	-	644,16	614,65	-11,14
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofa takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	AdiMetalEşya	2017	45	82	B83	-	-	-	-	-	731,78	599,85	0,94
Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	StirenPolimeri	2017	45	3903	B15	-	-	-	-	-	758,12	576,70	-5,24
Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	ElektrikAkümülatör	2017	45	8507	B15	-	-	-	-	-	300,04	543,67	-1,38
Soğutma cihazlarında kullanılan kompresörler	SoğutmaKompresör	2017	45	841430	B15	-	-	-	-	-	444,08	515,57	4,02
Amino reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekillerde)	AminoFenolikPol	2017	45	3909	B15	-	-	-	-	-	465,93	484,33	-1,97
Diğer nümerik bilgi işlem birimleri	NümerikBilgiİşlem	2017	45	847150	B15	-	-	-	-	-	453,80	478,02	-2,12
Kendine özgü fonksiyonlu diğer makine-cihazlar	FonksiyonluMakina	2017	45	847989	B15	-	-	-	-	-	720,57	442,14	-38,31

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Taşıtlarda kullanılan kablo bağlantı takımları	KabloBağTakımı	2017	45	854430	B15	-	-	-	-	-	295,45	425,38	-10,45
Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)	AkrilikPolimeri	2017	45	3906	B15	-	-	-	-	-	374,94	400,20	9,26
Klima cihazlarının aksam-parçaları	KlimaCihazAksPar	2017	45	841590	B15	-	-	-	-	-	312,94	348,61	-19,23
Yatlar ve diğer eğlence ve spor amaçlı deniz taşıtları, kürekli kayıklar ve kanolar	Yatlar	2017	45	8903	B15	-	-	-	-	-	28,95	330,11	-34,75
Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler	SusuzBoyaVernik	2017	45	3208	B15	-	-	-	-	-	289,44	308,23	-2,93
Bellek birimleri	BellekBirim	2017	45	847170	B15	-	-	-	-	-	387,63	302,36	-5,13
Poliamidler (ilk şekilde)	PoliamidPolimer	2017	45	3908	B15	-	-	-	-	-	243,43	295,77	0,64
Diğer alet, cihaz ve makineler	DiğerAletMakina	2017	45	903180	B15	-	-	-	-	-	250,00	283,34	-4,20
Diğer amaçlar için motorlar-dizel, yarı dizel	DiğerMotorlar	2017	45	840890	B15	-	-	-	-	-	284,81	274,98	-0,80
Diğer kağıtlar (m2 ağırlık; 40 - 60gr.) rulo	DiğerKağıt	2017	45	480255	B15	B83	-	-	-	-	317,47	264,96	-21,91
Diğer santrifüjlü pompalar	SantrifüjPompa	2017	45	841370	B15	-	-	-	-	-	279,96	261,83	-7,87
Çekiciler; yarı römorklar için	ÇekiciYarıRömork	2017	45	870120	B15	-	-	-	-	-	513,07	253,66	59,96
İçten yanmalı pistonlu motorlar yakıt, yağ/soğutma pompaları	İçtenYanmalıMotor	2017	45	841330	B15	-	-	-	-	-	211,82	245,72	-9,62
Sıvı ve gazların akış, seviye, basınç ve diğer özelliklerini ölçmeye veya muayenesine mahsus alet ve cihazlar	AkışSeviyeBasınç	2017	45	9026	B15	-	-	-	-	-	245,94	241,74	-11,36
Diğer fanlar	DiğerFan	2017	45	841459	B15	-	-	-	-	-	228,82	236,87	-2,46
Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar	DiğTutkYapış	2017	45	3506	B15	-	-	-	-	-	240,53	228,48	-4,52
Kendine has fonksiyonlu elektrikli diğer makine ve cihazlar	ElektrikliCihazlar	2017	45	854370	B15	-	-	-	-	-	286,09	220,12	1,45

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Vulkanize kauçuktan diğer eşya	VulkanizeKauçuk	2017	45	401699	B15	-	-	-	-	-	196,43	212,14	-5,63
Isı değiştiriciler (eşanjörler)	IsıDeğiştirici	2017	45	841950	B15	-	-	-	-	-	201,95	206,40	-1,09
Dişliler, dişli sistemleri, bilyeli vidalar, dişli kutuları	DişliSistem	2017	45	848340	B15	-	-	-	-	-	219,26	202,95	-13,35
Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	Römorklar	2017	45	8716	B15	-	-	-	-	-	178,28	202,67	18,73
Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	KayıtDiskBand	2017	45	8523	B15	-	-	-	-	-	331,04	201,73	-1,82
Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar için aksam ve parçalar	TelefonCihazAksPar	2017	45	851770	B15	-	-	-	-	-	246,32	199,39	-24,98
Diğer motorlar ve kuvvet hasıl eden makinalar	MotorlarVeMakineler	2017	45	8412	B15	-	-	-	-	-	164,83	191,29	-9,32
Devir, üretim sayaçları, taksimetreler, milometreler, pedometreler,vb.; hız göstergeleri ve takometreler; stroboskoplar	SayaçGöstergeler	2017	45	9029	B15	-	-	-	-	-	135,84	188,79	-21,09
Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	YüzenİşPlatformu	2017	45	8905	B15	-	-	-	-	-	19,46	178,69	9,07
Diğer amaçlar için kullanılan komresör, vantilatör, aspiratör	KomresörVantilatör	2017	45	841480	B15	-	-	-	-	-	260,52	167,75	-30,15
Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)	SelülozTürevleri	2017	45	3912	B15	-	-	-	-	-	157,75	158,93	-3,00
Diğer kaldırma yükleme benzeri işler için makine-cihazlar	KaldırmaYüklemeMak	2017	45	842890	B15	-	-	-	-	-	166,27	157,56	-12,70
Silikonlar (ilk şekillerde)	Silikonlar	2017	45	3910	B15	-	-	-	-	-	120,16	154,21	-4,60
Volanlar, kasnaklar (kasnak blokları dahil)	VolanKasnak	2017	45	848350	B15	-	-	-	-	-	128,07	154,20	-6,54

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Yolcu, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri deniz taşıtları	DenizTaşıtı	2017	45	8901	B15	-	-	-	-	-	212,77	151,83	187,65
Vulkanize kauçuktan conta, rondela ve diğer eşya	VulkanizeKauçukEşya	2017	45	401693	B15	-	-	-	-	-	138,72	150,38	-4,60
Pompaların aksam-parçaları	PompaAksamPar	2017	45	841391	B15	-	-	-	-	-	126,73	148,91	5,79
Diğer nükleik asitler vb. tuzları; diğer heteroksiklik bileşikler	NükleikAsitTuzları	2017	45	293499	B15	-	-	-	-	-	78,20	144,42	5,25
Titanyumdan diğer eşya	TitanyumEşya	2017	45	810890	B15	-	-	-	-	-	97,92	141,78	-11,11
İçten yanmalı motorlar için yağ-yakıt filtreleri	İçYanmalıMotorFiltre	2017	45	842123	B15	-	-	-	-	-	140,25	141,35	-4,71
Hava, deniz trafiğine yardımcı radyo cihazları	HavaTRFradyo	2017	45	852691	B15	-	-	-	-	-	93,27	136,37	39,34
Demir/çelikten diğer boru (kesiti daire şeklinde)	DemirÇelikBoru	2017	45	730439	B15	-	-	-	-	-	130,70	133,62	8,59
Transmisyon milleri, kranklar	TransmisyonMilli	2017	45	848310	B15	-	-	-	-	-	98,51	133,44	3,10
Elektrikli ısıtıcı rezistanslar	ElektrikliIsıtıcıRez	2017	45	851680	B15	-	-	-	-	-	123,83	130,32	-6,03
Isı pompaları; diğer soğutucu-dondurucu tertibat olanlar	IsıPompaları	2017	45	841869	B15	-	-	-	-	-	170,94	125,14	-2,66
Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	Motosikletler	2017	45	8711	B15	-	-	-	-	-	220,19	120,48	-24,08
Üniversal AC/DC motorlar; güç>37,5w	ÜniversalMotor	2017	45	850120	B15	-	-	-	-	-	101,44	117,77	-29,91
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 735 w.<güç<750 w	DC MotorJeneratör	2017	45	850131	B15	-	-	-	-	-	70,76	117,32	-3,27
Diğer sıvı filtre/arıtma cihazları	SıvıFiltreArıtma	2017	45	842129	B15	-	-	-	-	-	137,05	117,27	-3,23
Hidrometreler ve yüzey benzeri aletler, termometreler, pirometreler, barometreler, higrometreler, kombine olanlar vb	ÖlçümAletleri	2017	45	9025	B15	-	-	-	-	-	74,32	115,04	6,28

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Transmisyon mili, krank, kovan, dişli kutuları vb. parçaları	TransmisyonParça	2017	45	848390	B15	-	-	-	-	-	121,75	113,60	-5,37
Petrol, kumaron-inden reçineleri, politerpenler, polisülfürler, polisülfonlar (ilk şekilde)	PetrolReçineleri	2017	45	3911	B15	-	-	-	-	-	95,00	110,93	-4,90
p; ksilen	pKsilen	2017	45	290243	B15	-	-	-	-	-	100,06	109,29	-12,85
Hava, uzay yolculuklarına mahsus alet, cihazlar	HavaUzayAleti	2017	45	901420	B15	-	-	-	-	-	33,65	107,11	12,93
Yatak kovanları (rulmansız olanlar) mil yatakları	YatakKovanı	2017	45	848330	B15	-	-	-	-	-	102,48	107,10	2,39
Hava, gaz pompası, kompresörü, vantilatör vb. aksamı, parçaları	HavaPompaları	2017	45	841490	B15	-	-	-	-	-	77,98	104,56	18,25
Kendine özgü fonksiyonlu diğer makinelerin aksam, parçaları	FonksiyonluMakAksamPar	2017	45	847990	B15	-	-	-	-	-	113,81	102,92	-28,60
Otomatik bilgi işlem makinalarına veya networke bağlanabilen diğer makinalar	BilgiİşlemMak	2017	45	844332	B15	-	-	-	-	-	166,08	102,79	-9,41
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (5ton<taşıma kapasitesi<20 ton)	DizelTaşıt5-20t	2017	45	870422	B15	-	-	-	-	-	121,19	102,11	10,02
Diğer döner deplasmanlı pompalar	DönerPompa	2017	45	841360	B15	-	-	-	-	-	81,52	101,47	-0,13
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; 750w<güç<75kw	AC Motor	2017	45	850152	B15	-	-	-	-	-	115,09	99,82	-4,69
Tek fazlı alternatif akım (AC) motorları	TekFazACMotor	2017	45	850140	B15	-	-	-	-	-	103,32	99,37	9,73
Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde), diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde)	VinilPolimeri	2017	45	3905	B15	-	-	-	-	-	95,25	98,93	-5,20
Asansörler, skipli yük kaldırıcıları	Asansörler	2017	45	842810	B15	-	-	-	-	-	148,26	97,34	-27,12
Diğer doğrusal deplasmanlı pompalar (pozitif hareketli)	DoğrusalPompa	2017	45	841350	B15	-	-	-	-	-	88,71	96,26	9,05

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat	HarpMühimmatAksam	2017	45	9306	B15	-	-	-	-	-	53,04	91,93	-23,73
Dizel/yarı dizel motorlu taşıtlar (taşıma kapasitesi>20 ton)	DizelTaşı<20t	2017	45	870423	B15	-	-	-	-	-	178,66	91,58	-19,22
Karıştırılmış kauçuk (vulkanize edilmemiş) (ilk şekillerde, levha, tabaka veya şerit halinde)	KarıştırılmışKauçuk	2017	45	4005	B15	-	-	-	-	-	81,23	90,18	-1,19
Demir veya çelikten demetlenmiş teller (toron), halat ve kablolar, örme halatlar, bucurgat halatları ve benzerleri	DemetlenmişTeller	2017	45	7312	B15	-	-	-	-	-	93,99	79,64	-14,99
Giriş/çıkış birimleri	GirişÇıkışBirimleri	2017	45	847160	B15	-	-	-	-	-	83,16	77,21	18,11
Suyun filtre edilmesi/arıtılmasına mahsus cihazlar	SuFiltCih	2017	45	842121	B15	-	-	-	-	-	65,76	76,25	27,04
Paslanmaz çelikten kesiti daire şeklinde kaynaklı borular	PaslanmazKaynakBoru	2017	45	730640	B15	-	-	-	-	-	88,01	76,00	-1,15
Kağıt/kartonlar, plastik sıvalı, emdirilmiş/kaplı; beyazlatılmış; diğerleri	KaplıKağıtKarton	2017	45	481159	B15	-	-	-	-	-	80,34	75,95	2,07
Sürekli hareketli diğer elevatörler, konveyörler	ElevatörKonveyör	2017	45	842839	B15	-	-	-	-	-	114,31	75,57	-25,23
Kağıt ve karton; tabaka (40 =<m2 ağırlık <150 gr.) (katlanmamış, kenarı 435x297 mm)	KağıtKarton	2017	45	480256	B15	-	-	-	-	-	103,48	75,44	-44,16
Helikopter (boş haldeki ağırlıkları >2000 kg)	Helikopter	2017	45	880212	B15	-	-	-	-	-	89,78	74,38	117,18
10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	10+ Kişi Taş. MT.	2017	45	8702	B15	-	-	-	-	-	252,32	74,36	5,86
İçten yanmalı motorlarda kullanılan diğer jeneratörler	İçYanmalıMotorJenr	2017	45	851150	B15	-	-	-	-	-	64,80	71,00	-5,65
Mobilyalar için adı metallere diğer donanım, tertibat vb. eşya	MobilyaDonanımı	2017	45	830242	B15	-	-	-	-	-	106,74	70,81	-13,64

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Marş motorları	MarşMotoru	2017	45	851140	B15	-	-	-	-	-	65,40	69,00	-11,90
İçten yanmalı motorlar için hava filtreleri	İçYanmalıMotorFiltre	2017	45	842131	B15	-	-	-	-	-	72,89	68,78	4,18
Menteşeler	Menteşeler	2017	45	830210	B15	-	-	-	-	-	81,51	67,02	-9,18
Araçlar için, yapıştırılmış cam yapraklardan emniyet camları	EmniyetCamı	2017	45	700721	B15	-	-	-	-	-	44,50	63,32	-27,73
Kulaklıklar, kombine halde mikrofon ve kulaklıklar	KulKulMik	2017	45	851830	B15	-	-	-	-	-	36,78	58,69	9,05
Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	Özel Amaçlı MT.	2017	45	8705	B15	-	-	-	-	-	142,21	58,32	-48,67
Plastikten tüp, boru ve hortum bağlantı elemanları	PlsTüpBor	2017	45	391740	B15	-	-	-	-	-	49,17	57,65	-0,22
Mercekler, prizmalar, aynalar, optik elemanlar	MrcPrzmAyn	2017	45	900190	B15	-	-	-	-	-	81,72	56,07	-39,03
Lazerler (lazer diyotları hariç)	Lazerler	2017	45	901320	B15	-	-	-	-	-	67,68	55,83	-41,93
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; güç>75kw	CFAKMtr	2017	45	850153	B15	-	-	-	-	-	60,73	51,99	-4,44
Birden fazla dış kapılı kombine soğutucu-dondurucular	SoğutucuDondurucu	2017	45	841810	B15	-	-	-	-	-	86,96	51,96	-33,53
Diğer sıklık amidler ve türevleri ile sıklık amidlerin diğer tuzları	DiğSıklıkAmid	2017	45	292429	B15	-	-	-	-	-	29,80	51,60	17,94
Avizeler; duvar, tavan için aydınlatma cihazları	AvizeAydınlatma	2017	45	940510	B15	-	-	-	-	-	185,83	51,03	-21,37
Diğer tüp, boru ve hortumlar-plastikten	PlsTüpHort	2017	45	391739	B15	-	-	-	-	-	39,09	50,49	-19,81
Diğer nümerik otomatik bim makineleri	NümerikOtomatikMakine	2017	45	847149	B15	-	-	-	-	-	61,71	49,87	-13,92
Tolüen (toluol)	Toluen	2017	45	290230	B15	-	-	-	-	-	62,92	49,81	5,91
Hava taşıtlarının motorları	HavaTaşıtMotorları	2017	45	840710	B15	-	-	-	-	-	3,63	49,57	368,90
Gösterge tabloları-sıvı kristal, diyot tertibatlı	GöstTabSıvD	2017	45	853120	B15	-	-	-	-	-	60,48	48,34	-1,75

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Hırsızlığa, yangına karşı alarm vb. cihazlar	HırsAlarm	2017	45	853110	B15	-	-	-	-	-	60,69	47,49	-21,48
Diğer endüktörler	Endüktör	2017	45	850450	B15	-	-	-	-	-	42,05	46,97	2,22
Diğer pompalar	PmpCihazı	2017	45	841381	B15	-	-	-	-	-	53,70	46,22	-1,41
Sürekli hareketli banlı tip elevatör-konveyörler	SHBElev	2017	45	842833	B15	-	-	-	-	-	50,39	44,94	-37,94
Diğer hoparlörler	Hoparlör	2017	45	851829	B15	-	-	-	-	-	36,76	44,45	-10,58
Yerde uçuş eğitimi yapmaya mahsus diğer cihazlar vb. aksam, parçaları	YrEğitimCih	2017	45	880529	B15	-	-	-	-	-	28,51	44,16	198,00
Diğer transformatörler;gücü<1 kVA	Trans1kVAaltı	2017	45	850431	B15	-	-	-	-	-	44,43	43,29	1,01
Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazların aksam-parçaları	IsıDeğParç	2017	45	841990	B15	-	-	-	-	-	56,77	40,70	3,79
Demir veya alaşımsız çelikten kesiti daire şeklinde olan diğer borular	DaireBoru	2017	45	730630	B15	-	-	-	-	-	45,95	39,63	1,69
Kağıt hamuru, kağıt, karton esaslı diğer eşya	KHKEşya	2017	45	482390	B15	-	-	-	-	-	42,46	39,49	5,66
Aynı kabin içinde enaz bir merkezi işlem giriş/çıkış birimi bulunan	AYKEGirişÇık	2017	45	847141	B15	-	-	-	-	-	37,39	38,82	-4,82
İki yada daha fazla metal tabakalardan yapılmış contalar	İkiMetCont	2017	45	848410	B15	-	-	-	-	-	37,17	37,42	-8,71
Çok fazlı alternatif akım (AC) motorları; güç<750w	AC750Motor	2017	45	850151	B15	-	-	-	-	-	33,21	37,39	5,74
Diğer metal mobilyalar	MetMobilya	2017	45	940320	B15	-	-	-	-	-	60,86	35,79	-3,33
Sıcak içecekleri hazırlama, yiyecekleri pişirme, ısıtma cihazı	SıcakIcecekHazırlama	2017	45	841981	B15	-	-	-	-	-	44,58	35,47	0,72
Alternatif akım (AC) jeneratörleri; 375 kVA>gücü>75 kVA	AC375Jeneratör	2017	45	850162	B15	-	-	-	-	-	16,56	35,20	23,33
Diğer amper, om, güç ölçü, kontrol alet-cihazları (kaydedici tertibatı olmayanlar)	AmperÖlçüKont	2017	45	903033	B15	-	-	-	-	-	34,15	34,35	-14,30

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Uzaktan kumanda etmeye mahsus telsiz cihazları	UzKumandaTelsiz	2017	45	852692	B15	-	-	-	-	-	52,10	33,75	-11,91
Demir/çelikten soğuk çekilmiş/haddelenmiş borular	DSozKutBoru	2017	45	730431	B15	-	-	-	-	-	33,13	33,55	-0,92
Kavramalar, kaplinler (birleştirme, irtibat cihazları)	KaplinBirleştirme	2017	45	848360	B15	-	-	-	-	-	34,90	32,96	-3,15
Demir/çelikten kaynaklı borular; kesiti kare veya dikdörtgen şeklinde	DKaynakBoru	2017	45	730661	B15	-	-	-	-	-	34,19	32,87	-2,09
Aluminyumdan ince ve kalın borular	AlumBoru	2017	45	7608	B15	-	-	-	-	-	33,33	32,43	-13,66
Ateşleme bujileri	AteslemeBujisi	2017	45	851110	B15	-	-	-	-	-	34,13	32,38	-15,31
Fitiller, infilak fitilleri, ağız otları veya infilak kapsülleri, ateşleyici maddeler, elektrikli infilak ettiriciler	FitillerVeMühimmat	2017	45	3603	B15	-	-	-	-	-	28,55	31,97	4,24
Uçak ve diğer hava taşıtları (2000kg<boş ağırlık<15000 kg)	UcakHavaTasiti	2017	45	880230	B15	-	-	-	-	-	155,48	31,76	133,57
Poşet, zarf veya benzeri ambalajlara farklı kompozisyonlarda takım veya grup halinde tertiplenmiş contalar	GrupContaPaket	2017	45	848490	B15	-	-	-	-	-	28,59	31,46	-4,68
Adi metallere diğer donanım, tertibat vb. eşya	AdiDonanımEşya	2017	45	830249	B15	-	-	-	-	-	22,19	31,10	2,21
Esası amiyant, mineral maddeler veya selüloz olan, frenlerde ve sürtünmeyi temin edici maddeler ve bunların garnitürleri	AmyantFrenGarnitur	2017	45	6813	B15	-	-	-	-	-	37,96	30,43	-12,02
Elektrik motorlu diğer bucurgatlar ve ırgatlar	ElektrikBucurgat	2017	45	842531	B15	-	-	-	-	-	24,75	30,37	12,24
Sandık tipi (yatay) dondurucular-hacim=<800lt.	DondKabTip	2017	45	841830	B15	-	-	-	-	-	46,56	30,17	-3,07
Potasyum nitrat	PotasyumNitrat	2017	45	283421	B15	-	-	-	-	-	34,80	30,17	-9,12
Diğer ölçme, kontrol aletlerinin aksam, parçaları	OlcmeKontrolAksam	2017	45	903190	B15	-	-	-	-	-	30,29	29,93	-7,03

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Vakum pompaları	VakumPompa	2017	45	841410	B15	-	-	-	-	-	44,21	29,07	12,95
Tüpler, borular, hortumlar (sert) diğer plastiklerden	SertPlastikBoru	2017	45	391729	B15	-	-	-	-	-	24,12	27,42	-0,63
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (mensucat takviye) donanımlı	VulkKauçukMensucat	2017	45	400932	B15	-	-	-	-	-	19,97	27,08	-18,83
Adi metallere eğilip bükülebilen borular (boru bağlantı parçalarıyla birlikte olsun olmasın)	AdiBoruEsnek	2017	45	8307	B15	-	-	-	-	-	27,56	26,89	-9,40
Paslanmaz çelikten yuvarlak kesitli boru;soğuk hadde/çekme	PaslanmazSoğukBoru	2017	45	730441	B15	-	-	-	-	-	19,53	26,51	9,01
Aynı kabine monte edilmiş birden fazla hoparlörler	BirdenFazlaHop	2017	45	851822	B15	-	-	-	-	-	42,64	26,40	-8,36
Kabinine monte edilmiş tek hoparlörler	TekHoparlör	2017	45	851821	B15	-	-	-	-	-	17,25	25,85	-7,89
Tabii polimerler (alijinik asit gibi), tadil edilmiş tabii polimerler (ilk şekilde)	TabiiPolimer	2017	45	3913	B15	-	-	-	-	-	25,66	25,79	4,01
Aydınlatma cihazlarının diğer aksam-parçaları	AydınlatmaAksPar	2017	45	940599	B15	-	-	-	-	-	21,33	25,50	-15,96
Soğutma tertibatı bulunan diğer klima cihazları	SoğutmalıKlima	2017	45	841582	B15	-	-	-	-	-	52,86	24,73	-32,52
El pompaları	ElPompası	2017	45	841320	B15	-	-	-	-	-	14,65	23,74	48,59
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (diğer maddeler takviyeli) donanımlı	VulkKauçukBoru	2017	45	400942	B15	-	-	-	-	-	30,29	23,41	-19,94
Yük taşımaya mahsus römork ve yarı römorklar	YükTaşıRömork	2017	45	871639	B15	-	-	-	-	-	20,90	23,31	35,07
Bir soğutucu ünite ve soğutma/ısıtma çevrimli klimalar	SoğutucuKlima	2017	45	841581	B15	-	-	-	-	-	67,28	22,99	-18,46
Tüpler, borular, hortumlar (sert) etilen polimerlerinden	EtilenBoru	2017	45	391721	B15	-	-	-	-	-	12,59	22,69	7,12
Tüpler, borular, hortumlar; takviyesiz, bağlantı elemanları olan	TüpBoruBağlantılı	2017	45	391733	B15	-	-	-	-	-	17,62	22,54	-4,48

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikleri, karışımları, artıkları	RadyoElmIso	2017	45	2844	B15	-	-	-	-	-	20,70	22,07	-9,86
Fanlar; kendinden elektrik motorlu masa, yer, duvar, pencere, tavan veya çatı için, gücü= <125 W	ElektrikliFan	2017	45	841451	B15	-	-	-	-	-	20,34	21,09	-23,87
Diğer santrifüjler	DiğerSantrifü	2017	45	842119	B15	-	-	-	-	-	24,41	21,02	5,93
Dolap tipi (dikey) dondurucular-hacmi=<900lt.	DikeyDondurucu	2017	45	841840	B15	-	-	-	-	-	25,35	20,46	-22,44
Yivli kırkolar-kara taşıtlarını kaldıran-diğer	YivliKrikolar	2017	45	842549	B15	-	-	-	-	-	11,12	19,73	-8,30
Demir veya çelik tellerden diğer eşya; dövülmüş veya kalıpta basılmış fakat daha ileri bir işlem görmemiş	DKDövmTel	2017	45	732620	B15	-	-	-	-	-	16,50	19,62	6,46
Diğer elektrikli görüntülü işaret cihazları	ElekGörüntüCih	2017	45	853180	B15	-	-	-	-	-	19,37	19,21	-12,85
Yangın söndürme cihazları (dolu/boş)	YangınSöndürmeCih	2017	45	842410	B15	-	-	-	-	-	17,01	19,21	12,13
Diğer organik karma çözücüler ve incelticiler, boya, vernik çıkarmada kullanılan müstahzarlar	OrganikÇözücü	2017	45	3814	B15	-	-	-	-	-	21,31	18,88	-0,59
Pnömatik elevatorler-konveyörler	PnömatikElevatör	2017	45	842820	B15	-	-	-	-	-	22,04	18,68	-72,11
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (metal takviyeli) donanımlı	VulkKauçukMetalBoru	2017	45	400922	B15	-	-	-	-	-	17,18	18,32	-10,73
İçten yanmalı motorlarda kullanılan diğer tertibat, cihazlar	İçtenYanmalıTert	2017	45	851180	B15	-	-	-	-	-	16,63	18,22	-0,66
Alaşımlı çelikten yuvarlak kesitli diğer borular	AlaşımlıYuvarBoru	2017	45	730459	B15	-	-	-	-	-	20,69	17,68	42,30
Diğer solunum cihazları ve gaz maskeleri	SolunumCihazları	2017	45	9020	B15	-	-	-	-	-	19,79	16,77	-22,10

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Bir veya daha fazla taşıma şekline göre özel olarak yapılmış ve donatılmış konteynerler	ÖzelKonter	2017	45	8609	B15	-	-	-	-	-	14,36	16,41	-28,92
Distribütörler; ateşleme bobinleri	Distribütör	2017	45	851130	B15	-	-	-	-	-	12,54	16,02	2,90
Mikrofonlar vb. mesnetleri	MikrofonMesnet	2017	45	851810	B15	-	-	-	-	-	14,45	15,83	-5,25
Diğer glikozitler vb. tuzları, esterleri, eterleri ve diğer türevleri	GlikozitTuzEster	2017	45	293890	B15	-	-	-	-	-	4,14	15,54	-15,63
Alternatif akım (AC) jeneratörleri; 375 kVA<gücü<750 kVA	AC750Jeneratör	2017	45	850163	B15	-	-	-	-	-	16,23	15,33	6,98
Alçak frekans elektrik yükselteçleri	AlçakFrekansYükselt	2017	45	851840	B15	-	-	-	-	-	15,04	14,70	1,92
Soğutma tertibatı bulunmayan diğer klima cihazları	KlimaTertibatsız	2017	45	841583	B15	-	-	-	-	-	26,97	14,66	-14,75
Kendine has fonksiyonlu elektrikli cihazların aksam/parçası	ElektrikliCihazAks	2017	45	854390	B15	-	-	-	-	-	14,44	13,53	-5,61
Alternatif akım (AC) jeneratörleri; güç=<75kVA	AC75Jeneratör	2017	45	850161	B15	-	-	-	-	-	11,89	13,50	32,30
Silahlar için teleskopik dürbün, periskop, teleskop vb. aksamı	SilahAksesuarları	2017	45	901310	B15	-	-	-	-	-	26,92	13,43	-6,36
Pusula vb.aletlerin aksam, parçaları	PusulaAks	2017	45	901490	B15	-	-	-	-	-	6,21	13,35	24,60
Demir/çelikten diğer dikişsiz tüp, boru, içi boş profiller	DikişsizTüp	2017	45	730490	B15	-	-	-	-	-	11,39	13,15	-10,73
Diğer amper, om, güç ölçü, kontrol alet-cihazları (kaydedici tertibatı olan)	ÖlçüKontrolKaydedici	2017	45	903039	B15	-	-	-	-	-	10,36	12,79	-26,40
Hava taşıtları için sırt geçirilmiş dış lastikler	HavaLastikSırt	2017	45	401213	B15	-	-	-	-	-	8,01	12,65	-126,59
Revolverler ve tabancaların aksam, parçaları	SilahAksamParçaları	2017	45	930510	B15	-	-	-	-	-	4,64	12,54	25,90
Asiklik hidrokarbonlar-doymuş	DoymusHidrokarbonlar	2017	45	290110	B15	-	-	-	-	-	11,24	12,49	-8,33
Paslanmaz çelikten, yuvarlak kesitli borular-diğer	PaslanmazYuvarBoru	2017	45	730449	B15	-	-	-	-	-	13,65	11,47	-12,18

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tüpler, borular, hortumlar (esnek) kırılma basıncı $\geq 27,6$ MPA	EsnekBoru	2017	45	391731	B15	-	-	-	-	-	9,93	11,46	-15,01
Demir/çelik sıcak hava jeneratör, distribütörleri aksam-parça.	SıcakHavaAksam	2017	45	732290	B15	-	-	-	-	-	15,23	11,44	8,87
Diğer kaldırıcı makine-cihazlar	KaldırıcıMak	2017	45	842699	B15	-	-	-	-	-	10,20	11,38	18,81
Hava taşıtlarında kullanılan türde oturmaya mahsus mobilyalar	UçMobilya	2017	45	940110	B15	-	-	-	-	-	12,01	10,94	-83,51
Masa, karyola vs. ayaklarına takılan küçük tekerlekler	TekerlekliAyak	2017	45	830220	B15	-	-	-	-	-	13,99	10,81	-14,65
Elektrik motorlu palanga-vinçler (basamaklı vinç hariç)	ElekPalanga	2017	45	842511	B15	-	-	-	-	-	15,48	10,66	-13,82
Telekomünikasyon için özel olarak imal edilmiş diğer alet ve cihazlar	TelekomAlet	2017	45	903040	B15	-	-	-	-	-	11,39	10,61	-36,34
Kondenserleri ısı değiştiricisi fonksiyonu gören kompresörlü ünite	KondenserÜnite	2017	45	841861	B15	-	-	-	-	-	24,78	10,58	23,34
Deşarj tüpleri, ampulleri için balastlar	Balast	2017	45	850410	B15	-	-	-	-	-	33,17	10,38	-1,08
Diğer buçurgat ve ırgatlar	BucurgatIrgat	2017	45	842539	B15	-	-	-	-	-	11,55	10,22	27,92
Diğer aromatik hidrokarbon karışımları; ISO 3405 Metodu ile (ASTMD 86 Metoduna eşdeğer) ile damıtılan	DigerAromatikKarisl	2017	45	270750	B15	-	-	-	-	-	10,04	9,70	2,58
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 750w<gücü=<75kw	DC75Motor	2017	45	850132	B15	-	-	-	-	-	6,76	9,66	15,76
Diğer ışın, elektrik ölçü, kontrol alet ve cihazları	IşınKontrolAlet	2017	45	903089	B15	-	-	-	-	-	11,12	9,35	-0,73
Gözenekli olmayan kauçuktan çubuk ve profiller	KauçukÇubuk	2017	45	400829	B15	-	-	-	-	-	10,27	9,06	1,51
Bakırdan demetlenmiş teller, kablolar, örme halatlar ve benzerleri (elektrik için izole edilmiş olanlar hariç)	BakırTelKablo	2017	45	7413	B15	-	-	-	-	-	25,07	8,94	-93,89

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer (krikolar, vinçler) hidrolikler-kara taşıtlarını kaldıran	HidrolikKaldırıcı	2017	45	842542	B15	-	-	-	-	-	11,93	8,86	-1,17
Kısa mesafe eşya taşıyan diğer taşıtlar	TaşıtTaşıma	2017	45	870919	B15	-	-	-	-	-	10,15	8,48	43,82
Plastikten aydınlatma cihazlarının aksam-parçaları	PlastikAydınlatma	2017	45	940592	B15	-	-	-	-	-	6,20	8,42	-13,09
Uçak dış lastiği; yeni	YeniUçakLastik	2017	45	401130	B15	-	-	-	-	-	5,92	8,39	-52,63
Otomatik kapı kapayıcıları	KapıKapayıcı	2017	45	830260	B15	-	-	-	-	-	11,04	8,12	-3,51
Diğer deniz taşıtları (savaş gemileri ve kurtarma gemileri dahil, kürekli olanlar hariç)	DenizTaşıtları	2017	45	8906	B15	-	-	-	-	-	6,54	7,87	-93,85
Diğer azot gruplu diğer bileşikler	DiğerAzotBileşik	2017	45	292990	B15	-	-	-	-	-	6,48	7,56	-6,63
Elektrik miktarını ölçme, iyonlaşma ışınlarını tespit eden alet ve cihazların aksam, parçaları	ElektrikÖlçmeAlet	2017	45	903090	B15	-	-	-	-	-	6,47	7,31	-22,91
Plak döndürücü, pikap, kasetçalar, kayıt çoğaltıcı; manyetik,optik/yarı iletken mesnet kullananlar	PlakDöndürücü	2017	45	851981	B15	-	-	-	-	-	6,22	7,14	30,38
Boru/hortum; vulkanize kauçuktan; (takviyesiz/birleşmemiş) donanımlı	KauçukBoru	2017	45	400912	B15	-	-	-	-	-	7,46	7,00	4,86
Alaşımli çelikten yuvarlak kesitli boru; soğuk çekilmiş	ÇekilmişYuvarBoru	2017	45	730451	B15	-	-	-	-	-	8,85	6,87	8,23
Multimetreler (kaydedici tertibatı olmayanlar)	MultimetreKaydetYok	2017	45	903031	B15	-	-	-	-	-	6,10	6,83	44,96
Gözenekli kauçuktan diğer eşya	GözenekliKauçuk	2017	45	401610	B15	-	-	-	-	-	6,07	6,51	2,84
Demir/çelikten kaynaklı borular; kesiti daire olmayan	KaynaklıBoru	2017	45	730669	B15	-	-	-	-	-	6,58	6,49	-14,93
Diğer alet ve cihazlar (kaydedici tertibatı olan)	DiğerAletKaydet	2017	45	903084	B15	-	-	-	-	-	4,85	6,35	20,71
Diğer yüzer araçlar (sallar,tanklar, coffer-damlar, yükleme-boşaltma platformları, şamandıralar ve işaret kuleleri gibi)	YüzerAraçlar	2017	45	8907	B15	-	-	-	-	-	4,94	6,33	-6,08
Silah barutu	SilahBarutu	2017	45	3601	B15	-	-	-	-	-	8,64	6,18	-21,76

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Ses, görüntü/diğer bilgileri almaya/vermeye mahsus baz istasyonları	Bazİstasyonu	2017	45	851761	B15	-	-	-	-	-	120,08	5,94	-37,89
Demir/çelikten sağlığı koruyucu ve tuvalet eşyasının aksamı	DemÇelSağlıkEşyası	2017	45	732490	B15	-	-	-	-	-	8,80	5,83	-7,06
Diğer alaşımlı çelikten kesiti daire şeklinde kaynaklı borular	AlaşımBoruDaire	2017	45	730650	B15	-	-	-	-	-	6,06	5,80	-160,67
Tüpler, borular, hortumlar (sert) propilen polimerlerinden	SertPropilenBoru	2017	45	391722	B15	-	-	-	-	-	4,86	5,59	14,14
Uçak ve diğer hava taşıtları (boş ağırlık < 2000 kg)	UçakHavaTaşıtı	2017	45	880220	B15	-	-	-	-	-	11,28	5,31	38,63
Plastik maddelerden diğer mobilyalar	PlastikMobilya	2017	45	940370	B15	-	-	-	-	-	10,22	5,30	-0,43
Multimetreler (kaydedici tertibatı olanlar)	MultimetreKaydet	2017	45	903032	B15	-	-	-	-	-	3,42	4,99	-9,55
Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	MüstahzarPatlayıcı	2017	45	3602	B15	-	-	-	-	-	2,63	4,91	57,03
İyonlaşma ışınlarını ölçen alet-cihazlar	İyonÖlçenAlet	2017	45	903010	B15	-	-	-	-	-	6,21	4,77	-19,22
Tüpler, borular, hortumlar (sert) vinil klorür polimerlerinden	SertVinilBoru	2017	45	391723	B15	-	-	-	-	-	6,71	4,67	2,61
Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir furan halkası olan diğer bileşikler	FuranBileşikler	2017	45	293219	B15	-	-	-	-	-	4,89	4,38	23,07
Pikaplar, dikte makineleri, ses kayıt, üretim cihazlarının aksamı	PikapSesKayıt	2017	45	852290	B15	-	-	-	-	-	9,32	4,26	-8,31
Peptonlar ve bunların türevleri, diğer proteinli maddeler ve türevleri, deri tozu	ProteinMaddeler	2017	45	3504	B15	-	-	-	-	-	8,88	4,23	27,92
Pusulalar	Pusulalar	2017	45	901410	B15	-	-	-	-	-	3,51	4,07	24,83
Reklam lambaları, ışıklı tabelalar, ışıklı isim plakaları vb.	ReklamLambası	2017	45	940560	B15	-	-	-	-	-	7,20	4,06	-12,89
Kısa mesafe eşya taşıyan elektrikli taşıtlar	ElektrikliTaşıtı	2017	45	870911	B15	-	-	-	-	-	6,65	4,04	-48,00
Ateşli silahlara ait diğer aksam; parçalar	AteşliSilahAksam	2017	45	930599	B15	-	-	-	-	-	5,16	4,02	23,43

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Diğer palanga ve ağır yük kaldırıcıları (skipli yük kaldırıcıları ve taşıtlar için ağır yük kaldırıcıları hariç)	DiğerPalangaKaldırıcı	2017	45	842519	B15	-	-	-	-	-	4,66	3,92	14,23
Alfa, beta, gama ışınli diğer amaçlar için cihazlar	AlfaBetaGamaDiğ	2017	45	902229	B15	-	-	-	-	-	3,32	3,84	30,83
Ölçü tertibatlı diğer sıvı pompaları	OlçPompa	2017	45	841319	B15	-	-	-	-	-	5,08	3,80	-5,60
Kurşundan diğer eşya	KurşunEşya	2017	45	7806	B15	-	-	-	-	-	4,14	3,58	-24,40
Diğer transformatörler; 16 kVA < gücü < 500 kVA	Trans16kVA500	2017	45	850433	B15	-	-	-	-	-	6,86	3,49	5,12
Sakkarin ve tuzları	Sakkarin	2017	45	292511	B15	-	-	-	-	-	3,90	3,32	-22,22
Balonlar ve hava gemileri; planörler, delta kanatlı planörler ve motorsuz diğer hava taşıtları	BalonlarHavaGemileri	2017	45	8801	B15	-	-	-	-	-	1,87	3,22	130,14
Çift gözlü dürbünler	ÇiftGözlüDürbün	2017	45	900510	B15	-	-	-	-	-	2,16	3,11	-36,73
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; 75kw < gücü < 375kw	DCMotorJeneratör2	2017	45	850133	B15	-	-	-	-	-	4,02	3,08	2,66
Paslanmaz çelikten eviye-lavabolar	PaslanmazEvye	2017	45	732410	B15	-	-	-	-	-	4,96	3,07	-9,38
Şenlik fişekleri, işaret fişekleri, yağmur fişekleri, sis işaretleri ve diğer pirotekni eşyası	PirotekniEşya	2017	45	3604	B15	-	-	-	-	-	10,93	3,06	-40,04
Sabit ağızlı diğer bıçaklar	SabitAğızlıBıçak	2017	45	821192	B15	-	-	-	-	-	5,48	2,98	24,16
Hava taşıtlarının motor aksam-parçaları	MotorAksamParçaları	2017	45	840910	B15	-	-	-	-	-	1,91	2,62	-18,62
Diğer transformatörler; 1 kVA < gücü < 16 kVA	Trans1kVA16	2017	45	850432	B15	-	-	-	-	-	2,07	2,53	25,36
Monoblok far üniteleri	MonoblokFar	2017	45	853910	B15	-	-	-	-	-	2,13	2,51	-49,44
Osiloskoplar ve osilografklar	Osiloskoplar	2017	45	903020	B15	-	-	-	-	-	3,33	2,50	-3,88
Diğer ateşli silahlar (spor için av tüfekleri ve diğer tüfekler, işaret fişegi, ok silahları, hayvan için sürgülü silah)	DiğerAteşliSilah	2017	45	9303	B15	-	-	-	-	-	7,19	2,46	4,33

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Helikopter (boş haldeki ağırlıkları <2000 kg)	HeliKopter	2017	45	880211	B15	-	-	-	-	-	17,46	2,38	-464,86
Diğer silahlar (yaylı, havalı veya gazlı tüfek ve tabancalar, vuruş sopaları gibi) (93.07 pozisyonundakiler hariç)	DiğSilahlar	2017	45	9304	B15	-	-	-	-	-	3,32	2,35	-35,80
Doğru akım (DC) motorları ve jeneratörleri; güç > 375kw	DCMotorJeneratör	2017	45	850134	B15	-	-	-	-	-	5,00	2,26	2,04
Takım halinde bıçaklar; makinelere mahsus olanlar hariç	TakımBıçaklar	2017	45	821110	B15	-	-	-	-	-	5,55	2,15	30,84
93.03 pozisyonlarında yer alan tüfekler için aksam parça ve aksesuar	TüfekAksamParça	2017	45	930520	B15	-	-	-	-	-	3,37	2,10	8,44
El/ayakla çalıştırılan hava pompaları	HavaPompaları	2017	45	841420	B15	-	-	-	-	-	2,42	2,04	-0,86
Sabit ağızlı bıçakların haricindeki bıçaklar	Bıçaklar	2017	45	821193	B15	-	-	-	-	-	3,93	1,96	-11,19
Nitrat; diğerleri	Nitrat	2017	45	283429	B15	-	-	-	-	-	3,48	1,91	18,64
Motorlu kara taşıtlar, uçak, uzay aracı, gemi veya diğer nakil vasıtalarının alet tablolarına mahsus saatler vb	TaşıtaletTablo	2017	45	9104	B15	-	-	-	-	-	2,69	1,91	-9,48
Alfa, beta, gama ışınli tıbbi, cihazlar	AlfaBetaGamaTıbbi	2017	45	902221	B15	-	-	-	-	-	2,31	1,63	-110,64
Diğer saat makinaları (tamamlanmış ve birleştirilmiş) (cep ve kol saatleri hariç)	DiğerSaatMakinesi	2017	45	9109	B15	-	-	-	-	-	2,26	1,52	-20,09
Takım halindeki ses yükselteçleri	SesYükselteçleri	2017	45	851850	B15	-	-	-	-	-	1,44	1,48	-23,22
Diğer dürbünler, optik teleskoplar, astronomi aletleri vb. mesnetleri	DiğerDürbün	2017	45	900580	B15	-	-	-	-	-	3,28	1,40	-52,45

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 45 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
28.44 Pozisyonu dışında kalan izotoplar; bunların organik ve anorganik bileşikler	İzotoplar	2017	45	2845	B15	-	-	-	-	-	2,05	1,15	-7,53
Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus diğer cihazlar	SesKaydetmeCihazları	2017	45	851989	B15	-	-	-	-	-	1,94	1,08	-8,46

ENGEL NO: 46 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	TütünVeYerine	2018	46	24	B83	-	-	-	-	-	747,07	686,37	3,66
Metanol (metil alkol)	Metanol	2018	46	290511	B83	-	-	-	-	-	158,52	165,34	-0,80
Etil alkol (alkol derecesi < %80, taşıyır edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş likör ve diğer alkollü içkiler	EtilAlkİçkiler	2018	46	2208	B83	-	-	-	-	-	167,31	146,16	6,50
Etil alkol (alkol derecesi >= %80, taşıyır edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş diğer alkollü içkiler	EtilAlkol	2018	46	2207	B83	-	-	-	-	-	63,01	129,94	57,40
Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil) ve üzüm şırası	TazeÜzümŞarapŞıra	2018	46	2204	B83	-	-	-	-	-	18,51	19,26	28,49
Biralar (malttan)	BiraMalt	2018	46	2203	B83	-	-	-	-	-	10,62	13,41	-17,93

ENGEL NO: 48 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Radyoaktif kimyasal elementler ve radyoaktif izotoplar ve bunların bileşikler, karışımları, artıkları	RadyoElmIso	2018	48	2844	B15	-	-	-	-	-	21,05	23,62	-1,80

ENGEL NO: 49 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	Binek Otom.	2018	49	8703	B15	-	-	-	-	-	9.539,20	6.064,70	12,08
Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	Eşya Taş. MT.	2018	49	8704	B15	-	-	-	-	-	1.323,76	833,66	5,87
Çekiciler; yarı römorklar için	ÇekiciYarıRömork	2018	49	870120	B15	-	-	-	-	-	397,60	375,28	92,18
Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	Römorklar	2018	49	8716	B15	-	-	-	-	-	160,91	242,16	20,89
Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	Motosikletler	2018	49	8711	B15	-	-	-	-	-	215,20	150,30	17,96
10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	10+ Kişi Taş. MT.	2018	49	8702	B15	-	-	-	-	-	197,29	68,58	18,46
Özel amaçlı motorlu taşıtlar (kurtarıcılar, vinçli, itfaiye, beton karıştırıcılı, yol süpürme, zift vb taşıtları)	Özel Amaçlı MT.	2018	49	8705	B15	-	-	-	-	-	133,20	40,27	-24,90

ENGEL NO: 50 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı ¹	Engel Sınıfı ²	Engel Sınıfı ³	Engel Sınıfı ⁴	Engel Sınıfı ⁵	Engel Sınıfı ⁶	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	İlaçlar	2018	50	3004	B84	B83	-	-	-	-	2.748,84	2.494,79	-3,72
Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	Karıştırılmış İlaçlar	2018	50	3003	B84	B83	-	-	-	-	112,16	137,52	-10,77
Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	CikolataVeKakao	2018	50	1806	B84	B83	-	-	-	-	131,38	121,10	-9,11
Sular (tabii ve suni mineral sular ve gazlı sular dahil) (tatlandırıcısız, lezzetlendirilmemiş)	Sular	2018	50	2201	B84	B83	-	-	-	-	2,68	1,79	7,23

ENGEL NO: 51 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı ¹	Engel Sınıfı ²	Engel Sınıfı ³	Engel Sınıfı ⁴	Engel Sınıfı ⁵	Engel Sınıfı ⁶	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat	HarpMühimmatAksam	2018	51	9306	B83	B81	-	-	-	-	70,61	53,97	-121,90
Fitiller, infilak fitilleri, ağız otları veya infilak kapsülleri, ateşleyici maddeler, elektrikli infilak ettiriciler	FitillerVeMühimmat	2018	51	3603	B83	B81	-	-	-	-	26,91	31,37	-3,32
Silahlar için teleskopik dürbün, periskop, teleskop vb. aksamı	SilahAksesuarları	2018	51	901310	B83	B81	-	-	-	-	25,73	9,83	-22,80
Silah barutu	SilahBarutu	2018	51	3601	B83	B81	-	-	-	-	8,68	6,63	3,16
Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	MüstahzarPatlayıcı	2018	51	3602	B83	B81	-	-	-	-	2,57	6,36	48,04
Diğer ateşli silahlar (spor için av tüfekleri ve diğer tüfekler, işaret fişegi, ok silahları, hayvan için sürgülü silah)	DiğerAteşliSilah	2018	51	9303	B83	B81	-	-	-	-	5,97	2,46	28,03
Şenlik fişekleri, işaret fişekleri, yağmur fişekleri, sis işaretleri ve diğer pirotekni eşyası	PiroteknikEşya	2018	51	3604	B83	B81	-	-	-	-	9,41	2,40	-15,04

ENGEL NO: 52 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	PolimerMalzemeler	2018	52	3902	B83	-	-	-	-	-	2.540,29	3.201,73	13,98
Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	EtilenPolimeri	2018	52	3901	B83	-	-	-	-	-	2.435,52	2.370,40	12,97
Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialiesterler, vb. (ilk şekilde)	Poliasetaller	2018	52	3907	B83	-	-	-	-	-	1.150,68	1.437,91	7,66
Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	VinilKlorPolim	2018	52	3904	B83	-	-	-	-	-	819,93	1.004,43	28,11
Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	StirenPolimeri	2018	52	3903	B83	-	-	-	-	-	718,57	623,05	10,33
Amino reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekillerde)	AminoFenolikPol	2018	52	3909	B83	-	-	-	-	-	473,68	534,67	3,35
Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)	AkrilikPolimeri	2018	52	3906	B83	-	-	-	-	-	346,63	422,65	3,42
Poliamidler (ilk şekilde)	PoliamidPolimer	2018	52	3908	B83	-	-	-	-	-	238,22	332,07	7,55
Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler	SusuzBoyaVernik	2018	52	3208	B83	-	-	-	-	-	283,59	327,97	0,87
Silikonlar (ilk şekillerde)	Silikonlar	2018	52	3910	B83	-	-	-	-	-	125,08	166,28	-2,32
Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)	SelülozTürevleri	2018	52	3912	B83	-	-	-	-	-	156,05	159,32	-4,72
Petrol, kumaron-inden reçineleri, politerpenler, polisülfürler, polisülfonlar (ilk şekilde)	PetrolReçineleri	2018	52	3911	B83	-	-	-	-	-	95,27	123,20	3,50
Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde), diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde)	VinilPolimeri	2018	52	3905	B83	-	-	-	-	-	96,40	109,43	1,83
Karıştırılmış kauçuk (vulkanize edilmemiş) (ilk şekillerde, levha, tabaka veya şerit halinde)	KarıştırılmışKauçuk	2018	52	4005	B83	-	-	-	-	-	81,94	93,51	-4,30
Tabii polimerler (alijinik asit gibi), tadil edilmiş tabii polimerler (ilk şekilde)	TabiiPolimer	2018	52	3913	B83	-	-	-	-	-	23,54	28,10	8,38
Diğer organik karma çözücüler ve incelticiler, boya, vernik çıkarmada kullanılan müstahzarlar	OrganikÇözücü	2018	52	3814	B83	-	-	-	-	-	19,96	19,86	5,01

ENGEL NO: 53 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Üre	Üre	2018	53	310210	B83	-	-	-	-	-	544,63	812,01	16,70
Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	NPKGübre	2018	53	3105	B83	-	-	-	-	-	471,62	450,58	9,74
Potashlı mineral veya kimyasal gübreler	PotaGub	2018	53	3104	B83	-	-	-	-	-	69,37	85,07	0,03
Potasyum nitrat	PotasyumNitrat	2018	53	283421	B83	-	-	-	-	-	30,73	32,19	13,22
Amonyum nitrat	AmonyumNitrat	2018	53	310230	B83	-	-	-	-	-	66,94	13,75	49,19
Hayvansal veya bitkisel gübreler	HayvanGübre	2018	53	3101	B83	-	-	-	-	-	6,23	8,98	14,79
Azotlu mineral/kimyasal gübreler ve diğer karışımlar	AzotluGübre	2018	53	310290	B83	-	-	-	-	-	3,13	8,11	123,07
Kalsiyum nitrat ve amonyum nitratın çift tuzları ve karışımları	KalsiyumAmonyum	2018	53	310260	B83	-	-	-	-	-	3,95	7,53	25,30
Fosfatlı mineral veya kimyasal gübreler	FosfatlıGübre	2018	53	3103	B83	-	-	-	-	-	6,75	7,37	88,36
Sodyum nitrat	SodyumNitrat	2018	53	310250	B83	-	-	-	-	-	1,69	1,83	14,70

ENGEL NO: 54 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı 1	Engel Sınıfı 2	Engel Sınıfı 3	Engel Sınıfı 4	Engel Sınıfı 5	Engel Sınıfı 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	KayıtDiskBand	2018	54	8523	B83	-	-	-	-	-	288,34	189,94	1,79

ENGEL NO: 55 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıf 1	Engel Sınıf 2	Engel Sınıf 3	Engel Sınıf 4	Engel Sınıf 5	Engel Sınıf 6	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	PamPamMen	2018	55	52	B83	B84	-	-	-	-	2.563,08	2.962,53	6,03
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	SenFilamnt	2018	55	54	B83	B84	-	-	-	-	2.182,89	2.116,78	-3,32
Sentetik ve suni devamsız lifler	SenSuniLif	2018	55	55	B83	B84	-	-	-	-	2.005,19	1.627,67	-9,91
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	OrulGiyAks	2018	55	62	B83	B84	-	-	-	-	1.450,98	823,72	-9,00
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	OrmeGiyAks	2018	55	61	B83	B84	-	-	-	-	762,09	617,99	1,08
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	Ayakkabi	2018	55	64	B83	B84	-	-	-	-	755,03	541,69	1,33
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	EmdDokMen	2018	55	59	B83	B84	-	-	-	-	372,49	406,84	-2,67
Örme eşya	ÖrmEşya	2018	55	60	B83	B84	-	-	-	-	433,11	392,43	-8,16
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	VatkaKece	2018	55	56	B83	B84	-	-	-	-	386,67	385,18	0,97
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	BitkLifler	2018	55	53	B83	B84	-	-	-	-	272,80	343,69	-3,03
Deri-saraciye eşyası, eyer-köşüm takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	DeriSaraciyeEşya	2018	55	42	B83	B84	-	-	-	-	412,32	314,90	7,61
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	YapağıYün	2018	55	51	B83	B84	-	-	-	-	311,42	235,82	-12,53
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	HazrEşya	2018	55	63	B83	B84	-	-	-	-	255,54	213,39	-2,95
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	HamPostlar	2018	55	41	B83	B84	-	-	-	-	273,59	209,00	0,98
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat,dantela,duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	OzlDokMen	2018	55	58	B83	B84	-	-	-	-	195,24	168,54	-11,92

Tablonun Devamı

ENGEL NO: 55 Mal Tanımı	Kısa Kodlar	Yıl	Engel No	Mal Kodu (Armonize Sistem)	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Engel Sınıfı	Uygulanan Engel Öncesi 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Uygulanan Engel Sonrası 3 Yıl Ortalama İthalat Yıllık Milyon \$	Farkların Farkı
Fermuarların aksamı	FermuarAksamı	2018	55	960720	B83	B84	-	-	-	-	-	56,83	57,84	-1,93
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	HalıMad	2018	55	57	B83	B84	-	-	-	-	-	76,61	52,93	24,03
Poliüretanlardan gözenekli levha, yaprak, pelikül, lamalar	PoliüretanLevha	2018	55	392113	B83	B84	-	-	-	-	-	46,88	38,25	-13,31
Kürkler ve taklit kürkleri, bunların mamulleri	KürkMamul	2018	55	43	B83	B84	-	-	-	-	-	35,94	38,15	9,46
Diğer eldivenler (sertleştirilmemiş vulkanize kauçuk)	DiğerEldiven	2018	55	401519	B83	B84	-	-	-	-	-	18,35	33,75	91,17
İpek	İpek	2018	55	50	B83	B84	-	-	-	-	-	35,83	23,86	-12,99
Şilte, yorgan, yastık, puf, diz-ayak örtüleri, minderler vb.	YatakPuf	2018	55	940490	B83	B84	-	-	-	-	-	40,43	22,95	9,03
Dantel, keçe veya diğer dokumaya elverişli maddelerden yapılmış veya örülmüş şapkalar ve diğer başlıklar, saç fileleri	DantelSapka	2018	55	6505	B83	B84	-	-	-	-	-	33,98	16,16	-4,77
Kayarak işleyen diğer fermuarlar	KayarakFermuar	2018	55	960719	B83	B84	-	-	-	-	-	6,27	6,62	22,30
Diğer maddelerden yataklar	DiğerYatak	2018	55	940429	B83	B84	-	-	-	-	-	4,92	5,84	6,58
Gözenekli kauçuk/plastikten yataklar	KauçukYatak	2018	55	940421	B83	B84	-	-	-	-	-	6,31	5,05	1,25
İnsan saçından, hayvan kıllarından veya dokumaya elverişli diğer maddelerden peruk, sakal, kaşlar, kirpikler, perçemler	SaçPeruk	2018	55	6704	B83	B84	-	-	-	-	-	4,67	3,37	-17,01
Her nevi maddeden şeritlerin birleştirilmesi veya örülmesi suretiyle yapılmış şapkalar ve diğer başlıklar	Şapka	2018	55	6504	B83	B84	-	-	-	-	-	2,90	2,35	-42,09

Kaynak: Tez çalışması kapsamında üretilen analiz sonuçlarından ve Comtrade ithalat verilerinden derlenmiştir.

Ek 2: Yıllara Göre Uygulanan Tarife Dışı Engel Tipleri ve Dış Ticaret Hacmi İlişkisi (Dünya / 1994-2021)

Tarih	Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	Ticarette Teknik Engeller	Anti Damping	Telafi Edici Vergi	Korunma Önlemleri	Özel Korunma Önlemleri	Miktar Kısıtlamaları	Tarife Oranları Kotası	Kamu Dış Ticaret Teşebbüsleri	İhracat Sübvansiyonu	Toplam	Tarife Dışı Engel Sayısı Artış % (Dünya)	Ticarette Teknik Engeller Artış % (Dünya)	Toplam Dış Ticaret \$ (Dünya)	Toplam Dış Ticaret Artış % (Dünya)
31.12.1994		2	461	43	10		192				708			8.702.846.449.974	
31.12.1995	191	368	513	47	12	26	216	1.263		384	3.020	326,55	18300,00	10.411.274.870.213	19,63
31.12.1996	421	828	596	50	13	69	233	1.263		384	3.857	27,72	125,00	10.907.986.841.753	4,77
31.12.1997	707	1.623	703	55	15	111	240	1.263		429	5.146	33,42	96,01	11.285.954.611.428	3,47
31.12.1998	1.004	2.271	845	64	21	126	277	1.263		429	6.300	22,43	39,93	11.142.867.550.274	-1,27
31.12.1999	1.406	2.942	1.037	83	30	255	295	1.263		429	7.740	22,86	29,55	11.580.867.406.679	3,93
31.12.2000	1.810	3.549	1.121	92	43	268	299	1.263		429	8.874	14,65	20,63	13.107.341.842.677	13,18
31.12.2001	2.433	4.089	1.391	106	41	292	303	1.263		429	10.347	16,60	15,22	12.607.677.813.874	-3,81
31.12.2002	3.041	4.671	1.480	103	61	352	330	1.263		429	11.730	13,37	14,23	13.163.629.986.743	4,41
31.12.2003	3.729	5.468	1.510	109	55	404	339	1.263		429	13.306	13,44	17,06	15.370.116.731.226	16,76
31.12.2004	4.343	6.104	1.517	104	45	502	349	1.265		429	14.658	10,16	11,63	18.703.215.146.778	21,69
31.12.2005	5.001	6.871	1.482	80	34	538	361	1.265		429	16.061	9,57	12,57	21.280.951.713.231	13,78
31.12.2006	5.905	7.741	1.507	71	32	562	371	1.265		429	17.883	11,34	12,66	24.484.757.489.054	15,05
31.12.2007	6.771	8.772	1.491	68	35	572	382	1.265		429	19.785	10,64	13,32	28.255.037.895.830	15,40
31.12.2008	7.669	10.029	1.555	79	36	590	389	1.265		429	22.041	11,40	14,33	32.617.243.433.522	15,44
31.12.2009	8.452	11.519	1.605	92	39	613	402	1.268		429	24.419	10,79	14,86	25.254.583.685.227	-22,57
31.12.2010	9.451	12.942	1.635	94	40	625	441	1.268		429	26.925	10,26	12,35	30.722.558.269.379	21,65
31.12.2011	10.437	14.160	1.598	108	44	633	452	1.268		429	29.129	8,19	9,41	36.780.545.955.012	19,72
31.12.2012	11.290	15.708	1.620	112	53	643	927	1.270		429	32.052	10,03	10,93	37.168.736.111.757	1,06
31.12.2013	12.246	17.328	1.745	128	54	648	963	1.274		429	34.815	8,62	10,31	37.914.812.683.349	2,01
31.12.2014	13.379	18.831	1.776	150	61	652	1.178	1.274		429	37.730	8,37	8,67	38.065.545.749.607	0,40
31.12.2015	14.641	20.303	1.837	156	64	652	1.190	1.274		429	40.546	7,46	7,82	33.291.404.571.589	-12,54
31.12.2016	15.672	21.906	1.987	175	57	652	1.635	1.274		429	43.787	7,99	7,90	32.242.376.903.882	-3,15
31.12.2017	16.738	23.694	2.108	204	44	652	1.636	1.274		429	46.779	6,83	8,16	35.717.712.681.096	10,78
31.12.2018	18.054	25.790	2.112	234	54	652	1.636	1.274		429	50.235	7,39	8,85	39.368.148.912.644	10,22
31.12.2019	19.279	27.851	2.161	261	88	652	1.636	1.274		429	53.631	6,76	7,99	38.351.873.972.098	-2,58
31.12.2020	20.794	29.900	2.443	316	111	652	1.636	1.274		429	57.555	7,32	7,36	35.527.103.942.382	-7,37
31.12.2021	22.059	32.478	2.443	316	120	652	1.636	1.274		429	61.407	6,69	8,62	44.914.794.268.360	26,42

Kaynak: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> (Tarife Dışı Engel Sayısı), <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (Dış Ticaret Verisi)

Ek 3: Yıllara Göre Uygulanan Tarife Dışı Engel Tipleri ve Dış Ticaret Hacmi İlişkisi (Türkiye / 1994-2021)

Tarih	Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	Ticarette Teknik Engeller	Anti Damping	Telafi Edici Vergiler	Korunma Önlemleri	Özel Korunma Önlemleri	Miktar Kısıtlamaları	Tarife Oranları Kotası	Kamu Dış Ticaret Teşebbüsleri	İhracat Sübvansiyonları	Toplam	Tarife Dışı Engel Sayısı Artış % (Türkiye)	Ticarette Teknik Engeller Artış % (Türkiye)	Toplam Dış Ticaret \$ (Türkiye)	Toplam Dış Ticaret Artış % (Türkiye)
31.12.1994			45				8				53			41.376.100.000	
31.12.1995			45				16			44	105	98,11		57.309.500.000	38,51
31.12.1996			45				16			44	105	0,00		66.873.000.000	16,69
31.12.1997			46				16			44	106	0,95		74.820.000.000	11,88
31.12.1998		4	47				16			44	111	4,72		72.802.000.000	-2,70
31.12.1999	2	4	54				17			44	121	9,01	0,00	66.813.000.000	-8,23
31.12.2000	3	4	61				17			44	129	6,61	0,00	82.277.700.000	23,15
31.12.2001	3	4	75				17			44	143	10,85	0,00	72.733.000.000	-11,60
31.12.2002	3	4	87				19			44	157	9,79	0,00	87.613.000.000	20,46
31.12.2003	3	4	96				20			44	167	6,37	0,00	116.593.000.000	33,08
31.12.2004	4	4	121		5		20			44	198	18,56	0,00	160.707.000.000	37,84
31.12.2005	4	4	132		2		20			44	206	4,04	0,00	190.250.000.000	18,38
31.12.2006	4	4	144		7		20			44	223	8,25	0,00	225.111.000.000	18,32
31.12.2007	5	5	149		10		20			44	233	4,48	25,00	277.334.465.000	23,20
31.12.2008	5	5	164	1	9		20			44	248	6,44	0,00	333.990.770.000	20,43
31.12.2009	7	7	162	1	6		20			44	247	-0,40	40,00	243.071.034.000	-27,22
31.12.2010	11	9	163	1	5		21			44	254	2,83	28,57	299.427.551.030	23,19
31.12.2011	23	10	153	1	5		21			44	257	1,18	11,11	375.748.545.000	25,49
31.12.2012	26	20	165	1	4		31			44	291	13,23	100,00	389.006.878.000	3,53
31.12.2013	31	48	168	1	5		31			44	328	12,71	140,00	403.463.887.197	3,72
31.12.2014	50	63	176	1	8		31			44	373	13,72	31,25	417.647.291.000	3,52
31.12.2015	67	74	191	2	7		31			44	416	11,53	17,46	364.601.325.221	-12,70
31.12.2016	82	90	194	1	3		31			44	445	6,97	21,62	351.436.241.122	-3,61
31.12.2017	96	113	196	1	4		31			44	485	8,99	25,56	403.209.747.228	14,73
31.12.2018	107	148	194	2	5		31			44	531	9,48	30,97	408.321.238.933	1,27
31.12.2019	111	157	185	1	5		31			44	534	0,56	6,08	391.177.924.254	-4,20
31.12.2020	116	165	188	1	7		31			44	552	3,37	5,10	389.154.562.148	-0,52
31.12.2021	119	198	188	1	8		31			44	589	6,70	20,00	496.643.315.040	27,62

Kaynak: <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView.aspx?data=default> (Tarife Dışı Engel Sayısı)
<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (Dış Ticaret Verisi)

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Benin	13.408.374	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Botsvana	2.392.561	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	14	38	38	38	56	79	103	111	131	133
Burkina Faso	21.510.181	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0
Burundi	12.155.576	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	1	1	1	1	3	13	61	85	202
Cabo Verde	561.897	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kamerun	28.524.209	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Orta Afrika Cumhuriyeti	5.591.893	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	6	6	6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11
Kongo	5.518.092	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Fildişi Sahili	28.064.919	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	17	52
Dem. Kongo Cum.	92.077.119	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mısır	104.258.327	-	-	-	1	6	6	6	6	6	6	6	9	9	9	9	18	34	34	36	53	75	155	169	174	207	243	286	322
Eswatini	1.170.790	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	9	9	9
Gabon	2.293.252	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Gambiya	2.486.827	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	5	5	9
Gana	31.072.940	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	4	4	5	7	7	8	8	9	9	9	9	9	14	19	19
Gine	13.132.795	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
Kenya	54.985.698	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	11	23	85	116	130	199	266	304	345	398	440	466	523	598	770	940	1.043	1.190
Liberya	5.155.343	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3	3
Madagaskar	28.696.979	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Malavi	20.129.724	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	18	39	39	55
Mali	20.250.833	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Mauritius	1.273.433	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	3	3	4	4	8	8	9	11	14	15
Fas	37.344.795	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	16	18	23	23	24	24	25	26	26	26	26	26	26	28	32	38
Mozambik	33.697.702	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8	9	9	11	11	14	15	15	16
Namibya	2.586.270	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2
Nijerya	214.028.302	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	8	8	18	18
Ruanda	13.208.099	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8	8	8	8	8	37	37	37	49	78	215	284	429	592
Senegal	18.976.364	-	-	0	1	1	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	12	12	12	12	12	12	12	13	13	14	14	14	14
Seçşeller	98.347	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	4	4	4	4	4
Güney Afrika	60.041.994	0	0	0	8	25	34	47	56	68	84	88	100	107	119	139	167	177	192	205	219	231	241	261	271	279	286	288	293
Tanzanya	62.573.426	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	36	44	44	44	44	44	44	125	229	366	518	690

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021) (devam)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Togo	8.303.324	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tunus	11.959.951	-	0	0	0	0	1	1	8	8	9	10	13	17	19	24	26	26	26	26	26	26	26	26	26	27	28	28	28
Uganda	48.687.154	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	13	36	45	184	189	288	413	432	529	594	800	1.009	1.155	1.273	1.530
Zambiya	19.169.330	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	38	38	39	44	44	44	44	44	44	44	44	46	88	88	88	88	88	88
Zimbabve	15.092.171	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	2
Afrika Toplam	1.040.478.991	0	0	1	13	35	45	61	77	89	106	165	202	293	374	442	589	844	912	1.088	1.361	1.462	1.681	1.918	2.366	3.080	3.761	4.392	5.355
Afganistan	40.822.212	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Avustralya	25.788.210	0	20	37	59	67	88	98	108	112	127	137	145	153	160	163	163	164	170	181	195	199	200	203	205	209	215	226	236
Bangladeş	169.303.125	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3
Brunei Darüsselam	460.345	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kamboçya	17.780.596	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	22	22	22	22
Çin	1.409.517.397	-	0	0	0	0	0	0	0	12	40	62	168	231	320	505	705	766	855	929	1.009	1.056	1.153	1.182	1.236	1.301	1.392	1.518	1.641
Fiji	905.502	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hong Kong, Çin	7.573.600	-	6	10	17	19	23	30	39	43	47	53	54	58	58	59	63	67	70	74	74	76	78	78	79	80	81	81	81
Hindistan	1.366.417.754	0	11	44	44	44	45	45	45	54	54	54	56	67	77	82	84	86	86	89	91	91	97	101	117	131	163	226	271
Endonezya	276.361.783	0	0	0	0	0	0	3	5	7	16	16	16	18	20	24	35	50	54	70	83	93	106	112	119	122	128	131	141
Japonya	125.961.625	0	48	88	120	147	177	233	265	298	343	365	392	423	467	519	553	578	606	639	678	703	739	771	803	844	873	910	948
Kore Cumhuriyeti	51.709.098	0	13	22	36	44	66	93	120	139	158	174	193	222	259	291	349	395	438	511	555	638	713	793	839	900	965	1.030	1.142
Lao Dem. Halk Cum.	7.926.706	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Makao, Çin	655.397	-	-	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	18	19	22
Malezya	33.476.008	-	1	20	32	59	157	160	162	163	163	163	165	166	173	175	176	177	187	192	196	212	224	231	237	243	259	263	266
Mogolistan	3.193.150	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3	3	4	5	5	5	6	6	6	6	7	7	11	11	14
Myanmar	54.045.420	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2	6	6
Nepal	30.984.957	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	4	4	4	6	9	9	9
Yeni Zelanda	5.133.843	0	1	3	7	12	25	29	33	40	44	52	54	60	69	78	82	83	88	95	97	100	102	106	108	114	125	133	139
Pakistan	238.181.034	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	24	24	45	45	51	57	57	57	82	100	101	108	108	110	171
Papua Yeni Gine	9.128.725	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Filipinler	116.730.976	0	0	11	22	23	42	55	68	84	89	93	101	131	149	156	165	185	214	217	231	242	248	251	256	263	284	305	332
Samoa	200.105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Singapur	6.342.444	0	8	8	11	14	15	16	16	17	18	18	18	18	19	22	23	25	28	30	35	38	41	47	57	64	67	71	78
Sri Lanka	21.803.000	-	-	-	1	1	1	14	30	30	30	44	44	45	45	45	45	46	46	46	46	47	47	48	49	52	53	54	54
Çin Taipei	23.800.912	0	0	0	0	0	0	0	0	5	10	16	28	43	54	66	78	95	117	130	153	192	225	258	312	345	396	447	475
Tayland	69.798.556	0	7	19	41	75	97	106	181	202	229	273	295	323	361	394	433	473	498	513	534	545	575	597	608	635	668	692	755

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021) (devam)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vanuatu	321.312	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Viet Nam	98.240.310	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	9	13	18	22	36	52	78	91	113	136	156	184	214
Asya Toplam	4.212.564.102	0	115	266	395	510	741	888	1.079	1.213	1.375	1.527	1.738	1.969	2.269	2.621	3.023	3.266	3.544	3.813	4.094	4.367	4.735	4.997	5.268	5.598	6.006	6.460	7.029
Ermenistan	2.965.800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	10	24	47	62	70	70	70	73	73	73	73	73	78	83	86	86	87	88
Gürcistan	3.729.600	-	-	-	-	-	0	0	0	0	2	5	5	5	6	7	10	40	59	70	76	89	92	98	103	106	106	112	114
Kazakistan	19.129.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	10	19	21	24	26	28
Kırgız Cumhuriyeti	6.690.782	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	11	15	18	27	33	33	33	33	48	48	48	48	48	48
Moldova Cumhuriyeti	2.635.178	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	7	13	19	19	19	19	19	19	23	29	30	33	49	52	52	52
Rusya Federasyonu	144.104.080	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	29	42	47	77	86	89	93	109	128
Tacikistan	9.345.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	14	15	16	16	16	20
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), bazı ortak ve eski üye devletler dahil Toplam	188.599.440	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	16	30	60	90	108	115	148	179	198	230	262	278	355	387	415	425	450	478
Arnavutluk	2.862.427	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	3	6	25	33	38	42	48	63	66	66	77	83	88	88	93	96	96
Avusturya	9.150.349	-	-	-	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Belçika	11.674.286	-	17	30	77	126	148	167	193	204	205	205	205	207	208	208	208	208	208	208	208	208	208	208	208	208	210	210	212
Bulgaristan	6.880.525	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hırvatistan	4.034.262	-	0	0	0	0	0	0	0	0	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	39	39	39	39	39	39	39
Kıbrıs	1.266.055	-	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çek Cumhuriyeti	10.726.757	-	12	26	27	33	61	113	136	179	200	208	223	228	235	241	244	253	266	274	278	290	302	312	317	342	360	363	363
Danimarka	5.822.763	-	28	40	63	102	129	154	161	167	183	203	211	216	227	229	233	239	242	245	247	250	251	252	252	252	252	261	277
Estonya	1.318.705	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	2	3	4	4	6	7	8	10	11	11	12	13	15	15	15	15	15
Finlandiya	5.607.688	-	4	9	13	17	19	23	26	31	31	33	33	38	42	54	59	65	68	69	70	71	71	75	75	97	101	103	103
Fransa	67.413.000	-	1	3	18	38	57	64	73	80	94	100	115	123	137	157	170	183	196	205	217	223	229	234	245	253	256	267	277
Almanya	83.190.556	-	2	4	5	7	8	8	8	8	8	10	10	10	11	15	18	20	21	21	21	21	21	23	23	23	25	25	25
Macaristan	9.703.000	-	0	0	0	0	1	1	1	6	18	18	19	21	22	23	24	24	25	28	28	31	32	32	34	34	35	35	35
İzlanda	366.130	-	0	0	0	0	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
İrlanda	4.952.473	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	3	3	3	3	3
İtalya	60.461.826	-	-	-	-	0	0	0	0	1	3	6	7	8	8	10	11	22	23	26	26	26	27	27	31	33	35	35	35

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021) (devam)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Letonya	1.888.351	-	0	0	0	0	2	16	17	22	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	30	30	30	30	30	30	30	30
Litvanya	2.689.862	-	0	0	0	0	0	0	1	3	4	5	6	7	9	12	15	15	16	19	22	25	27	28	30	34	35	40	43
Karadağ	620.079	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5	15	16	16	16
Hollanda	17.509.830	-	33	63	348	435	483	528	568	583	587	594	595	600	607	611	612	612	613	613	614	614	614	614	614	614	614	614	614
Kuzey Makedonya	2.083.374	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	5	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7
Norveç	5.464.675	-	6	31	38	50	51	57	58	58	58	60	64	70	74	74	76	76	76	77	77	79	80	80	81	81	81	81	81
Polonya	37.764.449	-	0	0	0	1	1	3	5	5	5	5	5	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Portekiz	10.322.895	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Romanya	19.173.282	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	19	44	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Slovak Cumhuriyeti	5.459.642	-	14	20	30	32	32	35	36	38	40	41	43	43	45	45	46	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47
Slovenya	2.112.966	-	0	0	0	0	2	9	12	19	24	39	48	61	73	90	97	97	100	101	101	101	102	109	110	113	120	120	122
İspanya	47.076.781	-	4	11	16	25	34	40	49	57	62	63	63	66	67	67	68	68	68	68	68	68	68	70	72	75	76	79	81
İsveç	10.517.843	-	5	35	55	71	79	92	100	117	126	134	153	168	182	187	192	197	209	213	218	220	222	223	224	225	227	229	231
İsviçre	8.752.229	-	4	16	36	43	62	71	87	95	105	117	130	151	166	179	191	201	211	235	244	255	280	282	299	303	311	323	336
Türkiye	85.045.215	0	0	0	0	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	7	9	10	20	48	63	74	90	113	148	157	165	198
Ukrayna	44.009.214	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	44	52	67	88	94	99	106	113	131	145	160	178	213
Birleşik Krallık	66.796.807	-	-	0	3	5	10	19	20	25	29	30	32	34	35	37	41	41	42	42	42	44	46	46	47	51	52	55	64
Avrupa Toplam	652.718.296	0	162	367	831	1.130	1.361	1.601	1.759	1.927	2.099	2.218	2.344	2.494	2.672	2.902	3.068	3.201	3.350	3.537	3.705	3.853	4.015	4.181	4.376	4.599	4.757	4.910	5.132
Bahreyn Krallığı	1.749.266	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	4	9	30	79	157	219	258	280	319	372	420	455	510	553	566	589	618
İsrail	9.421.150	0	0	0	10	55	55	55	55	63	86	130	181	203	245	307	442	538	597	700	783	865	877	995	1.051	1.086	1.152	1.234	1.276
Ürdün	10.804.960	-	-	-	-	-	-	0	0	0	1	1	2	2	3	7	7	9	10	47	47	47	47	47	47	47	47	47	47
Kuveyt Devleti	4.299.522	0	0	0	0	0	0	0	0	6	6	6	7	7	9	17	22	51	119	148	197	257	307	341	396	445	528	565	590
Umman	5.313.645	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	6	11	26	54	82	104	129	142	146	195	237	282	341	391	404	431	459
Katar	2.832.067	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	14	34	75	157	217	261	278	318	370	422	456	514	556	567	587	612
Suudi Arabistan Krallığı	35.469.815	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	113	204	269	495	709	823	905	961	1.038	1.097	1.120	1.173	1.230
Birleşik Arap Emirlikleri	9.945.625	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	5	10	14	26	56	94	122	182	245	298	345	403	454	470	497	528
Yemen	30.980.744	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	62	115	157	167	188	214
Orta Doğu Toplam	110.816.794	0	0	0	10	55	55	56	56	70	95	140	204	251	357	577	1.006	1.398	1.737	2.212	2.701	3.174	3.541	3.944	4.415	4.786	5.021	5.311	5.574
Kanada	38.048.738	0	29	49	65	84	108	134	159	187	217	249	287	321	355	387	423	457	487	510	538	568	604	641	670	704	732	763	789
Meksika	129.201.785	0	29	56	85	120	154	183	191	225	273	286	294	303	315	348	367	387	406	429	446	458	478	519	565	625	642	664	687

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021) (devam)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Amerika Birleşik Devletleri	332.915.073	0	29	65	92	125	171	203	217	231	257	295	368	432	534	640	711	808	871	974	1.077	1.146	1.255	1.453	1.525	1.634	1.755	1.882	2.015
Kuzey Amerika Toplam	500.165.596	0	87	170	242	329	433	520	567	643	747	830	949	1.056	1.204	1.375	1.501	1.652	1.764	1.913	2.061	2.172	2.337	2.613	2.760	2.963	3.129	3.309	3.491
Antigua ve Barbuda	103.050	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arjantin	46.891.689	0	0	1	1	2	18	55	83	122	205	223	250	261	285	299	313	314	321	332	340	341	353	366	384	407	434	460	487
Barbados	288.000	-	0	0	0	0	0	1	1	1	2	2	5	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11
Belize	397.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	1	5	5	5	5	5	5	12	12	12	12	14
Bolivya	11.869.102	-	-	-	1	20	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	24	25	27	29	36	45	47	47
Brezilya	213.993.437	0	0	9	44	87	103	115	144	189	260	276	313	345	380	431	470	527	565	637	683	730	770	814	880	965	1.063	1.222	1.394
Şili	19.116.201	-	0	0	1	11	41	71	97	105	108	112	121	129	139	156	178	225	257	290	321	365	400	457	499	535	581	618	658
Kolombiya	51.049.498	0	0	2	34	34	37	42	54	63	88	102	113	125	147	166	182	199	208	228	241	251	255	262	270	278	286	291	299
Kosta Rika	5.126.350	-	0	0	8	8	11	13	14	14	14	36	48	72	84	98	111	117	138	149	155	161	167	176	184	196	199	203	206
Küba	11.267.325	1	2	2	2	2	2	2	6	7	8	8	8	8	9	9	10	10	10	12	15	19	19	19	19	19	20	20	20
Dominika	73.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10	10	11	11	11	11	11	11	11	13	13	15	15	15	18	28
Dominik Cumhuriyeti	10.852.996	-	0	0	0	0	0	0	0	0	22	22	22	42	51	51	77	96	143	187	220	220	222	223	225	227	231	231	232
Ekvador	17.810.270	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	15	33	37	57	65	83	92	136	288	320	328	335	341	477	492	509
El Salvador	6.486.201	-	1	8	29	31	42	54	60	67	93	112	132	156	167	180	194	200	208	218	225	232	236	247	252	258	259	266	272
Grenada	113.000	-	-	-	-	-	-	-	-	3	8	10	10	10	14	14	14	14	14	16	16	17	17	17	18	20	28	30	30
Guatemala	18.196.562	-	0	0	0	0	0	7	9	10	17	31	43	61	66	68	71	76	82	91	94	97	97	99	101	103	105	107	109
Guyana	804.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	19	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	21	54	58	59
Haiti	11.388.502	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
Honduras	9.960.001	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	13	23	42	54	56	60	63	69	77	81	85	86	88	90	92	95	97	98
Jamaika	2.982.543	-	-	1	9	13	22	30	30	30	30	32	35	36	39	46	48	51	56	65	67	74	82	83	100	108	111	125	136
Nikaragua	6.719.246	-	0	0	0	0	0	0	11	16	38	54	62	83	88	105	107	111	116	126	132	143	144	149	156	158	159	167	171
Panama	4.532.747	-	0	0	0	0	0	0	0	28	28	28	35	35	37	37	37	38	38	38	42	85	85	87	94	100	107	111	116
Paraguay	7.168.990	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	2	14	21	26	32	52	65	72	80	84	89	103	107	115	119	131
Peru	33.105.300	0	0	0	0	0	1	2	2	3	6	10	13	16	17	23	25	32	40	46	55	66	84	92	99	111	123	132	143
Saint Lucia	186.000	-	-	-	-	-	-	-	-	2	21	31	42	45	45	47	48	49	49	49	49	49	49	49	53	54	55	55	55
St. Vincent ve Grenadinler	113.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	6	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Surinam	601.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
Trinidad ve Tobago	1.399.488	-	0	0	2	3	6	7	15	21	23	30	34	35	37	57	78	95	102	106	109	111	112	114	114	117	120	125	130

Ek 4: Nüfusları Verilen DTÖ Üyelerinin Yıllar Bazında Uyguladıkları TTE Sayıları (1994-2021) (devam)

Ülkeler	Nüfus	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uruguay	3.471.032	-	0	0	0	0	1	1	1	1	2	2	2	3	3	5	7	7	7	7	7	7	11	14	22	27	37	47	59
Venezuela	30.280.811	0	0	0	0	0	0	0	1	24	30	33	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Güney ve Orta Amerika ve Karayipler Toplam	526.346.341	1	3	23	131	211	306	422	550	728	1.042	1.208	1.404	1.618	1.806	2.004	2.217	2.433	2.674	2.947	3.176	3.541	3.716	3.898	4.134	4.367	4.791	5.113	5.464
Genel Toplam	7.231.689.560	2	368	828	1.623	2.271	2.942	3.549	4.089	4.671	5.468	6.104	6.871	7.741	8.772	10.029	11.519	12.942	14.160	15.708	17.328	18.831	20.303	21.906	23.694	25.790	27.851	29.900	32.478

Kaynak: The World Bank World Development Indicators & UNCTAD verilerinden derlenmiştir.

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Selman AYDEMİR

Anabilim Dalı: İktisat

Programı: Uluslararası İktisat

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz Bahçekapılı

Tez türü ve Tarihi: Doktora – Eylül 2023

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Selman AYDEMİR

Field: Economics

Program: International Economics

Supervisor: Prof. Dr. Cengiz Bahçekapılı

Degree Awarded and Date: Doctorate – September 2023